Raftul Denisei

Care Santos

# Încăperi ferecate

roman

HUMANITAS fiction

Roman despre memorie și importanța ei în definirea identitară a fiecăruia, *Încăperi ferecate* cuprinde istoria unei familii burgheze catalane de-a lungul a trei generații. Când se întoarce de la Chicago, unde este istoric de artă, în Barcelona natală, Violeta Lax se află în căutarea unor adevăruri despre sine și familia sa. Prin intermediul tablourilor bunicului său, Amadeo Lax, ea pătrunde în cotloanele unei complicate istorii de familie, ce reflectă de fapt evoluția orașului lui Gaudí vreme de două secole. Evenimente (precum incendiul de la magazinele El Siglo) și personaje reale din Barcelona secolelor al XIX-lea și XX (mecena Eusebi Güell, Eduardo Conde, Alfonso XIII) se întretaie cu poveștile fictive care alcătuiesc saga familiei Lax. Treptat, odată fantomele trecutului eliberate, ies la ivcală iubiri deznădăjduite (precum cea dintre Amadeo și Teresa, superba lui muză și soție), conflicte fraterne cu finaluri dramatice (precum cel dintre Amadeo și fratele său Juan), dar și imaginea exemplară a autorității paterne pe care o reprezintă Rodolfo Lax sau figura maternă a inteligentei și liberalei Maria del Roser Golorons. Toate aceste fire încurcate trebuie să le deslușească Violeta, pentru a se putea elibera de propriul trecut și a începe o nouă viață.

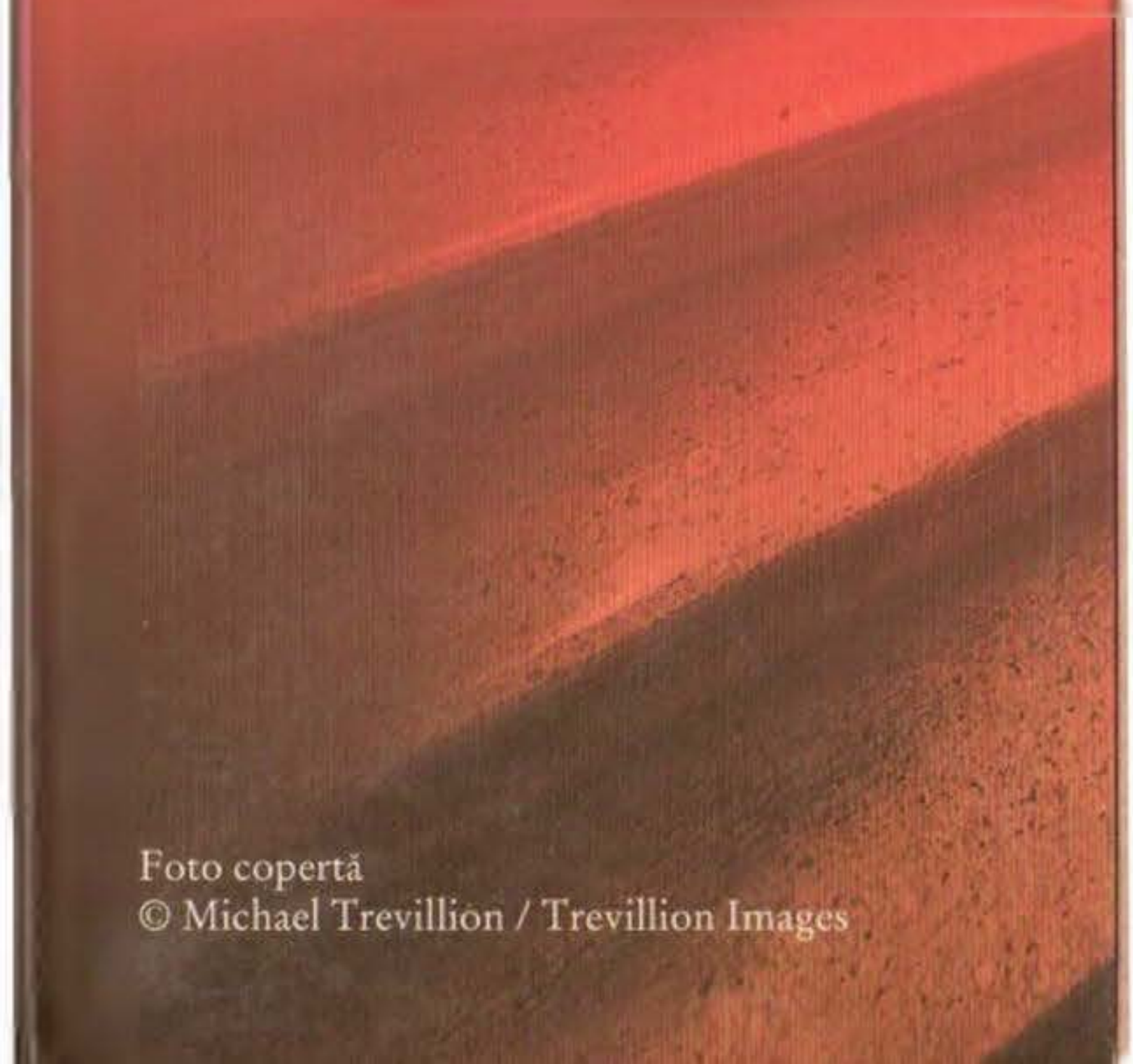

Foto copertă
© Michael Trevillion / Trevillion Images

CARE SANTOS

# Încăperi ferecate

Traducere din spaniolă și note de
MARIN MĂLAICU-HONDRARI

HUMANITAS
fiction

Redactor: Andreea Răsuceanu
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corectori: Iuliana Glăvan, Patricia Rădulescu
DTP: Radu Dobreci, Carmen Petrescu

Lucrare executată la Artprint

CARE SANTOS
*HABITACIONES CERRADAS*
© Care Santos, 2011
All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2013, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SANTOS, CARE
Încăperi ferecate / Care Santos; trad.: Marin Mălaicu-Hondrari. –
București: Humanitas Fiction, 2013
ISBN 978-973-689-626-2
I. Mălaicu-Hondrari, Marin (trad.)
821.134.2-31=135.1

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0372.743.382; 0723.684.194

Pentru fiii, nepoții și strănepoții
copiilor mei, care nu vor ști cine am fost

*Promite-mi asta:*
*după ce vei muri*
*va fi cine să mă cheme și pe mine.*
Emily Dickinson

*Timpul: singurul subiect.*
Yasmina Reza

***Teresa absentă**, 1936*
*Frescă, 300 x 197 cm*
*În prezent, nu se poate vizita de către publicul larg*

Teresa Bruses a fost marea obsesie şi totodată – se zice – marea nenorocire a pictorului Amadeo Lax. Din cele treizeci şi şapte de portrete cu ea, numai o treime datează din timpul celor opt ani cât a durat căsătoria lor. Cel mai neobişnuit dintre ele, considerat capodopera pictorului, a fost această frescă de mari dimensiuni, lucrată în timpul reamenajării unui *patio* din locuinţa lor şi datată 1936 (probabil la începutul verii). Tehnica utilizată a fost cea cunoscută sub denumirea de „al fresco", ce constă în pictarea cu culori diluate pe o suprafaţă de tencuială încă umedă, utilizată de Lax aici pentru prima şi – interesant – ultima dată. Lucrarea ne arată modelul de la brâu în sus, înclinat şi faţa aproape din profil. Priveşte către un punct aflat în afara frescei, cu un aer destul de neliniştit, de dezorientat. Totul este scos în evidenţă de cromatica utilizată – predomină culorile întunecate: albastru, negru, ocru, indigo – şi de tuşele groase, aproape neglijente, s-ar putea spune, cu care au fost pictate unele detalii, cum ar fi părul sau mâinile. E ceva neobişnuit la un pictor meticulos, mereu atent la contur şi la tuşă, care de această dată se apropie de expresionişti, ceva cu totul neobişnuit pentru demersul său artistic. Desigur că s-au scris multe despre stilul acestei opere, pusă de majoritatea criticilor pe seama momentului când a fost concepută: la foarte puţin timp după ce modelul l-a abandonat pe pictor şi a plecat cu un alt bărbat. Din nefericire, fresca nu poate fi văzută de publicul larg, căci se găseşte în interiorul a ceea ce a fost rezidenţa artistului, casă care ar trebui să fie muzeu conform unui proiect care de ani de zile aşteaptă acordul unor instituţii, printre ele numărându-se şi guvernul catalan, căruia Lax i-a donat casa şi opera.

*Giuvaiere ale artei catalane*,
Editura Pampalluga, Malgrat de Mar, 1987

De la: Silvana Gentile
Data: 8 februarie 2010
Către: Violeta Lax
Subiect: Important

Nu ne cunoaştem. Numele meu este Silvana şi trăiesc cu familia mea la Nesso, un sat de lângă lacul Como, în nordul Italiei. Vă scriu din partea mamei mele, care doreşte să vă trimită o scrisoare. Sunteți amabilă să ne dați o adresă poştală?

Aştept răspunsul dumneavoastră şi vă trimit salutări cordiale.

Silvana

*Nesso (Italia), 10 februarie 2010*

*Stimată domnișoară Lax,*

*O să credeți că această scrisoare vine de pe altă lume. Iertați-mă că nu v-am trimis-o pe calea diabolic de rapidă pusă la îndemâna noastră de aceste mașinării, dar fac parte dintre cei care încă mai cred că rândurile scrise conțin ceva mai mult decât un mesaj: pulsul mâinii care le scrie, umezeala lacrimii ce le însoțește și poate că și tremurul emoției care le justifică. Vă veți gândi că aceea care vă scrie refuză modernitatea, sau e, așa cum se spune, de modă veche, și fără îndoială veți avea dreptate. De vină o fi acest loc unde m-am născut (și de unde am plecat de puține ori), pentru că eu încă mai stărui în greșeala de a crede că lumea e lentă și liniștită. Și la vârsta mea, credeți-mă, prefer să mă mint în continuare. Acestui preambul vreau doar să-i mai adaug mulțumirile mele pentru generozitatea dumneavoastră. Ca o recompensă pentru că ați dat adresa poștală unei necunoscute, vă mărturisesc că mi-ar fi fost greu să vă spun ce am de spus dacă m-aș fi folosit de acele urâte taste de plastic.*

*Problema pentru care vă scriu o să vi se pară la început străină de dumneavoastră: mama mea a murit de câteva săptămâni. Sper să am ocazia să vă spun cum era și cât de mult ținea la locul acesta, unde a ajuns pe când era o copilă. Absența ei ne-a provocat o tristețe pe care nimic nu o poate îndepărta. Poate numai împlinirea ultimelor ei dorințe, chiar dacă acestea sunt pentru noi – pentru fiica mea și pentru mine – la fel de surprinzătoare, presupun, ca și pentru dumneavoastră.*

*Chiar dacă la început nu am înțeles de ce, mama mea v-a numit în testamentul ei. Această clauză testamentară nu a fost singurul lucru care ne-a lăsat stupefiați. De aceea am avut nevoie – cel puțin*

*eu – de ceva timp pentru a strânge date și a ne asigura că tot ceea ce la început am luat drept fantezii ale unei persoane sătule de viață era de fapt baza istoriei noastre familiale și – bănuiesc – a dumneavoastră, totodată.*

*Toate acestea, veți înțelege, cer câteva ore de conversație. Sunt lucruri care trebuie discutate față în față, însoțite de o mâncare bună și de un peisaj frumos ca fundal. Iertați-mă că sunt zgârcită la vorbă. Nu pot să mă desfășor într-o scrisoare. Nici măcar într-una adevărată, ca aceasta.*

*Așadar, Violeta, această hârtie călătoare înseamnă invitația oficială de a ne vizita. Casa noastră e un cuib de liniște cu vedere la unele dintre cele mai idilice locuri din lume. Puteți să rămâneți la noi cât vreți, mult după ce vom rezolva problemele în chestiune. Dacă ce știu despre dumneavoastră e corect, atunci fiica mea, Silvana, are aproximativ vârsta dumneavoastră. Ea este cea care se ocupă acum de micul nostru hotel, unde aveți o cameră rezervată. Trebuie doar să ne spuneți în ce zi veți veni, iar noi vă vom aștepta.*

*Fiți sigură că veți fi tratată ca un membru al familiei.*

*In speranța că asta se va întâmpla repede, vă salută cu drag, a dumneavoastră,*

*FIORELLA OTRANTE*

De la: Violeta Lax
Data: 1 martie 2010
Către: Arcadio Perez
Subiect: Călătorie în Europa

Dragă Arcadio,

În sfârşit m-am hotărât să mă duc în Europa. Asistenta mea, Drina, încearcă să-mi găsească un bilet pentru săptămâna următoare. Spune-mi câte zile crezi că ar fi nevoie să stau, pentru a-mi planifica şederea cât mai bine. Ştii deja, cel mai mult mă interesează să văd fresca reprezentând-o pe Teresa înainte ca lucrarea să fie îndepărtată de pe zidul vechiului *patio*, dar te voi însoţi – în calitate de expert, de moştenitoare sau de amică (ce variantă vei crede că e mai folositoare pentru tine) – la acele reuniuni îngrozitoare pe care le-ai pomenit. Dar, atenţie, te previn că politicienii mă îngreţoşează.

În rest, cred că am să ajung şi în Italia. Mă gândisem să mă duc acolo mai întâi, şi abia apoi să dau o fugă până la Barcelona, dar în această dimineaţă mi-am amintit brusc că lucrările de restaurare sunt pe punctul de a începe şi pentru nimic în lume nu vreau să pierd această ultimă ocazie de a vedea cea mai importantă operă a bunicului meu, chiar acolo unde a fost creată. Mai ales că e vorba de o operă despre care am vorbit, am scris şi pentru care m-am zbătut destul de mult.

În concluzie: aştept veşti.

Te sărut.
Vio

P.S.: Dacă mă inviţi la un vin promit să-ţi povestesc straniile circumstanţe prin care o doamnă misterioasă şi anacronică m-a invitat să o vizitez lângă lacul Como. Jur că nu e o glumă. Şi mă gândesc să mă duc. Daniel zice că sunt nebună. A, Daniel îţi trimite salutări. În ultimul timp e atât de prins cu romanul său, că nu are timp nici măcar pentru familia lui.

De la: Drina Walden
Data: 1 martie 2010
Către: VIOLETA LAX
Subiect: Europa

Ataşez toate informaţiile pe care mi le-ai cerut despre zborurile europene: Chicago–Barcelona şi Barcelona – Orio al Serio (Bergamo, Milano). Am aflat că acest ultim aeroport e cel mai apropiat de lacul Como. Acolo vrei să ajungi, corect? Îmi spui dacă ai de gând să vizitezi şi Milano, sau doar Como. Trebuie să ştiu când şi de unde te întorci.

Ştiu că dispreţuieşti lucrurile de genul ăsta, dar întreb şi eu. Nu în calitate de asistentă, măcar o dată, ci de prietenă. De fapt, ţi-am fost prietenă cu mult înainte de a-ţi deveni secretară.

Of, Violeta, eşti sigură că această călătorie nu e de fapt o fugă? Nu ştiu, te-ai hotărât atât de repede, într-un moment atât de nepotrivit. Nu înţeleg de ce pleci tocmai acum, când Art Institute e gata să deschidă expoziţia TA cu portretiştii?! Iar ceea ce mi-ai scris în e-mail m-a zăpăcit şi mai tare: „Să mă împac cu o parte, care până acum mi-a scăpat, din trecutul meu". Nu-mi dau seama ce poate fi atât de important pentru tine ca să te facă să renunţi la satisfacţia de a rosti discursul de inaugurare a expoziţiei în faţa atâtor oameni influenţi. Ştiu că tu consideri că asta e colateral, că în realitate există mai multe motive pentru a merge în Europa, începând cu fresca Teresei, dar mie încă nu mi-e clar că aşa e.

Poate că sar calul, chiar şi în calitate de prietenă, dar am impresia că toate astea au legătură mai degrabă cu criza de care mi-ai vorbit în acea zi. Munca lui Daniel, neîncrederea ta în relaţia voastră, responsabilităţile faţă de copii... Toate astea vor trece, draga mea. Sau se vor schimba radical. Tuturor ni se întâmplă. E doar o chestiune de timp ca să le vezi altfel. În concluzie: voiam doar să-ţi spun că îmi fac griji pentru tine. Am senzaţia că ţi se întâmplă tot felul de lucruri deodată şi nici unul pe care să-l înţeleg.

Îmi promiţi că o să ai mare grijă de tine? Şi că vei ţine cont de mine, dacă vei avea nevoie, pentru ceva mai mult decât planificarea agendei?

# I

— Într-o bună zi voi spune tot ce îmi amintesc și atunci morții se vor răsuci în morminte, i-a șoptit odată Concha dragei sale Aurora.

Viața nu i-a dat prea multe ocazii de a vorbi pe îndelete. Poate tocmai de aceea, Concha nu a povestit niciodată nimănui tot ce își amintea.

Niciodată nu a povestit, de exemplu, că în acea zi de sâmbătă, din 24 decembrie 1932, doamna Maria del Roser Golorons, văduva lui Lax, după ce a asistat în biserica Belen la misa de la ora nouă, și-a petrecut aproape tot restul zilei vizitând Marile Magazine El Siglo. A petrecut mult timp la etajul al doilea, la raionul pentru copii, de unde a cumpărat un trusou pentru primul ei nepot, care urma să se nască în primăvară: scutece din pânză rusească, păturici festonate, cămășuțe de olandă și chiar o jumătate de duzină de rochițe din bumbac cu volănașe englezești (în cazul în care nepotul ar fi fost nepoată). De la raionul cu jucării a ales un cățel săltăreț, de mare efect, un cal de carton și o caleașcă cu caii la trap. Apoi s-a dus la raionul cu împletituri din nuiele pentru a cumpăra un premergător, o căciuliță împodobită cu ciucuri de lână și un leagăn cu baldachin, din nuiele, deși costa de parcă ar fi fost din lemn masiv. Bucuria doamnei de a cumpăra cele necesare pentru copilul primului ei fiu, Amadeo, și al dragei Teresa, era limpede după cantitatea mare de pachete.

— Copiii din ziua de azi sunt mai complicați decât înainte, au nevoie de mai multe lucruri, zicea pentru a justifica nenumăratele cumpărături.

Înainte de a merge mai departe, doamna s-a oprit în fața unei căsuțe de păpuși, care costa zece pesetas și avea două etaje. Concha s-a temut pentru o clipă că vederea căsuței va aduce în mintea doamnei cele mai negre amintiri despre nefericita de Violeta, dar a auzit-o zicând:

— Acesta va fi cadoul meu de Crăciun pentru fiica ta. Crezi că-i va plăcea?

O tânără îmbrăcată în uniforma neagră, elegantă specifică magazinului le zâmbea din cealaltă parte a tejghelei de lemn.

Concha și-a apropiat buzele de urechea doamnei Maria del Roser și i-a spus cât de discret a putut:

— Eu nu am copii, doamnă. Poate că vă gândiți la Laia, fiica bucătăresei, Vincenta.

— Exact! Fetița aceea frumoasă foc, cu ochișori neastâmpărați!

A părut că se entuziasmează, mai apoi însă s-a posomorât brusc.

— Nu. Nu e o idee bună. Cred că pe fetița aceea nu o mai interesează căsuțele pentru păpuși.

— Are abia doisprezece ani – a zis Concha – și nu a avut niciodată una. Cred că o va încânta.

— Nu, nu, nu.

Doamna alungă ideea de parcă ar fi stingherit-o și se îndepărtă, uitând imediat de căsuța în miniatură.

La raionul cu veselă a vrut ca alegerile să le facă însoțitoarea ei. Acesta era, întru câtva, rolul ei, motivul pentru care se afla ea acolo. În ochii doamnei era un fel de consilier atotștiutor, capabil să-i intuiască toate nevoile, ba chiar să alunge cine știe ce catastrofe cu ajutorul unor simple cumpărături. De fapt, Teresa, nora și noua stăpână a casei, insista ca ea, Concha, să nu o lase singură nici o secundă pe soacra ei. Nu numai că o însoțea și se îngrijea de ea – sănătatea îi era deja zdruncinată – dar mai avea grijă și ca nu cumva demența tot mai avansată a stăpânei să producă neplăceri familiei.

Dinaintea unui vânzător ce îi arăta oale și tigăi cu aceeași mândrie cu care îi arătase mătăsuri și organdiuri, doamna Maria del Roser și-a îngustat privirea și chemând-o cu un gest pe Concha, i-a zis:

— Alege tu că ești expertă în domeniu.

Nu se știe dacă acea ignoranță era adevărată sau doar simulată, dar Concha bănuise mereu că stăpâna știa mai multe despre cum să conduci o casă decât a lăsat vreodată să se vadă și că ignoranța ei era mai degrabă produsul dezinteresului decât al neștiinței. Boala sa nu risipise aceste bănuieli.

În acea după-amiază, în vreme ce se uita cu atenție la o tigaie pe fundul căreia se reflecta o caricatură a chipului ei, a zis:

— Avem nevoie de cel puțin o duzină de tigăi dintr-astea, nu-i așa, Conchita?

Fără să știe cum, servitoarea a reușit să facă în așa fel încât să cumpere doar două tigăi. Apoi doamna a prins drag de două oale și de patru cratițe de diferite mărimi, toate de tuci și cu smalț albastru, de cea mai bună calitate. De fapt, nu aveau nevoie de nimic din toate acestea, bucătăria dădea pe dinafară de ustensile, dar doamna Maria del Roser nu putea concepe să plece din magazin fără să fi cheltuit cel puțin zece pesetas la raionul de bucătărie de la parter.

— Îmi plac mai mult oalele decât bijuteriile, obișnuia să spună surâzând înainte ca mintea să i se întunece.

În acea zi i-a intrat în cap că aveau nevoie urgentă de un serviciu de pahare de cristal ce costa mai mult de o sută de pesetas și a cerut fără să clipească să-i fie adăugat la lista de cumpărături, chiar înainte să ajungă la raionul de femei ca să i se ia ultimele măsuri pentru un costum de bal pe care-l comandase, la totalul de plată mai adăugându-se o jumătate de duzină de jupe din pânză fină și două cămăși cu broderie. Maria del Roser Golorons era prea îndărătnică pentru a depinde de ceva, fie și de modă, și toată viața s-a îmbrăcat după propriile criterii, care presupuneau curățenie, comoditate și asortarea culorilor, dar acum, spre sfârșitul vieții, se încăpățâna să poarte iarăși rochii cu crinolină și fuste cu coadă ce măturau caldarâmul.

— O femeie elegantă nu trebuie să lase să i se vadă altceva decât vârful pantofilor, i-a zis modistei care o privea disperată, căci tocmai îi arătase niște modele în pas cu moda de la Paris: câteva paltoane cu o singură mânecă, pe care doamna le-a găsit la fel de ciudate ca și numele lor – „asimetrice". Francezii ăștia nu știu ce

să mai facă pentru a ne prosti, a mai adăugat, înainte de a trece la alte lucruri.

Concha o urma prin magazinul aglomerat, bucuroasă ca un copil. Din anul în care murise Violeta nu o mai văzuse pe stăpână atât de prinsă cu pregătirile pentru sărbătorile de iarnă. Fără îndoială, naşterea care se apropia avea mult de-a face cu această fericită stare de spirit. Chiar şi atmosfera din casă avea ceva din alte timpuri, de pe când tăcerea încă nu se instalase în ea.

După ce a terminat cu cumpărăturile, doamna Maria del Roser s-a hotărât să-şi tragă puţin sufletul la cafenea. S-a aşezat cu grijă în fotoliu şi a rugat-o pe Concha să-i aducă din sala de lectură o revistă de modă – „dar să nu fie franţuzească", a precizat –, apoi a cerut un pahar cu apă şi o porţie de crochete. Totodată şi-a manifestat dorinţa de a-l saluta pe proprietar, aşa cum făcea de fiecare dată când trecea pe la cafenea.

— Aşază-te, Conchita, nu mă scoate din sărite, a zis, arătând un scaun de lângă ea.

Pe când savura a doua crochetă, a apărut don Octavio Conde, punctual şi galant ca întotdeauna.

— Familia e bine? a întrebat el, înclinându-se pentru a săruta mâna dragei lui Maria del Roser.

— Ca să vedeţi ce ţi-e şi cu viaţa asta, a zis ea, tocmai am aflat că servitoarea noastră, Conchita, nu are copii.

— La vârsta mea ar fi mai normal să am nepoţi, glumi servitoarea, care îl ştia pe don Octavio de mic copil.

Apoi, dintr-o răsuflare, şopti la urechea stăpânei:

— E Octavio. Se va mira că îl luaţi cu dumneavoastră.

Octavio zâmbea înţelegător, chiar dacă exista o anume nelinişte sau poate tristeţe în felul în care îşi strângea buzele în timp ce se uita la mama celui mai bun prieten al său.

— Conchita ne-a fost mamă tuturor câte puţin, interveni el. Şi aşa va fi şi pentru cea de-a treia generaţie care se apropie.

— Aşa e, aşa e, răspunse Maria del Roser, cu privirea pierdută, înainte de a reveni brusc cu picioarele pe pământ. Dar de unde ştii?

Octavio se încordă uşor, un spasm puţin evident pe care numai Concha, cu privirea ei exersată, l-a observat.

— Știu pentru că fiul dumneavoastră și cu mine suntem prieteni încă de la școală. Ne-am cunoscut la Sarrià, pensionul iezuiților. Se știe – și spunând asta încercă să râdă, dar hohoti forțat – că greutățile vieții de internat făuresc prietenii trainice.

— A, da, la pension.

Maria del Roser rămase pe gânduri și își încrucișă picioarele sub fustă, așezându-se mai comod în fotoliu.

— Cât îmi mai plăcea să vin duminicile să vă vizitez, zise și oftă nostalgic.

— Duminicile ne plăceau și nouă, continuă Octavio, dar cred că din alte motive: în prezența membrilor familiei, călugării deveneau și ei oameni. Cât l-am invidiat pe Amadeo când a scăpat de ei! Întotdeauna a fost cel mai inteligent dintre noi. Și continuă să fie, desigur.

Din nevoia de a abandona acel subiect spinos, stăpâna schimbă vorba. Nu-i plăcea să discute despre anii în care fiul ei fusese intern la iezuiți.

— Inteligent, da, murmură Maria del Roser mușcând dintr-o crochetă, păcat că a devenit atât de nesuferit, nu credeți? Despre ce vorbeam? A, da. O să vă petreceți sărbătorile în familie?

— Mă tem că nu, răspunse Octavio frecându-și mâinile cu gesturi nervoase, neobișnuite la el. Chiar mâine-dimineață plec la New York ca să-mi deschid propria afacere.

Maria del Roser făcu ochii atât de mari, încât pielea de pe frunte i se strânse ca un acordeon. Concha păru și mai surprinsă.

— New York? Pentru multă vreme? întrebă servitoarea.

— Încă nu știu, totul depinde de cum vor merge lucrurile.

Profitând de cursul discuției, se scuză brusc:

— A fost o plăcere să vă văd, doamnă. Iertați-mă, dar mai am încă multe bagaje de pregătit.

— Sigur, sigur, înțelegem, zise Concha.

Maria del Roser nu a făcut nici o referire la surprinzătoarele noutăți pe care tocmai le aflase.

— Salută-i pe părinții tăi din partea mea, continuă ea, dintr-un vechi reflex, ca o urmare firească la o despărțire. O să-i văd după sărbători când vom veni să cumpărăm leagănul pentru

copil. Trebuie să se nască în... Conchita, când trebuie să se nască nepotul meu?

— In mai, doamnă.

— Biata mea noră a pierdut deja o sarcină, știi? Dar acum, mulțumesc lui Dumnezeu, totul merge bine.

Conchita începu să se simtă stingherită de acele intimități. Nici Octavio Conde nu părea în largul său. Dorind să plece cât mai repede, sărută iar mâna doamnei, înclină capul către Conchita și, înainte de a ieși din cafenea, îi făcu un semn chelnerului dându-i de înțeles că doamnele erau invitatele sale.

Îndată ce dispăru, dezamăgirea puse stăpânire pe chipul Mariei del Roser.

— Am uitat să-l întrebăm dacă soția lui se simte mai bine. Ce necioplite suntem!

— Don Octavio e burlac, doamnă. Cred că vă referiți la mai-că-sa, Cecilia Gomez del Olmo, zise Conchita, atentă, în timp ce bătrâna doamnă îi dădea dreptate mișcând afirmativ din cap. A murit demult, sărăcuța.

— Chiar așa? Și soțul ei s-a recăsătorit?

— Nu, doamnă. Don Eduardo Conde i-a rămas fidel până ce a murit și el, dar și asta s-a petrecut demult.

Doamna Maria del Roser se încruntă.

— Hai să mergem, Conchita, am început să le încurcăm.

După câțiva pași, chiar înainte de a ajunge la lift, bătrâna doamnă se opri din nou. Un angajat îmbrăcat cu o livrea stacojie le deschise ușa.

— Cum zici că se va numi nepotul meu, Conchita? Mereu uit, zise bătrâna doamnă în timp ce-și târa fusta în lift.

— Modesto, doamnă, presupunând că va fi băiat. Dacă va fi fată, nu se știe, adăugă temătoare.

Teamă de o durere adormită care putea reveni în orice clipă.

— Mi-ar plăcea să o cheme Violeta, zise bătrâna doamnă. Ar trebui să avem o nouă Violeta în familie cât mai repede.

Durerea dormea, își dădu seama servitoarea și se liniști.

— Ce chestie! Vor să-i pună nepotului meu nume de liftier, zise Maria del Roser, fără să ia seama la liftierul din fața ei. Și de ce au ales un nume atât de oribil, când există atâtea nume de sfinți?

— În onoarea pictorului care a fost maestrul fiului dumneavoastră, doamnă.

Mai purtaseră discuția asta de nenumărate ori. Dar această repetitivitate nu o afecta pe nici una.

— A, da, într-adevăr. Fiul meu pictează. Și cred că nu o face chiar rău.

— Dimpotrivă, doamnă. Are mult succes. E foarte respectat, zise Concha, cu mândrie maternă.

Vorbeau lângă un afiș publicitar care acoperea aproape întregul perete lateral al ascensorului. Afișul reprezenta o doamnă îmbrăcată de gală. Într-un colț ieșea în evidență numele artistului scris cu tușe groase, negre: Amadeo Lax. Același afiș prin care cu doisprezece ani în urmă se făcuse publicitate lanțului de magazine era acum folosit drept reclamă pentru clienți.

— Nu ai avut impresia că Octavio a fost ciudat astăzi? Parcă nu era el, zise brusc Maria del Roser.

Conchita avusese și ea aceeași impresie. Pusese purtarea lui pe seama emoțiilor călătoriei despre care le vorbise.

— Dacă și fiul meu s-ar fi implicat la fel de mult în conducerea fabricilor tatălui și bunicului său, acum nu am mai fi sărace, zise bătrâna doamnă, înainte de a striga, plină de hotărâre: Noi coborâm aici, tinere! Dă-te la o parte!

Conchita ieși din lift roșie până în vârful urechilor. Bătrâna doamnă mergea de parcă ar fi știut exact încotro, presată de o urgență care era doar în mintea ei.

— Dumneavoastră nu sunteți săracă, doamnă, s-a grăbit să răspundă Concha imediat ce s-a îndepărtat îndeajuns de liftier. Sunteți doar ceva mai puțin bogată decât înainte.

— Înainte când?

Mai multe riduri paralele și delicate apărură pe fruntea bătrânei doamne.

— Înainte de criză. Se zice că toată lumea e afectată, nu numai barcelonezii. Unii mai mult, alții mai puțin, dar de pierdut au pierdut toți câte ceva.

— Nu, Conchita, nu te lăsa păcălită. Cei cu adevărat bogați aproape că nu pierd niciodată. Poate doar aroganța, căci cu atâția

anarhiști lăsați de capul lor e mai bine să te prefaci. Cunoști vreun anarhist?

— Nu, doamnă, nici unul.

— Foarte bine, nici să nu cunoști. Anarhiștii îți intră în casă și îți fură covoarele. Apoi, dau foc la tot. Dar mai întâi iau covoarele. Le plac covoarele.

Bătrâna doamnă reveni la realitate.

— Dar ce facem noi aici povestind de parcă nu am avea nimic de făcut? Trebuie să mergem acasă, Conchita. Am cumpărat tot ce era nevoie? Gândește-te bine.

— Da, doamnă.

— Sigur nu ne lipsește nimic? Vreo oală pentru mâncarea de mâine?

— Nu, doamnă. Avem destule oale.

— Ești sigură?

— Sigură, doamnă.

— Atunci nu știu ce mai facem aici.

Cu mersul greoi, dar la fel de elegantă ca întotdeauna, bătrâna doamnă ieși pe bulevardul Las Ramblas. Julián le aștepta la câțiva metri distanță, la volanul Citroenului. Văzându-le ieșind, coborî grăbit din mașină, deschise portiera din spate și o ajută pe doamnă să urce. Apoi făcu același lucru și pentru Concha, dar mai puțin entuziast. Amândouă se sprijiniseră de brațul bătrânului șofer cu mai multă greutate decât le-ar fi permis eticheta. Pentru cele două femei care depășiseră fiecare șaizeci de ani de viață nu era ușor să se strecoare în acea mașinărie modernă, cu atât mai puțin când aveau parte de ajutorul unui șofer trecut de șaptezeci de ani, oricât de îndatoritor ar fi fost el.

Bătrâna doamnă își găsi până la urmă locul, oftând, Concha făcu și ea la fel, apoi se auzi și oftatul lui Julián, poate mulțumit că îmbarcarea decursese fără probleme și acum se vedea în sfârșit la volan.

Când motorul începu să huruie, bătrâna doamnă aruncă o ultimă privire spre ușile luminate ale magazinului și zise:

— Crochetele alea nu mi-au picat bine deloc, Conchita. Mă apasă ceva aici...

Arătă spre stomacul strâns de corset.

— Mergem acasă, Felipe, ordonă ea. Aceasta nu e o oră potrivită pentru ca două doamne decente să bată străzile.

Bătrânul șofer nu se supăra că stăpâna nu-și amintea numele lui. Se simțea chiar onorat că i se adresa cu numele tatălui său, cel care își petrecuse toată viața pe scaunul șoferului, servindu-l pe întâiul domn Lax, săritor și tăcut, așa cum ar fi trebuit să fie orice servitor adevărat. Îl idolatrizase pe tatăl său și o făcea și acum, după moartea lui, așa că era mulțumit când stăpâna îl trezea la viață grație memoriei ei capricioase.

Pe marchiza de la intrarea principală a magazinului, o familie de marionete anunța sărbătorile de iarnă. Vitrinele scânteiau. In cea mai mare dintre vitrine, un trenuleț electric cu vagonașe pline cu pachete se rotea fără oprire. Strada era un viespar de oameni preocupați. În apropiere se auzea o colindă. Oamenii intrau și ieșeau fără încetare pe marile uși rotitoare.

Mașina străbătea cel mai popular bulevard din oraș, în direcția mării. Bătrâna doamnă își ținea ochii întredeschiși. Concha se lăsa purtată de bucuria sărbătorilor, de ultimele raze de soare din acea zi înghețată, de forfota străzilor. Îi atrase atenția fațada fastuos ornamentată a Companiei de Tutun din Filipine și își făcu cruce la trecerea prin fața bisericii Belen, acolo unde fusese chiar în acea zi, la prima oră, îndeplinindu-și astfel obligația anuală ca o bună barceloneză ce era. Zări în depărtare chioșcurile cu flori și simți o ușoară nostalgie pentru epoca apusă în care nici un motor nu deranja florile cu duduiturile lui. Cu dragă inimă ar fi coborât să cumpere un buchet de margarete albe, florile favorite ale doamnei Maria del Roser, dar se grăbeau deja și nu mai puteau pierde timpul.

În capătul străzii Portaferrissa, mașina viră pe lângă palatul Moja, care avea obloanele deschise, ca și cum cineva s-ar fi hotărât să aerisească nobilele încăperi. Un trecător observase și el, la fel cum o făcuse Concha, și se uita curios la picturile și medalioanele de pe tavan, oprit în mijlocul trotuarului. Virajul o trezi pe bătrâna doamnă din somnolență.

— Ai văzut dacă e pregătit catârul, pentru orice eventualitate? întrebă ea. Nu vreau să mai pierdem timpul.

— Mașinile astea moderne nu mai au nevoie de catâri, doamnă. Motorul face totul singur.

Mașina fusese un capriciu al domnului Rodolfo. O comandase în Franța, cu vreo treizeci de ani în urmă, impulsionat de un anunț unde scria: „Citroen, 14 HP limuzină cu caroserie elegantă". Nici un spirit în pas cu vremurile nu ar fi rezistat unei asemenea descrieri. A fost unul dintre primele automobile din oraș, înmatriculat al patrulea și atât de renumit, încât în primele luni de la cumpărare trecătorii se opreau și aplaudau la trecerea lui.

— Nu te baza pe asta, mai bine uită-te dacă e pregătit catârul, zise bătrâna doamnă, înainte de a adormi profund, cu capul în piept.

Acolo unde înainte fusese Teatrul Coliseum, acum erau afișe cu un film de Harold Lloyd, o proiecție specială pentru noaptea de Crăciun. Câțiva oameni așteptau lângă chioșcul de bilete, iar în apropierea lor, câțiva domni discutau aprins. Concha oftă plictisită; pentru atâta entuziasm erau doar două variante: problema catalană sau criza economică. Cum i se păruse că vorbeau în acea dulce și bogată limbă catalană care e la fel de bună pentru a proclama republici ca și pentru a vinde pepeni, optă pentru prima variantă.

Au ajuns acasă mult după ora mesei. În alte timpuri, un astfel de comportament al doamnei ar fi fost de neimaginat. Orarul strict, respectat cu strictețe, fusese întotdeauna angrenajul care asigurase buna funcționare a casei Lax. Micul dejun era la opt și un sfert, plimbarea se făcea între doisprezece și unu și jumătate, mătăniile la șapte – miercurea cu un sfert de oră mai târziu –, iar apoi se lua cina, fără nici o modificare posibilă. Miercurea doamna ținea reuniunile în bibliotecă, joia se primeau vizitele și duminica se duceau cu toții la misa de la douăsprezece la biserica La Concepcion, iar preotul – părintele Eudaldo – lua apoi masa în casa lor. Și tot așa, invariabil, o săptămână după alta, cu rutina întreruptă doar vara, cu ocazia sărbătorilor de iarnă și în Săptămâna Patimilor.

In acea zi de 24 decembrie 1932, bătrâna doamnă ceru să i se aducă un ceai în camera ei și se retrase fără să salute pe nimeni. Fiul său, care o așteptase așezat la masă – cu spatele drept rezemat

de spătarul tapisat –, a început să mănânce, supărat că i se răcise supa și, desigur, enervat. Teresa, nora, a încercat să o scuze pe bătrâna doamnă punând comportamentul ei pe seama bolii. De asta, dar nu numai de asta, prânzul celor doi a fost mohorât și trist. Și tăcut.

După-amiază, doi angajați ai magazinului au adus cumpărăturile ambalate cu grijă. Serviciul de pahare de cristal a fost lăsat într-o vitrină până la noi instrucțiuni. Bucătăria era plină de agitația pregătirii mâncărurilor pentru ziua următoare. In schimb, ajunul Crăciunului nu era sărbătorit de familie: sărbătoarea cea mare se celebra în ziua de Crăciun.

Toată seara, doamna Maria del Roser nu a ieșit din încăperile ei. Era noapte când a chemat-o pe Antonia să o ajute să se pregătească de culcare. Femeia, angajată în casă numai de patru ani, de când sosise și Teresa, ieși de la stăpână cu fața descompusă de spaimă, zicând că nu o mai văzuse niciodată pe doamnă atât de supărată și cu pretenții de neînțeles.

— Un minut dac-o mai ascult și sigur îmi pierd mințile, a zis Antonia.

Teresa a fost cea care s-a ocupat de toate. Atentă și adorabilă, o lăsă pe servitoare să plece și îi luă locul. Intră la soacra ei ca un medic la o urgență. După un timp ieși și întrebă de Concha. Mâinile și vocea îi tremurau când îi zise:

— Concha, pentru numele lui Dumnezeu, știi cumva unde e cheia de la camera Violetei?

— Of, nu, doamnă. S-a făcut pierdută de ani buni, din ziua când...

Își întrerupse vorbele, gândindu-se din nou la durerea adormită, pe care nici un cuvânt rostit cu voce tare nu trebuia s-o trezească. Apoi continuă:

— Soacra dumneavoastră le-a folosit ca să închidă ușa pentru totdeauna. De atunci nu am mai văzut cheia.

Aceste cuvinte nu o descurajară pe Teresa.

— Înseamnă că ea a păstrat-o. E convinsă că se află sub patul ei și tot insistă să o caut. Zice că vrea să o țină în mână, explică Teresa. Am făcut ce mi-a cerut, am căutat sub pat, dar acolo nu e nimic. Nici măcar un fir de praf.

— Stăpâna o mai ia razna, știți la fel de bine ca și mine. Și nu ar trebui să vă aplecați atâta, zise Concha arătând cu privirea burta ușor umflată a Teresei.

— E mai mult decât un capriciu, Conchita. Niciodată nu am văzut să-i fie atât de rău. Tocmai mi-a cerut să-l chem pe fiul ei, Juan. Zice că vrea să-l mai vadă o dată înainte să moară. Sunt foarte speriată. Știi cumva dacă Amadeo s-a întors deja?

Concha negă dând din cap. Îl văzuse pe Amadeo ieșind cu puțin timp înainte, fără șofer, la volanul mașinii Rolls-Royce. Și nimeni, desigur, nu știa la ce oră se va întoarce. Așa era mereu.

— Trebuie să mă ajuți, Concha.

— Credeți că stăpâna vrea să intre în odaia Violetei? îndrăzni să întrebe. Mi se face frică numai dacă mă gândesc. Ar fi prea mult pentru ea. Amintiți-vă că acolo totul e așa cum a lăsat ea.

Teresa avea privirea tristă. În ochi îi tremurau două lacrimi albastre. Și-a dus mâinile la burtă și s-a îndoit de spate. Era epuizată.

— Trebuie să găsim cheia, zise, dacă vrem să doarmă în noaptea asta. Undeva trebuie să fie.

Teresa a ales câțiva oameni dintre servitori și le-a cerut să caute micuța bucată de fier. Încă nu o găsiseră până la nouă și un sfert, când stăpânul se întoarse elegant și serios, ca întotdeauna. Le-a aruncat o privire lipsită de interes și i-a cerut Conchitei să-i servească cina în biroul său. Apoi se împiedică de prima treaptă, prea joasă, a scării de marmură și fu gata să cadă înainte de a începe să urce, însă nimeni nu zise nimic. El nici atât.

Aflând că soțul ei se întorsese, Teresa a urcat la el în birou pentru a-i spune ce se petrecea și a-i cere voie să-l cheme pe fratele lui. După câteva clipe a coborât cu ochii plini de lacrimi. La baza scărilor, Conchita o aștepta agitată.

— A fost de acord să-l chemăm pe Juan?

Teresa dădu din cap că nu.

— Mă temeam că așa va fi, murmură bătrâna servitoare, dând contrariată din mână.

După o jumătate de oră, tânăra Laia, care se plictisise repede de căutat și fusese trimisă de mama ei la bucătărie, urca scările de la mansardă ducând o tavă plină de mâncăruri.

Nora a continuat să caute cheia, fără să țină cont de indiferența soțului ei și descurajarea celorlalți. Concha a rugat-o de mai multe ori să se culce, promițându-i că ea va continua să caute cheia, dar nici pe ea nu a ascultat-o.

— Nu ar trebui să vă osteniți atât, a zis Conchita, uitându-se iar la burta tinerei stăpâne. Nu mi-aș ierta-o dacă vi s-ar întâmpla iar ce vi s-a întâmplat primăvara trecută.

— Nu mi se va întâmpla nimic rău, zâmbi liniștitor Teresa. Sunt deja în luna a patra. Doctorul mi-a spus că totul merge bine.

Trecuse ceva vreme de când Teresa învățase să-și facă din tenacitate arma ei cea mai redutabilă.

Cheia fu găsită în sfârșit, în jur de ora unsprezece, într-un scrin din anticamera bătrânei doamne, anticameră ce servea uneori de salon privat. Teresa o scoase de acolo și i-o duse, triumfătoare, soacrei care o strânse împreună cu mâna ce o ținea.

— Mai stai puțin, Teresa, îi ceru ea, și spune-le tuturor să iasă.

Discuția lor a durat în jur de cincizeci de minute. Când Teresa părăsi încăperile doamnei Maria del Roser, avea ochii înroșiți și fața foarte palidă. S-a culcat fără să cineze. Ceaiul și chiflele cu lapte lăsate de Concha pe masa ei din salon erau neatinse în ziua următoare.

Noaptea s-a scurs într-o liniște absolută. Nici măcar paznicul de noapte nu a trecut pe dinaintea marilor porți ale casei. Poate că a fost acea liniște despre care se zice că anunță marile furtuni.

În următoarele ore, care erau deja ale Crăciunului din 1932, s-au petrecut trei întâmplări teribile: magazinul El Siglo a ars din temelii, bătrâna doamnă Maria del Roser a murit în patul ei și pentru prima dată Amadeo Lax și-a petrecut o parte din noapte în odaia Laiei, fiica de doisprezece ani a bucătăresei.

## ȘTIRI LOCALE

Ieri-dimineață a fost condus pe ultimul drum trupul neînsuflețit al doamnei Maria del Roser Golorons, văduva industriașului don Rodolfo Lax, singura moștenitoare a fabricilor de textile cu același nume, cu sediul în orașul vecin, Mataro. Toți cei care au avut parte de prietenia și respectul acestei virtuoase doamne – sau al familiei ei – și chiar și cei ce nu au cunoscut-o personal, dar au auzit atâtea lucruri bune despre ea, au fost prezenți ieri pentru a-i aduce un ultim omagiu: unii însoțind cortegiul funerar până la groapă, iar alții contemplând smeriți trecerea procesiunii și rugându-se pentru sufletul defunctei.

La zece dimineața, în pasajul Domingo, la poarta casei unde avusese loc tragedia, s-a format cortegiul funerar: internii aparținând de biserica parohială Concepcion cu crucea înălțată; un grup substanțial de reprezentanți ai Institutului Muncitoresc din San Andres cu drapelul lor; un număr destul de mare de angajați de la fabricile Lax purtând lumânări aprinse și având pe brațul drept panglici negre în semn de doliu; corul bisericii Concepcion; patruzeci de băieți de altar, cu lumânări mari, escortând sicriul purtat pe umeri de angajați ai sus-numitei firme; clericii precedând sicriul.

Carul funebru tras de șase cai negri bogat împodobiți a fost urmat de toți copiii familiei prezenți în Barcelona și de cei apropiați care, învingându-și durerea printr-un efort suprem, au ținut să însoțească pe ultimul drum corpul defunctei. Astfel, însoțiți de parohul bisericii Concepcion, părintele Eudaldo, mergeau în urma sicriului fiul venerabilei defuncte, marele pictor don Ama-

deo Lax Golorons, fratele său, iezuitul Juan Lax, și lângă ei, rupând tradiția conform căreia femeile trebuie să stea în rândul al doilea la înmormântări, nora defunctei, doamna Teresa Bruses de Lax. Restul cortegiului era format din notabilități, printre care medicul familiei, doctorul Gambus, administratorul, domnul Trescents și alți prieteni și membrii ai familiei, formând cu toții o procesiune de mai bine de o mie de persoane. Printre notabilități se afla și reprezentantul primăriei, domnul consilier Bremon.

E imposibil să-i numim pe toți cei care au făcut parte din numerosul cortegiu. I-am văzut pe domnii Conde Gomez del Olmo (don Octavio, don Javier, don Dionisio, don Ricardo), Sotolongo, Rosillo, marchiz de Santa Isabel, Boada, Albert Despujol, Bassegoda, Seguí, Plandolit, Samà, Güel y Giro, domnii Morcillo și doctorul Bach de la Biroul Oficial al Proprietății Urbane, președintele de la Concepcion, domnul Serracanta, președintele Academiei de Litere, domnul Francisco Carreras Candi, fostul senator Duran y Ventosa și mulți, mulți alții pentru care ne pare rău că nu îi putem menționa.

Numele de mai sus sunt consemnate din memorie, așadar îi rugăm pe cei care nu se vor regăsi pe listă să ne ierte omisiunea involuntară.

În urma procesiunii veneau un faeton de gală aparținând Casei de Caritate, o mașină de rezervă și trei mașini încărcate cu coroane, multe dintre ele ca ultim omagiu adus de membrii familiei, de rude și de prietenele defunctei. Coroana de flori a muncitorilor de la Industrias Lax purta următoarea inscripție: „Bunei noastre doamne Maria del Roser, cea care ne-a iubit ca o mamă". Cea mai mare dintre coroane fusese trimisă de Societatea Espírita del Valles și avea următorul mesaj: „Maestrei și prietenei noastre, din partea colegilor îndurerați".

Cortegiul funerar a trecut prin Paseo de Gracia, iar apoi, ținând partea stângă a străzii Aragon, s-a îndreptat către parohia Inmaculada Concepcion, unde mulțimea s-a rugat solemn, acompaniată de corul bisericesc. Apoi, procesiunea s-a deplasat până la intersecția Paseo de Gracia cu Gran Vía, locul ales pentru a încheia parcursul funebru. Actul solemn, plin de respect și considerație, a

durat mult timp. Amândoi frații Lax au dat mâna cu participanții, mulțumindu-le în parte.

Aproximativ trei sute de persoane nu au părăsit cortegiul, ci s-au deplasat în mai mult de o sută de caleşti până la cimitirul de est, unde trupul doamnei Maria del Roser a fost înmormântat creştineşte în cavoul familiei, alături de cel al nefericitei sale fiice Violeta, moartă în floarea vârstei. Cu această ocazie a fost montată pe cupola cavoului o sculptură în marmură reprezentând un înger care se roagă. S-a ținut slujba de înmormântare, urmată de un poem scris de noră în memoria defunctei. Cortegiul funerar a fost contemplat, pe întregul parcurs, de foarte mulți oameni care își descopereau capul, emoționați, în timp ce murmurau o rugăciune.

Poate că durerea care s-a abătut asupra familiei Lax a fost atenuată puțin de caracterul sincer, solemn şi generalizat al doliului manifestat ieri de întreaga Barcelonă. Noi, cei care ne bucurăm de prietenia familiei suferim din toată inima împreună cu toți membrii ei. Această nenorocire a făcut să crească şi mai mult dragostea şi respectul pe care familia Lax au ştiut să le câştige din partea tuturor claselor sociale din Barcelona, de la cea mai aristocratică până la cea mai săracă.

În inimile noastre va rămâne mereu amintirea acelei doamne pe cât de virtuoase, pe atât de nefericite şi oricare bun creştin se va ruga pentru ea.

Odihnească-se în pace, iar familiei îi transmitem încă o dată cele mai sincere condoleanțe.

## II

Concha a păstrat mulți ani articolul din *La Vanguardia* despre înmormântarea stăpânei. Când îl recitea avea impresia că se afla din nou acolo, în mulțimea care aclama, înconjurată de toate acele doamne distinse ce păstrau despre doamna Maria del Roser amintiri greu de rostit cu voce tare.

Pentru nimic în lume nu ar fi lipsit de la înmormântare. Îi datora totul acelei generoase femei ce îi părăsea pentru totdeauna. A urmat cortegiul funerar și a plâns fără să se apropie de sicriul fastuos, atât de bine escortat. A rămas departe de sicriu nu doar pentru acel „niciodată" atât de greu de acceptat, ci și pentru convingerea că bătrâna doamnă ar fi considerat o exagerare toată acea spectaculoasă înmormântare și nu ar fi fost de acord niciodată cu un asemenea sicriu și cu ritualul stabilit de alții. „Până la urmă, noi, femeile, trebuie să cedăm întotdeauna", și-a zis Concha, amintindu-și de ideile clare ale Mariei del Roser, care o influențaseră foarte mult. Când a văzut mulțimea îndepărtându-se de-a lungul străzii Aragon, a simțit că se îndepărtează și o parte foarte importantă a vieții ei. Fără bătrâna doamnă nimic nu avea să mai fie cum fusese.

Toată viața ei, Concha a păstrat pe noptieră, într-o cutie de tablă, necrologurile apărute în ziare. Cutia avea o serigrafie reprezentând câțiva copii jucându-se și cândva fusese plină cu biscuiți. De aceea, vreme îndelungată nostalgia acelor amintiri a fost însoțită de o aromă plăcută de scorțișoară. Pe fundul cutiei, sub tăieturile din ziare, păstra un catalog de la magazinele El Siglo, din iarna 1899-1900. Optzeci de pagini ilustrate cu toate tipurile

de produse, de la piese de mobilier până la dantele. Explicațiile ce însoțeau fiecare imagine – „Cearșafuri de calitate, țesute cu broderie cusută de mână, ideale pentru patul unei măicuțe, al unei chelnerițe sau pentru paturi matrimoniale" – au ajutat-o să învețe să citească, la douăzeci de ani, mânată de propria-i tenacitate și de strădaniile bunei doamne Maria del Roser. Amintindu-și de ea, spunea adeseori:

— Când a murit, a fost ca și cum mi-aș fi pierdut a doua mamă.

Concha Martínez Cruces a fost primită în serviciul casei în martie, 1989, datorită mai vârstnicei sale verișoare ce era camerista unui membru din familia Bassegoda. „Familia Lax caută o doică și aș putea să te recomand", i-a zis. „Cel puțin să te alegi cu ceva de pe urma nenorocirii tale".

In timpul întrevederii din ziua următoare, Concha abia dacă a scos o vorbă.

— Să nu te porți ca o țărancă, a sfătuit-o verișoara ei. Stai cu privirea plecată, nu face zgomote neplăcute și vorbește numai când ești întrebată, iar răspunsurile tale să fie urmate întotdeauna de „doamnă" sau „domnule". Ai înțeles?

Pe atunci, cei din familia Lax încă nu se mutaseră în vila din pasajul Domingo. Locuiau în orașul vechi, pe o stradă îngustă, seniorială, numită strada Mercaders, pe care noile planuri urbanistice aveau să o scoată de pe hartă. Era un loc mai puțin impozant, dar la fel de copleșitor pentru cineva de condiție joasă. Doamna Maria del Roser le-a primit în salonul cu pian, așezată în profil pe un fotoliu acoperit cu catifea de culoare bordo. Avea gesturi domoale, niciodată studiate și o anumită distincție naturală care a uimit-o pe Concha. Femeia aceea nu purta bijuterii și nici nu facea paradă de bogăția ei. Era îmbrăcată cu o eleganță simplă, mai mult sau mai puțin la limita modei, își strângea părul într-un coc pe ceafă și se purta față de oameni cu o amabilitate incredibilă, chiar cu o anume încredere. Desigur, toate acestea nu-i afectau deloc distincția, care continua să fie evidentă, de parcă ar fi fost vorba despre o trăsătură de caracter în plus. Prima ei întrebare a fost:

— Preferi să ți se spună Concha sau Conchita?

— Mi-e indiferent.

Verișoara i-a tras un cot.

— Puteți să îi spuneți cum preferați, doamnă, a adăugat verișoara.

— Atunci, am să-ți spun Conchita. Bineînțeles, dacă nu te deranjează.

Concha a dat negativ din cap. A primit încă o lovitură de cot.

— Nu o deranjează, doamnă. Cum vă vine dumneavoastră mai bine, a zis verișoara, furioasă.

— Câți ani ai, Conchita?

— Nouăsprezece ani, doamnă.

I se părea că vocea refuza să i se audă în acel loc, de parcă pereții plini de cărți i-ar fi înghițit sunetul.

— Împlinește douăzeci peste patru luni, doamnă, a adăugat verișoara.

— De unde ești?

— Din Estopinán, provincia Huesca.

— Ești de mult timp aici?

— De douăzeci și trei de zile, doamnă.

— Și îți place Barcelona?

Nu a știut ce să spună, dar nici nu a vrut să nu răspundă.

— E foarte mare, a zis.

Doamna a zâmbit. Privirea supărată a verișoarei a facut-o să adauge:

— N-am apucat să văd mare lucru, doamnă.

— Crezi că ai lapte bun, Conchita?

— Da, doamnă.

— Copilul pe care îl crești e al tău?

A simțit un nod care îi strângea gâtul. Dacă se punea pe plâns, verișoara ei avea să se supere foarte tare, se gândi ea, așa că încercă să se stăpânească.

— Nu cresc nici un copil, doamnă.

Maria del Roser Golorons o privi curioasă. Pentru prima dată s-a bucurat că verișoara ei i-a sărit în ajutor.

— Copilul ei a murit, din păcate, doamnă. De febră.

Doamna s-a mișcat în fotoliu și s-a încruntat.

— Când?

— De trei zile, a zis verișoara. Ieri l-am îngropat.

Atunci, cu acea doamnă rafinată s-a petrecut un lucru la care Concha nu se aşteptase, ba chiar era stânjenitor: ochii i s-au umplut de lacrimi. A fost surprinsă să vadă că şi doamna plângea la fel ca ea. Până atunci, crezuse că aristocraţii nu faceau astfel de lucruri. Apoi doamna s-a ridicat, s-a apropiat de ea şi i-a luat mâinile ca unei fiice.

— Biata de tine, a murmurat. Şi încă mai ai putere să cauţi de lucru după o asemenea nenorocire?

— Nu am de ales, doamnă.

Amfitrioana a îmbrăţişat-o. Concha a fost atât de surprinsă, că a rămas rigidă ca o piatră. Trecuse mult timp de când nu mai fusese îmbrăţişată de cineva. Din acea îmbrăţişare de lână moale şi parfumată, a auzit-o pe verişoara ei zicând:

— Conchita e foarte bună, doamnă, veţi vedea. Şi copilul ei a fost conceput decent, sub binecuvântarea căsătoriei, dar nefericita de ea şi-a pierdut soţul anul trecut.

A fost picătura care a umplut paharul. Brusc, Concha îşi pierdu stăpânirea de sine şi începu să plângă. S-a oprit din plâns numai când doamna a prins-o de bărbie, i-a şters lacrimile de pe faţă şi i-a zis:

— Poţi să rămâi chiar de astăzi, dacă vrei. Fiul meu are nevoie de cineva ca tine, tânăr, puternic şi cu suflet bun. Vreau să-i salvezi viaţa, pentru că eu nu pot.

— Am să fac tot ce pot, doamnă.

— Iar eu am să fac tot ce pot ca să uiţi că te afli aici pentru că nu ai de ales, aşa cum ai zis.

A urmat o clipă de tăcere, o încrucişare a privirilor, o complicitate mută care a parafat între ele un pact nerostit.

— Stai, vreau să-l cunoşti chiar acum, a zis doamna ieşind în căutarea lui Amadeo, cel care pe atunci avea numai câteva luni de viaţă.

Paşii ei puternici, hotărâţi au răsunat pe hol. Imediat a revenit surâzând, cu Amadeo în braţe şi i-a cerut să-l alăpteze pentru prima dată. Fata l-a luat în braţe pe copil cu aceeaşi grijă cu care şi-l lua pe al ei, s-a aşezat pe un scaun şi şi-a scos sânul drept din rochia uzată. Bătrâna doamnă şi verişoara – care încă se mai temea ca nu cumva Concha să strice totul – o urmăreau cu mare atenţie.

Amadeo era un copil slăbuț, cu pielea gălbuie, care, în ciuda poziției sociale, i-a inspirat proaspetei doice multă compasiune. Poate pentru că imediat s-a agățat de sfârcul ei și a început să sugă cu poftă, cu disperare, exact așa cum avea să facă totul de-a lungul vieții sale.

— Fii binecuvântată, Conchita, a zis doamna Maria del Roser, gata să plângă, iar apoi a adăugat: Dar tu, copilă? Vrei să mănânci ceva?

Nimeni nu știa, dar trecuseră patru zile de când Concha nu mai mâncase. Era lihnită. Chiar se întreba cum se face că trupul ei atât de hămesit era capabil să hrănească un alt trup. Cu timiditate, a dat din cap că da.

Doamna a chemat servitoarea.

— Să vină Eutimia, te rog, i-a cerut ea.

Eutimia era o femeie de patruzeci de ani, și se vedeau toți până la unul, scundă, grasă, ordinară, limbută și plăcută numai când avea un interes. Fața ei rotundă și pielea arsă de soare îi trădau originea țărănească. Mirosea a fân și a lavandă. Dădea ordine cu naturalețea și siguranța unui căpitan de vapor. Pe bună dreptate, pentru că rolul ei în casă se asemăna întru câtva cu cel al unui bătrân lup de mare: era guvernantă de mai bine de douăzeci de ani și știa tot ce mișcă în casă, până la cele mai mici detalii, mult mai bine decât însăși bătrâna doamnă. Responsabilitățile ei începeau de la ușa bucătăriei și se întindeau peste tot ceea ce însemna serviciu în casă; era păstrătoarea cheilor, șefa de personal și chiar administrator, căci ea era cea care dădea seamă lui don Rodolfo de cheltuielile săptămânale din casă și cu toții își dăduseră seama că pe ea, și numai pe ea, stăpânii nu o tutuiau, iar influența ei părea că se extinde mult dincolo de responsabilitățile pe care le avea și pentru care era plătită de trei ori mai mult decât oricare alt servitor.

Eutimia era văduvă. Se spunea că soțul ei fusese mâncat de lupi în satul natal, deși niciodată nu s-a știut dacă era un adevăr sau o răutate scornită de servitori pentru a se distra în nopțile lungi de iarnă. Dacă a fost așa, s-a întâmplat pe când ea încă trăia aproape de râul Negro, într-un loc numit Sierra de la Culebra[1],

1 Muntele Șarpelui.

și simpla lui menționare îi înspăimânta pe cei mai tineri, inclusiv pe Concha. Se mai spunea că păstra câteva fire din mustața soțului mort într-un medalion de la gât, pe care nu și-l scotea niciodată, nici măcar când dormea. Acele fire de păr păreau să fie pentru ea un fel de talisman și datorită lor avea acea forță de fiară sălbatică.

— Eutimia, ți-o prezint pe Conchita, a zis doamna. E noua doică a micuțului nostru Amadeo. Guvernanta purta un șorț alb ce părea proaspăt călcat, avea părul castaniu prins în coc și pe cap o bonetă la fel de imaculată precum restul hainelor. A înclinat ușor capul înspre nou sosită, gest la care Concha i-a răspuns destul de târziu. Privirea guvernantei i s-a părut, încă de la acea primă întâlnire, acuzatoare.

Doamna i-a dat instrucțiunile pe un ton calm:

— Te rog să te ocupi personal de cina Conchitei. Rosalia să-i ia măsurile pentru uniformă. Și dă ordin să-i fie pregătită o cameră.

— Da, doamnă, răspunse Eutimia, cu o nouă înclinare a capului. Îmi permit să vă amintesc că singurele camere libere sunt murdare și pline cu te miri ce.

Doamna nu păru descumpănită.

— În acest caz, pune să fie curățate. Și găsește-i un loc unde să stea între timp.

— În cameră la Carmela, noua servitoare, e un pat liber, zise eficienta guvernantă.

— Bine, să împartă camera, o noapte sau două până când se eliberează alta. Problema e rezolvată!

— Am înțeles, doamnă. Aveți vreo preferință pentru vreuna din cele două încăperi ce urmează a fi curățate?

— Uf, Eutimia, nu mă bate la cap cu asta, zise doamna. Să aleagă Conchita. Sunt sigură că are propriile-i gusturi. Dar, până atunci, cel mai important e să i se dea de mâncare. Să nu mai pierdem vremea, te rog. Copila asta trebuie să mănânce.

— Da, doamnă. Îi voi cere Juanitei să se grăbească.

Eutimia ieși energică, așa cum era de obicei, și doamna se uită la Concha cu o privire învăluitoare.

— Crezi că te vei simți bine cu noi? o întrebă.

Concha dădu din cap că da, gata să izbucnească iar în lacrimi.

— Atunci să nu mai batem apa în piuă. Eutimia îți va explica regulile casei. Rămâi cu noi chiar de acum? Mă rog, ce neatentă sunt, va trebui să-ți aduci lucrurile, să-ți iei la revedere de la ai tăi... Iartă-mă, sunt prea nerăbdătoare. Spune-mi când vei fi gata să te muți. Dar să fie cât mai repede, te rog. Avem mare nevoie de tine aici...

Tot ce avea Concha era pe ea, plus o încărcătură grea de tristețe și nenoroc. Nu avea de cine să se despartă și nici cui să-i spună că va pleca, în afară de verișoara ei, care acum o privea cu un amestec de mândrie și mirare.

— Pot să rămân chiar din clipa asta, murmură ea.

— Fii binecuvântată!

Doamna era atât de mulțumită, încât entuziasmul ei le tulbura pe cele două fete.

— Imediat voi da dispozițiile necesare. Tu continuă, alăptează-l, lasă totul în seama mea.

După ce a spus toate astea, a considerat conversația încheiată – doar atunci când i s-a părut ei oportun, ca de obicei – și a ieșit din încăpere.

Concha a fost fericită acolo și încă din prima zi doamna Maria del Roser s-a purtat cu ea mult mai bine decât se purtase vreodată viața cu ea. Și nu doar pentru că i-a oferit de mâncare, un acoperiș deasupra capului și un loc uscat și cald unde să doarmă, ci și pentru că noua ei viață era atât de departe de tot ceea ce cunoscuse până atunci, încât tot timpul se simțea ca și cum ar fi trăit una dintre acele povești minunate pe care le asculta când era mică. O viață ca-n romane, așa i s-au părut primele săptămâni în casa familiei Lax. Apoi, treptat, s-a obișnuit cu toate, cu familia, cu extravaganțele unora dintre membrii ei și, desigur, cu nevoile lui Amadeo, pe care l-a iubit ca pe propriul copil, poate și din nevoia de a face ceva cu acea dragoste maternă imensă rămasă dintr-odată fără obiect.

Mai greu i-a fost să se obișnuiască cu unii locuitori ai casei care păreau niște spectre. Apăreau dintr-odată în prag, sau la jumătatea holului, fără să facă nici cel mai mic zgomot, și, ca întruchipați din aer, o priveau cu o expresie absentă, pentru ca imediat

să dispară din nou, învăluiți într-o tăcere tristă și solitară. Și-a dat seama că erau relicve din alte timpuri, ființe în retragere, cărora orice semne de înnoire, cum ar fi servitorii tineri și copiii, li se păreau tot așa de neliniștitoare cum erau și ele pentru oamenii obișnuiți.

— Fantomele sunt interesate de nou, dar se și tem de el. De aceea dau ocol leagănelor, dar nu se apropie niciodată de ele, auzise zicându-se în satul ei pe când era doar o fetiță.

O bătrână scheletică locuia la etajul al doilea într-o încăpere atât de mică încât părea un dulap. Femeia era de o asemenea discreție în orice făcea și ieșea atât de rar din camera ei, încât toți cei din casă uitau de existența ei. A murit când Concha abia dacă împlinise câteva luni de când era în serviciul familiei Lax și a fost îngropată cu o lipsă de ceremonie care a făcut-o să creadă că era vorba de o strămătușă, sau de o rudă și mai îndepărtată. Nimeni nu i-a precizat niciodată ce grad de rudenie aveau cei din familie cu bătrâna. În două încăperi despărțite de un perete își duceau zilele două mătuși celibatare care ar fi părut gemene dacă nu ar fi existat între ele o diferență de cincisprezece ani. Pe una din ele o chema Roberta, iar celeilalte nu i-a știut niciodată numele adevărat, pentru că toată lumea îi zicea Mimí. Dincolo de asemănarea fizionomică, cele două surori erau cât se poate de diferite. Roberta era taciturnă, avea sprâncenele împreunate, vocea gravă și comportamentul unui general de armată. În schimb, sora mai tânără rămăsese într-un soi de adolescență eternă, de un romantism pueril și își petrecea zilele suspinând, uitându-se în zare și brodând. Dintre cele două surori, numai Mimí a trăit îndeajuns pentru a se muta în noua casă a familiei, unde a ocupat pentru puțin timp o cameră de la etajul trei. S-a stins cu o asemenea discreție, încât unii s-au îndoit de dispariția ei. La mulți ani după ce a murit, încă se mai puteau auzi în alcovul ei suspine de regret pentru ocaziile pe care le pierduse în viață.

Doica încerca să nu se gândească prea mult la toate acele suflete veștejite. Nu îi era prea greu: tinerețea își vede de ale ei. Pe atunci, Conchita trăia numai pentru Amadeo, pe care îl considera o recompensă din partea vieții pentru toate nenorocirile de până atunci. Când s-a născut Juan, s-a oferit să-l crească tot ea, crezând

că avea lapte suficient pentru amândoi, însă doamna a refuzat-o politicos: de această dată putea să-l alăpteze chiar ea. Concha a fost mulțumită de cum stăteau lucrurile, căci rolurile s-au inversat pentru o scurtă perioadă, când a inițiat-o pe stăpână în ceea ce ajunsese să stăpânească foarte bine, adică în tainele creșterii copilului. Aceasta a facut ca Maria del Roser Golorons să aprecieze și mai mult munca depusă de devotata Concha și între cele două femei au apărut legături pe care nici una din ele nu le-ar fi bănuit, bazate pe lucruri adevărate, mai presus de bani sau de clasele sociale.

Desigur, existau în casă și oameni care nu puteau suporta noua stare de lucruri. Eutimia, de exemplu.

— Dă impresia că n-ar avea limbă, dar mie mi se pare o viperă. Să sperăm că în afară de glas nu îi mai lipsește și altceva. În casa aceasta nu există loc pentru nerușinați.

Eutimia le vorbea servitorilor despre Concha fără să îi pese dacă aceasta era de față. O făcea când stăpâna nu o auzea și când își vedea de treburile ei, sau când se așeza la marea masă din bucătărie, mereu acoperită cu o față de masă imaculată și începea să joace cărți singură. Concha îi auzea comentariile, desigur, dar niciodată nu a îndrăznit să-i spună nimic. Guvernanta emana o violență care îi răpea Conchei orice urmă de curaj. În primele luni petrecute în casa familiei Lax, singurul om care i-a inspirat teamă și despre care simțea că se poartă urât cu ea a fost Eutimia.

Guvernanta avea dreptate cu privire la tăcerea ei. De când se trezea până la culcare, doica abia dacă deschidea gura. Vorbeau alții în locul ei, cel puțin așa credea, iar ea îi asculta încercând să nu piardă nici un detaliu. Nimeni nu își dădea seama de asta. Cei mai mulți dintre locuitorii casei o ignorau complet. Mutenia era singura ei apărare în fața necunoscutului.

Nu era de mirare că nu o luau în seamă: la urma urmelor, își petrecea ziua fără să vadă pe altcineva în afară de Amadeo și, în câte-o seară, pe stăpână. Munca ei era diferită de a tuturor celorlalți și, de asemenea, orele ei de serviciu. Se perinda absolut liberă prin unele zone ale casei unde ceilalți angajați abia dacă puneau piciorul. Mânca mai bine decât ei toți și când avea chef. Era tratată preferențial, așa cum e firesc pentru un om în mâinile căruia

se afla viața primului născut al familiei. Mai târziu avea să afle că alte doici cereau toate aceste privilegii înainte de a fi angajate, dar ei i s-au dat pur și simplu, ca un cadou pe care nu credea că-l merită și, chiar dacă întotdeauna a fost conștientă că nimic din toate acelea nu-i aparține și nici nu-i va aparține vreodată, a știut să se bucure de ele.

Eutimia nu suporta ideea că acea mucoasă avea privilegii de care ea nu se bucurase niciodată. Roasă de invidie, i-a zis:

— Tu, viperă, dacă aflu că nu ai lapte, îți tai sfârcurile cu cuțitul de tocat, să-ți fie clar.

I-a răspuns cu tăcerea ei dintotdeauna.

Niciodată nu-i trecuse prin cap să înșele pe cineva. Cu atât mai puțin pe stăpână, singura persoană generoasă pe care o cunoscuse după multă vreme. Și numai gândul de a-i face rău lui Amadeo o umplea de neliniște.

La început, își petrecea timpul într-un soi de sferă plină de liniște. În unele zile putea fi văzută câteva minute în bucătărie la ora prânzului și poate chiar ceva mai mult după-amiaza, dacă Amadeo nu o solicita. Noaptea cobora scara care ducea la subsol, acolo unde îi fusese repartizată o cameră. Dar nu cobora singură. Și asta datorită unei hotărâri luate de stăpână, în zorii unei zile când Amadeo a plâns și a plâns până când mama lui și-a pierdut răbdarea. Maria del Roser a ieșit pe ușă în cămașă de noapte și a rugat-o pe Concha să se ocupe de copil, că ea simte că va înnebuni. Din acel moment, timp de patru ani, Amadeo a dormit la subsol cu Concha și cu restul servitorilor.

In timpul zilei, amândoi, doica și progenitura, își petreceau multe ore în ceea ce se numea „camera cu jucării": o odaie de la ultimul etaj, mai mică decât în mod obișnuit, un spațiu care în altă epocă ar fi fost salonașul de primire al unei străbunici a cărei contribuție la istoria familiei ar fi fost să lase totul tivit cu dantelă sau milieuri. Odaia era însorită iarna și răcoroasă vara și gemea de decorațiuni pompoase ce nu-și aveau rostul.

Între acele două lumi, cea împopoțonată a salonului și cea austeră a camerei de serviciu, s-au scurs primii ani din viața lui Amadeo, până când familia s-a mutat în noua casă și Maria del Roser a hotărât că trebuiau făcute anumite schimbări.

Dar pe atunci Amadeo încă era singur la părinți, iar Concha se mândrea că într-o singură lună pusese pe el cinci kilograme. Chiar și ea se mai întremase, părea mai sănătoasă și începuse să arate ca o femeie de vârsta ei. Îngrijorarea de pe chipul doamnei Maria del Roser fusese înlocuită cu un zâmbet de fericire.

— Ești îngerul nostru, Conchita! O binecuvântare a cerului!

Concha nu ținea cont de răutățile celorlalți servitori. Teritoriul ei era odaia de la ultimul etaj, un spațiu care acționa ca un balsam asupra rănilor vieții ei nefericite. Diminețile, în timp ce îl alăpta pe Amadeo, Carmela îi aducea o tavă cu micul dejun. Ouă, o chiflă proaspătă, uneori și puțin jambon, sau brânză, un fruct și lapte. Prima dată când a văzut toate acele mâncăruri și a înțeles că erau pentru ea, nu a reușit să-și stăpânească plânsul, iar apoi, imediat, s-a simțit caraghioasă: ea, care avusese parte de atâtea neajunsuri, plângea pentru niște bucate? Într-atât o schimbase viața bogătașilor în numai câteva zile? Deocamdată, nu avea voie să bea cicoare – cafeaua era rezervată stăpânilor – pentru că se zicea că amărăște laptele, la fel și ceaiul, sparanghelul, oțetul și alte alimente. Dar chiar și fără acele bucate, mesele ei erau de un lux pe care nu-l cunoscuse niciodată.

După micul-dejun, dintre multele costumase aflate în dulapul de haine alegea unul pe gustul ei și pregătea bebelușul pentru plimbarea zilnică. Doamna Maria del Roser căpătase repede încredere în alegerile doicii, așa că nu a intervenit niciodată în acele chestiuni, care pentru Concha reprezentau cele mai fericite momente ale zilei. Apoi se îmbrăca și ea, atentă la cele mai mici amănunte. Uniforma albastru-închis, șorțul de un alb impecabil, boneta apretată, pantofii lustruiți și un medalion de aur cu Fecioara din Montserrat, primit cadou de ziua ei de la stăpână. Astfel îmbrăcată, așeza copilul în cărucior și ieșeau la plimbare.

Cu pas de melc, străbătea străzile Riera Alta și Ferran, salutând alte doici – pe majoritatea le cunoștea deja din vedere – și zâmbind întruna, bucurându-se de aerul călduț, mirosind a mare. Ceva mai târziu ieșeau tinerele gata de măritat, unele însoțite de mame, altele de guvernantă sau de preceptor, învăluite în foșnetul de mătase al jupoanelor și taftalelor. Fie că ieșeau în evidență prin simplitate, ori prin ostentație, nu se putea să nu găsești la ele ceva

care să-ți placă. Pe la amiază, doamnele ieșeau din casă în trăsură, însoțite de vizitiu și de valet, și puteau fi văzuți chiar și unii domni, călare sau – cei mai moderni – pe bicicletă.

Intregul traseu se transforma într-o paradă a galanteriei și eleganței, cu scoaterea constantă a pălăriei, cu mutarea mănușilor din piele rusească dintr-o mână într-alta și un șir nesfârșit de urări de bine pentru familii. Și toate acestea într-un loc mai degrabă impropriu, de aceea familiile cele mai de vază se gândeau deja să părăsească zona istorică și să se stabilească undeva unde să fie mai în elementul lor.

Fetele își păstrau zâmbetele pentru ocazii mai bune și nu puțini erau cei care se întorceau de la plimbare cu sufletul ros de neliniște. Pentru alții, cum ar fi fost tinerii din familii bogate în căutare de fete frumoase gata de măritat, orice gest, cât de mic, abia vizibil, era interpretat ca un semn de netăgăduit și le dădea euforia învingătorilor. Erau și din cei care se scandalizau când trecea în caleașcă vreo tânără întreținută de un tânăr moștenitor, gata să se ia la harță cu cei ce o criticau, însă frumusețea femeii, care, după cum spuneau cu toții, făcea pereche perfectă cu vulgaritatea ei, îi reducea la tăcere.

Tot acel ritual umplea amiaza cu un fast ce-i ținea ocupați și pe unii, și pe alții, chiar și pe cei săraci, cu pantalonii legați cu sfoară, cu fețele palide de foame sau negre de la praful de cărbune, și care zi de zi se opreau pe promenadă pentru a-i vedea din apropiere pe cei bogați.

Concha trecea cu copilul care acum cântărea unsprezece kilograme, cu medalionul ei de aur și cu zâmbetul sincer pe buze. Era pentru prima dată când nu-i păsa de trecerea timpului și se simțea cu adevărat fericită.

Încă de pe atunci, când îl privea pe Amadeo, intuia ce destin îi așteaptă. Întâmplarea făcuse să aibă onoarea de a fi martorul unei alte vieți. Și sfătuitoarea și cea care se bucura să-i ia vina asupra ei și, probabil, singura ființă capabilă să-l iubească pe fratele cel mare din familia Lax, în ciuda a tot ceea ce făcuse. Concha nu se putea opune acestui fapt. Pentru ea, Amadeo urma să fie mereu copilul ei, și amândoi știau asta. Un copil vulnerabil, furios, stră-

lucitor, mereu diferit de ceilalți, mereu străin de ei sau fățiș împotriva lor. Întotdeauna neînțeles. Răsfățat sau inevitabil singur.

In felul său, Amadeo îi mulțumi. Plânse la moartea ei. Dintre toate femeile din viața lui, ea a fost singura după care a plâns. Câțiva ani mai înainte, Concha îi servise de model pentru unul dintre primele sale portrete, intitulat *Îngerul copilăriei*. Acel tablou a fost singurul mod prin care i-a arătat cât de mult însemnase pentru el.

Foarte puțină lume a asistat la înmormântarea doicii. Copilul ei dificil, transformat într-un bărbat capricios, se afla departe. Nu a avut parte nici de discursuri, nici de cântece, așa cum ea visase, nici Amadeo nu fusese prezent pentru a spune vreo vorbă. Totul s-a săvârșit în grabă, aproape clandestin, singura muzică fiind cea a unor explozii îndepărtate. Numai două persoane au însoțit trupul până la groapă: Aurora și Higinio. Ea avea trista onoare de a fi ultima servitoare a familiei Lax. El, într-un anume fel, salvase totul. Amândoi au plâns și au suferit cu adevărat.

Această scenă, aproape nebăgată în seamă, a înmormântării Conchitei, a avut loc pe 24 iulie 1941; pe atunci, vremurile noi aproape că spulberaseră în întregime lumea căreia îi aparținuse cândva familia Lax. Numele lui Amadeo, celebru într-o lume pe care nimic nu o mai impresiona, era tot ce mai rămăsese din acele timpuri. Casa încă exista și ei încercau să o întrețină, dar peste noapte era cuprinsă de o liniște copleșitoare. Era acea liniște pe care o lasă în urma lor cei absenți când încă există ființe care se gândesc la ei neîncetat.

Timpul trecuse, impasibil, și mai rău era că nu părea să aibă de gând să se oprească.

Dar, așa cum viața ne poate lua prin surprindere cu un final neașteptat, tot așa, uneori, ne mai oferă o șansă. O renaștere.

Tăcere. Scârțâie o poartă. Cineva trece pragul vechi, privește mirat în jur, îndrăznește să lase o urmă în vestibul, pe marmura plină de praf.

Taina îl seduce. Înaintează.

Întotdeauna când se întâmplă una ca asta, noi – pietrele și fantomele – ne emoționăm.

***Îngerul copilăriei***, 1905
Ulei pe pânză, 75 x 40 cm
Barcelona, MNAC, Colecția Amadeo Lax

Concha Martínez Cruces (1870-1941) a intrat în serviciul familiei Lax ca doică a pictorului, pe când acesta avea doar câteva luni. A rămas în serviciul familiei şi a fost pe rând doică, servitoare, doamnă de companie pentru stăpâna Maria del Roser de Lax – mama artistului – apoi a fost din nou doică şi a avut grijă de singurul copil al pictorului până când a izbucnit Războiul Civil, iar copilul a ajuns în exil, în Franța. A murit de pneumonie în 1941. A fost o persoană îndrăgită de mai multe generații şi mult mai importantă decât lasă să se vadă singurul ei portret.

Este o operă de tinerețe, realizată de Amadeo Lax pe când avea doar cincisprezece ani. E în acelaşi timp unul dintre primele tablouri care are drept subiect familia sa, un subiect ce va căpăta o importanță covârşitoare în anii următori. Se pot vedea deja tendințe care vor lua amploare după puțină vreme: luminozitatea, combinată cu succesiunea de culori vii şi cu motivele vegetale din fundal – ies în evidență muşcatele şi hortensiile –, atitudinea naturală a modelului şi simplitatea de zi cu zi a întregii scene, care o arată pe femeie servind nişte băuturi în patru pahare delicate de cristal. Titlul se află scris de mână chiar de pictor, pe spatele pânzei.

Ca o curiozitate, curtea interioară din tablou aparține casei părinteşti a pictorului şi a fost renovată câțiva ani mai târziu, în timpul verii din anul 1936: solul a fost acoperit cu parchet, pereții au fost decorați în stil art deco, iar pe zidul de fundal, plantele şi florile au lăsat loc frescei *Teresa absentă*, lucrare considerată de mulți drept capodopera artistului.

*Amadeo Lax, portretist.* (Text din catalogul expoziției), Muzeul Thyssen-Bornemisza, Madrid, 2002.

## III

Violeta nu vine singură.

O însoțesc doi domni. Primul, foarte tânăr, cu o geacă albastră și cravată cu dungi, are aerul ușor carnavalesc al tânărului care încă nu s-a obișnuit să se îmbrace ca un adult. El are cheile. Pe durata vizitei, va sta deoparte și va rupe tăcerea numai pentru a-si demonstra ingenuitatea.

Celălalt este un bărbat slab, adus de spate, cu părul lung și cărunt, dar care nu îi trădează deloc cei aproape șaizeci de ani si cu ochii ascunși în dosul lentilelor groase ale ochelarilor cu ramă de baga. Se numește Arcadio Perez și pare un om supus unor întâmplări implacabile, chiar dacă e zâmbitor și energic. Poartă o cămașă albă, prea mare pentru el, o haină jerpelită de lână, pantaloni de culoare kaki, o curea cu cataramă metalică și mocasini cu ciucuri. El este singurul dintre cei trei care cunoaște de mult timp acel loc. Pare mulțumit de rolul său de ghid.

— Mi s-a spus că era un loc halucinant, zice tânărul, privind scrutător de la baza scării de marmură. Dumneavoastră știți pe unde trebuie să o luăm, Arcadio.

Violeta s-a oprit și ea. Se uită în sus. Dă din cap, nemulțumită. Are o anumită eleganță în ciuda faptului că e îmbrăcată simplu, aproape neglijent: blugi, bluză galbenă, botine, geacă neagră de piele. Tenul ei palid contrastează cu părul negru, lung până la umeri, ușor dezordonat. Are buzele subțiri, ochii puțin oblici, nasul drept și pomeții proeminenți. Chipul ei nu are nevoie de machiaj pentru a atrage atenția. Nu e o frumusețe, dar emană

simpatie, un optimism natural care o face atrăgătoare. Dar ceea ce vede nu îi permite să demonstreze asta.

Gesturile și simpla ei prezență evocă imediat anumiți strămoși. Are aerul distins al bunicului său Amadeo, chiar dacă la ea distincția nu e însoțită și de mândrie. Expresia feței, strălucirea ochilor, delicatețea gesturilor și tenul palid sunt ale Teresei, chiar dacă nimeni nu vrea și nici nu poate să știe. Se văd și urme ale trăsăturilor doamnei Maria del Roser, iar aparenta ei fragilitate o evocă imediat pe a celeilalte Violeta, înaintașa sa, nefericita fetiță moartă pe când avea tot viitorul în față. Nu e o simplă vizitatoare, ci o urmașă a familiei.

E cum nu se poate mai clar că cei trei vizitatori vin din lumi diferite, iar vestibulul ține loc de un soi de punct de intersecție.

— Ai grijă, e foarte murdar, o previne Arcadio pe Violeta.

— Cum e posibil? șoptește ea, uitându-se stupefiată la tot ce e în jur și continuă să dea din cap nevenindu-i să-și creadă ochilor.

— Ți-am spus că totul e lăsat de izbeliște. Păcat de ce-au făcut din locul ăsta. Sau, mai degrabă, de ce n-au făcut.

Tânărul pare stingherit. Reprezintă însăși instituția care e acuzată că a lăsat locul de izbeliște și, chiar dacă el nici măcar nu venise încă pe lume când praful începuse să se depună în casă, se simte oarecum vinovat, deși însoțitorii lui nu-l învinovățesc deloc, desigur. De minute bune au uitat de prezența lui.

Fără să atingă prăfuitele motive vegetale ale balustradei, Violeta pune un picior pe prima treaptă.

— Vreau să văd fresca, zice și începe să urce.

Violeta impune ritmul, unul lent. Vrea să vadă fără grabă, uluită de stadiul de degradare la care a ajuns totul, chiar dacă uluiala ei, fără îndoială, nu are nimic personal, sau aproape nimic. A mai fost aici o singură dată, pe când era foarte mică și se ținea de mâna lui Modesto, tatăl ei. Își amintește ușa imensă și scara, gravitatea unei servitoare cu ochii în lacrimi, lumina filtrată prin magnificele vitralii de la primul etaj, sicriul solemn dinaintea șemineului sculptat și în sicriu, ca adormit, bunicul ei, Amadeo, pe care îl cunoscuse atât de puțin.

După treizeci și șase de ani, Violeta reface același drum. Ușa, scara, holul cu mozaic pe jos și tavanul sculptat – detaliile și di-

mensiunile reale sunt noi pentru ea și o impresionează la fel de mult ca prima dată – salonul principal, șemineul impozant, ușile de sticlă ale vechiului *patio*...

Violeta dă târcoale amintirii ei celei mai vechi. Se oprește cam în același loc unde fusese expus sicriul lui Amadeo Lax. Se uită consternată în jur.

— Cum trebuie să fi arătat toate astea în vremurile bune, nu-i așa? zice Arcadio.

Violeta continuă să meargă, fără să spună nimic. Împinge ușa de acces către vechiul *patio*. Geamurile intacte și-au ascuns strălucirea de odinioară sub un strat gros de praf. Înaintează în *patio* cu privirea fixată pe peretele din fundal, de unde Teresa o întâmpină cu o expresie ambiguă. Fresca strălucește, în ciuda stadiului ei lamentabil. E încă o operă impresionantă, care îți taie răsuflarea. Pictată în tonuri întunecate, cu tușe groase, nervoase, figura feminină domină spațiul în întregime. Violeta nu-și amintea să o fi văzut la prima vizită. Se întreabă dacă e posibil ca o asemenea operă să fie văzută de un copil și să nu lase nici o urmă în sufletul lui. Sau poate că de vină fuseseră împrejurările de atunci: după ultimul omagiu adus bunicului ei, ea și Modesto părăsiseră casa în grabă. Acum da, nu se poate uita la frescă fără să simtă o emoție adâncă: la urma urmelor, femeia din imagine a fost bunica ei. O bunică absentă, cum dă de înțeles și titlul lucrării, necunoscută, la care nu s-a gândit niciodată, despre care nimeni nu a vorbit vreodată, asupra căreia a căzut un văl de uitare mult dorit.

Violeta nu scoate o vorbă. Tăcerea ei vorbește pentru ea. Și strălucirea din ochii ei, ochi ce au ceva în comun cu cei ai femeii din imaginea pe care o scrutează.

Arcadio o urmează, rămâne în spatele ei și se uită și el la Teresa.

— Imi pare bine că ai putut veni, zice el.

— Nu mi-a fost ușor să mă hotărăsc. Era cât pe ce să renunț la călătorie. Mâine, la Art Institute va avea loc vernisajul expoziției portretiștilor. Știi bine că m-am zbătut mult pentru această expoziție. Sunt mulțumită de cum a ieșit, chiar dacă voi pierde felicitările și onorurile.

Tac amândoi. Ultima dată când au vorbit a fost tot cu privire la expoziție, unde Amadeo Lax este prezent cu sprijinul Muzeului Național de Artă al Cataluniei și al unui colecționar privat.

— Deși, dacă mă gândesc mai bine, prefer să mă aflu aici, zice Violeta surâzând.

Tonul serios al discuției dispare odată cu apariția tânărului funcționar. Imediat ce trece pragul ușii de sticlă, scoate o exclamație de uimire, apoi întreabă cu candoare:

— Asta ce mai e?

Nimeni nu-i răspunde. Violeta stă pe gânduri. Are acea atitudine de respect pe care o inspiră capodoperele.

Tânărul insistă:

— Asta aparține statului sau familiei?

Întrebarea o întoarce pe Violeta câțiva ani în trecut, atunci când începuseră disputele legate de moștenirea pictorului.

— Din nefericire, aparține statului, răspunde Arcadio, cel care mereu fusese prea onest pentru a trata cu instituțiile. Sau poate că pur și simplu îi lipsea îndrăzneala necesară.

Cu toate acestea, se bătuse pentru Lax mai mult decât oricare dintre moștenitorii legitimi. Când Violeta venise în Barcelona, în anii de studenție, casa era închisă cu șapte lacăte, iar ea avea altele pe cap. Nu o interesau absolut deloc litigiile în care se încâlciseră avocații familiei și cei ai Guvernului Autonom, chiar dacă încă de atunci Arcadio o ținea la curent cu toate. Când s-a ajuns la singurul acord posibil, ea trăia deja în Statele Unite și Arcadio rămăsese unicul ei reprezentant în fața instituțiilor. Din dezinteres ori din comoditate, toți au căzut de acord că acea soluție l-ar fi mulțumit pe pictor. Arcadio și Violeta fuseseră mereu în contact unul cu celălalt, chiar se văzuseră de câteva ori, de fiecare dată în Chicago, întreținând o prietenie bazată pe admirația lor tacită pentru Amadeo Lax.

— În sfârșit, murmură Violeta, bănuiesc că o pictură nu poate rezista la infinit.

În tăcerea care se lasă, tânărul încearcă să găsească o altă întrebare, dar până la urmă nu o mai formulează. Discuția dintre Arcadio și Violeta, pe un ton prea intim pentru timiditatea lui, are câștig de cauză.

— Era ultima ta ocazie, Vio.

— Tocmai de asta îți mulțumesc că ai insistat. Mi-ar fi părut foarte rău dacă nu aș fi venit.

— Cineva din familie trebuie să fie prezent, chiar dacă numai pentru a le pune bețe în roate.

— E ca și cum faci parte din familie.

Arcadio a coborât și mai mult vocea, lăsând să se înțeleagă că ar vorbi mult mai în largul său dacă nu ar fi fost de față nici un reprezentant oficial.

Tac cu toții pentru câteva secunde.

Tânărul profită de ocazie.

— E de Amadeo Lax? întreabă și arată cu privirea spre frescă.

— Cea mai bună operă a lui, răspunde Arcadio.

— Și cum de e abandonată aici?

— Asta ar trebui să-i întrebi pe șefii tăi, zice administratorul oftând.

— Oh, pardon, zice tânărul încercând să se apere.

— Privirea ei încă inspiră teamă. E atât de dezolantă..., zice Violeta, vorbind de fapt cu sine însăși.

Pentru ea, bunica ei Teresa nu a fost niciodată mai prezentă decât în aceste clipe.

Arcadio schițează un surâs.

— Te cred și eu. Ți-am spus că prima dată când am călcat în această casă, bunicul tău m-a primit chiar aici? Fotoliul său era acolo – arată un punct din *patio* – cu spatele la zid, iar eu m-am așezat pe un scaun din apropierea ușii. Pe durata întregii întrevederi am avut impresia că Teresa ne supraveghea.

În general, memoria omenească e scurtă și inexactă. De această dată, amintirile lui Arcadio erau corecte.

Când fusese pentru prima dată aici, Arcadio Perez era student la Arte Plastice și avea pretenții absurde de pictor cubist și o admirație nemăsurată pentru Amadeo Lax. Artistul, care nu mai avea mult de trăit, ajunsese o învălmășeală de piele străvezie și oase de sticlă și deja nu mai ieșea deloc din casă. Ca să poată ajunge la pictor, Arcadio a pretins că vrea să-i ia un interviu pentru o revistă academică și trebuie să-l fi prins pe Lax într-o zi bună, pentru că l-a primit; surprinzător, dacă ne gândim că la acea

vreme – 1972 – pictorul accepta mai puțin ca niciodată orice intruziune în spațiul său și nu avea chef să vorbească nici despre artă, nici despre orice altceva. Nu mai picta de mai bine de zece ani.

Arcadio aducea cu sine o cutie de bomboane Casa Foix și mai multe întrebări pe care a avut curajul să le pună, una după alta, din fotoliul în care stătea cu genunchii lipiți. Pictorului i s-a părut interesant chestionarul și a răspuns cu bunăvoință, simțind pentru tânărul ziarist o simpatie spontană. Cauza unui asemenea miracol e la fel de veche precum slăbiciunile sufletului omenesc: nimic nu e mai potrivit pentru a captiva un artist uitat decât un admirator cu inocența și memoria încă intacte. Arcadio dădea imediat impresia de sinceritate, nu vorbea răspicat, iar observațiile lui nu conțineau nici cea mai mică urmă de rea intenție, ci numai admirație totală și evidentă. Era un suflet curat.

După interviu, fosta glorie a picturii i-a arătat casa, camerele lipsite de mobilier, întunecate, emanând un aer de uitare și recluziune. În acele circumstanțe de invidiat, Arcadio a avut privilegiul de a bântui prin cel mai bun muzeu peste care poate da un curios: cel al decăderii unei vieți omenești.

Abia dacă se mai vedeau urme ale vieților trecute. Urme vechi de cenușă în marele șemineu din salon. Încăperile de la etaj păreau cufundate într-un somn al uitării și lâncezelii și păreau să ducă dorul femeilor care le locuiseră: Maria del Roser, întâia Violeta, Teresa, Conchita... De la cei absenți, în încăperi rămăseseră numai obiecte orfane: o cască destrămată care încă mai păstra un ciucure de lână zdrențuit, o perie cu mânerul rupt, mărgelele unui rozariu ce se rostogoleau pe parchet ca niște ființe vii...

Ușile erau deschise, nu mai aveau nimic de ascuns. Casa părea un mormânt vast și gol. Numai în *patio* și la mansardă se mai păstrau urme de viață.

Amadeo Lax se sprijinea de brațul tânărului său admirator și se oprea dinaintea propriilor tablouri expuse peste tot pe pereți, fără vreo ordine aparentă, și făcea comentarii pline de mândria creatorului, uimit de propriile realizări plastice, făcând paradă de diverse întâmplări, pândind reacția impresionabilului său discipol.

— Ați auzit de Ramon Casas? l-a întrebat pictorul.

— Da, da. Cum să nu?

— L-a încântat acest tablou în ulei. Cred că a încercat să-l imite în unele dintre ultimele sale lucrări, deși nu-mi amintesc în care. În sfârșit, el a zis că era vorba despre un omagiu, desigur.

S-a oprit și dinaintea unuia dintre portretele sale de familie.

— Nu ți se pare că poți ghici gândurile modelului? Fii sincer.

Arcadio, chiar spunând ceea ce Lax voia să audă, reușea să fie sincer. Acest dar i-a deschis ultima ușă a redutei pictorului: mansarda. O învălmășeală de obiecte și pânze pe care, în afară de Lax, aproape nimeni nu le mai văzuse.

Acolo, Arcadio a admirat unicul și tulburătorul nud feminin din întreaga colecție. L-a șocat pur și simplu prin insolitul tematicii și prin execuție rudimentară. Tabloul reprezenta o femeie foarte tânără, stând într-un fotoliu, cu picioarele desfăcute, uitându-se fix la privitor. Vulva – două tușe de pensulă întunecate – strălucea ca o rană vie. Lucrarea se intitula *Il falso ricordo*[1].

— Mă gândeam să-i dau foc înainte să mor, îi zise Lax.

— De ce? întrebă discipolul fascinat.

— Pentru că nimănui nu-i pasă.

Își continuară drumul.

— Și v-ați schimbat hotărârea?

— Mai mult decât atât: l-am vândut. Unui colecționar particular. Un baron olandez, sau elvețian, ori ungur, nu-mi amintesc exact. Un bărbat adevărat. Mi-a zis că vrea să-l expună în casa lui din Londra. E perfect, pentru că nu vreau să-l văd expus într-un muzeu, iar banii îmi prind de minune.

Arcadio nu mai puse alte întrebări. Adăugă doar:

— Credeam că nu vă interesează nudul. Ca temă, vreau să zic.

Lax nu îi răspunse. Scotea niște sunete guturale, asemănătoare celor dintr-o țevărie înfundată.

Renunțară să meargă mai departe și se întoarseră la portretul Teresei, în vechiul *patio*. Odată așezați iar în cabinet, fiecare la locul său, Lax murmură:

— Singura modalitate de a păstra o femeie este să o pictezi.

Treptat, vizitele lui Arcadio în casa pictorului pe care-l admira au ajuns ceva obișnuit. La început se folosea de câte-o scuză – să-i arate încercările sale de a picta, să-i ceară sfaturi despre

---

1 *Falsa amintire*, în italiană în original. (N. tr.)

pictură, să-i aducă un exemplar din revista unde tocmai se publicase interviul sau, pur și simplu, pentru a vedea cum o mai duce cu sănătatea – până când nu a mai avut nevoie de alt motiv pentru a bate la ușă decât prietenia care începea să-i lege pe amândoi. Pentru bătrânul Lax, Arcadio însemna însoțitorul perfect. Atent ca o infirmieră la domiciliu, admirator sincer, binevoitor ca un fiu. Și discret. Nu numai în privința a ceea ce vedea, ci și cu ceea ce rămânea ascuns. Niciodată nu l-a întrebat, de exemplu, despre absența oricăror rude. Punea totul pe seama excentricității pictorului. Nu-și băga nasul unde nu îi fierbea oala. În concluzie, reprezenta exact ceea ce Lax avea nevoie pentru a se despărți de lume crezând că încă mai era cel care încetase de mult să mai fie. De asemenea, îi respecta întru totul deprinderile.

După atâția ani de singurătate, Lax devenise un om fără orar fix, lăsându-se condus de obiceiurile sale curioase. Unul dintre acestea era să asculte radioul. Se trezea la aceeași oră când începea programul lui Carlos Herrera[1] și îl asculta atent, fără să facă altceva, până la sfârșit. Adeseori, după-amiaza, comenta cu Arcadio spusele invitaților din emisiune, de parcă discuția ar fi avut loc în propria-i casă. Și, bineînțeles, niciodată nu se îndoia de ceea ce Herrera spunea sau credea. Ba chiar îl cita frecvent – „cum zice Carlos Herrera..." – mai ales când venea vorba de politică, un tărâm pe care se simțea frate cu admiratul său ziarist. Seara alterna somnul cu planurile. Se lăsa pradă nostalgiei numai atunci când vorbea despre artă. Se emoționa adânc pomenindu-i pe Modest Urgell[2], cel pe care îl văzuse doar de câteva ori în toată viața, dar întotdeauna îl considerase maestrul său, sau pe Romà Ribera[3] și Francesc Masriera, pe care continua să-i vadă ca pe niște monștri sacri, deși succesul și popularitatea lor nu se puteau compara cu ale lui.

Lax nu a întârziat să-i propună domnului Perez – așa îi spunea el – să fie secretarul său personal. Avea încă multe de pus la punct

---

1 Probabil Carlos Herrera Crusset, un cunoscut jurnalist și om de radio care are un matinal la postul de radio *Onda Cero*. (N.tr.)

2 Modest Urgell (1839-1919), pictor peisagist spaniol, fondator al *Societății artistice și literare din Catalunia*. (N.tr.)

3 Romà Ribera i Cirera (1848-1935), pictor catalan, printre cei mai cunoscuți pictori spanioli ai epocii, alături de Francesc Masreira y Manovens (1842-1902). (N.tr.)

și simțea că timpul îl prinde din urmă. Luni de zile au lucrat împreună la proiectul unui muzeu la care visa și care nu avea să se realizeze. Apoi, timpul s-a sfârșit.

La priveghiul artistului, Arcadio și Modesto și-au vorbit pentru prima dată. Violeta se ținea de mâna tatălui ei, dar nu avea cum să-și amintească asta, pentru că abia împlinise patru ani. Nu-și amintește nici de diversele personalități care umpluseră salonul cu șemineu, nici de discursurile care s-au ținut și cu atât mai puțin de momentul în care trupul lui Lax a ieșit pe poartă pentru ultima dată. În acele zile, nu mai rămăsese nici urmă din fastul funerar de care avuseseră parte înaintașii lui. Înmormântarea lui Amadeo a fost una tristă, funcționărească. Mulți dintre participanți s-au aflat acolo numai pentru a apărea în pozele publicate a doua zi în presă. Șușoteau cu toții despre te miri ce, fără prea mult respect pentru cel mort și doar câțiva vorbeau despre testament, un act la fel de extravagant precum tot ce ținea de pictor. Un om moare așa cum a trăit: Lax îi lăsase reci pe ai lui, chiar și după ce a părăsit lumea asta, când s-au aflat ultimele sale dorințe. Unicului său fiu, Modesto, i-a lăsat ce mai rămăsese din afacerile scăpătate ale familiei și niște conturi în bancă aproape goale. Din bunăstarea familiei Lax nu mai rămăsese aproape nimic, iar ceea ce nu căzuse pradă falimentului fusese furat sau pierdut în timpul Războiului Civil. Lui Arcadio i-a revenit o mică sumă de bani. Micuța Violeta a avut parte de un apartament în plin centru al orașului.

In privința operei sale, Amadeo Lax se hotărâse cu mult timp în urmă: colecția sa particulară, compusă din tablouri, studii și eboșe, a fost donată Guvernului Autonom al Cataluniei, împreună cu casa și cu tot ce se afla în ea, cu condiția ca acolo să se deschidă un muzeu dedicat lui. Nu a lăsat nimic la voia întâmplării. A inclus în testament o serie de reomandări privind viitorul muzeu, l-a numit pe Arcadio custode și a donat toți banii care îi mai rămăseseră Trezoreriei Statului, pentru ca nimic să nu-i pericliteze visul.

Nu s-a gândit cât de uituci sunt politicienii când trebuie să-și țină cuvântul dat.

Dar Arcadio s-a dovedit gata să lupte cu toate forțele pentru a duce la îndeplinire testamentul pictorului. Chiar a reușit să adune

câteva mii de semnături care susţineau proiectul de muzeu, dar şi acestea au fost degeaba. De fiecare dată s-a lovit de tot soiul de păcăleli administrative. Nu a durat mult până când a găsit închise uşile tuturor acelor politicieni care ţinuseră discursuri la înmormântarea pictorului şi a început să ducă o luptă surdă cu ei, să aştepte la nesfârşit pe coridoare, să vorbească la telefon, să reclame şi să le reamintească în van de promisiunile făcute. Oficialităţile au găsit repede scuze pentru amânarea proiectului, au depozitat tablourile în subsolurile altor muzee şi au închis casa, promiţând mereu că vor începe lucrările la muzeu, ceea ce nu s-a întâmplat vreodată. Strategia lor era să nu vină cu un refuz făţiş. Niciodată nu s-au referit la Muzeul Amadeo Lax ca la un proiect nerealist, chiar dacă prin acţiunile lor lăsau să se înţeleagă tocmai asta.

Apoi au scos din mânecă un proiect cu adevărat nebunesc, o Bibliotecă Centrală, pe care l-au tot discutat timp de vreo douăzeci de ani. Deşi, până la urmă, nu s-a dovedit chiar atât de absurd: datorită acelui proiect, cei trei vizitatori se află în acelaşi loc. Iar în curând va sosi o a patra persoană şi va avea multe de făcut.

În prezent, lângă intrarea principală, măcar luceşte o placă aurită. Au instalat-o acolo cu ocazia sărbătoririi centenarului naşterii lui Amadeo Lax, pentru a-i mai îmbuna pe cei ce comentau. Cu ocazia dezvelirii plăcii, s-au curăţat scările şi vestibulul şi s-a dat o petrecere pentru nişte oameni care habar nu aveau ce se petrecuse în acea casă. Lui Arcadio i s-a dat cuvântul în timpul prezentărilor. Nici Modesto şi nici Violeta nu au fost prezenţi.

Placa, încadrată de stema oficială, zice aşa:

ÎN ACEASTĂ CASĂ S-A NĂSCUT ŞI A TRĂIT
PÂNĂ LA SFÂRŞITUL ZILELOR SALE
PICTORUL AMADEO LAX
(1889-1974),
ÎNNOITOR AL ARTELOR PLASTICE.
GUVERNUL CATALUNIEI
ÎI PREŢUIEŞTE MEMORIA.

Cât de puţine cuvinte, şi ce locuri comune, pentru a exprima o viaţă întreagă.

Desigur că te poţi întreba dacă merită să mai adaugi ceva. Nu. Ceea ce cu adevărat merită adăugat i-ar îngrozi pe vizitatori.

# TERESA MAI ABSENTĂ CA ORICÂND

**Organizaţia municipală Prietenii Muzeului Lax adună şase mii de semnături pentru a-i cere Guvernului Autonom să-şi ţină promisiunea făcută artistului**

*Adela Farre*

Cu un an înainte de a muri, pictorul Amadeo Lax (Barcelona 1889-1974) s-a întâlnit cu oficialităţile Guvernului Autonom şi în urma acestei întâlniri casa artistului – situată în pasajul Domingo, lângă Paseo de Gracia – şi mare parte din tablourile sale au fost donate în schimbul creării unui muzeu memorial dedicat pictorului. Pentru a susţine şi mai mult acest proiect, artistul a mai dat şi patruzeci de milioane de pesetas, sumă destinată lucrărilor de amenajare a muzeului. În funcţia de custode l-a numit pe Arcadio Perez, asistentul personal al pictorului şi licenţiat în arte, cel căruia îi revenea sarcina de a veghea la buna îndeplinire a cerinţelor artistului.

În ultimii ani, Guvernul Autonom nu a arătat că ar avea o memorie prea bună. Visul lui Lax nu a fost niciodată dus la bun sfârşit. Colecţia – compusă din aproximativ două sute de lucrări, majoritatea în ulei, studii sau eboşe – a fost împărţită între Muzeul Naţional de Artă al Cataluniei (MNAC) şi mai multe muzee din provincie, dar numai o mică parte a colecţiei a fost expusă permanent. Arcadio Perez, sătul de dezinteresul oficialităţilor, s-a hotărât să facă Organizaţia Prietenii Muzeului Amadeo Lax, cu scopul de a menţine vie amintirea acordului dintre pictor şi oficialităţi şi de a nu permite instituţiilor din oraşul nostru să uite de „neîntrerupta nepăsare faţă de cuvântul dat celui care a fost unul dintre cei mai mari reprezentanţi ai culturii noastre în întreaga lume".

În acest timp, Perez, în numele organizaţiei pe care o reprezintă, a denunţat fără încetare stadiul lamentabil în care se găseşte vechea reşedinţă familială, unde nu s-au realizat nici un fel de

lucrări de întreținere începând din 1974, an în care a murit proprietarul legitim al casei. „E greu de acceptat că reședința a fost folosită pentru diverse banchete instituționale și pentru recepții, adică pentru ceva foarte îndepărtat de ultimele dorințe ale lui Amadeo Lax. Ca să nu mai pomenim de faptul că în câteva rânduri s-a vorbit de demolarea ei, ceea ce ar fi de-a dreptul o aberație și un act de nepăsare față de valorile artistice".

Reședința familiei Lax, construită în stil modernist, este monument istoric începând cu anul1980. A fost gândită de arhitectul Josep Lluís Ayranch, în anul 1899, și are patru etaje și pivniță, ceea ce înseamnă un spațiu expozițional de mai bine de trei mii de metri pătrați. Cel care a construit casa a fost Rodolfo Lax, tatăl pictorului, cunoscut drept unul dintre principalii investitori barcelonezi din ultima parte a secolului al XIX-lea. Tuturor acestor valori inegalabile li se adaugă, conform lui Arcadio Perez, „bogăția elementelor decorative ale casei, opera aceluiași arhitect, între care ocupă un loc aparte scara seniorială decorată cu motive vegetale, șemineul sculptat și originalul *patio* acoperit, care în 1936 a fost transformat într-o originală încăpere acoperită cu o cupolă de sticlă". Perla coroanei e o pictură murală de mari dimensiuni, situată sub cupolă, pictată de Lax însuși, poate chiar cu ocazia restaurărilor. Fresca aceasta, considerată de mulți drept capodopera artistului, poartă titlul *Teresa absentă* și o reprezintă pe tânăra soție a artistului, Teresa Bruses – fiica lui don Casimiro Bruses, un bogat industriaș barcelonez, cunoscut pentru afacerile sale din America – într-o atitudine pe care Perez, fără să șovăie, a calificat-o drept „neliniștitoare". Dar și mai interesantă este povestea pe care fresca ne-o spune în tăcere: disperarea unui bărbat care tocmai și-a pierdut iubirea vieții într-o manieră crudă și dureroasă. Iată ce ne spune cel care a fost secretarul personal al pictorului vreme de cinci ani: „Lax a pictat fresca în timpul zilelor, sau poate chiar orelor ce au urmat plecării Teresei. Se pare că tânăra și-a abandonat soțul și copilul și a fugit cu amantul ei, stabilit de puțin timp la New York, cel mai vârstnic dintre frații Conde, proprietarii Marilor Magazine El Siglo. Soțul abandonat, un bărbat exemplar în toate sensurile, și-a întins cu pensula dispe-

rarea pe un zid proaspăt zugrăvit. Rezultatul este una dintre cele mai tulburătoare opere ale picturii spaniole din secolul XX".

E o istorie care i-a fascinat ani de zile pe criticii de artă și pe alții care au studiat-o, chiar dacă, din nefericire, lucrarea e încă interzisă accesului marelui public. Acum, odată cu îndepărtarea frescei, pare că povestea va intra pe un nou făgaș. Am putea spune – și comparația e mai degrabă o mataforă – că Teresa, cea din lucrare, e mai absentă ca oricând. Totuși, Arcadio Perez continuă să fie încrezător. Speră ca acele șase mii de semnături să urgenteze reabilitarea clădirii și readucerea operei lui Lax la locul ei originar. Demersurilor sale li s-au alăturat cele ale moștenitorilor legitimi – descendenți direcți – ai pictorului: fiul său, Modesto Lax, profesor la Universitatea din Avignon și unica nepoată, Violeta Lax, director la Art Institut din Chicago, care au rămas întotdeauna într-un discret plan secund, deși Perez ne asigură că menține cu ei „o mare prietenie de la depărtare".

## IV

Să ne întoarcem în vechiul *patio*, acolo unde Violeta, cufundată în sine însăși, se apropie de zid. Sună un telefon mobil. Tânărul funcționar răspunde. Schimbă câteva fraze, dă niște instrucțiuni. Apoi spune:

— E afară. Mă duc să-l caut.

Dispare pe scări în jos, deșteptând praful adormit pe trepte de atâta timp.

— Mă scoate din sărite, șoptește Arcadio.

Violeta îi dă dreptate dând ușor din cap. Se uită la tabloul cu Teresa cu ochii mijiți.

— E mai puțin deteriorat decât am crezut.

— Acoperișul făcut de bunicul tău s-a dovedit foarte rezistent. Nici un pic de umezeală, pare incredibil, zice Arcadio surâzând. Era mândru de schimbările făcute. Vorbea întotdeauna despre ele.

— Mie mi-ar fi plăcut să văd mai degrabă *patio*-ul original, cel din tabloul cu Concha. Ți-l amintești?

— Bineînțeles.

Violeta s-a referit la Concha ca și cum ar fi cunoscut-o. Într-un fel așa și e, chiar dacă tot ceea ce știe despre ea e acel gest imortalizat în portretul ei. Nu are cum să știe că o dată Concha s-a aflat acolo, chiar în acel *patio* reamenajat. O singură dată, când deja locul se schimbase foarte mult. Atunci, cea care fusese doica familiei, mai degrabă prietenă decât angajată a doamnei Maria del Roser, îngerul copilăriei, avea deja șaptezeci și unu de ani. Încă târa odată cu ea fusta lungă ale cărei volane măturau praful de pe jos. Avea părul prins în coc. Era șleampătă și rotofeie.

Își acoperea umerii cu un șal subțire. A deschis ușa de sticlă și a rămas privind din prag. Și acolo, fără să îndrăznească să mai facă vreun pas înainte, a plâns ca un copil. Mai apoi a închis ușa, și-a șters lacrimile și a ieșit.

Tăcerea de acum a Violetei e asemănătoare cu cea a Conchei. Privirea bunicii sale are ceva tulburător și nu-și dă seama ce anume.

— Ce s-a întâmplat cu mobilierul? Dar cu cărțile? întreabă brusc.

— Nu mai rămăsese mare lucru încă dinainte de război. Bănuiesc că mobilierul original nu a supraviețuit distrugerilor. Iar ce a mai rămas, cine știe?... Poate că acești netoți vor arunca totul la gunoi fără să le pese măcar. Poate că ar fi trebuit să mă zbat mai mult, dar m-am săturat să le atrag atenția asupra lucrurilor de valoare. Știi că îți pot scoate peri albi dacă ai de-a face cu ei. Iar despre cărți nu știu nimic. Nu-mi amintesc să fi intrat vreodată în bibliotecă în timpul vizitelor mele, pe când bunicul tău încă trăia.

— Iar ideea de a muta fresca a fost a ta?

— Mărturisesc că da. Unul dintre experți a avut ideea de a lăsa lucrarea să facă parte din viitoarea sală de lectură. Voiau să păstreze fresca pe zid, dar m-am opus categoric. Le-am spus că singura modalitate de a evita deteriorarea frescei în timpul lucrărilor era să fie mutată într-un alt loc, pe un alt suport. Nici acum nu știu cum de au ținut cont de mine. Cred că i-am prins într-o zi bună.

— Da, măcar viitoarea bibliotecă va păstra ceva din esența bunicului meu. Măcar atât au făcut și ei, deși se putea mult mai mult.

Arcadio se arată de acord, pare obosit. Războiul de treizeci și șase de ani dus cu instituțiile i-a stors toată energia. Amadeo Lax nu se înșelase atunci când îl alesese. Un altul ar fi renunțat mult mai repede.

— Îl cunoști pe restaurator? întreabă Violeta.

Ca și cum aceste cuvinte i-ar fi chemat pe cei absenți, chiar în acea clipă în capul scării apare tânărul funcționar ducând un sel de pânză și două găleți. Îl urmează un bărbat, care pare destul de împiedicat, îmbrăcat într-o salopetă albă plină de pete multicolore. Îl salută cu familiaritate pe Arcadio și strânge mâna

Violetei. Apoi se apropie de frescă şi evaluează atent deteriorările. Din când în când, dă câte un verdict destul de sibilinic: „Zona asta e destul de afectată". Sau, în timp ce îşi trece mâna peste perete: „Aici pare a fi mai neregulat".

Ceilalţi îl observă în tăcerea specifică oamenilor neînsemnaţi sau ignoranţi (în funcţie de caz).

După un scurt diagnostic, restauratorul se apucă de treabă fără a mai pierde timpul. Cei doi bărbaţi îl ajută să aducă materialele de care are nevoie şi să scoată din pungi lucrurile de care are nevoie. Apoi, restauratorul întreabă de unde poate să ia apă pentru a pregăti mortarul şi funcţionarul se uită la Arcadio aşteptând de la el o soluţie la o problemă pe care, ca pe atâtea altele, nu a prevăzut-o.

— E o fântână jos, zice Arcadio. Dă-mi găleata, o umplu eu.

Nici Violeta şi nici Arcadio nu au chef să supravegheze munca nimănui. Se scuză şi îi lasă să-şi vadă de treabă.

— Am ceva de făcut, zice Violeta.

Singurul care rămâne să asiste e tânărul funcţionar, nu se ştie dacă din obligaţie sau dacă e într-adevăr interesant.

— Astăzi am să termin de dat cu mortar, explică restauratorul. Peste patru zile, dacă s-a uscat bine, putem să o mutăm.

Violeta şi Arcadio coboară scara. Când ajung la uşă, ea îl întreabă dacă restauratorul e bun.

— Am totală încredere în el. Nu-ţi face griji.

— Mă bucur. Au făcut deja destule lucruri de mântuială.

***Il falso ricordo*, 1962**
*Ulei pe pânză, 280 x 255*
*Muzeul Thyssen-Bornemisza, Colecția permanentă, Madrid*

Prima întrebare pe care o suscită această lucrare ține de titlu. Privitorul se întreabă imediat despre ce falsă amintire e vorba. Modelul? Senzualitatea violentă pe care o vădește? Tinerețea? Nu se știe cine a pozat pentru acest tablou și nici în ce relații a fost cu pictorul. Relevant e faptul că în această lucrare autorul abordează pentru prima și ultima dată o temă tabu pentru el: nudul feminin; ceea ce face din tablou o adevărată raritate, lucrat de pictor poate pentru sine însuși sau pentru femeia în chestiune. Al doilea baron de Thyssen l-a cumpărat direct de la artist, în 1972, și l-a expus în casa lui din Londra. Tabloul a rămas acolo până în 1988, când a trecut în patrimoniul Muzeului Thyssen-Bornemisza din Madrid, instituție care poartă numele colecționarului.

În privința realizării picturii, se remarcă utilizarea luminii – care scoate în evidență figura feminină, amintind de nudurile idealizate ale romanticilor germani – și forța expresiei de pe chipul modelului, o imagine vie a dorinței sexuale. Ca o curiozitate demnă de remarcat e faptul că pictorul și-a așezat neruşinatul *ricordo* într-un model de scaun folosit de Velâsquez când i-a făcut portretul papei Inocențiu al X-lea; (poate că prin acest joc meta-artistic a vrut să sublinieze caracterul personajului sau intenția din privirea lui, ori poate că a vrut să aducă un omagiu maestrului barocului spaniol, cel care îl influențase atât de mult, sau poate că a dorit să critice indirect clerul: toate aceste speculații s-au făcut deja). Unul dintre criticii contemporani a spus că titlul trimite chiar la acel dialog meta-artistic: în amintirile artistului operele clasice au fost întotdeauna reinterpretabile. Nu există, nici nu ar fi posibil, o teorie unică, iar Amadeo Lax, din nefericire, a murit fără să fi explicat intențiile sale estetice.

*Muzeul Thyssen-Bornemisza în cartea de buzunar.*
*O privire asupra celor mai importante lucrări din colecția particulară*
*a lui Heini Thyssen*, Editura Muzeului, Madrid, 2002

## V

Printre cele mai impozante figuri prezente pe străzile oraşului în acei ultimi ani ai secolului al XIX-lea, se numărau şi cele ale familiei de Bruses, care stârneau admiraţie şi invidie. El, don Casimiro, era un industriaş bogat, comercializa ţesături cu imprimeuri şi se ţinea departe de bagatelele sociale. Călătoriile frecvente îi ofereau o scuză perfectă pentru a sta deoparte de freamătul societăţii, iar atunci când putea să rămână acasă, singura lui dorinţă era să stea liniştit cu orice preţ. Se zicea că în fiecare zi îşi dedica trei ore numai cititului presei. Ziarul favorit era, desigur, *El diario de Barcelona*, pentru că înţelegea cel mai bine nevoile întreprinzătorilor din oraş, iar aceştia făceau din lectura sa un exerciţiu profesional executat cu meticulozitate.

Soţia lui, doamna Silvia Bessa de Bruses, era o femeie sobră, de casă, bisericoasă, dedicată operelor de caritate, cu o viaţă petrecută atât de mult în spatele uşilor, încât nu ar fi scăpat pentru nimic în lume orice prilej decent de a ieşi, oferit de obiceiurile vremii. Aşa se face că era o obişnuită a plimbărilor. Avea o reputaţie atât de bună şi plimbările ei erau făcute cu atâta punctualitate, încât atunci când apărea caleaşca ei nu exista domn care să nu încetinească pasul pentru a o saluta, chiar înainte de a întreba de soţul absent.

Doamna de Bruses nu avea mai mult de treizeci de ani, însă obiceiurile atât de precise şi judecata atât de severă o îmbătrâniseră înainte de vreme. Îi chinuia pe servitori, se culca întotdeauna înainte de nouă şi se lăuda că ducea o viaţă retrasă şi liniştită, departe de orice frivolitate. Nu citea altceva în afară de Biblie şi

nimeni nu-i ținea companie în afară de o mătușă fată bătrână, și mai acră decât ea, și copiii cărora nu li se adresa decât pentru a-i certa. Gurile rele spuneau că servitoarele ei ajungeau să se sinucidă și că una dintre bucătărese, nemaisuportând umilințele la care era supusă, își băgase capul într-o oală cu tocană fierbinte. Nu erau puțini cei care, mergând și mai departe, îl socoteau printre victimele sale și pe bietul ei soț, un domn mic și bun ca pâinea caldă, căruia, înainte de a se însura cu o astfel de inchizitoare, niciodată nu îi trecuse prin minte să facă negoț dincolo de ocean. Se spunea că nu afacerile îl țineau departe de casă, ci spaima că la întoarcere dădea de privirea de gheață a soției lui. Și se mai spunea că don Casimiro avea în Cuba o armată de concubine, toate vesele și cu pieptul la vedere, care miroseau a cafea și a zahăr de trestie și îi ofereau tot ceea ce își poate dori un bărbat neîmplinit în căsătorie.

Cu toate acestea, rar se întâmpla ca după o întoarcere a soțului să nu apară un nou descendent, iar această garanție și constanță ale perechii de asemenea erau admirate în întreg orașul. Cu toate aceste veniri și plecări, înainte să fie pierdute coloniile din America, familia Bruses a adus pe lume cinci fii, dintre care au supraviețuit trei. După pierderea războiului, ambițiosul don Casimiro și-a mutat afacerile pe alte plantații, în alte țări și a început să facă comerț maritim cu Statele Unite și să cumpere lână din Argentina, întorcându-se de fiecare dată să-și fecundeze, punctual, soția legitimă, care a mai adus pe lume încă șase odoare, dintre care două nu au apucat primul an de viață.

— Biata de ea, are fața asta acră de la atâtea nașteri, zicea Eutimia, convinsă că așa e.

Ultimul născut a fost Teresa. A venit pe lume într-o zi nefastă: 10 mai 1907, în aceeași zi în care se năștea și primul copil al tânărului rege al Spaniei, botezat cu o droaie de nume oribile ce se sfârșeau cu cel al tatălui său, Alfonso. Teresa și micul Bourbon urmau să aibă în comun un destin tragic care îi va marca pe amândoi. Nu puțini monarhi și-ar fi dat seama de asta, dar în casa familiei Lax monarhia nu provoca mare interes, în afară de cel stârnit printre câțiva servitori.

Viața nefericită a lui Alfonso de Bourbon y Battenberg, urmașul lui Alfonso XIII, e arhicunoscută: suferind de hemofilie, și-a

petrecut în pat mai bine de jumătate din viață, suportând tratamente și dureri îngrozitoare, care până la urmă au ajuns să fie cunoscute de toată lumea. În schimb, nenorocirile Teresei s-au întâmplat cu discreție. La două zile după ce a adus-o pe lume, mama ei a murit. Don Casimiro se afla, ca de obicei, pe plantațiile americane și a primit vestea printr-o scrisoare trimisă de Matilde, mătușa habotnică și ursuză în grija căreia rămăseseră copiii. Până când veștile triste au ajuns la el și s-a întors acasă, trecuseră aproape șase luni și mătușa luase în stăpânire casa iubitei sale nepoate, într-atât încât bietul milionar nu a mai putut face nimic. Toată casa mirosea a biserică, sărmanii copii păreau niște călugări fără vlagă, mătușa făcea pe sfânta și servitorii păstrau liniștea de parcă ar fi făcut legământul tăcerii. După nici o săptămână, Don Casimiro, obișnuit cu libertatea mirosind a rom și cafea și cu coapsele mulatrelor de douăzeci de ani, nu a mai suportat atmosfera din casă. Mătușa cea bigotă, cunoscând foarte bine părțile slabe ale nepotului său prin alianță, a profitat de ocazie și l-a amenințat că abandonează casa dacă nu e recompensată după cum merită. Îngrozit de o asemenea perspectivă, milionarul, moale ca de obicei, a cedat amenințărilor hulpavei bătrâne și s-a căsătorit cu ea, dar, din rușine, a ținut totul secret. Odată făcute actele, și-a sărutat copiii în ordine cronologică și s-a îmbarcat pe vaporul *Prințul de Asturias* cu destinația Argentina.

Ar fi trebuit să-și dea seama că numele vaporului era de rău augur, dar nici unul dintre cei o mie nouă sute de pasageri nu a intuit ce va urma. La mai bine de două săptămâni după ce părăsise portul din Barcelona, pe când se afla aproape de coasta Braziliei, transatlanticul s-a lovit de un recif și s-a scufundat în mai puțin de zece minute. Cel puțin așa au susținut, în versiuni ce nu coincideau întru totul, cei o sută cincizeci de supraviețuitori. Astfel, cei șapte frați Bruses, cu vârste cuprinse între șase luni și șaisprezece ani, s-au trezit orfani de tată și de mamă, intrați pe mâna unei mame vitrege care împlinise șaptezeci și cinci de toamne.

Infernul bieților copii a durat zece ani, exact cât a mai trăit bătrâna. În acei zece ani, cea de-a doua doamnă Bruses a avut destul timp încât să stingă vocații, să ruineze căsătorii, să năruiască visuri, să-i dezmoștenească pe unii dintre copiii săi vitregi

și să alunge din casă pe oricine se opunea planurilor sale. Drept urmare, frații s-au împrăștiat care pe unde, imediat ce au intrat în posesia moștenirii ce li se cuvenea din partea tatălui. Nici unul nu a continuat afacerile familiei, care încetul cu încetul au fost ruinate. Mătușa Matilde a pus capac acelei tradiții, atât de proprie barcelonezilor, a afacerilor începute de către tată, dezvoltate de fii și ruinate de nepoți.

Trecuți printr-o asemenea experiență nefastă, nu e de mirare că frații au trebuit să-și mascheze bucuria la moartea bătrânei. Preotul a fost nevoit să domolească marea grabă de a o îngropa, explicându-le că Dumnezeu avea nevoie de un anumit timp pentru a primi la El, așa cum se cuvine, o ființă atât de devotată.

Odată îngropată mătușa cea odioasă, frații au mai continuat o vreme să-și disimuleze bucuria. Dar bârfele au izbucnit când cei doi frați mai în vârstă, fără să respecte perioada de doliu, s-au căsătorit cu două fete de familie bună, s-au instalat în vechea casă și au început să dea petreceri și să aibă grijă de cei patru minori.

— Rea pildă pentru niște tineri onorabili, ziceau gurile rele.

Ca după o lungă și friguroasă iarnă, atmosfera nouă din casă a explodat. Copiii, ahtiați după voie bună, au renunțat la strictețe, și-au găsit o altă modistă, au mărit personalul de serviciu, au redecorat toate încăperile, au organizat petreceri, concerte, piese de teatru, mese festive și au pus atâta suflet în abolirea vechilor reguli, încât aproape că au dus de râpă onoarea tinerelor de măritat, printre care se afla și Teresa. Numele Bruses trezea atât curiozitate, cât și invidie. Cadillacul familiei, condus de un șofer în livrea, era văzut adeseori la Justin sau Maison Doree, cele mai faimoase restaurante din epocă. A treia născută, cea pe care cu toții o numeau Tatín, chiar dacă fusese botezată María Auxiliadora, frecventa întâlnirile artiștilor, se îmbrăca cu haine de la Paris, era prietenă intimă cu Alfonso XIII și nu dădea semne că ar avea de gând să se căsătorească. Contribuția ei la petreceri a dat o anume distincție, pentru că a reușit ca Igor Stravinsky, Carlos Gardel și mulți alți artiști să concerteze în pavilioanele redecorate din grădină și un public select, format din prieteni aleși pe sprânceană, printre care se aflau generalul Primo de Rivera și însuși regele, să-i aplaude ascunși între frunzele de rododendron.

Chiar dacă efemer, membrii familiei au fost protagoniștii unei străluciri de nedepășit în panorama zilnică a înaltei societăți, care în acele timpuri se mutase din strada Riera Alta pe noul Paseo de Gracia. În fața fetelor de măritat ale familiei, în afară de Tatín, tinerii pretendenți se umpleau de neliniște numai la gândul că în vinele acelor frumoase domnișoare cu bucle aurite și piele de porțelan curgea sângele despoticei doamne Silvia, despre care își auziseră părinții vorbind de atâtea ori și cu atâta oroare. Puțin *in extremis*, încercând să evite scandalul ce lua proporții din cauza vieții lor fără căpătâi, cele patru surori mai mici, născute în trista perioadă postcolonială, s-au căsătorit de tinere, iar aceasta a dus la încetarea bârfelor și zvonurilor înveninate și le-a oferit o binemeritată libertate fraților care le crescură mai mult cu inima decât cu capul.

Trebuie spus că Amadeo nu a cunoscut-o pe Teresa în timpul uneia dintre acele plimbări ale înaltei societăți și nici la vreuna dintre petrecerile bine-cunoscute ale familiei. O cunoscuse pe fată cu mult timp înainte, în propria ei casă, cu ocazia unui eveniment pe care toți aveau să-l numească mai apoi cântecul de lebădă al mamei vitrege, cel puțin în privința cheltuielilor. Amadeo a fost surprins când, la începutul anului 1919, i s-a propus să facă portretele tuturor membrilor familiei Bruses. Bătrâna, spaima tuturor, era conștientă de ce înseamnă să contractezi un portretist și, fidelă sloganului ei „dacă tot faci ceva, fa bine", a apelat la cel mai cunoscut din oraș, chiar dacă aceeași fidelitate față de sine însăși a facut-o să negocieze până la ultimul bănuț.

Doamna Matilde a fost prima care a pozat, rotofeie și albă ca laptele, împodobită cu bijuteriile pe care obișnuia să le poarte la premierele teatrale. Imediat după ce a fost gata portretul, s-a îmbolnăvit grav, a început să moară ca un Dorian Gray virgin și apostolic. Apoi au pozat frații, de la cel mai vârstnic până la cel mai tânăr. Băieții în jachete, Tatín într-un costum de culoare închisă care părea de doliu, iar Luisa, María și Silvita în fuste. Ultima a trebuit să îmbrace o fustă albastru-marin de la o soră mai mare, ceea ce a facut-o să arate mai în vârstă decât era de fapt.

Teresa avea unsprezece ani, dar părea mai tânără. În tabloul lui Lax apare într-o fustă mai scurtă și i se văd genunchii. În

timpul cât a pozat, nu numai pictorul a scrutat-o pe Teresa, ci și ea pe el. Era fascinată de eleganța lui, de aerul taciturn și de vârsta de neînchipuit (pe atunci, Lax se apropia de treizeci de ani) și i s-a părut că vede în ochii lui o taină ascunsă și și-a promis sieși să nu aibă odihnă până nu o va descoperi.

Când Amadeo Lax a părăsit casa familiei Bruses, a lăsat în urma sa primul dintre cele treizeci și șapte de portrete ale Teresei și pe aceasta bolnavă de iubire pentru el.

***Fetița Teresa Bruses, 1919***
*Ulei pe pânză, 180 x 70*
*Barcelona, MNAC, Colecția Amadeo Lax*

Tabloul aparține primei perioade din creația lui Lax, pe când acesta era portretistul înaltei societăți din Barcelona. A fost comandat de mama vitregă şi totodată mătuşa modelului şi se crede că atunci a fost pentru prima dată când artistul a văzut-o pe cea care peste nouă ani avea să devină soția lui. Firește, e şi primul tablou dintr-o serie de treizeci şi şapte pe care Amadeo Lax avea să i le facă de-a lungul vieții.

Ies în evidență tonurile calde, culorile luminoase – albastrul hainelor Teresei sau ocrul părului ei blond – combinate cu agresivitatea chipului, pe care artistul a reuşit să surprindă psihologia unei fete neliniştite şi frumoase, interesată de studiu şi lectură, aşa cum reiese şi din cartea cu care pozează mezina familiei Bruses. Aceasta nu va fi singura dată când Lax va face să treacă pe pânză gustul pentru lectură al Teresei. Floarea din păr simbolizează feminitatea, iar pisica din poală trimite la lumea copilăriei de care modelul încă nu se desprinsese cu totul. Merită amintit că atât pisicile, cât şi cărțile vor apărea frecvent alături de principala muză a pictorului în tablourile pe care i le va dedica. Cu trecerea timpului, pictorul a evoluat mult, iar câteva dintre acele tablouri vor ajunge obiecte de studiu.

*Amadeo Lax, portretist*. (Din catalogul expoziției)
Muzeul Thyssen-Bornemisza, Madrid, 2002

## VI

Un auz fin ar fi detectat cum pârâiau pânzele de iută pe care restauratorul le lipise cu o soluție specială pe tabloul Teresei. Se usucă lent, fără să țină seama de rolul lor, dar în acord cu spațiul din jur. Timpul nu s-a grăbit niciodată în vechiul *patio* al familiei Lax.

Reabilitarea casei – visul lui Rodolfo, tatăl lui Amadeo – a durat aproape șapte ani de zile, dintre care ultimul a fost marcat de amenințarea constantă a mutării. Cei care au văzut noua casă spuneau despre ea tot felul de minunății. Eutimia fusese acolo de două ori și le povestea servitorilor că nu părea o casă, ci mai degrabă un palat, cu cele patru etaje, cu ferestrele mari care dădeau la stradă și cu salonul nobil, atât de bine ornamentat încât nu-i lipsea nimic. Ca să nu mai vorbim de scară, a cărei monumentalitate o făcea să-și dea ochii peste cap și să rămână mută, ba mai mult, de fiecare dată când își amintea de vița-de-vie și de strugurii din marmură, amintirea o făcea să-și ducă mâna la piept și să atingă medalionul în care păstra câteva fire din mustața soțului ei.

Zona de serviciu, continua Eutimia, era formată din parter și din subsol, acolo unde se avusese grijă ca nici o încăpere să nu fie prea strâmtă și toate, „toa-te", sublinia Eutimia, să aibă un gemuleț pentru aerisire pe unde, prin cele care dădeau la stradă, se puteau vedea picioarele trecătorilor. Erau două bucătării, spațioase și dotate cu aparatură modernă, amândouă aflate la mare distanță de locul unde se lua masa, pentru ca mirosurile să nu deranjeze. Șemineul era atât de mare, încât ar fi încăput în el două bănci de șase persoane, mobilierul era din fier forjat cu o mulțime de compartimente (toate smălțuite de îți era mai mare

dragul să le vezi) și două uriașe lăzi frigorifice de lemn. Exista o cameră numai pentru călcat. Și încheia cu ce era cel mai incredibil: casa avea trei camere de baie, una dintre ele jos, lângă bucătărie, cu cadă de zinc și duș în perete. „Numai a noastră", preciza, pentru ca toată lumea să înțeleagă.

Dar în camerele destinate servitorilor nu se găsea o adevărată noutate după care jinduiau cu toții: lumina electrică. În casa veche iluminatul încă se făcea cu gaz și lămpi cu petrol, așa că puțini își puteau imagina cum se poate ca printr-o simplă atingere, cu două degete numai, a unui buton din perete, să se producă o lumină ca din altă lume.

Erau mulți cei care respingeau electricitatea și apăreau mereu povești înspăimântătoare, cum ar fi că în Italia cine călca pe șinele de tramvai murea pe loc. Erau mulți care refuzau să treacă pe sub un bec aprins sau chiar mai rău, nici măcar nu intrau într-o încăpere scăldată în lumină electrică. De aceea, în prima noapte petrecută în noua casă, însăși doamna Maria del Roser le-a arătat tuturor avantajele invenției. Servitorii, adunați cu această ocazie, au scos un „oooooo" de uimire. Toți, mai puțin Juanita, bucătăreasa, pe care o scotea din sărite tot ce însemna modernitate.

— Capricii de bogătași! bodogănea ea. Dacă Domnul Dumnezeul nostru întinde noaptea peste pământ, de ce să aprindem noi tot felul de lumini?

Înainte de mutare, în vechea casă se instalase un aer de provizorat în care nimic nu mai era la locul lui. Nici măcar curățenia nu se mai făcea ca altădată, căci servitorii se molipsiseră de spiritul practic al stăpânei care repetase de mii de ori că nu are rost să pierzi nici un minut pentru a curăța ceva ce urma să fie făcut una cu pământul.

Nu era o metaforă: municipalitatea, acolo unde părerea lui don Rodolfo cântărea greu, hotărâse să facă un bulevard nou din întreg labirintul de străduțe înguste și întunecate, mărginite de vechi palate și biserici. Pentru că nu au găsit ceva mai bun, noua stradă a fost botezată, destul de neinspirat, „Bulevardul A". Proiectul, de proporții faraonice, includea o șosea rectilinie între mare și piața Urquinaona, traversată perpendicular de două mari străzi. Prima din ele pornea de la strada Princesa, iar a doua,

numită pur și simplu „C", ducea până la catedrală. Și asta fără a mai ține socoteală de multele străzi mai puțin importante, toate noi, care urmau să facă din acea parte a orașului o zonă cu totul diferită de celelalte. Casa familiei Lax se afla exact pe partea dreaptă a noii șosele, cam unde începea strada „C", acolo unde astăzi nu există altceva decât trafic și claxoane. Demolarea ei nu s-a făcut pentru a se înălța alte edificii în loc, ci pentru un imens pietonal care ducea către catedrală și a împărțit cartierul în pătrate destul de urâte. Exproprierile au afectat două mii de case și au generat un val de proteste. Dar nimic din toate astea nu i-a oprit pe responsabilii de proiect.

Rodolfo Lax găsea că totul era foarte logic.

— Oamenii nu se împacă bine cu progresul, zicea. Dacă toți inventatorii din lumea asta ar fi ținut cont de protestele concetățenilor lor, acum încă am mai desena mamuți pe pereții grotelor.

Adevărul e că pe el îl încântau toate schimbările. Vorbea emoționat despre viteza cu care excavatoarele vor rade tot acel „labirint de pietre infecte". A luat parte la domolirea celor mai încinse spirite protestatare și a ajutat la mutarea, piatră cu piatră, a unor palate medievale și a unor mănăstiri, chiar dacă zicea pe la spate:

— Ah, cum își mai pierd cumpătul maicile starețe când e vorba de mănăstirile lor.

Rodolfo Lax Frey era un bărbat roșu în obraji ca un rac, avea o voce răsunătoare și râdea ușor. Era unul dintre acei oameni pe care jacheta și pălăria îi fac să pară deghizați, de parcă trupul lor ar fi fost modelat pentru cămașa și brâul țărănești, iar picioarele, destinate opincilor, nu reușesc să se obișnuiască nicicum cu rigizii pantofi de piele. Era singurul copil al unei familii de comercianți din Vic, lipsit de tragere de inimă pentru afacerea ce i se cuvenea prin tradiție și moștenire, dar atât de ambițios încât, odată rămas orfan, la vârsta de douăzeci și cinci de ani, a vândut tot ce avea și s-a mutat la Barcelona, la două mătuși, fete bătrâne amândouă, ce trăiau îngrozite într-o casă mult prea mare pentru ele, care, în absența altor moștenitori, avea să-i revină lui, mai devreme sau mai târziu. Ce mai încoace-ncolo: Rodolfo Lax era un bărbat norocos. Și-a luat picioarele în spinare și s-a prezentat impecabil în fața celor două mătuși, care l-au îndrăgit pe loc. Restul a venit de la sine.

În acei ani premergători Expoziției Universale din 1888, orașul era cuprins de o dezvoltare urbanistică ideală pentru spiritele inventive gata să-și încerce norocul și să pună totul la bătaie. Rodolfo și-a dat repede seama că existau destui bogătași în oraș, dar că mulți dintre ei erau cam grei de cap. Pentru ca orașul să prospere era nevoie urgentă de o generație nouă și a făcut tot ce a putut ca să se prezinte pe sine ca fiind soluția cea mai la îndemână. Totodată, a studiat cu atenție planurile urbanistice, s-a înfățișat la câteva petreceri alese și și-a cheltuit toți banii cumpărând parcele în Paseo de Gracia, pe strada Balmes și chiar și mai departe, acolo unde pe atunci se aflau numai câmpuri deșelenite. Și-a impus ideile inovatoare în cadrul reuniunilor influente, i-a convins pe expropriați că se sacrificau pentru bunăstarea orașului, a frecventat locantele unde li se ofereau muncitorilor plăceri nerușinate până când aceștia au început să-l vadă ca pe unul de-al lor, și-a îmbunătățit catalana ca să nu fie luat drept țăran de cei mai catalani dintre catalani, a făcut elogiul monarhiei dar numai pentru că era bine văzută de către prietenii lui, s-a transformat într-un liber-cugetător care asista în fiecare duminică la slujbă, s-a alăturat greviștilor în speranța de a obține ceva de la guvernul din Madrid și a frecventat hotelul madrilen Palace atunci când miniștrii catalani au fost majoritari în guvern. Jovialitatea sa impetuoasă, împreună cu sinceritatea și evidentul fler de afacerist au prins atât de bine la acea clasă foarte sensibilă când e vorba de beneficii reieșite de pe urma relațiilor sociale, încât era bogat după numai trei ani de când ajunsese în Barcelona, se bucura deja de o binemeritată faimă de vizionar și toți prietenii din cercul său îi cereau sfaturi de fiecare dată când voiau să facă o investiție.

— Șoseaua Diagonal nu e atât de departe cum pare! Peste câțiva ani, va fi o arteră principală, chiar dacă acum e greu de crezut! susținea el cu vehemență.

Cei care l-au ascultat au văzut cum li s-au înmulțit cu repeziciune banii. Generozitatea cu care împărțea previziuni atât de utile i-a adus, în puțin timp, o mână de prieteni îndatoritori și influenți. Se știe doar: banii fără număr sunt cel mai bun îngrășământ pentru relațiile sincere. Astfel, clarvăzătorul nou-venit s-a transformat într-unul dintre promotorii nașterii unui oraș nou

unde visurile idealiștilor și afacerile pragmaticilor se întreţeseau. Atât unii, cât și ceilalți îi ascultau sfatul, înainte sau după ce-l invitau la cină.

Cum lui don Rodolfo nu-i plăcea să piardă timpul, s-a hotărât să profite de petrecerile la care era invitat și să-și găsească o soție. În casa unui prieten sus-pus, a aflat de existența unei domnișoare din Mataro, născută într-o familie foarte bună, dar care, în ciuda faptului că primise o educație ireproșabilă și fusese învățată să brodeze, să gătească dacă e cazul și să știe de câtă cenușă e nevoie pentru albirea rufelor, era mai mereu cu capul în nori. Sau cel puțin așa credeau părinții ei, care vedeau consternați că fata lor participa la tot soiul de mitinguri scandaloase, la congrese ciudate pline de excentrici, ca să nu spunem nebuni de legat, de unde se întorcea supărată pe tot ce mișcă.

Numele de familie era imediat legat, până și America și în Anglia, de țesăturile catalane: Golorons. Frații Golorons, asociați în afacerea moștenită de la tatăl lor, au știut să-și vândă produsele atât de bine, încât în scurt timp s-au văzut obligați să cumpere mai multe vapoare pentru a putea satisface cererea numeroșilor clienți din străinătate. Cu toate că dimensiunile afacerii îi obligau să aibă un birou în Barcelona, cei doi afaceriști veniți din provincie nu suportau viața din capitală și făceau tot posibilul ca să iasă cât mai puțin din reședința familială, care se găsea în centru și avea un aer venețian, dar numai pe dinafară, pentru că în interior domnea o austeritate de pustnic. În concluzie, frații Golorons se mutau vara la Argentona, unde continuau să-și vadă de treburi, doar că foloseau mai puține haine și se bucurau de mai multă vegetație.

Singurele probleme ale acelei familii atât de dedicate afacerilor veneau tocmai de la unica moștenitoare. Era o domnișoară mult prea veselă pentru obiceiurile casei, îi plăcea Barcelona și profita de cea mai mică ocazie pentru a o vizita și a se amesteca cu tot soiul de oameni care o influențau negativ, după părerea tatălui și a unchiului, punând în pericol tot ceea ce ei și silitoarea moștenitoare construiseră de-a lungul anilor. Cum se pare că Dumnezeu nu binevoise ca acel caracter întreprinzător, caracteristic băieților din familie, să treacă și la generația următoare, singura soluție de a salva moștenirea era să-i găsească nebunaticei

fete un pretendent capabil să administreze întreaga afacere. Mânați de acest gând, anostii frați Golorons, însoțiți de decăzuta soție a celui de-al doilea, au început să frecventeze petrecerile înaltei societăți din Barcelona, unde se plictiseau de moarte, însă destinul a vrut ca după puțin timp să-l cunoască pe tânărul cu cel mai promițător viitor din tot orașul.

Rodolfo nici măcar nu îndrăznise să viseze că va ajunge moștenitorul unui imperiu textil. Felul său de a fi nu îl făcea capabil de premeditare. Fericita întâlnire s-a datorat mai degrabă altor lucruri. În esență, industriașii din Mataro erau la fel de provinciali precum fostul agricultor din Vic. Îi unea faptul că se opuneau unui mod de viață extravagant, chiar dacă fiecare dintre ei găsise instrumente distincte de a i se opune. Familia Golorons trăia retrasă. Lax se arunca în gura lupului. Problema fetei de măritat a fost pusă când a avut loc a doua discuție dintre industriași și tânărul Lax. Au vorbit pe față, fără să ascundă detalii importante, cum ar fi că tânăra era cam aiurită. „Și mă tem că nici prea de casă nu e", a adăugat mama ei. Prinzând încredere, tatăl și-a mărturisit convingerea că numai un soț cu idei foarte ferme va reuși să o pună la locul cuvenit pe tânăra cea neastâmpărată, după care, coborând mult vocea, i-a spus câtă zestre avea, dar asta, deși era vorba de o zestre atrăgătoare, nu l-a impresionat deloc pe pretendent. Discuția a avut loc când a fost deschisă stagiunea din 1888-1889, de la Gran Teatro del Liceo, stagiune marcată de un mic scandal destul de stânjenitor pentru cel în cauză: unii socoteau drept blasfemie faptul că tânărul tenor Francesc Vinas cânta, doar la bisuri, Wagner în catalană, pe care o considerau o necivilizată limbă indigenă. Alții, în schimb, se bucurau de atare îndrăzneală și ochii li se umpleau de niște lacrimi care concurau în strălucire cu briliantele ce atârnau la urechile doamnelor. Frații Golorons aveau de rezolvat treburi mai importante decât acele mofturi muzicale și, la o adică, lor li se părea că Wagner însuși era un indigen necivilizat. L-au abordat pe don Rodolfo cu o gravitate nibelungă, iar el a promis că le va da un răspuns la următorul concert, ce urma să aibă loc peste patruzeci și opt de ore și avea să fie condimentat de aceeași polemică.

In acea noapte, în singurătatea patului său prea îngust, a analizat oferta ca și cum ar fi fost vorba de o nouă afacere. Puse în balanță părțile bune și părțile rele ale eventualei căsătorii și făcu un calcul scris pentru a vedea cam cât timp i-ar lua noile obligații de bărbat căsătorit. Asupra presupusei soții nu a trebuit să facă nici un fel de aprecieri, pentru că atât cât i se spusese despre ea i se păruse fascinant și aștepta nerăbdător să vină ora când va avea să afle mai multe. E de la sine înțeles că în privința femeilor Rodolfo Lax era la fel de avansat ca în orice altceva față de timpul în care trăia.

Se hotărî să accepte provocarea. Până la urmă, să se însoare cu o asemenea demoazelă era la fel de riscant ca și cumpărarea de terenuri la intersecția străzii Diagonal cu Rambla de Catalunya. Nu fusese niciodată prea interesat de industria textilă, dar posibilitatea de a câștiga foarte mulți bani i se părea un motiv excelent pentru a-și schimba interesele, așa că, în ziua următoare, a scris un bilet în care cerea o întrevedere și l-a trimis, printr-un valet pus la patru ace, la reședința venețiană din La Riera de Mataro a familiei Golorons. Vizita i-a fost acordată peste două zile, dimineața, la opt și jumătate. Niciodată nu a știut dacă o oră atât de proletară s-a datorat agendei încărcate sau a fost vorba de o probă la care l-a supus viitorul socru.

Rodolfo Lax a părăsit Barcelona în seara dinaintea întâlnirii, la ora nouă, într-o diligență închiriată pentru acea ocazie de la casa Juan Rovira. În El Masnou s-a oprit să mănânce, a dormit câteva ore, iar la trezire s-a spălat cum a putut. Dimineața, la opt fără un sfert, a intrat în La Riera, cu casele cuprinse încă de lenevia zorilor, și s-a bucurat de dangătele clopotelor de la biserica Santa María care chemau la slujba de la opt. Pe ușa diligenței se putea citi sloganul firmei de închirieri, un mesaj care i se potrivea și lui: „Devotament și cumpătare". Purta joben și plastron. Își zisese că o asemenea ocazie merită o cheltuială în exces.

Frații Golorons îl așteptau îmbrăcați ca de slujba de la douăsprezece. După o discuție cu tatăl și cu unchiul, a fost chemată și fata, care îi nemulțumi pe toți, mai puțin pe Lax, prin modul precipitat de a coborî scara și incapacitatea a-și stăpâni curiozitatea, până când, din fericire, ajunsă la ultima treaptă, a afișat o

atitudine nepăsătoare, destul de neconvingătoare totuși, dar suficientă cât să calmeze spiritele. În salonul sumbru, plin de mobile și de tablouri, pretendentul a improvizat cum a putut o declarație de dragoste în fața moștenitoarei care îl privea fără să clipească și părea gata să izbucnească în râs, în timp ce încerca să-și dea seama dacă stângăcia lui se manifesta și în alte chestiuni.

În ciuda acestui posibil neajuns, sau poate tocmai pentru a avea ocazia să verifice cum stăteau lucrurile, acceptă cererea lui, cu toate consecințele.

În acea zi, familia Golorons a mâncat în salonul de gală, acolo unde porțelanul, cristalul și tacâmurile de argint, destinate marilor ocazii, s-au întrecut în strălucire. Intimitatea dejunului a facut loc amintirii unor nenorociri petrecute în familie, mai mult sau mai puțin recente, despre care cei doi frați vorbeau cu pasiune, mai ales despre moartea soției celui mai tânăr dintre frați, survenită cu zece ani în urmă. Nimeni nu a zis din ce cauză. Nefericita absentă continua să aibă la masă un loc pe care nu i-l lua nimeni niciodată, iar în memoria ei, soțul purta o cravată de doliu pe care – după propriile spuse – nu avea de gând să o mai scoată până la moarte. Rodolfo, obișnuit să respecte tabieturile de familie, aproba totul în tăcere, urmărit de privirea zglobie a moștenitoarei. S-au servit patru feluri de mâncare, udate cu șase sticle de vin și șampanie, atent alese. Servitorii erau mirați peste poate și credeau că stăpânii lor, atât de cumpătați de obicei, își pierduseră averea. Altfel cum să-și fi explicat acea subită larghețe?

După ce s-au cunoscut mai bine, cei doi tineri nu au putut decât să se bucure de norocul pe care l-au avut, într-o epocă în care căsătoriile nefericite erau la ordinea zilei. Lui Rodolfo i-a căzut cu tronc acea revoluționară simpatică, neobosită, idealistă, urâtă, insolentă, dar de o bunătate cum nu mai întâlnise până atunci. Se numea María del Roser, dar el i-a zis Rorro, Rorrita, Rorrorita și alte asemenea nume de alint, care de care mai vibrant. A adorat-o încă de când a văzut-o susținându-și cu tărie părerile de la înălțimea unei tribune și de atunci până în clipa morții a rămas convins că ea a fost cel mai mare noroc din viața lui. Ceea ce, venind din partea moștenitorului de la Manufacturas Golorons și a fondatorului Industrias Lax, nu era puțin lucru.

Ei i-a plăcut din prima clipă stângăcia lui, sau cel puțin așa susținea ea. Din cine știe ce motive, Rodolfo nu reușea nicicum să-și aprecieze exact dimensiunile trupului. Se lovea de uși, de ferestre, de mobile, se împiedica de scări, iar această stângăcie a lui, cum avea să descopere odată cu trecerea anilor, nu se diminua, dar nici nu se amplifica. De fapt, era ceva ereditar, dar pe atunci nu avea cum să-și dea seama de asta. Deocamdată, avea din partea lui doar acea declarație de dragoste, care, în ciuda faptului că părea scrisă de un grup de acționari, o făcuse să simtă pentru el o duioșie infinită. Mai apoi, și-a dat seama că soțul ei era un om modern, vesel, inteligent și înzestrat cu un soi de al șaselea simț pentru investiții pe termen lung. Și cum modernitatea, distracția, inteligența și viitorul oricât de îndepărtat făceau obiectul intereselor ei, s-a simțit cea mai norocoasă femeie din lume.

Chiar se poate spune că niciodată nu a existat o pereche mai potrivită.

Dar să ne întoarcem la ziua mutării, fără să ne mai pierdem pe coclaurile memoriei celei răscolitoare, altfel această poveste va fi nesfârșită. În acea dimineață de la sfârșitul lui ianuarie, din 1899, familia s-a trezit într-o casă pregătită pentru a fi abandonată. Tot ce era mai important fusese ambalat. Obiectele aflate încă la locul lor erau pândite de riscul de a rămâne acolo. O armată de muncitori, îmbrăcați în salopete albastre, au venit încă din zori și au început să încarce totul în căruțe. Doamna s-a trezit mai devreme decât obișnuia, astfel că la șapte era deja îmbrăcată, parfumată și dădea ordine. Don Rodolfo se hotărâse să meargă mai devreme la viitoarea locuință, împreună cu Eutimia și o mână de ajutoare pentru a instala ultimele mobile.

In jurul prânzului nu mai era aproape nimeni în vechea casă. Unii, precum Juanita, plecaseră cu ochii în lacrimi. Alții, copiii de pildă, mai bucuroși de viitorul ce-i aștepta decât supărați pentru ce lăsau în urmă. Singurul copil îmbufnat era Amadeo, pentru că mama lui nu îl lăsase să ducă el însuși cutia cu broaștele țestoase și o dăduse pe mâna unuia dintre servitori, privându-l astfel pe bietul animal de onoarea de a merge la noua casă în compania familiei.

Felipe aştepta în stradă, cu un aer solemn impus de circumstanţe, urmărit de câţiva curioşi atraşi de forfotă. Doamna a cerut să iasă în linişte şi i-a spus Conchei să urce copiii în caleaşcă. Când a ieşit fiul cel mare, i-a zis:

— Amadeo, vrei să ne faci onoarea de a încuia tu pentru ultima dată?

Propunerea l-a făcut pe Amadeo, pe atunci un copil de zece ani, să uite de desconsiderarea de care avuseseră parte broaştele sale ţestoase. A luat cheia şi, cu un aer de adult, a încuiat de două ori, pentru totdeauna.

Apoi, au urcat amândoi, mamă şi fiu, în caleaşca unde îi aştepta Concha cu Violeta în braţe şi un Juan agitat şi dornic de aventură şi astfel au pornit cu toţii pe drumul care îi ducea către o nouă viaţă. Stăpâna făcea uneori cu mâna unor doamne, iar Concha saluta şi ea servitoarele, dar numai dacă i se păreau simpatice. Arătau ca nişte prinţese părăsindu-şi palatul.

Le-a luat ceva timp să străbată labirintul de străduţe la acea oră de vârf. Au trebuit să aştepte de mai multe ori ca să aibă pe unde să treacă. Au străbătut pentru ultima dată strada Mercaders, dinspre Avellana. Au dat peste tocilar, peste o cireadă de bivoliţe de lapte pregătite de muls (clienţii aşteptau laptele proaspăt în uşă, cu braţele încrucişate, iar doamna le-a spus copiilor că laptele de măgăriţă era foarte bun pentru vindecarea bolilor de stomac), peste o căruţă plină cu pui vii, peste croitorul poreclit Pablo Şchiopul, care stătea în uşa atelierului său, apoi, dinspre strada Bomba, au simţit duhoarea grajdurilor pentru vaci, acolo unde la intrare atârna următorul anunţ: ÎMBRĂCĂM ŞI SPĂLĂM MORŢI.

Au făcut dreapta, îndreptându-se către Plaza del Ángel, pe care o găsiră burduşită de ţăranii care îşi prezentau mărfurile în gura mare. Cumva, au reuşit să ajungă până la panta ce ducea către închisoare şi au virat spre Freneria. Stăpâna, nerăbdătoare să ajungă odată la Paseo de Gracia, nu înceta să murmure:

— Nu mai scăpăm de străduţele astea!

Când în sfârşit au dat în Las Ramblas, cu toţii s-au simţit bucuroşi că lăsaseră în urmă toate acele străduţe condamnate la o moarte sigură.

In susul străzii Rambla de Canaletas se instalase un vânzător de pepeni. Marfa stătea grămadă pe jos, în nisip, și doamna îi ceru lui Felipe să oprească și o trimise pe Concha să cumpere câțiva pepeni. Doica alese doi pepeni uriași, care sunau ca niște burți pline și se târgui până îi scoase la jumătate de preț. Ocupați cu acele bunătățuri suculente, traversară moderna Plaza Catalunya. Se simțeau fericiți în rolul lor de călători, chiar dacă nu și Amadeo, sau dacă era, nu lăsa să se vadă. Părea la fel de serios ca întotdeauna, tăcut, atent. Niciodată nu s-a dat în vânt după schimbări, nici măcar când fusese foarte mic, și deocamdată noua casă însemna pentru el mai mult o necunoscută decât un motiv de bucurie. Fratele său, în schimb, cânta, gata să sărbătorească orice: depășirea unui tramvai tras de măgari (mijloc de transport în comun care deja se vedea tot mai rar), trecerea pe dinaintea palatului familiei Samà (în interiorul căruia se spunea că încăperile gemeau de un lux oriental), pe lângă marchiza strălucitoare a teatrului Eldorado și, mai ales, prin fața hotelului Colon, pe terasa căruia luau micul dejun cei mai importanți clienți din oraș. Dinaintea luxoasei clădiri, maică-sa îi atrase atenția:

— Juanito, dacă ești bucuros nu înseamnă că trebuie să uiți de bunele maniere.

I-a zis toate acestea cu severitate în glas, apoi, întorcându-se către Concha, care o ținea pe Teresa, adormită, în brațe, a adăugat:

— Sper să nu întâlnim nici un cunoscut. Nu am chef să schimb amabilități cu doi pepeni la picioare.

Un edificiu anacronic, cu acoperișul plin de turnulețe ca un castel din povești, îi întâmpină la intrarea în Paseo de Gracia. Poate că strada aceea era cea mai mare realizare a bogătașilor din oraș. Largă precum ambițiile lor și opulentă ca visurile lor, își expunea privirilor vitrinele strălucitoare. Acolo, industriașii recent îmbogățiți împreună cu aristocrația dintotdeauna puteau să se împăuneze cu avutul lor. Rezultatul era un bulevard atât de larg și de aerisit cum nu se mai văzuse vreodată în oraș. La trecerea atelajului familiei Lax, unele doamne se opreau să salute, iar stăpâna le răspundea cu o bucurie sinceră, strângându-și șalul de catifea pe după umeri. Era foarte frig și începuse să cadă o lapoviță pe care copiii au luat-o drept ninsoare. Cu inimile bătându-le

de fericire într-un ritm pe care caii păreau să-l însoţească prin trapul lor, ajunseră la pasajul Domingo.

La acea vreme, casa familiei Lax era singurul edificiu terminat de pe întreaga stradă, deşi mai erau şi altele în stadiu destul de avansat. Muncitorii mişunau în voia lor, guralivi şi goi până la brâu. Cei trei fraţi îi priveau înspăimântaţi: oamenii aceia erau prea neciopliţi pentru obiceiurile lor de copii crescuţi în puf.

Fuseseră aşteptaţi cu nerăbdare. Când caleaşca pătrunse în curte pe sub arcul de la intrarea destinată caleştilor, stăpâna văzu că întreg personalul de serviciu se aliniase în *patio*, ca o trupă gata de inspecţie. Surâse cu bunăvoinţă, îi şopti doicii să aibă grijă de copii şi de pepeni şi coborî, ajutată de vizitiu, să-i salute până la ultimul pe servitorii săi fideli.

— Fiţi bineveniţi cu toţii în această casă care este şi casa voastră, le-a zis, înainte ca fiecare dintre ei să se întoarcă la treburile sale.

Înăuntru domnea un aer de provizorat pe care cu toţii încercau să-l alunge. La bucătărie, Eutimia dădea ordine mai multor servitoare prinse cu despachetatul veselei din porţelan, aluminiu şi sticlă. Covoarele au fost întinse fără întârziere, la fel la ferestre draperiile grele, din mătase de Damasc, fiecare inel de prindere îşi găsea suportul, unele mese erau acoperite cu broderii dantelate şi nu puţini dintre ei se întrebau, văzând atâta delicateţe, ce vor face la iarnă ca să nu le îngheţe oasele.

Frigul era într-adevăr o problemă în acele timpuri dominate de şemineuri, vase cu jăratic şi sobe marca Salamandra, din fontă. Măsurile luate împotriva frigului cu mult înainte de venirea iernii nu ţineau numai de a izola cât mai bine pereţii casei, sau a aduna cât mai multe lemne pentru şemineu; paturile se acopereau cu atât de multe pături, încât copiii se plângeau uneori că se sufocă. Se dormea cu căciulă, cu cămaşă de lână şi izmene. Odată în pat, cine nu voia să stea constant învelit până la gât, folosea mănuşi şi vestă. Una dintre cele mai importante îndatoriri de fiecare noapte ale cameristelor era aceea de a umple cu jar vasele pentru încălzit şi de a le pune între aşternuturi cu o jumătate de oră înainte de culcarea stăpânilor. Nu era nimic mai supărător decât jarul stins dintr-un vas pentru încălzitul picioarelor.

Ziua, umblau prin încăperi bine înfofoliți și una dintre grijile cele mai mari ale Eutimiei, la cererea expresă a stăpânei, era ca toți servitorii să aibă haine suficiente. În zilele cele mai friguroase, singura soluție era refugierea într-un colț cât mai cald din casă. În această privință, se poate spune că servitorii o duceau mai bine decât stăpânii, căci în bucătărie mereu fierbea sau se prăjea câte ceva și acolo îți puteai dezmorți oasele. Bucătăria, alături de șemineu, a fost locul preferat de adunare al servitorilor. Iar vara, se adunau cu toții în jurul unei mese imense care servea la fel de bine atât pentru liotă, cât și pentru confidențe intime.

Pentru a face față acelor zile înghețate, care în Barcelona sunt extrem de puține într-o iarnă, a fost pusă în bibliotecă o sobă de fontă, marca Tortuga, care mergea cu lemne sau cu cărbuni. Șemineul sculptat din salonul principal era mult prea mare și se folosea numai în zilele de duminică și la ocazii speciale, cum ar fi Crăciunul. Cel mai bine se stătea în bibliotecă. Sau, dacă nu, rămânea varianta vaselor cu jar, chiar dacă stăpâna casei le folosea numai când nu avea altceva mai bun în loc.

— Chestiile astea sunt ca și copiii mici: trebuie să fii mereu cu ochii pe ele, dacă nu, poți oricând să pățești o nenorocire.

Cum mutarea s-a petrecut într-o iarnă nemiloasă, au trebuit să fie luate în calcul până și cele mai mici detalii legate de noua casă. Toate hainele de vară, care înveseleau casa imediat ce venea cât de cât căldura, își așteptau rândul în dulapurile de la subsol. Acele haine, în culori luminoase, majoritatea cumpărate de la Paris, așteptau și ele să fie îmbrăcate pentru prima dată.

În ultimele luni se luaseră foarte multe decizii. Cea mai complicată dintre toate a fost, fără îndoială, cea legată de locul unde trebuia instalată încă o invenție care a fost adusă în casă: telefonul. Don Rodolfo credea că acel aparat atât de modern îi va fi util în afaceri. A dat dispoziție să fie instalat în toate birourile și fabricile sale, pentru a putea comunica mult mai repede și mai direct. Dar când a venit momentul alegerii unui loc pentru instalarea telefonului în noua casă, a zis răspicat:

— Nu are ce căuta în biroul meu. Simpla lui prezență m-ar împiedica să lucrez.

— Dar îl vei folosi numai tu, comentă doamna.

— Cel mai bine ar fi să-l punem în bibliotecă, zise el.

— Oh, în nici un caz! Nu voi permite ca drăciile tale moderne să-mi contamineze cărțile, a zis ea, fermă, căutând în minte o soluție pentru a nu-și supăra soțul. Nu-ți mai face probleme, șoricelule, știu cum să facem. Lăsăm o cameră numai pentru telefon.

Asa se face că telefonul a avut parte în acea casă de ceva ce multora li se refuza. Au angajat un tâmplar care să amenajeze spațiul de sub scara monumentală. Un covor făcut la comandă, o măsuță englezească și două fotolii Ludovic al XVI-lea au dat noblețe cămăruței unde trona telefonul de perete, ceva mai mare de o jumătate de metru, solemn ca un ceas și ciudat ca un paratrăsnet, dotat cu căști de lemn îmbrăcate în piele. Iar pentru ca nici un alt locatar al casei, în afara stăpânilor, să nu fie tentați să cheltuiască treizeci de cenți – cât costa în 1899 o convorbire nu mai lungă de treizeci de cuvinte –, cămăruței i s-a pus o ușă, a cărei cheie don Rodolfo o păstra în buzunarul jiletcii, alături de ceas.

La început, de fiecare dată când venea în vizită cineva de încredere, stăpânii casei făceau, pe lângă prezentarea casei, și o demonstrație de funcționare a telefonului, ceea ce lăsa pe toată lumea mută de uimire.

— Și chiar îi poți auzi aici pe cei din Mataro? mai întreba câte o doamnă ilustră, nevenindu-i să creadă.

Uneori, vizitatorii aplaudau entuziasmați. Adevărul e că în noua casă totul era foarte modern și foarte scump. Încă de pe atunci, o atenție sporită merita scara de marmură, unul dintre acele capricii care puneau câteodată stăpânire pe don Rodolfo, și pe care nu și le putea explica. A fost suficient de onest încât să admită că decorațiunile erau puțin nelalocul lor: toți acei ciorchini de struguri alternând cu vița-de-vie, închipuind volute de marmură ce ajungeau până la dușumea, aveau ceva excesiv – iar sculptorul îl atenționase! –, cu atât mai mult cu cât unul dintre vrejuri era exact la înălțimea primei trepte și s-a transformat pentru el de la bun început într-o piedică de netrecut. Din prima zi și până în cea a morții, nu a fost zi în care Rodolfo să nu se împiedice de acel ornament cel puțin o dată. Și exact la fel avea

să pățească mai târziu și fiul său, Amadeo, ca și cum scara ar fi aruncat un blestem asupra neamului Lax.

— Și dacă am netezi prostia asta de care ne tot împiedicăm? a întrebat María del Roser, practică.

— Rorrita! E o operă de artă! a răbufnit indignat soțul și i-a promis că o să fie mai atent.

Bineînțeles că a continuat să se împiedice. Deși, își zicea soția sa, poate că s-ar fi împiedicat oricum, cu sau fără acel păcătos de vrej.

Încetul cu încetul și în pofida tuturor piedicilor, lucrurile au intrat pe un făgaș normal, iar oamenii s-au obișnuit cu toate acele invenții. Stăpânul chiar a reușit, după-amiază, să se retragă în biroul său, să citească presa și să se concentreze asupra noutăților zilei. Mobilierul cel nou părea să se înțeleagă bine cu puțina mobilă veche, adusă de la fosta reședință. Eutimia, cu o siguranță uluitoare, dădea ordine unde să fie așezat fiecare obiect. Copiii nu-și mai reveneau din uimire.

Amadeo a întrebat de broaștele sale.

— Cu siguranță că Eutimia a avut grijă de ele, dragul meu. Nu-ți mai face griji pentru acele vietăți plicticoase.

În mod cu totul neobișnuit, Amadeo nu a protestat la adjectivul folosit de mama lui pentru a-i defini mascotele. Concha s-a aventurat să cerceteze casa, ferindu-se de instalatorii care erau peste tot. Copiii o urmau. Violeta se agățase de fustele ei, iar Juan de mâna surorii lui. Amadeo venea la câțiva pași în urmă, privind, destul de indiferent, fiecare colțișor. Scara principală îi amintea doicii de intrarea la un teatru de operă pe care o văzuse doar în reviste. Balustrada scării, în schimb, îi amintea de via din satul ei.

— Mai întâi, căutăm camera noastră, zise Concha. Sunt sigură că o să ne placă.

Copiii au fost impresionați când au văzut șifonierul, biroul și paturile noi. Acestea erau din fier, înalte și aveau baldachin. Al Violetei era acoperit cu o cuvertură trandafirie. Celelalte două paturi aveau cuverturi de un verde-deschis. În aceeași cameră se afla și patul nou al doicii, cu un baldachin care o făcu să viseze cu ochii deschiși.

— Eu vreau să dorm singur, a zis Amadeo imediat ce a inspectat camera imensă, prin ferestrele căreia soarele intra în voie.

— Unde e calul meu de lemn? întrebă Juan.

— L-am lăsat în cealaltă casă, puiule. Era prea vechi.

Auzind una ca asta, lui Juan îi veni să plângă de ciudă, dar renunță, sperând ca noua casă să-l facă să uite de jucăria pierdută.

După ce și-au luat camera în primire, cei trei frați, însoțiți de Concha, s-au dus să vadă camerele principale. Au străbătut salonul seniorial, privind în toate părțile ca și cum acele ornamente sublime i-ar fi putut ataca în orice clipă. Apoi au văzut ușa de sticlă multicoloră.

— Uitați-vă ce culori frumoase are, șopti Concha. Nu vă vine să le mâncați?

Violeta și-a înăbușit un râset șmecheresc. Amadeo s-a uitat în altă parte, stingherit de acel comentariu care i se păruse absurd, mult prea infantil pentru el. Concha deschise ușa de la *patio*.

— E un loc minunat pentru vară. Ce ziceți, mâncăm aici după ce trece frigul?

În *patio* începuseră deja să crească iedera și trandafirii. Și mai era și o fântână mică, în stil rustic. Într-o parte, o ușă misterioasă părea să se afunde în zidul vecinilor. Pardoseala era de ardezie roșcată, iar pereții erau văruiți cu alb. Dincolo de ziduri se vedea șantierul unde se înălțau edificiile învecinate.

— Aici nu e nimic, zise Amadeo.

— Deocamdată, dar știu că mama voastră vrea să acopere totul cu o prelată și să cumpere o masă mare și câteva scaune. Vreți să o rog să ne lase pe noi să fim primii care le folosesc?

Amadeo ridică din umeri. Ceilalți doi copii descoperiseră pești în micuța fântână și Amadeo, stăpânindu-și curiozitatea, s-a apropiat de ei. Acolo, spre surprinderea sa, găsi broaștele țestoase, lăsate de cineva într-un colț. Concha a profitat de ocazie și l-a certat pe Amadeo pentru că o supărase degeaba pe maică-sa, căci, după cum vedea, broaștele lui ajunseseră cu bine.

— Trebuie să înveți să-ți ții firea, mai ales față de cei mai mari. Și n-ar fi rău să fii mai deschis.

Copilul a privit câteva secunde fix în ochii doicii. În ciuda vârstei fragede, privirea lui fixă era tulburătoare. Concha simți că inima îi bate mai tare, dar nu îl lăsă să câștige. O clipă mai târziu, Amadeo renunță la luptă.

— Nu vă băgați mâinile în apă, copii, e foarte rece, zise doica.

— De ce peștii nu au haine? întrebă Juan încruntându-se.

— Pentru că nu au nevoie, dragul meu. Au sângele rece. Nu simt ca noi.

Explicația îl puse pe copil pe gânduri, dar nu pentru mult timp. Mișcările peștilor i se păreau mult mai interesante decât natura lor. Între timp, Amadeo trăgea de ușa din zid. Conchita observă că aceasta era singura din toată casa care părea veche. Tocmai avea de gând să-i spună copilului să o lase în pace, când se auzi un trosnet și ușa se deschise.

— E o încăpere secretă, zise Amadeo, cu o emoție neobișnuită scânteindu-i în ochi.

Ceilalți doi copii veniră să vadă noua și interesanta descoperire. Au intrat cu toții în încăpere. Era destul de mare și cu pereții neregulați.

— E o magazie, zise Concha după ce se asigură că locul nu prezenta nici un pericol, dar nici nu era demn de interes. Haideți să mergem, copii, e frig. Haideți înăuntru.

În salon, câțiva muncitori aduceau niște fotolii îmbrăcate într-o superbă catifea galbenă.

Dar copiii erau prinși într-o reuniune secretă, cu capetele foarte apropiate, ațâțați de misterul încăperii secrete. Șeful era Amadeo, desigur, și ținându-i pe ceilalți doi pe după umeri, le-a șoptit atât de încet, încât Concha să nu audă:

— Acum punem bazele societății secrete a debaralei. Eu sunt președintele și voi directorii de onoare. În fiecare luni după-amiază ne adunăm aici. Nu avem voie să spunem nimănui despre asta, iar cine spune va muri. Înțelegeți?

Cu fețe speriate, cei doi copii au dat din cap că au înțeles. Amadeo a dat mâna cu ei, extrem de oficial, și a plecat cu o ținută de președinte recent învestit. Juan s-a întors către Violeta și a zis:

— Ai înțeles: dacă spunem ceva, se omoară.

Violeta a bătut din palme, mulțumită, fără să înțeleagă ceva, apoi s-a pornit să repete:

— Se omoară! Se omoară!

## VII

După patru zile, bărbatul cu salopeta albă plină de pete se întoarce. Odată cu el mai vin Arcadio și un funcționar din partea guvernului autonom. Nu e tânărul de prima dată, ci superiorul său imediat. Restauratorul are aceeași atitudine: nu pierde timpul. Cel puțin, nu cu vorbe. Verifică dacă pânza cu care a acoperit fresca s-a uscat, se urcă pe scară, dă din cap cu lentoare, apoi zice:

— Se poate muta.

Întreaga operațiune necesită mâini îndemânatice. Trebuie tras de margini în așa fel încât odată cu pânza să se desprindă și un strat de ghips, gros cam de doi centimetri. În acel strat se află Teresa, cea cu privirea tulburătoare. Restauratorul are nevoie de ajutor și Arcadio se grăbește să i-l ofere. Încep să tragă pânza și o lasă să cadă treptat, ca și cum ar ajuta un șarpe să-și schimbe pielea. La sfârșit, fresca aceea care de mai bine de optzeci de ani împodobise zidul e acum un soi de pergament uriaș și straniu prăbușit pe dușumeaua întunecată.

Pe zid a rămas urma ștearsă a Teresei. O parte din pigmenții naturali au pătruns dincolo de cei doi centimetri, astfel că ghipsul care încă rezistă e străbătut de umbre întunecate, iar cine știe bine lucrarea ce tocmai a fost îndepărtată de acolo încă și-o poate imagina folosindu-se de acele urme fine: umbra ireală ce dăinuie lucrurilor tangibile. Mai puțin în partea stângă, acolo unde stratul îndepărtat a scos la vedere un altfel de material.

— Ce e asta? întreabă funcționarul, arătând spre un punct, cam la un metru de la pământ.

Restauratorul se uită atent, îndepărtează câteva bucăți de ghips, apoi zgârie cu unghia. Cei doi însoțitori nu se simt în apele lor.

— Nu-i a bună, zice restauratorul arcuindu-și sprâncenele, aici e ceva.

Arcadio se apropie și se uită și el atent. Sub stratul de ghips se întrezărește o placă de fier.

— Pare să fie o închizătoare, zice restauratorul.

Lipsește clanța, chiar dacă mecanismul e la vedere, plin de pete de rugină.

— O ușă? întreabă Arcadio, mijind ochii. Cum poate fi o ușă într-un zid de susținere?

— Nu, nu, zidul de susținere se termină aici, zice restauratorul și arată linia de despărțire. De aici încolo avem altă structură. Ar trebui consultate planurile originale ale casei, dar dacă ăsta a fost un *patio*, atunci cel mai probabil că aici a fost o dependință, o magazie sau așa ceva. Poate chiar a fost renovată. Case precum aceasta aveau de obicei o scară care dădea din *patio* la bucătărie sau în camerele servitorilor. Însă mă pune pe gânduri faptul că această încăpere a fost ascunsă.

Arcadio se uită la ușă fără să știe ce să facă. Funcționarul se hotărăște:

— Să o deschidem.

— Poate că ar fi bine să o chemăm pe Violeta, zice Arcadio.

— Pe Violeta? De ce? Nu cred că e cazul să o deranjăm pentru asta.

— Totuși, casa a fost a familiei ei. S-ar putea să o intereseze.

— Domnule Perez, cu toată sinceritatea, chiar nu cred că are rost să o deranjăm pentru atâta lucru. Casa e proprietatea guvernului de mulți ani, așa că dumneavoastră și cu mine putem răspunde de ce se întâmplă aici. Nu vă faceți probleme: îmi asum întreaga răspundere. Haideți să deschidem ușa. Lucrările vor începe peste trei zile și e mai bine să evităm de pe acum orice surpriză.

Arcadio trece sub tăcere ce crede el despre lucrări. Firea lui chibzuită e încă unul dintre motivele pentru care a ajuns ce e; e unul dintre acei oameni suspicioși față de tot felul de fanfaroni. Chiar dacă s-a resemnat deja că nu poți scăpa de ei. Oftează, răbdător. Restauratorul intervine și schimbă vorba.

— Tehnic vorbind, nu se poate deschide, zice indicând placa de fier. Nu există clanță.

Se trânteşte în uşă.

— E încuiată. Ar trebui dărâmată.

— Păi, hai s-o dărâmăm, zice funcționarul, sigur pe sine. Nu cred că ne va fi foarte greu. Trebuie să fie putredă.

Arcadio strânge din buze. Nu-şi ia ochii de la uşa pe care restauratorul continuă să o cureţe de ghips. Lemnul uşii pare uscat şi extrem de fragil. Chiar şi un copil ar putea-o dărâma fără nici un efort.

Funcționarul guvernamental se poartă ca un om obişnuit să ia decizii, să urmeze un plan prestabilit, fără să piardă prea mult timp cu ipoteze. Un om al timpului său, care foloseşte de multe ori pe zi cuvântul „operativitate" şi nu se îndoieşte de deciziile sale. Niciodată.

Îl dă la o parte pe restaurator, îşi ia avânt şi izbeşte cu piciorul în bucăţile de scândură cu vopseaua scorojită, care odată au format o uşă. Scândurile cedează cu un pocnet sec, împrăştiind aşchii în jur.

— Trebuiau să-mi folosească la ceva atâţia ani de taekwondo, zice funcționarul triumfător şi îşi aranjează canadiana.

Duşumeaua întunecată e plină de aşchii uscate. Un miros greu vine dinspre încăpere. Cei trei bărbaţi îndepărtează resturile uşii. Nu e chiar atât de simplu cum pare. E ca şi cum lemnul ar vrea să sublinieze că toate lucrurile se agaţă până la urmă de locul în care se află. După ce termină de îndepărtat resturile şi le aruncă într-un colţ, îşi îndreaptă atenţia către interiorul magaziei, care pare mai degrabă o ascunzătoare, mai strâmtă la intrare şi cu pereţii nu tocmai paraleli. Nu pare să aibă o altă ieşire. Undeva, în capăt, e o grămadă de mături şi făraşe, dar cei trei bărbaţi nici nu se uită într-acolo. Pe pardoseala mucegăită, ocupând mare parte din suprafaţă, e ceva care le atrage atenţia cu adevărat: scheletul unui om.

Corpul e în întregime uscat. Din fericire nu pot să-i vadă expresia feţei, dar e suficient că văd claia de păr aspru care acoperă o parte a craniului, fâşii de haine şi o pereche de pantofi cu toc, care, cu altă ocazie, ar fi fost numai buni pentru dans.

— Ce naiba! exclamă funcționarul, dând din mâini de parcă ar fi vrut să alunge acea imagine.

— Poate că ar trebui să o anunțăm pe Violeta Lax, zice Arcadio, cu același ton neutru de până atunci, reușind să-și ascundă satisfacția.

— Și poliția, adaugă restauratorul.

**Patrula numărul 19 (Jandarmerie)**
**Procesul-verbal numărul 19.854**

La data 10/03/2010 patrula a primit un telefon de la un bărbat care s-a prezentat Arcadio Perez Iranzo şi ne-a informat că, în urma unor lucrări făcute la un zid, a fost găsit un cadavru mumificat. Patrula s-a îndreptat spre direcția indicată, adică pasajul Domingo nr. 7, unde se găseşte o clădire declarată patrimoniu cultural şi aflată în subordinea Guvernului Autonom. Acolo i-am găsit pe domnul Arcadio Perez Iranzo (cel care răspunde, prin delegare, de casă), pe doamna Violeta Lax Rahal (expert în arte plastice, rudă cu cei care au construit casa), pe domnul Antonio Moyà Soler (funcționar al statului la Consiliul Culturii) şi domnul Sergio Uix Massague (restaurator).

După ce am inspectat locul, s-a confirmat prezența unui cadavru într-o cavitate a unui zid din vechiul *patio*, situat la parterul imobilului. Martorii susțin că nu au atins nimic din încăperea unde se află cadavrul şi că au dărâmat uşa de la intrare prin metode mecanice (lovituri de picior). Poziția cadavrului e cu fața în sus, cu picioarele întinse şi cu brațele de-a lungul corpului. E acoperit cu resturi de haine (culoarea nu se poate preciza), cu picioarele încălțate într-o pereche de papuci sau de pantofi (foarte deteriorați). Are destul de mult păr pe cap şi un lănțişor de metal (plin de murdărie) de care atârnă un inel tot de metal. La prima vedere, pare o femeie.

În magazie se mai găsesc: două mături, un făraş (cu mâner de lemn), o perie de îndepărtat praful şi hoitul unei pisici (mumificat şi el)

Dintre cei trei martori, numai doi au legătură cu casa. Domnul Sergio Uix se afla aici pentru a restaura o frescă de mari dimensiuni (a cărei îndepărtare a dus la descoperirea uşii). Domnul Antonio Moyà declară că el singur a spart uşa, împins de dorința de a afla în ce fel o încăpere neprevăzută va afecta lucrările care vor începe aici în săptămâna următoare. Domnul Arcadio Perez, cel mai familiarizat cu locul, declară că nu a ştiut de existența acestei mici încăperi din zid. Acelaşi lucru îl declară şi doamna Violeta Lax, care adaugă că,

în afară de astăzi, a mai fost în această casă doar de două ori: o dată acum patru zile şi alta în urmă cu treizeci şi şase de ani. Susţine că este nepoata ultimului proprietar al imobilului, pe numele său Amadeo Lax Golorons, de profesie pictor (artist).

Toţi trei susţin că nu ştiu care ar putea fi identitatea cadavrului. Violeta Lax a adăugat că în nici un caz nu şi-a imaginat că în casa familiei sale va da peste o surpriză atât de neplăcută.

Le-am explicat martorilor ce să facă pentru a nu contamina spaţiul din jurul cadavrului. Apoi am comunicat evenimentul şefului de tură şi s-a trecut la măsurile specifice brigăzii omucideri. Martorii au fost anunţaţi că în curând va sosi sergentul Paredes. S-a golit vechiul *patio* şi zona s-a încercuit cu bandă.

* Ataşăm un desen care reprezintă cum este amplasată magazia de unelte de la parterul imobilului.

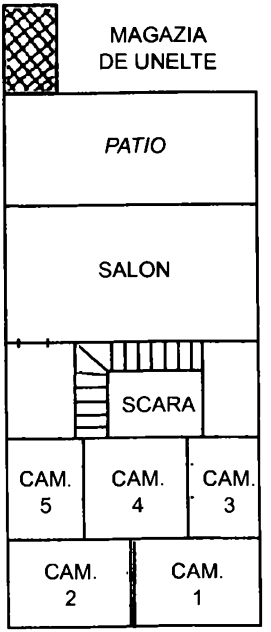

De la: Drina Walden
Data: 11 martie 2010
Către: Violeta Lax
Subiect: La ordinele dumneavoastră!

Dragă Violeta,

Începeam să mă îngrijorez de-a binelea. Mă bucur să am veşti de la tine, chiar dacă atât de pe scurt. Îţi scriu numărul de telefon al tatălui tău, aşa cum mi-ai cerut. Mama ta mi-a zis că ţi l-a dat cu mai bine de un an în urmă, spunându-ţi că şi-a schimbat numărul şi că trebuie să-l înlocuieşti pe cel vechi. Şi tot mama ta mi-a mai zis că nu o asculţi niciodată şi nici nu-i spui nimic niciodată. M-a rugat să-ţi amintesc adresa ei de e-mail dacă vreodată îţi va veni cheful să-i scrii (ultimele cuvinte le-a accentuat). Dar stai liniştită, am reuşit să o calmez. Părea surprinsă că vrei numărul de telefon al lui Modesto. Bănuiesc că şi ea, la fel ca toate mamele, îşi imaginează că se întâmplă ceva groaznic.

Am văzut la ştiri că în Barcelona a nins incredibil de mult. Eşti bine? A fost chiar atât de îngrozitoare ninsoarea cum au zis? Şi până la urmă ce o să faci, te mai duci la lacul îngheţat pentru a o cunoaşte pe misterioasa italiancă?

Te interesează cronica vernisajului portretiştilor, sau ai citit-o deja în presă?

Hei, mai calcă-ţi şi tu pe inimă şi scrie mai mult de trei rânduri.

Drina

De la: Violeta Lax
Data: 13 martie 2010
Către: Valérie Rahal
Subiecte: Semne de viață

Bună, mamă.

Bănuiesc că eşti destul de supărată pe mine pentru că nu ți-am mai dat un semn nici nu mai ştiu de când, dar, te rog, lasă reproşurile pentru când voi reveni, căci acum s-a întâmplat ceva cu adevărat îngrozitor. De asta ți-am cerut ieri numărul de telefon al tatei. Deja am vorbit cu el. Cred că amândoi am rămas la fel de şocați că ne-am auzit unul pe celălalt. L-am sunat pentru că aşa mi s-a cerut de la poliție. Nu te speria. Fostul tău soț nu a omorât pe nimeni: trebuie să i se ia o mostră de ADN, şi mie la fel.

O iau încet, chiar dacă nu am mult timp. Am ocupat computerul lui Arcadio (te salută) deşi are căsuța plină cu e-mailuri la care trebuie să răspundă. Nu o să-ți vină să crezi, dar zăpada care a căzut în urmă cu două zile a dus la întreruperea electricității în mai multe zone şi a lăsat oraşul izolat. Aşa se face că Arcadio mi-a acordat azil politic: apartamentul meu parcă e în Antarctica. Şi al lui, nimic de zis, dar măcar e curat. Toate astea sunt incredibile, ştiu, dar cândva am să-ți povestesc totul de-a fir a păr. Îmi închipui hohotele de râs ale prietenilor mei din Chicago când au aflat că o biată ninsoare a fost în stare să provoace un asemenea colaps în Barcelona, obişnuiți cum suntem acolo să ieşim din casă la minus treizeci de grade pentru a îndepărta cu lopata zăpada de la uşă. În sfârşit.

Şi acum revin la vestea din cauza căreia sunt încă în stare de şoc. În urmă cu câteva zile a fost îndepărtată fresca Teresei de pe zidul din *patio*. Teoretic, lucrările de restaurare a casei ar fi trebuit să înceapă mâine. Spun teoretic pentru că a intervenit o schimbare bruscă de planuri. Când restauratorul – de un profesionalism incredibil, într-adevăr – a mutat fresca, a descoperit o uşă într-o parte a zidului. Până la urmă s-a văzut că era vorba de o magazie veche, o încăpere pentru unelte, ceva de genul ăsta. Iar înăuntru au dat peste o moartă. Mumificată complet, dar îmbrăcată, încălțată şi cu păr. Nu mă aflam acolo când au descoperit-o, dar apoi am ajuns şi eu, odată cu poliția.

Ni s-au luat declarații, s-a marcat cu bandă zona, au venit cei de la laboratorul criminalistic, un legist, un procuror și o cohortă de străini. Ne-au pus întrebări la care nici unul dintre noi nu a putut să răspundă: cine era moarta sau cine a fost ultimul care a intrat în *patio*. Le-am spus că, deși fac parte din familie și am tot auzit despre membrii ei, totuși nu știu prea multe de la sursă. Pentru mine, istoria familiei e un roman cu fantome.

E drept că nu am fost întru totul sinceră, mamă.

E adevărat că nu am nici cea mai mică idee despre cine a fost acea sărmană femeie din magazia de unelte, dar e la fel de adevărat și că de la prima privire am avut o bănuială cumplită, un fel de presimțire imposibil de explicat, aproape o certitudine. De atunci nu fac altceva decât să-mi tot bat capul, să analizez puținul pe care-l știu despre viața bunicilor mei și să mă acuz că sunt lipsită de inimă. Deși ce s-ar întâmpla dacă aș ști ce s-a petrecut? Tu ce crezi? Cine e prima persoană care îți vine în minte?

În timpul declarațiilor, restauratorul a dat niște detalii tehnice foarte interesante. A zis că, după părerea lui, fresca a fost lucrată chiar acolo, direct pe zid. Crede că mai întâi a fost întins un strat de ghips care a blocat ușa magaziei, apoi a fost realizată fresca. Ne-a explicat tot procesul tehnic pas cu pas: o astfel de pictură se face de obicei peste stratul de var nestins, cu pigmenți naturali, compuși în special din oxizi de fier, care pătrund în perete până când se fac una cu el, ca să zic așa. Poliția a întrebat dacă artistul aplică de obicei stratul de ghips. Restauratorul a răspuns că în cazul lui Amadeo Lax acest lucru i se pare puțin probabil, pentru că era un artist prestigios și nu îl vede pierzând timpul cu ceva ce putea să facă altcineva. Toate astea sunt valabile în circumstanțe normale, bineînțeles. Dar despre circumstanțele în care a pictat-o pe Teresa lui absentă, nimeni nu știe nimic în realitate. Așa că lucrurile au rămas deocamdată în aer.

De fapt, nu chiar, pentru că Amadeo l-a apărat pe Lax, desigur. Nu ar fi fost el dacă nu ar fi continuat să apere memoria bunicului. Le-a spus despre fuga Teresei, despre sacrificiul uriaș și determinarea arătate de bunicul, care s-a ocupat de tata fără nici un ajutor – nu a menționat servitorii sau pe Alexia – și a trebuit să intervin, cu amabilitate, ca să îl fac să tacă, pentru că ascultându-l mi se făcea rușine. Cum poate admirația să fie atât de puternică, și încă după atâția ani? A sfârșit prin a cere puțin respect pentru un om integru și drept, sau ceva de felul ăsta. Nimic nou, până la urmă.

Sergentul m-a întrebat dacă știam de bunica Teresa, care era „versiunea mea" (așa a zis). I-am spus că versiunea mea nu va fi de mare ajutor, pentru că prin forța lucrurilor era incompletă. I-am spus

că aflasem de la tine că bunicul impusese tăcerea totală asupra amintirii soției sale, ceea ce atât el, cât şi tatăl meu au făcut. I-am spus că, dacă nu ar fi fost cele treizeci şi şapte de portrete, nici măcar nu am fi ştiut ce a însemnat pentru el acea femeie.

— Aşadar, tablourile sunt singurele dovezi pe care le deținem? a întrebat sergentul.

— Cred că da, i-am zis. Arta dovedeşte întotdeauna ceva. Cel puțin puterea morților asupra viilor. Acesta este rostul artei. Ne permite să păstrăm ceea ce timpul distruge.

Sergentul Paredes mi-a cerut să vorbesc cu tata. Vrea ca noi toți să încercăm să facem lumină în acest caz, a zis. Nu i-am spus că tata nu e omul cel mai potrivit pentru aşa ceva. Totuşi, cred că nu prea am de ales. Procurorul care se ocupă de caz vrea să ştie şi „versiunea lui".

Aşadar, iată cu ce îmi ocup timpul. Cu toată agitația asta, am pierdut avionul de Bergamo, deşi s-ar putea ca aeroportul să fie închis după ninsoarea de ieri, aşa că, după ce lucrurile se vor mai limpezi, voi încerca să-mi văd în continuare de planuri. Deşi am impresia că perioada asta, cu valul de frig care a cuprins Europa, nu e cea mai potrivită pentru a face o vizită pe malul unui lac aflat în mijlocul Alpilor.

Of, mamă, eu care întotdeauna am fost atât de punctuală...

Fiica ta nerecunoscătoare, care te iubeşte deşi nu ți-o arată,

Vio

P.S. Nu încerca să mă suni. În privința tarifelor, globalizarea încă mai are de lucru. Mi-am lăsat mobilul în casă.

P.S. 1. Îți sună cunoscut Francesc – sau Francisco-Canals Ambros? Gândeşte-te. E important.

De la: Violeta Lax
Data: 13 martie, 2010
Către: Daniel Clelland
Subiect: N-o să-ți vină că crezi

Salut, iubire.

Așa cum ți-am promis prin telefon azi-dimineață, îți povestesc aici în detaliu despre surpriza pe care ne-a făcut-o vechea casă a familiei. Iartă-mă că până acum am fost atât de laconică, dar mă simt groaznic când sun de la altcineva în altă țară. Arcadio e foarte amabil, dar cred că habar nu are cât costă să suni în Statele Unite.

Iată concluziile celor de la criminalistică înainte și după ridicarea cadavrului:

– cadavrul e al unei femei tinere. Adică era tânără atunci când a murit. Vârsta nu se poate spune la o primă vedere, dar probele de laborator o vor indica destul de exact (mi s-a spus că i se va analiza smalțul dinților).

– cadavrul a stat acolo destul de mult timp. Cel mai probabil a fost vârât acolo înainte de a se fi răcit. Femeia purta haine de casă (după moda de atunci). S-a mai găsit și o pisică moartă.

– cadavrul avea la gât un lănțișor ruginit, de care era prins un inel. Poliția a speculat pe loc că ar putea fi o verighetă și l-au trimis la laborator. După câteva ore, a venit și răspunsul: pe interiorul inelului era inscripționat numele Francisco Canals Ambros. Habar nu am cine ar putea fi. Nici Arcadio nu știe. Așteptăm să ne lumineze cei mai în vârstă (eu am întrebat-o pe *mamapedia*).

– defuncta are o urmă pe gât. Legistul a examinat-o cu lupa, dar degeaba.

Știi ce m-a impresionat cel mai tare din toată faza? Unghiile moartei: lungi și îngrijite. Și negre.

După ce au trimis-o la laborator într-un sicriu de plastic, responsabilul de la Serviciile Funebre m-a întrebat cine se va ocupa de înmormântare după ce totul se va termina. N-am știut ce să-i răspund. I-am zis să așteptăm concluziile poliției și apoi o să vedem.

Înmormântarea: e tot ce îmi place mai puțin pe lume.

Plecaseră aproape toți când sergentul Paredes m-a întrebat dacă aș putea să-i spun câte ceva despre „acea femeie care a dispărut fără urmă". I-am spus că Teresa nu a dispărut, ci că l-a părăsit pe bunicul meu și a fugit cu un alt bărbat. M-a întrebat dacă existau dovezi despre fuga ei, ceva care să-i confirme prezența în altă parte. I-am zis că bunicul meu trebuie să fi știut, la vremea aceea, dar niciodată nu a spus nimic nimănui. Iar familia nu a vrut să-i răscolească durerea.

Mi se adresa cu dumneavoastră. Mă făcea să mă simt bătrână. L-am rugat să mă tutuiască.

„Dar tatăl tău? Niciodată nu a simțit nevoia de a o revedea pe mama ta?" m-a întrebat. Am încercat să-i explic ce fel de om e tatăl meu din câte știu și din câte bănuiesc. „Chiar dacă niciodată nu mi-a spus limpede, cred că nu a iertat-o niciodată", i-am zis. „Și mai cred că nu ar trebui să o mai caute niciodată, spre binele amândurora".

„Dar tu? Nu ai vrut să afli?"

Nu mi-a fost ușor să-i spun adevărul: mi-am petrecut viața uitându-mă la Teresa din tablouri, am vorbit despre ea, am ținut conferințe, am făcut speculații pe seama ei. Știu totul despre cum arăta, despre ținuta ei, strălucirea ochilor din fiecare dintre cele treizeci și șapte de tablouri. Sunt expertă în această privință. Și, într-un fel, asta mi-era de ajuns. Era un caz închis, o materie de studiu. Nici prin cap nu-mi trecea să merg mai departe.

„Ce crezi, Violeta? Arta are ceva de-a face cu ce s-a întâmplat?"

Mi-am amintit de Goethe (în ce moment!): „Viața unui creator e opera lui și opera lui e viața sa".

Am oftat amândoi. Nu prea mai aveam ce să ne spunem. Până când el a pus o ultimă întrebare:

„Totuși, nici unui membru al familiei nu i-a trecut vreodată prin cap că Teresa ar fi putut fi asasinată?"

## VIII

Dincolo de tot ce s-a spus până acum, cel mai important lucru pe care Maria del Roser Golorons l-a făcut pentru doica fiului ei a fost să o învețe să citească. Lecțiile, fără a fi făcute cu regularitate, erau ținute în funcție de îndatoririle fiecăreia, astfel că uneori se întâmpla să treacă atâta timp de la ultima lecție, încât nici una din ele nu-și mai amintea pe unde rămăseseră. Până la urmă, străduania doicii și răbdarea stăpânei au contat cu adevărat.

— Prinzi foarte repede, Conchita, o încuraja Maria del Roser, ești încăpățânată ca un animal de povară.

— Bineînțeles, doamnă. Sunt isteață.

Interesul tinerei pentru studiu a făcut-o să crească și mai mult în ochii stăpânei care trăia înconjurată de cărți și hârtii. Și stăpâna a influențat-o decisiv, în toate privințele. Înainte de a fi angajată în casă, Conchita trăise convinsă că femeile nu erau bune la altceva decât la bucătărie, la câmp și în pat (acolo doar pentru a naște, desigur), fără să fie capabile de o muncă intelectuală.

Stăpâna a fost de-a dreptul indignată când a aflat ce credea doica.

— Ai capul plin de idei învechite, copilă. Noi, femeile, suntem la fel de capabile să facem aceleași lucruri pe care le fac bărbații, cu condiția să nu fim atât de tâmpite încât să ne punem singure piedici. Să-ți intre bine în cap, pentru că de asta te vei lovi adeseori de-a lungul vieții. Trebuie să studiezi. Numai dacă vei fi o persoană cultă vei avea forța de a-ți spune părerea, fără să îndrăznească cineva să-ți închidă gura.

Punea atâta convingere în explicațiile sale, încât doica se speria uneori.

— Și stăpânul știe că dumneavoastră gândiți toate astea?

— Bineînțeles că știe!

— Și nu se supără pe dumneavoastră?

Stăpâna a izbucnit într-un hohot de râs care a făcut să-i tremure pieptul.

— S-ar supăra dacă aș renunța brusc la părerile mele diferite de ale sale.

Conchita nu auzise ca vreo doamnă educată să vorbească așa, și uneori chiar se temea ca nu cumva stăpâna să-și fi pierdut mințile, iar alteori era convinsă că se găsea dinaintea unei femei revoluționare. Capacitatea de a se revolta era direct proporțională cu vederile sale înguste despre lume, așa cum se obișnuiește. O femeie care îndrăznește să gândească altfel decât soțul ei? Care primește vizite în particular și iese din casă când are chef? Primul lucru la care s-a gândit Concha a fost: „Bietul domn Rodolfo, grea cruce mai are de purtat".

În afara reuniunilor din fiecare miercuri, doamna Maria del Roser ducea o viață socială intensă. Ieșea aproape în fiecare după-amiază și uneori se întorcea după soțul ei. Când se întâmpla așa, el o aștepta în biroul lui, iar cina se servea – de multe ori după ora stabilită – în salonașul ei, acolo unde exista un vas pentru jar și o masă, iar fața care o acoperea ajungea până la dușumea. Cina se prelungea cu poveștile fiecăruia despre ce făcuse în ziua respectivă și râsetele lor se auzeau de multe ori chiar și de pe scară. Apoi, stăpânul rămânea peste noapte în apartamentul ei și în dimineața următoare, cum stăpânii continuau să rămână închiși în dormitor, aveau loc mici schimbări de program, referitor la citirea presei sau la deschiderea ferestrelor. Cameristele, nu doar o dată, uitându-se pe gaura cheii, au fost surprinse să vadă scene pe care nu reușeau nicicum să le accepte. Și nici nu era firesc ca o familie binecuvântată cu tot ceea ce presupune bunăstarea, să își arate fericirea atât de fățiș. În cele mai multe familii, fiecare din cei doi soți își vede de treburile sale, cu o indiferență mascată, până când intervine ceva – de obicei din afara familiei – și atunci are loc o

întâlnire, nefastă, rece, încărcată de reproșuri, întâlnire care mai bine nu s-ar petrece.

În casa familiei Lax, lucrurile se petreceau atât de diferit, încât personalul de serviciu – mai ales femeile – nu pierdea nici o ocazie de a vorbi despre neobișnuitele și nepotrivitele obiceiuri ale stăpânilor.

— Ce nerușinare! De față cu copiii! se scandaliza Eutimia. Dar mai bine asta decât să știe că mama lor e o necredincioasă.

Arareori îndrăznea cineva să pună întrebări, poate doar câte o servitoare nouă, puțin familiarizată cu lucruri mai ieșite din comun.

— Cum adică e necredincioasă?

— Nu știi?! Pur și simplu stăpâna nu crede în Dumnezeu!

O astfel de acuzație stârnea la bucătărie un prelung murmur dezaprobator.

— Dar și mai rău e că îndrăznește să o spună deschis, în locuri publice, adăuga Eutimia. Mi s-a spus că nu se ferește să scrie despre așa ceva chiar și în ziare și că se mândrește cu asta.

— Dar ne rugăm cu toții în fiecare seară, zicea câte una.

— Da, dar nu e rozariul impus de Sfânta Biserică. Voi nu v-ați dat seama că nu se roagă cum s-ar cuveni? Spun niște rugăciuni de necredincioși! Și tare mă tem că, dacă o ținem tot așa, vom ajunge direct în infern. Așa că eu încerc să-mi văd de rugăciunea mea și să spun ceea ce Dumnezeu ne cere.

Apoi Eutimia, coborându-și vocea, adăuga ceva și mai și:

— Mai știu, de la cineva de încredere, că stăpâna a cerut să fie îngropată într-un cimitir nebinecuvântat.

Răsunau alte exclamații de uimire.

— Dar don Eudaldo? E un intim al familiei. Nu poate face nimic? întreba cineva referindu-se la preotul de la biserica Concepcion.

— Păi de ce crezi tu că vine în fiecare duminică? Speră să-i întoarcă pe drumul cel bun. Se spune că asta îl costă enorm pe don Rodolfo. E nevoie de multe slujbe pentru a aduce pe calea cea bună o oaie rătăcită.

Apoi camerista făcea pe resemnata, iar guvernanta mima compasiunea.

— Dumnezeu să-i ierte, zicea câte unul, cu voce sugrumată.

Atunci Eutimia, care nu scăpa nici o ocazie de a-i descuraja pe servitori, adăuga:

— Și să ne ierte și pe noi toți pentru că îi slujim.

Relația lui Concha cu Dumnezeu a fost întotdeauna destul de clară. Niciodată nu a reușit să înțeleagă pe deplin de ce o ființă care avea faima de a fi bunătatea întruchipată dădea pedepse atât de groaznice. Mai întâi, punea toate acele îndoieli pe seama ignoranței sale. Credea că nu are dreptul la opinia ei, considerând-o greșită de la bun început. Datorită discuțiilor dintre servitori, până la urmă a îndrăznit să pună întrebări despre acel Dumnezeu din partea căruia avusese numai de suferit. Își luă inima în dinți în timpul unei lecții, fără nici o discuție prealabilă, în timp ce-și simțea bătăile inimii în tâmple.

— Doamnă, iertați-mi îndrăzneala – bolborosi ea, înghițind consoanele –, dar am o mare nelămurire.

Doamna Lax lăsă stiloul pe caiet, își încrucișă brațele și zâmbi.

— Nu aș vrea să vă supărați pe mine pentru ceea ce voi zice, adăugă Concha.

— Dacă nu mă întrebi, nu voi ști niciodată.

Concha șopti, rușinată:

— Știți deja că sunt o ignorantă și că uneori pot greși cu...

— Pentru Dumnezeu, Conchita, lasă aluziile și întreabă odată ce ai de întrebat!

Acel cuvânt necunoscut, „aluzie", o înspăimântă pentru o clipă. Îi suna a ceva teribil, dar reuși totuși să continue:

— Ați putea să-mi spuneți dacă Dumnezeu există? zise ea dintr-odată.

Doamna Maria del Roser scoase un oftat, se uită la tavan, privi în gol o clipă.

— Îmi pui o întrebare grea, draga mea, la care mă tem că nu am un răspuns satisfăcător, așa cum ți-ai dori tu.

Tăcu un moment pentru a-și alege cu grijă cuvintele.

— Tot ce pot să îți spun este că Dumnezeu înseamnă ceva diferit pentru fiecare dintre noi și că inima ta e locul unde trebuie să-l cauți.

Într-adevăr, acel răspuns nu o mulțumea deloc pe doică. Nu era obișnuită să tragă propriile-i concluzii, și cu atât mai puțin

privind în ea însăși. Văzând că explicația o lăsase și mai confuză, Maria del Roser adăugă:

— Cu întrebarea asta se întâmplă exact ce se întâmplă cu întrebările specifice femeilor. Nimeni nu te poate ajuta să-ți găsești modul personal de a crede sau de a gândi. Tu trebuie să găsești calea. Trebuie doar să te întrebi ce înseamnă Dumnezeu pentru tine. Ce ai nevoie să fie?

Inima doicii părea gata să-i sară din piept. Să-și pună întrebări despre Dumnezeu nu era ceva ce în acele timpuri se putea face cu naturalețe. Cu atât mai puțin când venea vorba despre o tânără de nici douăzeci de ani, care încă nici nu știa să scrie și să citească.

— Preotul zice că nu trebuie să ne între...

— Nu mă interesează ce zice preotul. Greșește și el.

Concha negă dând din cap, apărând un preot care pe zi ce trecea îi devenea tot mai antipatic.

— Nu, nu, nu! Prin el vorbește Dumnezeu, zise doica.

— Și prin tine la fel, Conchita. Dumnezeu e în noi toți. Toți suntem creația lui. Nu te mai subestima. Valorezi la fel de mult cât preotul.

Doica negă din nou, tot mai speriată. Nu putea accepta acea comparație pentru nimic în lume. În sinea ei, începea să le dea dreptate servitorilor și Eutimiei. Stăpâna nu avea nici un respect pentru cele mai sfinte lucruri.

— Ce înseamnă Dumnezeu pentru tine? insistă Maria del Roser, cu același ton calm. Poți să răspunzi la această întrebare?

— Dumnezeu...

În minte îi veni imaginea trupului inert al copilașului ei, fața lui cadaverică ultima dată când îl legănase pe brațe, în vreme ce trupul i se răcea, iar ea încă mai aștepta un miracol precum acelea din viețile sfinților despre care auzise în copilărie. Dar miracolul nu a venit.

— Dumnezeu mi-a făcut mult rău, răspunse ea, cu lacrimi în ochi.

Stăpâna îi întinse, zâmbind, o batistă. Se mulțumi să aștepte, să îi fie alături, fără să-și ia privirea de la ea. Puțini sunt cei care au curajul de a privi ochii ce reflectă o durere străină lor.

— Nu cred că acesta este Dumnezeul de care ai tu nevoie, zise după ce doica se mai liniști puțin. Cred că Dumnezeu nici nu ne urăște, nici nu vrea să ne pedepsească. Dimpotrivă: e foarte generos și ne iubește pe toți în egală măsură, fără să țină cont de poziția noastră în societate sau de sexul pe care-l avem. Nu vrea să ne ia ce iubim mai mult, vrea doar să ne aducă aminte că noi, viii, suntem mult mai apropiați de morți decât credem. Nu te consolează gândul că fiul tău nu a dispărut de tot? Că încă trăiește în adâncul inimii tale?

Impresia acestor cuvinte o făcu pe sărmana doică să înceteze cu plânsul.

— Nu te speria, Conchita. Nu sunt nebună, cum spun unii. Și nu-ți vorbesc despre cine știe ce fenomene ciudate. Acestea sunt lucruri în care credem noi, liber-cugetătorii, chiar dacă mulți nu sunt de acord cu noi și ne tot atacă.

Făcu o pauză, își lovi cu palmele genunchii și continuă:

— Știi ce o să facem? Am să te invit într-o zi la o întâlnire de-a noastră ca să poți să-ți faci tu singură o părere. Trebuie să scapi de frica de a gândi și să ai ceva mai multă încredere în tine. Iar acum, dacă nu vrei să pierdem toată ora, hai să ne întoarcem la consoane. Se face târziu.

Au trecut câteva săptămâni până când, în timpul unei alte lecții, stăpâna i-a zis:

— In următoarea marți, seara, va avea loc o întâlnire spiritistă la teatrul Calvo-Vico. Dacă tu crezi că te-ar putea interesa ce facem noi acolo, atunci îți dau liber pentru o seară.

Concha nu mai cunoscuse pe nimeni care să-și fi îndeplinit promisiunile. Și, bineînțeles, nu călcase niciodată într-un teatru.

— Și cine o să aibă grijă de copil? întrebă doica, speriată.

Amadeo depindea întru totul de ea și încă se mai trezea noaptea ca să ceară de mâncare.

— Te vei întoarce la timp, o asigură stăpâna.

— Dar nici măcar nu am haine pentru așa ceva, adăugă Concha, căutând alte pretexte.

— Ești foarte frumoasă în uniformă, și nu vei fi singura care să poarte așa ceva acolo.

— Participă și servitori la aceste întâlniri?

— Desigur, dragă. Participă bărbați și femei de toate condițiile. Nu îți mai amintești ce ți-am spus despre egalitatea între oameni?

Concha nu reușea nicicum să priceapă asta: cum putea crede stăpâna că ele două erau egale în ceva? Ea, o biată analfabetă care nu făcuse altceva toată viața decât să sufere de foame și Maria del Roser, o femeie distinsă, elegantă, respectată de toți? Cum stăpâna nu a mai găsit nimic de spus care să o facă pe doică să înțeleagă ce vrea să zică, aceasta se mulțumea să nege dând din cap fără încetare.

— Nu contează, Conchita, vino marți la teatrul Calvo-Vico și vei descoperi că lucrul cel mai important pentru noi nu este cel care strălucește cel mai tare.

Mai de voie, mai de nevoie, suferind ca o mamă care pentru prima dată își lasă copilul singur, Concha și-a luat seara liberă, dar numai după ce Amadeo a mâncat și apoi a adormit mulțumit. Pentru acea ocazie, doica și-a călcat cea mai bună uniformă și și-a lustruit pantofii de duminică. A găsit de cuviință să poarte și medalionul din aur ce o înfățișa pe Fecioara din Montserrat, astfel încât, dacă cineva ar fi recunoscut-o, să își poată da seama că stăpâna ei era de două ori generoasă. Îl prinse la vedere, pe vesta țesută de ea însăși, dintr-o superbă lână albastră pe care o primise cadou de ziua ei de la doamna Maria del Roser.

Ferchezuiala și drumul pe jos până la Gran Vía au făcut-o să ajungă când discuțiile începuseră deja. A fost impresionată de fațada luminată electric. La intrare mișunau câțiva nehotărâți. Lângă ușa de la intrarea principală văzu un afiș ce anunța „Serata spiritistă", iar lângă el se afla reclama la *Senoritas toreras*, despre care auzise vorbindu-se, operă de mare succes în acele zile.

Pașii săi răsunară când traversă holul. Sala principală a teatrului era în întregime din lemn, iar tapițeria fotoliilor era roșie ca sângele. Teatrul încă nu avea lumină electrică și lămpile cu gaz, funcționând la jumătate din capacitate, creau o atmosferă misterioasă. Doica a găsit un loc liber în penultimul rând, aproape de ușa de la intrare. Era înspăimântată ca nu cumva să atragă atenția sau să deranjeze pe cineva. Odată așezată, și-a dat jos șalul de lână

și pălăria, a respirat adânc ca să se liniștească și abia apoi a reușit să fie atentă la ce se petrecea în jur.

Pe scenă, o doamnă cu o pălărie elegantă pe cap, vorbea cu o siguranță uimitoare:

— Credeți-mă: ideile noastre își fac loc tot mai mult. Acum douăzeci de ani nu am fi reușit să adunăm aici mai mult de douăzeci de oameni. Uitați-vă câți suntem astăzi.

Intr-adevăr, sala era plină. Puținele locuri libere se ocupau treptat. Lângă Concha, un domn asculta cu mare atenție. Se vedeau destul de mulți bărbați, împrăștiați prin sală, dar cu siguranță erau mai multe femei. Și printre ele se găseau unele care, la fel ca ea, purtau uniforma de serviciu a unor case respectabile, dar erau prezente și muncitoare, cu baticurile lor legate sub bărbie și cu umerii acoperiți cu șaluri de lână, sau bărbați cu șepci cu cozoroc în mână, alături de domni ce-și țineau jobenul pe genunchi. Rândurile din față erau ocupate de doamnele cele mai elegante, dar lipsite de ostentație, și se vedea că ascultau cu același interes ca toți ceilalți, de parcă într-adevăr diferențele dintre oameni s-ar fi șters acolo.

După ce aplauzele se stinseră, femeia cu pălărie îl anunță pe următorul vorbitor: vicontele de Torres-Solanot. Simpla menționare a numelui său a fost primită cu un ropot de aplauze, iar Concha s-a gândit că trebuia să fie o persoană foarte importantă pentru mișcarea spiritistă. Vicontele era un bărbat vânjos, avea mustață cu vârfurile ascuțite și voce de bariton. A vorbit scurt, limitându-se să salute prezența considerabilă și să declare serata deschisă. Au urmat două cântărețe care au interpretat două cântece minunate fără ca doica să înțeleagă vreun cuvânt din ele, ceea ce a făcut-o să creadă că erau într-o limbă străină. Cu toate acestea, cântecele au emoționat-o foarte tare – până la urmă, muzica e un limbaj înțeles oriunde în lume – și a trebuit să-și stăpânească lacrimile. Apoi a fost invitată pe scenă doamna Maria del Roser, iar Concha a aplaudat până au durut-o palmele. Nu a fost singura care a aplaudat, dar cu siguranță a aplaudat cel mai mult.

In discursul său, doamna a făcut un scurt istoric al ciudatei științe care în acea seară îi aduna pe toți acolo, a zis câte ceva despre materialismul pe care încercau să-l combată prin idei

inovatoare, s-a referit la iubirea aproapelui și la salvarea națiunilor. A avut mare succes, judecând după aplauzele și ovațiile răsunătoare care au însoțit-o când a coborât de pe scenă.

Au urmat un recital de poezie, alte cântece și totul s-a încheiat cu un discurs, plin de cuvinte de neînțeles pentru Concha, rostit de un domn numit Miguel Vives. Când întreaga asistență credea că serata se sfârșise, vicontele a urcat din nou pe scenă, a cerut liniște, cu vocea lui tunătoare, și a făcut un anunț surprinzător:

— Dragi prieteni, astăzi v-am pregătit o surpriză cu adevărat specială. Prin bunăvoința unuia dintre asociații noștri, respectatul domn Eduardo Conde, am avut recent ocazia să cunoaștem un tânăr care, în ciuda vârstei fragede și a condiției umile, demonstrează un inegalabil talent spiritist. Sunt convins că vom auzi vorbindu-se mult despre el, căci are într-adevăr un har aparte, drept care a și devenit o lumină călăuzitoare pentru noi. In această seară, îl invităm să urce pe această scenă și să ne vorbească despre însemnătatea pe care ideile noastre o au pentru el. Doamnelor și domnilor, am onoarea să vi-l prezint pe Francisco Canals Ambros, la prima sa apariție publică.

Aplauzele l-au însoțit pe tânărul ce avea nu mult peste douăzeci de ani. Era zvelt, avea părul bogat, castaniu, buzele cărnoase, ochii triști și fața roșie. Aspectul său nu se potrivea cu grandiloc-vența cu care fusese prezentat. Purta o jachetă în care înota și mergea destul de împiedicat.

Dar imediat ce începu să vorbească, toată nesiguranța îi dispăru. S-a referit mai întâi la spiritism ca morală, știință și filozofie și a explicat că legăturile cu lumea de dincolo și reîncarnarea sunt lucruri deja demonstrate. A vorbit mult și a spus o mulțime de lucruri – Concha nu avea cum să le rețină pe toate, mai ales că unele au fost de-a dreptul de neînțeles pentru ea – fără să ezite nici măcar o singură dată sau să se bâlbâie vreo clipă. A ținut publicul mereu în tensiune, iar când a terminat a primit aplauze și ovații din partea tuturor celor prezenți. Numai domnul de lângă Concha a rămas impasibil. Dintr-odată și-a îndreptat privirea către ea și a întrebat-o:

— V-a plăcut ce a zis tânărul acesta?

— Da, a murmurat doica, tulburată că vorbea cu un străin. Dumneavoastră nu?

— Foarte mult. Dar nu aplaud pentru că nu el este cel care vorbește.

— Atunci cine? întrebă ea, nelămurită.

Domnul a înălțat o mână și a indicat scena, apoi a zis convingător:

— E evident, domnișoară. Prin glasul său vorbește un spirit superior desprins de învelișul material.

Apoi, domnul s-a ridicat, i-a făcut doicii o reverență, i-a cerut permisiunea de a pleca și a ieșit înainte ca mulțimea să părăsească sala.

In acea noapte, doica abia a reușit să adoarmă cu gândul la ceea ce văzuse și auzise. Dimineața, ceva mai liniștită, i-a mulțumit stăpânei de mai multe ori pentru ocazia pe care i-o oferise. Doamna era nerăbdătoare să-i cunoască impresiile. Concha s-a repezit să-i spună atâtea, încât Maria del Roser a fost silită să intervină:

— Ai nevoie de timp pentru a asimila toate noutățile, dar important e că ai făcut primul pas. Am să-ți spun iar când vom organiza o altă întâlnire, ca să poți să-ți continui pregătirea. Spiritismul are nevoie de oameni entuziasti ca tine.

In miercurea următoare, la trei și jumătate după-amiaza, când au început să sosească invitații la întâlnirea săptămânală, câțiva au fost pentru Concha mai familiari decât de obicei: vicontele Torres-Solanot, vorbitoarea cu pălărie, don Miguel Vives și însuși tânărul care îi lăsase pe toți cu gurile căscate. El, spre deosebire de toți ceilalți, era prezent în casă pentru prima dată.

De la: Violeta Lax
Data: 15 martie 2010
Către: Valerie Rahal
Subiect: Să recuperăm timpul pierdut

Bună, mamă.

Te avertizez că asta va fi una dintre acele scrisori lungi care îți plac atât de mult, cum eu nu prea îți scriu. Niciodată nu mi-a trecut prin cap că acesta ar putea fi un mijloc de comunicare între noi, dar acum că l-am descoperit, că am timp şi că mă aflu la mii de kilometri distanță, vreau să profit de el. Mai ştiu şi că eşti fericită când îți povestesc multe lucruri. Şi chiar dacă nu o să-ți vină să crezi, îmi place să particip şi eu la fericirea ta, aşa puțin cât pot.

Ştii că niciodată nu am vrut să vând apartamentul din Barcelona pe care mi l-a lăsat bunicul. O vreme l-am dat în chirie. Apoi a rămas gol şi l-am ținut aşa, ca pe un loc unde puteam oricând să mă întorc dacă aş fi vrut, un loc unde să las ca amintirile să se acopere de praf. Întotdeauna am ştiut că voi reveni aici.

În prima noapte a trebuit să-mi înving scârba de a mă întinde în vechiul meu pat. Cum maşina de spălat nu funcționa – ar fi fost culmea să funcționeze! – a trebuit să mă mulțumesc să scutur aşternuturile peste balcon. Chiar şi aşa, am dormit îmbrăcată, cu paltonul pe mine. Inconfortul mi-a alungat nostalgia după primele mele ore barceloneze şi m-a făcut să mă întreb dacă într-adevăr patul acela era acelaşi pat de acum douăzeci şi cinci de ani. Dintr-odată, m-am trezit întrebându-mă cum putusem să dorm cu cineva într-un pat atât de strâmt şi nici acum nu ştiu ce s-a deteriorat: patul sau romantismul meu. Da, ştiu că în teorie tu habar n-ai de aventurile mele de atunci, am făcut totul ca să ți le ascund, dar cred că mereu ai bănuit că în oraşul acesta era ceva – sau cineva – care mă reținea mai mult decât nişte simple cercetări asupra bunicului meu.

Mi-ar plăcea să-ți povestesc. Să mă eliberez de dificila condiție de fiică. Nu ți-ar plăcea şi ție să renunți la condiția de mamă, fie şi numai pentru un timp scurt? Mă tem că povestea mea nu e potrivită pentru mame.

Dar să revenim la pat.

L-am aruncat şi mi-am cumpărat altul, dublu. Încă nu am scăpat de nostalgie, ştiam că nu va fi atât de uşor. Încă nu.

În fine, să punem degetul pe rană: ieri a ajuns tata.

Imediat ce m-a văzut, în loc de salut, mi-a zis:

— Arăţi rău, fată, arăţi groaznic.

Aşadar, a rămas acelaşi dintotdeauna.

I-am explicat că nu prea dormisem, dar fără să intru în detalii. Avea un geamantan minuscul. L-am întrebat dacă acela era tot bagajul său.

— Pastilele, câteva haine de schimb şi periuţa de dinţi. Dacă o să mai am nevoie de ceva, voi cumpăra, mi-a răspuns el. Companiile astea low-cost îţi pierd lucrurile, nu am vrut să risc.

M-a mirat să-l văd singur, zicea că are o nouă prietenă.

— Amelie o să sosească joi, mi-a luat-o el înainte. Are nişte treburi de rezolvat, nu avea cum să vină aşa, dintr-odată.

Habar nu am cine e Amelie şi nici nu mai ştiu dacă mi-ai vorbit despre ea vreodată. Bănuiesc că e încă una dintre acele domnişoare efemere, cărora el le spune „secretara mea" şi care dispar după câteva luni, nu crezi?

Ştiu că te interesează, aşa că am să-ţi spun că tata arată mai bine ca niciodată. E sănătos tun şi îngrijit ca întotdeauna. La coborârea din avion, părea un dandy la plimbare: pantofi lustruiţi, dunga pantalonilor vizibilă şi geaca de piele pe umeri. Ştii, genul de haină foarte scumpă, făcută la comandă şi care lui îi vine mereu bine. Şi-a păstrat eleganţa, claia de păr cărunt şi mustaţa foarte neagră, vreau să spun că şi-o vopseşte în continuare. Ştiu că o să ţi se pară ciudat să spun eu asta, dar nu mă miră că te-a îmbrobodit. Dacă şi acum continuă să fie atât de seducător...

Tot ce s-a schimbat la el sunt proporţiile. Trupul nu mai e atât de vânjos şi aminteşte puţin de fructele puse la uscat. Să fi renunţat la gimnastică? În rest, e acelaşi dintotdeauna. E atent la toate prostiile, nu-i scapă nimic, ia orice în glumă... De exemplu, podeaua din aeroport, ca o oglindă.

— Te îmbată de cap, a zis. Nu se plâng doamnele? Păi ăsta e paradisul voyeurilor!

N-am ce face, mamă: mă distruge înclinaţia lui pentru toate tâmpeniile anecdotice. Recunosc că e ingenios, că ştie să intre pe sub pielea oamenilor, dar cred că e modul lui de a evita o discuţie serioasă, în care mai devreme sau mai târziu se ajunge la lucruri personale, acea zonă care pentru el înseamnă un teren minat. Orice discuţie cu tata, ştii prea bine, nu presupune altceva decât o succesiune de poveşti, una mai amuzantă şi mai incredibilă decât alta, dar atât. Şi când îşi termină repertoriul, cere nota.

L-am întrebat, din respect, dacă vrea să stea la mine acasă. Uitasem că el nu stă niciodată în casa cuiva.

— Mi-am făcut o rezervare la Le Meridien, ca de obicei, a zis el, indiferent. Nu vreau să pierd nici un metru din Las Ramblas.

În acel moment mi-am amintit de tine, mamă. De vorbele spuse de tine, cândva:

— Tatăl tău nu suportă ideea de a fi obligat să se adapteze vieții cuiva.

Îți aminteşti când mi le-ai spus? Pun pariu că nu! Hai să-ți împrospătez memoria. A fost atunci când pentru prima dată mi-ai vorbit serios, fără condescendență, ca de la adult la adult. Eram în maşină, dinaintea acelei case pe care tata o închiriase în Hendaya, tu te pregăteai să pleci, iar eu urma să-mi petrec prima vacanță numai cu el. Cred că a fost modalitatea ta de a mă pregăti pentru ce mă aştepta.

Parcă te văd şi acum. Purtai o bluză roşie şi aveai părul desfăcut.

— Modesto nu a făcut aşa ceva pentru nici un om de pe lumea asta, nici măcar în cei doi ani cât am stat împreună. Pur şi simplu nimeni nu l-a învățat să trăiască cu o altă persoană. Până să mă cunoască pe mine, a trăit întotdeauna singur. Iar acum, când nu mai sunt cu el, va fi singur pentru totdeauna.

Asta ai spus. Cuvintele tale mi s-au întipărit definitiv în minte. Poate pentru că atunci mi-am dat seama de ceva ce trecerea timpului avea să-mi confirme. Într-un fel, reîntâlnirea cu Modesto, uşurarea pe care mi-a provocat-o refuzul său de a se instala în casa mea, a fost un semn după atâta timp: sunt la fel ca el. Şi eu voi fi mereu singură, mamă, întotdeauna am fost. Sunt incapabilă să mă adaptez la viața în comun. Singura diferență față de el stă în capacitatea mea de a disimula şi de a suporta. Chiar dacă aşa ceva, ca orice ne obligă la un efort uriaş, nu poate să reziste mult timp. Într-o bună zi, fiii mei îmi vor reproşa asta, şi o vor face pe bună dreptate.

Mă gândeam la toate astea când tata m-a surprins cu o întrebare tipică lui:

— O să ne pierdem tot timpul cu ei? Cu polițiştii, vreau să zic.

I-am spus că habar nu aveam.

— Am multe de făcut, a adăugat el.

Am început să mă tem că tata lua vizita în Barcelona ca pe o escapadă de sfârşit de săptămână. Cred că nici o clipă nu şi-a pus problema că situația ar putea fi gravă cu adevărat.

L-am însoțit până la hotelul unde a intrat ca în propria-i casă.

— Modesto Lax Bruses, a zis tare, atingând tejgheaua cu palma uşor crispată.

Când angajatul i-a cerut un act pentru a-l înregistra, i-a tăiat-o scurt, autoritar:

— Caută-mă în computer, sunt client fidel.

Îți imaginezi că nu mă puteam opri să nu zâmbesc. În fond, e ca un copil, cu toate aerele astea de grandoare.

I-au dat o cameră cu vedere la strada Pintor Fortuny.

— Excelent! s-a felicitat el, imediat ce a intrat în cameră şi a tras perdelele de la ferestre. În această noapte voi face cu schimbul cu fantomele casierițelor de la El Siglo. Se pare că erau foarte frumoase.

Eu şi valetul l-am privit zâmbind. După ce am rămas numai noi doi, mi-a explicat toată povestea, deşi cunoşteam o parte din ea: chiar pe locul acela, s-au înălțat primele supermarketuri din oraş şi din Spania. Tata susține – el, atât de interesat de grandoare – că păreau din altă lume. Au fost numite Marile Magazine El Siglo. Au ars în anii '30. Nu a mai rămas nici temelia. Primăria a trebuit să regândească întreaga zonă. O parte a terenului curățat de foc a fost utilizată pentru a face o ieşire din strada Pintor Fortuny – o fundătură, până atunci – în Las Ramblas.

— Bănuiesc că te referi la cele ținute de familia Conde. Bunicul a pictat câteva tablouri cu unii membri ai familiei. *Don Octavio Conde în biroul său de la El Siglo* e un tablou extraordinar, îți aminteşti? E într-o colecție particulară, dar am reuşit să fac în aşa fel încât să fie dus zilele astea la Chicago, pentru expoziția mea cu portretiştii.

— Exact! Mereu uit că mă aflu în fața unei autorități mondiale. Chiar despre acele magazine e vorba, cele conduse de familia Conde.

L-am întrebat dacă muriseră mulți oameni în incendiu.

— Nimeni, din câte ştiu eu, mi-a zis. Însă a murit un vis colectiv. Era un loc mitic.

L-am întrebat ce avea de gând să facă în acea zi.

— Nimic special. O să mănânc ceva prin zonă. O să fac o *preumramblare*.

A folosit verbul catalan. *Ramblejar*. Ştii deja: e un verb specific Barcelonei şi desemnează plimbatul fără țintă pe faimoasa stradă Las Ramblas.

L-am întrebat dacă vrea să luăm cina împreună. A părut să accepte mai mult din obligație. Tipic pentru tata: nu ne-am văzut de trei ani şi se poartă de parcă ar fi sătul de mine. Mi-am luat o mină serioasă şi i-am spus că trebuie să vorbim, să ne pregătim de discuția pe care urma să o aibă a doua zi cu poliția.

— Să pregătim discuția? E drept că ar fi anumite dezacorduri, glumi el.

I-am vorbit din nou despre descoperirea din spatele frescei cu Teresa. I-am spus că mi-ar plăcea să-i cunosc teoria în această privință. S-a eschivat:

— Teorie e un cuvânt prea bombastic. Nu e de mine.

— Bine, părerea ta, sau zi-i cum vrei, am insistat eu să punem chestiunea pe tapet. Crezi că acea femeie a făcut parte din familie?

Mi-era greu să cred că tata nu îşi pusese toate aceste întrebări. Sau că nu ajunsese la aceeaşi concluzie. Simpla referire la toată întâmplarea părea să-l enerveze.

— Mai încolo, copila mea. Nu mă lua cu astea acum. Lasă-mă să mă bucur de sosire, zise el descălţându-se.

I-am vorbit limpede. I-am spus că oricât se ascunde după deget, mai devreme sau mai târziu tot va trebui să vorbim despre ce s-a întâmplat.

— Mai târziu e mai bine, Violín. Nu cinăm împreună? Atunci să lăsăm discuţia să ne îngreuneze digestia.

Mi-a întors spatele şi s-a închis în camera de baie. Ştii ce înseamnă asta: discuţie încheiată.

Mă cunoşti prea bine. Nu mă pricep să discut. Rămân blocată şi de aici la resemnare nu e decât un pas. Una peste alta, trebuie să recunosc că admir la el această capacitate de detaşare. Întotdeauna mi-am dorit să iau viaţa drept ceva ce nu are prea mare importanţă. Astfel că am făcut şi eu o dată ceea ce el aştepta să fac.

— Bine, tată. Mă duc să mă pregătesc, în această seară voi cina cu un bărbat superb.

După tonul pe care mi-a răspuns mi-am dat seama că se liniştise deja.

— Ce coincidenţă! Şi eu am întâlnire cu o fată deosebită.

M-am oprit puţin din scris pentru a mă gândi cum aş putea să continui, mamă. Nu am vorbit niciodată cu tine despre „perioada" petrecută la tata. Cel puţin nu am vorbit detaliat. Am pus între ghilimele acel cuvânt, pe care nu îl mai suport, pentru că este exact cuvântul folosit atunci de tine: urma să stau o „perioadă" cu tata, în Avignon, până când tu şi Jason aveaţi să deschideţi restaurantul vostru cu specific spaniol, în Philadelphia. Iar „perioada" s-a prelungit la doi ani de zile, timp în care m-am simţit cel mai nefericit om din lume. În acea epocă te-am urât mult şi în toate felurile. Te-am urât pentru că te-ai îndrăgostit de atrăgătorul nostru profesor particular de engleză, te-am urât pentru că el a răspuns dragostei tale şi te-am urât pentru că ai îndrăznit să te căsătoreşti cu el. Te-am urât pentru că nu m-ai inclus deloc în planurile tale timp de douăzeci şi patru de luni nesfârşite, în timp ce tu te instalai în Statele Unite şi trăiai cu Jason o binemeritată lună de miere. Ştiu că nu am fost o fată cuminte, că la paisprezece ani devenisem insuportabilă, că meritai din plin

spațiul tău și timpul tău, că mi-a prins bine să învăț franceză și să cunosc o altfel de lume... Ca să înțeleg toate astea, am avut nevoie de mai bine de douăzeci de ani. Atunci le vedeam în altă lumină.

În acea vreme aveam paisprezece ani, nu vorbeam bine franceza, mi-era greu să mă adaptez la locuri și oameni noi, purtam peste tot nostalgia după Barcelona natală, la școală aveam ghinion cu băieții, iar cu fetele era și mai rău, și, de parcă nu ar fi fost îndeajuns, locuiam cu un soi de pustnic care mi se adresa doar pentru a-mi spune lucruri ciudate. Aveam nevoie de un tată. Cineva care să mă asculte, să mă suporte și din când în când să se enerveze pe mine. Nu un anahoret sau, și mai puțin, un conferențiar.

Modesto Lax Bruses – omul străin. E adevărat că niciodată nu am fost prea apropiați. Singura mea amintire din copilărie cu el e asociată cu moartea bunicului și bucuria de a petrece sărbătorile de iarnă cu voi doi, în timp ce el rezolva problema actelor.

Pe parcursul celor doi ani am început să-l cunosc. Și să-l iubesc, chiar dacă întreaga mea copilărie se scursese fără el, așa cum fără el aveam să-mi petrec restul vieții. Am înțeles ceea ce mi-ai spus de atâtea ori: „Să-l iubești pe tatăl tău înseamnă să înveți să nu ai nevoie de el". Iar după ce am ajuns să-l cunosc cât de cât, ți-am dat din nou dreptate pentru când spuneai: „Cea mai mare problemă a lui Modesto e că viața îl plictisește". Acum cred că știai foarte bine ce urmăreai când m-ai lăsat la Avignon. Dacă nu ai fi făcut-o, tata și cu mine niciodată nu ne-am fi dat seama că suntem la fel.

Primul lucru important de care mi-am dat seama a fost că singura rutină care nu-l deprima pe tata era cititul cărților. În lumea universitară se mișca precum peștele în apă, poate pentru că era singurul loc unde inteligența și curiozitatea lui găseau o recompensă imediată. Din când în când, ieșea la suprafață în lumea reală ca să mai colecteze chestii rare, anecdote numai bune pentru a-și impresiona elevii, sau pe cei ce asistau la conferințele lui, ori prietenii pe care foarte rar îi invita să cineze în casa sa. Mi-am dat seama că îl interesează o singură zonă din realitate: cea care neagă realitatea.

Viața noastră comună nu l-a făcut pe tata să-și schimbe obiceiurile câtuși de puțin. Ne întâlneam în bibliotecă. Obișnuiam să petrec acolo ore în șir, căutând comori ascunse. Izolarea ca refugiu și independența ca filozofie de viață: iată cele mai importante lucruri pe care le-am învățat de la tata.

Când m-ai sunat pentru a-mi spune că restaurantul merge de minune și că aveam deja pregătită o cameră numai pentru mine, tata a dat fuga și mi-a cumpărat bilet pentru săptămâna următoare, împins – cred – de aceeași grabă care mă stăpânea și pe mine: să scăpăm

unul de celălalt. Când m-a sărutat pe frunte, lângă portiera taxiului care avea să mă ducă la aeroport, amândoi afişam aceeaşi expresie de uşurare. Ce a urmat ştii deja: mi-a luat mult până să-l mai vizitez, iar când am făcut-o, niciodată nu am rămas mai mult de o noapte. Ştii maxima mea: „La casa părinţilor, numai în vizită".

De la distanţă însă, Modesto a fost un tată exemplar. Întotdeauna am simţit că se bucura cu adevărat de realizările mele. Îşi amintea adeseori de mine, drept dovadă stă şi faptul că eram şi eu printre destinatarii acelor amuzante cărţi poştale pe care le trimitea multora. Am sute, la fel ca tine. Uneori îmi spun că biografia mea, de la şaisprezece ani până acum, e foarte bine cuprinsă în ele. Cu puţin timp în urmă m-am hotărât să le caut şi să le aranjez. Le-am arhivat, în ordine cronologică. După ce am citit de multe ori ce scria pe revers, chestii care niciodată nu au de-a face cu vreo destinaţie turistică, ci mai degrabă cu una dintre ciudăţeniile care îl încântă atât de mult, m-am decis să le aşez în aşa fel încât să poată fi citite fără să fie scoase de la locul lor. Scrisul tatei e impecabil ca al unui profesor de caligrafie. Pe câteva dintre ele le-am învăţat pe de rost.

Niciodată nu am avut curajul de a-i spune cât mă bucur că acele cărţi poştale m-au urmat pe jumătate de glob. De exemplu, în cei doi ani cât am stat la Londra. Pe prima scria aşa: „Ne aflăm din nou pe acelaşi continent, dar despărţiţi de o fâşie periculoasă de ocean. O să cred din nou că o faci anume". Mi-a trimis una şi la Barcelona, pe adresa apartamentului moştenit de la bunicul: „O casă nu e a ta până nu primeşti pe adresa ei o scrisoare. Fii bine-venită în noua casă, Violín".

Eram adolescentă când a început să-mi spună aşa: Violín. Mă enerva la culme. Cât de tâmpiţi suntem noi, copiii, uneori.

Nu s-a arătat foarte încântat când i-am spus că intenţionez să studiez opera tatălui său, dar acum aş zice că a fost bucuros. „Ai tot ce-ţi trebuie pentru a te transforma în cel mai mare specialist din lume în opera lui Amadeo Lax. Inclusiv încăpăţânarea şi genele, care sunt acelaşi lucru", mi-a scris pe o carte poştală reprezentând o broască. Era în 1995. Eu eram un spirit independent, iar el un spectator mulţumit. Nu i-a picat bine când l-am anunţat că vreau să mă întorc în Statele Unite. „E păcat că părăseşti acest oraş pe care-l iubeşti atât de mult, dar dacă o faci înseamnă că ai motivele tale", mi-a scris.

Am fugit. Chiar aşa. A fost singurul care şi-a dat seama. Sau singurul care a îndrăznit să mi-o spună.

Apoi, după puţin timp, când i-am scris că mi se oferise o slujbă la Art Institute din Chicago, mi-a trimis o vedere cu o clepsidră şi urmă-

torul mesaj: „Morții au foarte mult timp şi o răbdare fără sfârşit. Bunicul te va aştepta. *Carpe diem*".

După cum se vede, a avut perfectă dreptate. Morții mă aşteaptă.

Am coborât să mănânc ceva. Uite, promit că nu mai filozofez până la următorul e-mail şi îți povestesc doar cum a fost la cina cu tata.

M-am gândit că i-ar plăcea să-şi aducă aminte de savoarea bucatelor specifice locului, aşa că am rezervat o masă la Quo Vadis. Am mers pe jos de la hotelul său, senini şi bucuroşi ca o pereche de îndrăgostiți.

Odată ajunşi la restaurant, a cercetat meniul, a lăudat produsele naturale, mi-a spus că în ultimul timp cumpără verdețuri numai de pe internet, a criticat mâncarea proastă consumată de studenții săi, şi, în treacăt, mâncarea de la universitate, apoi a sfârşit prin a cere o supă de ceapă şi o salată, ca şi cum una l-ar fi dus firesc la cealaltă. L-am ascultat fără să spun nimic, după care am ales legume la grătar şi ouă.

A schimbat vorba. M-a întrebat de copii. A spus că trebuie să fie deja mari. I-am arătat fotografii cu Iago şi Rachel.

Şi-a căutat ochelarii, s-a uitat la poze şi a zis:

— Să fii atentă atunci când acest Iago al tău îşi va întâlni Desdemona.

I-a fost adusă supa de ceapă şi asta l-a făcut să schimbe vorba din nou. De parcă ar fi vrut să aducă un omagiu consumatorilor de supă, mi-a pus una dintre întrebările lui imposibile:

— Aşa-i că nu ştii în care țară europeană se consumă cea mai multă supă?

Bineînțeles că nu ştiam. Cine să ştie aşa ceva? Cât timp ați fost căsătoriți, ai reuşit să-i răspunzi măcar la o singură întrebare?

— Polonia! a zis el, triumfător. Acolo oamenii mănâncă două farfurii de supă pe zi. Şaisprezece la sută din totalul alimentelor consumate de polonezi sunt supe. Şi aşa-i că nu ştii cum se numeşte cea mai cunoscută?

S-a lăsat o tăcere teatrală, întreţesută cu zâmbetul său şmecheresc. Apoi a zis:

— „Tentația lui Jackson". Un nume interesant, nu? Nu numai pentru o supă, ci şi pentru un bar sau pentru o comedie de situație... Sau mai bine pentru o dramă expresionistă? La asta trebuie să mă mai gândesc. Rețeta cuprinde cartofi, ceapă prăjită şi scrumbii. Un amestec cât se poate de potrivit! Şi se găteşte la cuptor, ca asta pe care tocmai o mănânc.

Nu m-am dat bătută. I-am amintit că trebuie să vorbim despre ceea ce se întâmplase. Despre cadavru. A oftat adânc, dându-mi de înțeles că prefera să vorbim despre supe, nu despre morți.

— În fine, hai să vorbim despre cadavrul mumificat.

L-am întrebat dacă înainte de a-l suna eu a auzit vreodată vorbindu-se despre magazia de unelte. A dat din cap că nu. Apoi l-am întrebat despre mama lui. Inima îmi bătea cu repeziciune. Știam că intram pe un teren cu nisipuri mișcătoare.

— Îți amintești ceva despre bunica sau despre momentul în care bunicul a pictat fresca?

Iarăși a dat din cap că nu.

— Aveai patru ani pe atunci, am adăugat. Ar fi neobișnuit, dar poate că totuși îți amintești ceva.

— Am impresia că îmi petreceam tot timpul cu Concha. Părinții mei preferau să stea deoparte, a zis.

Spusele lui m-au încurajat.

— Poți să-mi spui care e cea mai veche amintire a ta, tată? Vrei să cauți puțin prin memorie?

A oftat.

— N-am nici cea mai mică idee, draga mea. La cât de dezordonat sunt, cu siguranță am pierdut-o cu mult timp în urmă. Memoria mea e ca sertarul de jos.

A râs, dar nu era râsul lui.

— Arunci acolo tot ceea ce nu are locul său precis.

— Ar fi util dacă ți-ai aminti ceva.

— Util pentru cine?

Dacă e să judec după atitudinea lui, părea să nu-l intereseze nimic din toate astea. A dat la o parte farfuria cu supă și și-a încrucișat brațele. M-a privit ca și cum se întreba, liniștit: „Ce mai urmează acum?"

Am revenit la subiect.

— Poliția vrea să știe dacă ai fotografii.

— Ce fel de fotografii? Cu Teresa? Știu doar una, publicată într-o monografie despre bunicul tău, în colecția *Gent Nostra*. Îți amintești? Era o colecție dedicată diverselor personalități artistice și politice catalane. Una dintre numeroasele lor monografii îi este dedicată lui Amadeo Lax. Trebuie să-ți fi trecut prin mână la un moment dat. Și mai am eu una, a continuat el, mijind ochii, una în care apar și eu. Nu ți-am trimis-o, demult?

Atunci mi-a venit o idee. Mi-am amintit nu doar că la un moment dat cumpărasem din magazinul Sant Antoni acea monografie, dar mi-am amintit și unde o pusesem.

— La ce le trebuie fotografii cu Teresa? m-a întrebat el.

— Spun că i-ar ajuta la investigații.

— Investigații?

Zâmbi ironic.

— Chiar se joacă, după atâta timp, de-a hoții și vardiștii? Nu au nimic mai bun de făcut sau ce?

L-am întrebat dacă nu vrea să cunoască adevărul.

— Care adevăr?

— Despre femeia moartă.

S-a pornit să bată darabana cu degetele sale îngrijite, a aruncat o privire în jur, a plescăit din limbă, apoi și-a întors privirea spre mine.

— Pentru ce? Se va schimba ceva?

— Trecutul se poate schimba, am murmurat.

Felul doi ne-a fost adus în mijlocul unei tăceri funebre. Am așteptat până când chelnerul ne-a umplut paharele cu apă, apoi l-am întrebat pe tata dacă are de gând să mă ajute cu vreo amintire sau doar pierdem timpul.

— Cred că nimănui nu i-a păsat vreodată de ceea ce pot eu sau nu să-mi amintesc. Și oricum, acum nu mai contează. Trecutul e un cadavru, la fel ca femeia care te interesează atât de mult.

Cu toată împotrivirea lui, am continuat să-i pun întrebări. Tata cunoaște foarte bine opera bunicului, a studiat-o în profunzime. Articolul său despre simbolistica pisicii în tablourile cu Teresa e considerat pretutindeni unul de referință. L-am întrebat dacă are chef să mă ajute măcar să caut vreo pistă în tablouri.

— Ce fel de pistă?

— De orice fel. Tablourile ne pot spune adevărul.

— Arta poate spune orice, a zis el.

A dus o măslină la gură, a mestecat-o fără grabă, m-a privit îndelung și mi-a zis:

— Văd că iei treaba asta foarte în serios.

Am simțit că tot ceea ce ne spusesem așternea între noi o distanță stingheritoare. Nici unul din noi nu a reușit să revină la tonul dezinvolt de la începutul cinei.

Deja fiecare aveam în față câte o cafea decofeinizată când, cu un ultim efort, l-am întrebat ce-ar însemna dacă moarta ar fi chiar mama lui.

A continuat să alinieze pe fața de masă pliculețele de zahăr intacte. Era încruntat, cu privirea absentă. Știi, acea expresie a sa de dezgust profund.

— Violeta, dacă trecutul se poate schimba nu înseamnă că și trebuie să-l schimbăm, a zis, de parcă ar fi dat un verdict.

A ridicat o mână ca să ceară nota şi a adăugat:

— E foarte târziu. E timpul să mergem să dormim.

Asta spun şi eu acum, mamă. E foarte târziu. Cronicarul îşi ia rămas-bun. Promit să continui tot aşa şi să-ți povestesc totul de-a fir a păr.

Un sărut pentru tine şi altul pentru Jason.

Vio

P.S. Încă nu am reuşit să mă uit la link-ul pe care mi l-ai trimis în ultimul tău e-mail, dar am să mă uit acum. Chiar ştii ceva despre bărbatul nostru misterios? Sper că acel blog merită efortul, pentru că mor de somn.

**Extras de pe blogul *O parcelă în infern***
**administrat de Blackboy**
Postat în 31 octombrie 2007

## Sfântul care nu a fost niciodată

La mormântul lui nu lipsesc niciodată vizitatorii şi cu atât mai puţin florile. Administraţia cimitirului a trebuit să renunţe la şase morminte din jur pentru a face loc numărului mare de omagii, coroane şi ofrande care îi sunt aduse zilnic. Locul său de veci e cel mai vizitat din tot Cementiri de l'Est, cel mai vechi cimitir din Barcelona. La cine mă refer? Daţi-mi voie să vă prezint un personaj interesant...

Numele lui a fost Francesc Canals Ambros. A murit, se zice că de moarte naturală, pe când abia împlinise douăzeci şi doi de ani, pe 27 iulie 1899. Era de origine umilă, la fel ca mulţi dintre cei ce astăzi îl venerează, şi a muncit la miticele Magazine El Siglo, care au marcat o întreagă epocă a oraşului. Se zice că toţi îl cunoşteau ca pe un om bun la suflet şi cu un comportament exemplar, ce se sacrifica adeseori pentru a-i ajuta pe oameni şi chiar putea să ghicească data morţii cuiva doar uitându-se în ochii aceluia. Se pare că şi-a ghicit propria moarte. Chiar dacă despre toate astea nu există alte dovezi în afară de spusele oamenilor.

Mormântul e protejat cu sticlă. Înăuntru există o fotografie care îl arată aşa cum trebuie să fi fost: inocent, copilăros, cu privirea curată şi melancolică. Uneori, fotografia nu se poate vedea pentru că „discipolii" săi obişnuiesc să folosească acel spaţiu ca pe o urnă în care aruncă bileţele cu dorinţele lor cele mai mari. Îngrijitorii fac curăţenie o dată pe lună, însă apar imediat alte bileţele. Se spune că nu există dorinţă pe care să i-o ceri lui Francesc Canals şi să nu-ţi fie îndeplinită: cere-i şi ţi-o va îndeplini. De aceea lumea îl venerează ca pe un sfânt şi mai mult decât numele îi e cunoscută porecla: *El Santet*, sfinţişorul, în catalană.

Profit de vizita la mormânt pentru a citi câteva dintre inscripţiile mai vizibile. Ştiu că nu e prea frumos ce fac, dar nu pot rezista tentaţiei. Sunt de toate felurile, unele cu adevărat emoţionante: „Îmi doresc ca fiul meu să meargă din nou", „Nu mai vreau să mă întorc în

închisoare", „Vreau să o uit pe María". Altele nu sunt chiar atât de deosebite: „Ajută-mă să-mi rezolv problemele", „Vindecă-mi piciorul", „Bani", „Noroc şi sănătate". Şi mai sunt unele cu adevărat stupide: „Să văd Moncayo înainte să mor", „Un porcuşor de Guineea", „Să câştig Premiul Nobel". Analizând caligrafia încerc să ghicesc ce fel de om e cel care şi-a lăsat dorinţa în urna improvizată. Fac câteva poze. O femeie se apropie cu un buchet de flori. Mă dau la o parte. Lasă buchetul de flori printre celelalte buchete, se roagă câteva secunde, apoi se îndepărtează. Îndrăznesc să o întreb dacă vizitează pentru prima dată mormântul miraculosului personaj şi cu ce scop. Răspunsul ei m-a lăsat mască:

— Vin în fiecare luni ca să-i mulţumesc pentru ceea ce a făcut şi continuă să facă pentru mine.

Nu-mi spune mai multe şi nici eu nu insist. Impresionat, mă mulţumesc să o urmăresc cum se îndepărtează. De pe un monument funerar din apropiere, o pisică o priveşte cu nepăsare.

Înainte să plec, schimb câteva cuvinte cu administratorul cimitirului. Îmi spune că veneraţia oamenilor pentru El Santet e veche.

— Lucrez aici din 1979. Lumea venea la el încă de pe-atunci. Sute de oameni veneau în fiecare săptămână să-i ceară împlinirea dorinţelor şi să aducă ofrande pentru Santet de Poblenou, cum i se zice, după numele cartierului, de parcă cineva ar vrea să li-l ia. Am citit pe undeva că acest obicei a apărut imediat după moartea lui, când câţiva colegi de muncă au venit la mormântul său şi l-au rugat să le împlinească dorinţele. Probabil se gândeau că, dacă a fost atât de bun în timpul vieţii, trebuie să fie la fel şi după moarte. Dorinţele lor s-au îndeplinit şi s-a iscat zvonul că Francesc Canals face minuni. Şi aşa a rămas, până în ziua de azi. Minunile nu se sfârşesc. Şi nici dorinţele.

Îl întreb dacă a apelat vreodată la puterile sfântului.

— Uneori. Dar nu pot să vă spun ce i-am cerut.

— Dar puteţi să-mi spuneţi dacă s-au împlinit?

Dă din cap cu mare seriozitate.

— Da, mi-a îndeplinit dorinţele, deşi ce i-am cerut nu a fost deloc simplu.

Am noroc că omul are chef de vorbă şi astăzi nu e prea ocupat. Conversaţia cu el mă încântă. Îmi vorbeşte despre o credinţă interesantă.

— Nu ştiu dacă ai observat, dar e o săpătură care străbate piatra funerară dintr-o parte în cealaltă. Lumea zice că dacă te uiţi prin ea cu atenţie se vede o lumină foarte albă de cealaltă parte. Adică vezi dincolo, pe tărâmul morţilor. N-am îndrăznit să mă uit, dar cred că aşa e. Am cunoscut oameni a căror viaţă s-a schimbat total după ce

au văzut acea lumină. Nu puțini sunt cei care cred că băiatul ăsta ar trebui sanctificat. Sunt destui sfinți mult mai puțin... cum să zic... îndatoritori. El nu dezamăgește niciodată. Nu se zice că pentru a sanctifica pe cineva trebuie să fi făcut cinci minuni? Păi băiatul ăsta le-a făcut demult! Să fim serioşi! Cu siguranță a făcut cu miile deja! Problema e că în țara asta totul merge anapoda. Preoții nu vor sfinți săraci. Îi doare undeva că eşti un sfânt pe pământ şi că toată lumea te venerează. De ce să se gândească şi la noi, muritorii de rând? Nu-şi dau seama de nimic. O spun tuturor, ca să fie clar o dată pentru totdeauna: băiatul ăsta e un sfânt, un sfânt potrivit mulțimii, socialist, bun pentru toți şi independent! Şi aşa a fost de când s-a născut şi cât a fost viu a demonstrat-o încontinuu, căci ştii cum se zice: prin faptele lor îi veți cunoaşte. Păi, da. Ce naiba mai aşteaptă pentru a-l ridica în slăvi şi a-l sanctifica oficial? Nu-şi dau seama că de acolo, de sus, ne-ar ajuta şi mai mult decât o face acum? Nu-şi dau seama că merită o coroană de aur, un altar într-o biserică, o zi în calendar şi să fie numit drept patron spiritual al tuturor muncitorilor din toate supermarketurile de pe pământ?

## IX

Joi, 9 aprilie, 1925, Tatín Bruses, însoțită de sora mai mică, a mers în vizită, împotriva obiceiurilor sale, la Maria del Roser Golorons.

— Vei înțelege, draga mea, că nu puteam discuta această problemă decât față în față, a zis și s-a lăsat să cadă în fotoliul tapițat cu catifea galbenă, învăluită într-un nor de parfum de trandafiri, cu picioarele încrucișate cu eleganță, cu mâinile și urechile împodobite cu niște rubine care ar fi stârnit multe invidii, după care a zâmbit destul de chinuit.

Pe lângă prețiozitatea lui Tatín, prezența discretă a însoțitoarei sale iese în evidență. Aceasta e Teresa, cea mai mică dintre cei șapte copii rămași de pe urma lui Bruses. Ține să producă o bună impresie, dar privirea îi rătăcește prin încăpere, cum ar fi făcut și ea, poate, dacă nu ar avea obligația să păstreze bunele maniere. Văduva lui Lax știa de Teresa dintr-un tablou pe care fiul ei, Amadeo, i-l făcuse cu ani în urmă, dar e surprinsă când vede că s-a transformat într-o tânără cu o expresie ușor tristă, dar de o frumusețe tulburătoare.

Cele două surori seamănă destul de mult. Același păr de aur, seninul ochilor – chiar dacă ochii Teresei sunt mai mari și de un albastru mai intens –, delicatețea pomeților și a bărbiei. Totuși, dincolo de aceste trăsături comune, sunt destul de diferite. Tatín are un trup lipsit de forme, compact, gâtul gros și mâinile și picioarele prea mari. Teresa dimpotrivă. Are un trup zvelt și frumos și un aer de zână nefericită care o face irezistibilă. Văzându-le una lângă cealaltă, Tatín pare o versiune nereușită a aceleiași opere,

ca și cum sculptorul și-ar fi făcut mâna cu ea, pentru ca apoi să-și dea măsura talentului la Teresa.

— După cum vezi, Tessita, zice Tatín Bruses, în obișnuitul ei stil colocvial pe care îl folosește la reuniuni, doamna Lax înțelege cum stau lucrurile și ne va ajuta.

Sora mai mică nu prea pare bucuroasă. Tăcută, continuă să se uite cu atenție în jur. Pe buze i-a răsărit un zâmbet pierdut. Arată ca o floare în așteptarea primăverii.

Întâlnirea are loc la acea oră a după-amiezii când soarele aurește totul în jur și învăluie lucrurile cu o fină senzualitate. Pentru ca atmosfera să fie cu adevărat splendidă, văduva lui Lax a cerut ca draperiile să fie deschise exact cât trebuie și și-a așezat musafirii în profil față de ferestrele mari. Focul din șemineu s-a stins, de la gramofon se aude *Tannhäuser* de Wagner și muzica desăvârșește atmosfera romantică.

Alegerea muzicii a fost una dintre cele mai grele decizii din întreaga după-amiază, odată ce un valet a adus un bilet scris de Tatín însăși, prin care-și anunța vizita pentru a discuta niște probleme „foarte delicate". În toiul pregătirilor pentru vizită, văduvei lui Lax i s-a părut că în salon sunt prea multe milieuri și a cerut să fie scoase, în timp ce Conchita enumera discografia disponibilă, fără ca stăpânei să i se pară potrivit ceva din tot ce aveau. Nici *Ave Maria* de Schubert („prea sobru la ora asta"), nici Carlitos Gardel cu *Pobre mi madre querida* („cântecele astea moderne sunt atât de triste"), nici *El relicario* de Meller („în nici un caz, toate interpretele sunt brunete, iar ea e blondă ca aurul; să nu creadă cumva că am făcut-o înadins și să se supere"), nici *La santa espina* („Dumnezeule! Aruncă-l, să nu-l mai văd! Se poate să nu mai fi ascultat muzică de atâta timp?"). Când Concha a dat peste *Tannhäuser*, stăpâna s-a mai liniștit, zicând că „Wagner e bun oricând".

O altă decizie complicată a fost ce aperitive să pregătească. Știau cu toții că Tatín Bruses nu era genul de femeie care să piardă vremea prin casele altora. Când ieșea din casă, învăluită în parfumul ei de trandafiri, o făcea pentru a cuceri lumea. Și toată lumea știa că reușise de multe ori. Mai mult, pentru această vizită alesese o oră critică: șase după-amiaza. Adică prea devreme pentru un aperitiv și prea târziu pentru un ceai cu biscuiți. Dar să nu îi

ofere nimic ar fi fost o mojicie de neiertat, își zicea Maria del Roser. Cafeaua i se părea la fel de vulgară precum lichiorul, să dea comandă de prăjituri era prea târziu și deloc original, dar ceva trebuia să facă: timpul trecea vertiginos și ea avea nevoie de o soluție. Până când i se plânse Vincentei, iar aceasta o liniști scurt: „Lăsați asta pe seama mea".

Acum, discuția se terminase, la fel ca și gustările, iar cele două doamne și-au atins fiecare scopul: Tatín acela de a găsi remediul pentru răul de care suferea sora ei, iar Maria del Roser de a o surprinde cu ceva deosebit pe dificila ei musafiră. Când discuția începe să lâncezească, ajunge Amadeo. Văduva lui Lax aude cum se împiedică de vrejul de marmură al scării și zice cu mândrie:

— E fiul meu.

Teresa prinde viață, stăpânindu-și cu greu emoțiile. Tatín se uită la ea cu reproș, privirea sa pare să-i spună: „Înțeleg că te-ai îndrăgostit ca proasta, dar măcar poartă-te ca o doamnă".

Tocmai de asta se află acolo. Problemele foarte delicate la care mereu surprinzătoarea Tatín Bruses a făcut aluzie în bilețel s-au dovedit a fi mult mai delicate decât s-ar fi așteptat.

— Detest să evit problemele atunci când nu e cazul, doamnă, a zis Tatín imediat după ce s-au salutat, și, din câte știu despre dumneavoastră, presimt că vă pot vorbi deschis. E ceva timp de când sora mea simte pentru fiul dumneavoastră, Amadeo, o iubire care e ca o boală și asta o face să fie tot timpul tristă și insuportabilă. M-am hotărât să vin la dumneavoastră gândindu-mă că împreună vom reuși poate să facem ceva pentru a-i alina suferințele. Și profit de ocazie pentru a vă invita, pe dumneavoastră și pe Amadeo, la petrecerea pe care o vom da peste o lună, cu ocazia majoratului Teresei, petrecere care mă tem că va semăna mai degrabă a înmormântare dacă sărbătorita nu va fi mai binedispusă.

Nici Maria del Roser nu a bătut câmpii. Le-a spus deschis celor două surori că fiul ei detestă reuniunile și că niciodată nu se duce la petreceri de majorat sau la orice alte întâlniri care presupun mai mult de zece persoane. Pentru a mai îndulci lucrurile, a adăugat:

— Se dedică în întregime talentului său. Petrecerile de genul ăsta i se par simple distracții.

— Așa și trebuie să fie, a fost de acord Tatín.

Dar Teresa a fost gata să izbucnească în plâns acolo, pe loc. Nu a făcut-o pentru că exact atunci a sosit Conchita, cu un cărucior zăngănitor de argint.

— A, gustările, a zis stăpâna.

Pe tava strălucitoare luceau trei boluri de porțelan. Păreau de supă, dar înăuntrul lor tremura un lichid alb, acoperit pe alocuri cu câteva umbre castanii. Emanau un miros dulce, delicios. Doamnele au mirosit, fără să spună nimic. Deocamdată.

— Îmi place foarte mult scorțișoara, a zis Tatín, entuziasmată, imediat după ce Concha i-a dat bolul și lingurița.

— Bucătăreasa noastră inventează mereu câte ceva, a precizat Maria del Roser.

Surpriza a fost și mai mare când au dat peste orez.

— Îți vine să înmoi bucățele de pâine.

— Cred că pentru asta ar trebui să fie cald, a zis văduva lui Lax.

Singura care nu și-a spus părerea a fost Teresa, dar nici liniștea, nici tristețea, nici măcar iubirea nu au făcut-o să nu mănânce chiar mai mult decât o cereau bunele maniere.

— Pentru Dumnezeu, Teresa, mai lasă și pentru servitori, a atenționat-o sora ei mai mare.

Fata a roșit. Momentul acela delicat a încurajat-o pe Tatín să insiste:

— Revenind la problema noastră... Credeți că există vreo posibilitate ca Amadeo să renunțe pentru câteva ore la obligațiile sale artistice? Familia noastră ar fi onorată de prezența lui. Vă rog să mă credeți că îl admirăm încă de când am avut ocazia de a-i poza, la dorința mătușii noastre, Matilde.

— Odihnească-se-n ceruri, a șoptit Maria del Roser, aproape fără să-și dea seama.

— Da, da! Și să ne aștepte acolo încă mulți ani de acum înainte, a adăugat Tatín, de parcă ar fi luat-o gura pe dinainte. În sfârșit, doamna mea, vă asigur că petrecerea va fi plăcută. Am contractat o orchestră din Sabadell care va interpreta patru fantezii de Wagner, deloc zgomotoase. Văd – a continuat arătând spre gramofon – că în această privință avem aceleași gusturi. Și vă

promit că vom face tot posibilul ca să vă simțiți ca la dumneavoastră acasă.

Maria del Roser s-a văzut obligată să-i dea ceva speranțe musafirei.

— Bine. Voi face tot ce pot. Dar nu vă promit...

— Bineînțeles că nu! a zis Tatín dând din cap. Nu vreau să vă oblig la nimic. Oricum, am îndrăznit deja prea mult.

Când Concha a strâns vesela, stăpâna ei a fost mulțumită, având certitudinea că gustarea fusese un succes.

— Cum se numește rețeta bucătăresei dumneavoastră, doamnă Lax?

Doamna a cerut cu privirea ajutorul fidelei sale Concha.

— Vincenta îi spune orez cu lapte, a zis doica.

— Ce original! Orez în lapte! Cum i-o fi trecut prin cap?

Mândră, Maria del Roser se lăsă dusă de acele cuvinte care îi mângâiau orgoliul. După miraculosul desert, chiar și biata Teresa prinsese culoare în obraji.

Atunci a sosit Amadeo, la o oră surprinzătoare pentru toată lumea și de necrezut în urmă cu un an. Dar vârsta, sau poate succesul, îl făceau să fie tot mai de casă. Ar fi fost o gravă impolitețe să-și vadă de treburile sale. De obicei, dacă nu dă peste vreun servitor, anunță prin intermediul cameristei că a sosit și se refugiază în atelierul său de la mansardă. Dar astăzi este joi, zi de vizită și două doamne conversează în salon cu mama lui. Se abate de la drumul său. Câțiva metri și câteva minute. Așa crede, cel puțin. Numai că acolo este Teresa. Frumoasă ca o apariție funestă. Melancolică precum protagonista unei drame. Gata să împlinească optsprezece ani. Îmbrăcată în pas cu moda: o fustă ce-i coboară până la jumătatea pulpelor, o pălărie în formă de caschetă împodobită cu o floare, câteva șuvițe blonde scăpate din cocul de la ceafă și ochii mai albaștri decât și-i amintea.

Văzând-o, Amadeo simte dorința de a o duce undeva unde nimeni să nu îi deranjeze.

Văzându-l, Teresa simte că nu mai are aer.

În salon plutește o mireasmă dulce care dă momentului o savoare de delicatese.

— Bună, fiule, zice Maria del Roser, în timp ce Amadeo o sărută pe obraz. Tocmai vorbeam despre tine cu domnişoarele Bruses.

Amadeo se înclină pentru a săruta mâna lui Tatín. Când face la fel şi cu Teresa, aceasta deschide ochii foarte mult, ca şi cum s-ar afla dinaintea unei miraj.

— Tatín a avut amabilitatea de a ne invita la majoratul Teresei. Ţi-o aminteşti, bănuiesc. Luna viitoare împlineşte optsprezece ani.

— Majoratul, deja?

Amadeo se uită din nou la fată.

— Cât de repede trece timpul! Pare că ieri v-am pictat cu genunchii goi. Deşi trebuie să recunosc că anii au avut grijă să îmbunătăţească modelul.

Teresa roşeşte. Amadeo profită ca să adauge:

— Va fi o onoare pentru mine să vă invit la dans în ziua majoratului. Dacă o să-mi permită paznicul dumneavoastră, desigur.

Amadeo observă cu satisfacţie efectul vorbelor sale. Tânăra simte că inima îi sare din piept. Sora mai mare se ridică, gata să plece, convinsă că vizita a avut un final minunat. Penele de la pălăria sa rivalizează în înălţime şi ostentaţie cu braţele candelabrului.

Maria del Roser rămâne gânditoare, se încruntă. Când a fost atât de categorică în privinţa adversităţii fiului ei faţă de petreceri, nu a ţinut cont de un detaliu fundamental: tinerele îl înnebunesc pe Amadeo.

Pictorul salută înclinându-şi capul, murmură o scuză şi dispare pe scări.

Mirajul dispare odată cu el.

De la: Violeta Lax
Data: 20 martie 2010
Către: Valerie Rahal
Subiect: Două fotografii

Dragă mamă: ai dreptate.

Sunt mai bună de la distanță. Toate aceste mesaje sunt cea mai bună dovadă.

Te rog, nu-ți bate capul prea tare. Sunt bine. Tonul „plin de emfază" (expresia îți aparține) al mesajelor mele se datorează faptului că am mai îmbătrânit şi devin pompoasă. Nu mă lua prea în serios, bine? Sunt cicălitoare, ştiu, deja mi-a zis-o Daniel.

Cât despre misterul sentimental al trecutului meu barcelonez, nu e cine ştie ce. Îți voi povesti, promit, când voi fi din nou în fața computerului meu imediat ce voi avea ceva timp. Deocamdată, continui să stau ca un parazit în casa lui Arcadio.

Îți scriu pentru că am găsit fotografia despre care mi-a vorbit tata în acea zi. Şi am găsit şi altele. Cu mult timp în urmă, am depozitat o cutie cu cărți şi hârtii de tot felul într-o debara, la un loc cu alte câteva lucruri de care nu voiam să se atingă chiriaşii din apartament. Nu-ți mai scriu despre straturile de praf pe care a trebuit să le îndepărtez pentru a ajunge la ele. Nici nu-ți poți imagina cât de emoționată am fost când am deschis cutia. Am stat ore în şir şi am admirat fiecare obiect în parte. Mai ales cele două fotografii care sunt cu adevărat impresionante. Am să ți le ataşez cât de repede voi putea ca să le ai la îndemână.

Care a fost adevărata poveste dintre Amadeo şi Teresa, mamă? Există cineva în familie care să fi fost interesat de asta? Să presupunem că e adevărat că s-au cunoscut când el a pictat-o. Atunci ea avea doisprezece ani. Dar ce s-a întâmplat mai apoi? Cum s-au cunoscut? Cum a fost ziua nunții? Cum trăiau împreună? Pe ce se baza relația lor?

Cele două fotografii sunt singurele răspunsuri la toate aceste întrebări.

Prima e din monografia de care mi-a amintit tata când am luat cina. A fost publicată în colecția Gent Nostra. Fotografia apare la

pagina doisprezece, însoțită de o notă: „Amadeo Lax şi soția lui, în unica fotografie de studio care s-a găsit".

E o poză de nuntă, în tonuri gri. Teresa e aşezată pe un taburet. În spatele ei, în picioare, stă bunicul. Mâna lui e sprijinită de umărul ei. Pare un gest tandru, în ciuda solemnității momentului. Teresa răspunde gestului său, tot cu palma dreaptă, şi astfel verighetele amândurora ies în evidență. Ea îşi ține mâna stângă în poala fustei de mătase care ajunge până la pământ. Are o bluză cu mâneci lungi, cu un decolteu sobru. Poartă o pălărie de tul, la mare modă în anii douăzeci, de care este prins şalul de mireasă. Stă înclinată uşor în față, ca şi cum ar fi nerăbdătoare să se termine odată cu fotografiatul pentru a începe să petreacă şi surâde cu sinceritate copilărească. Pare foarte tânără, deşi avea deja douăzeci şi unu de ani. E minunată.

În schimb, expresia bunicului e una de mare seninătate. Şi are de ce: s-a însurat foarte bine, cu o tânără frumoasă şi de familie bună. Căsătoria lor a fost susținută de toți, inclusiv de el însuşi. Rictusul de pe buzele sale e semnul efortului de a-şi reprima zâmbetul. Pesemne că se distra pe seama eforturilor făcute de tânăra lui soție, căreia fotograful poate că îi reproşa lipsa de seriozitate şi impetuozitate. Are o ținută distinsă: jachetă neagră, vestă, ceas de aur de buzunar, plastron de mătase şi joben. Totul indică clasa privilegiată căreia îi aparține, inclusiv mănuşile din piele rusească, ținute în mâna stângă. E imaginea unui bărbat încă tânăr şi atrăgător. Cu siguranță că şi Teresa urma să fie invidiată pentru un asemenea soț. Dar cea mai mare expresivitate o are privirea lui, fixată asupra obiectivului, iluminată de strălucirea inconfundabilă a fericirii.

Cea de-a doua fotografie mi-a trimis-o tata în urmă cu câțiva ani şi, din câte ştiu, nu mai există nici o copie. Vreau să spun că nu a fost publicată niciodată. Poate de aceea, atât eu, cât şi el, am uitat de ea. A fost făcută în acelaşi studio, patru ani mai târziu. Amadeo Lax apare îmbrăcat cu eleganța lui obişnuită. Cum moda masculină evoluează lent, s-ar zice că în tot acel timp scurs nu şi-a schimbat niciodată hainele. Acelaşi ceas de aur ieşind în evidență pe vestă. Pălăria odihneşte lângă el, pe o măsuță. Totuşi, de data aceasta buzele lui chiar au un rictus antipatic. A mai pus pe el câteva kilograme de când a pozat ultima dată acolo. S-ar putea spune că nu mai simte nevoia de a face pe placul nimănui. Nici măcar celor care pozează alături de el.

În fața lui, Teresa e aşezată pe un scaun. E de o eleganță sofisticată: fustă până la glezne, bluză brodată şi pantofi cu toc. Poartă părul într-un coc nu prea strâns. Nu mai e tinerica zvăpăiată şi nerăbdătoare din fotografia de nuntă. Are douăzeci şi cinci de ani – suntem în 1932 – dar pare o femeie de patruzeci de ani. E slabă, are

cearcăne şi pare foarte obosită. Poate că încă nu şi-a revenit după naştere. În braţe ţine bebeluşul de numai câteva săptămâni – tata, în haine de botez - căruia îi zâmbeşte cu multă dragoste. Numai acest zâmbet şters aminteşte de femeia din cealaltă fotografie. Fericirea, de această dată, nu a mai ajuns până la posteritate.

Această imagine a Teresei este cea mai crudă dintre toate din câte cunosc eu. Tata nou-născut. Bunicul jucându-şi rolul de tată respectabil. Şi ea – o mare necunoscută.

Ce ciudat! Ani de zile am făcut în aşa fel încât aceste fotografii să nu fie reproduse în nici o biografie de-a bunicului. Am făcut-o din respect pentru memoria lui, pentru vechea lui durere, dar şi pentru tata, căruia nu e nevoie să-i vorbeşti despre mama sa pentru a observa cât de mult îl doare că a crescut fără ea, cât de împins la extrem e reproşul său că l-a abandonat.

Istoria picturii, artei, literaturii e doldora de persoane nesuferite, pline de talent. Oameni care umplu manualele, dar au fost un adevărat blestem pentru cei ce au avut nenorocul de a trăi în preajma lor. Poate că şi bunicul a fost unul dintre ei, deşi după atâta timp de la rictusul său de superioritate nu se mai poate şti cu adevărat. Posteritatea face ca umbrele să se adâncească şi chipurile să se şteargă. Pe de altă parte, poate că generaţiile viitoare nu vor mai găsi nimic de admirat.

Ani de zile am făcut tot ce am putut pentru ca Teresa reală să fie ştearsă din memoria familiei şi am fost convinsă că era bine ceea ce făceam. Pentru mine, Teresa nu însemna altceva decât un motiv artistic, o inspiraţie norocoasă, precum toate acele doamne din înalta societate care datorită bunicului şi-au menţinut farmecul şi faima, nepăsătoare la trecerea anilor.

Acum e altceva. Acum simt că privirea Teresei îmi reproşează că am fost atât de credulă. Simt că bunica mă întreabă de ce nu am îndrăznit niciodată să merg mai departe. Spre adevăratul înţeles al expresiei ei când se uită la bebeluş.

Cred că ar trebui să ne uităm cu mai multă atenţie la aceste fotografii, mamă. Conţin un adevăr ce poate schimba totul.

Noapte bună,

Violeta

P.S. Era să uit! Ieri am trecut pe la cimitirul Poble Nou ca să verific dacă e aşa cum scrie pe acel blog pe care mi l-ai trimis. Mormântul lui Francesc Canals Ambros e un loc incredibil. Exact aşa cum se spune în articol. Să nu râzi, dar nu m-am putut stăpâni să nu-i cer o dorinţă sfinţişorului. Am scris-o pe o bucăţică de hârtie şi am aruncat-o în adâncitura aceea. Dacă se împlineşte, am să-ţi spun.

## X

Pentru vechiul *patio* începe o viață nouă. Se aud voci pe scară. Apar șapte personaje: Arcadio Perez, funcționarul tinerel, sergentul Paredes, un ajutor în uniformă, Violeta Lax, o tinerică cu accent franțuzesc, pe nume Amelie, prezentată drept „secretara tatălui meu" și Modesto Lax, a cărui prezență reușește să acapareze toată atenția încă dinainte de a deschide gura.

— Mai bine „asistentă", te rog, zice Amadeo, referindu-se la tânără.

Dacă ar fi actori, atitudinile lor diferite ar putea fi puse pe seama rolului pe care fiecare dintre ei e obligat să-l joace. Modesto îi șoptește ceva lui Amelie. Violeta și Arcadio par destul de neliniștiți, parcă ar aștepta cu nerăbdare să se întâmple odată ce trebuie să se întâmple. Bărbații în uniformă își dau aere, fiecare în funcție de grad. Imediat ce trece pragul ușii de sticlă, funcționarul își caută în buzunar telefonul mobil. Răspunde:

— Sunt la o întâlnire, te sun mai târziu.

Face o față contrariată, apoi ceea ce i se spune la telefon îl mai luminează.

— Bineînțeles, vedem meciul la mine. Adu ce vrei.

Închide, încercând să dea impresia că a rezolvat o chestiune importantă. Modesto ridică din sprâncene.

— Ah, Barcelona. Uitasem că aceasta este adevărata religie în oraș.

Contemplă totul cu aerul absent al celui care vrea să păstreze distanța, ca și cum s-ar teme că praful îi va distruge aspectul său

impecabil. Sau poate că nu se teme de praf, ci de trecut. Conform stilului său de a se apăra, întreabă:

— Așa-i că nu știți de unde vin culorile Barcelonei?

Pe fața Violetei apar semnele iritării. Paredes așteaptă amuzat. Arcadio face ochii mari, admirativ și murmură:

— Îmi plac anecdotele lui. Sunt foarte amuzante.

Modesto, încurajat de comentariu, continuă:

— Nu știți?! Păi, nu sunteți cine știe ce mari fani ai Barcelonei! Culorile sunt ale stemei din Tesino, un canton italian din Elveția, aproape de Winterthur: jumătate albastru, jumătate roșu. De acolo se trăgea un domn cu un nume atât de complicat, încât, când s-a stabilit la noi, și-a luat numele de Joan Gamper, ca să fie mai ușor pentru localnici. El a fost fondatorul clubului. Inainte, a jucat vârf de atac la Basel, o echipă elvețiană care și ea are echipament roșu și albastru. S-a sinucis din pricina datoriilor, sărmanul.

— De unde știi toate poveștile astea? întreabă funcționarul. Pari o enciclopedie.

Modesto râde, caută privirea lui Amelie, care se uită la el cu admirație. E genul acela de admirație care la femei sfârșește întotdeauna prin a se transforma în dragoste.

— Asta e ceva *vox populi*, nu am nici un merit. In rest, știți doar: cine caută găsește, zice Modesto.

Paredes, considerând că preambulul a fost suficient, trece la treabă. Il invită pe Modesto să treacă pe sub cordonul ce marchează locul și să intre în magazia de unelte. Modesto refuză cu un gest elegant, dar scrutează încăperea de la distanță.

— Habar nu am avut că acolo era o magazie.

Toată povestea îl plictisește groaznic pe Modesto, așa cum reiese din cordialitatea lui indiferentă.

— Totuși, apare în planurile originale, zice sergentul.

— Interesant, murmură Modesto, pe același ton cu care ar fi spus cât e ceasul.

— Bine. Haideți să mergem acolo, domnilor.

Sergentul ridică vocea, în timp ce scoate dintr-o mapă câteva hârtii.

— Vă mulțumesc că ați venit. Dată fiind importanța a ceea ce am să vă spun, m-am gândit că e mai potrivit să fim față în

față. În plus, țineam mult ca domnul Lax să vadă cu ochii lui locul unde a fost găsit cadavrul. În circumstanțele date, memoria lui e sursa cea mai veche de care dispunem.

— Atunci e o investigație condamnată la eșec, glumește Modesto.

— Vreau să vă mai spun și câteva noutăți, continuă Paredes, uitându-se peste hârtii. Să începem cu faptele: pisica găsită lângă cadavru. Era moartă deja când a fost pusă acolo. Se pare că încă era un pui bine hrănit și răspundea la numele Dickens. Cel puțin așa apare pe plăcuța prinsă de zgarda de la gât. Ce ziceți?

— E un nume potrivit pentru o pisică. Mai știu una care se numea Tolstoi, zice Modesto.

Sergentul Paredes nici măcar nu zâmbește. Vrea să termine odată. Continuă:

— Mai e și verigheta pe care moarta o purta la gât, prinsă de un lănțișor. Am aflat cine a fost Francesc Canals Ambros. Cu siguranță n-o să vă vină să credeți ce am să vă povestesc.

Arcadio și Violeta schimbă o privire însoțită de un zâmbet complice. „Cam mult le-a luat", par să-și zică. Sergentul le dă tot soiul de informații despre sfințișor. Modesto ascultă cu atenție. Îl interesează astfel de povești.

— Așadar, e demonstrat că face minuni? întreabă el.

— Așa se zice, răspunde Paredes. Există multe informații pe internet. Am făcut câteva investigații și am aflat câte ceva în plus. Locuia pe strada Valencia, la numărul 344 și era enoriașul parohiei Concepcion. Cu siguranță că în arhivele parohiale au fost informații despre el și familia lui, dar acestea au fost distruse în timpul Războiului Civil. Era burlac. În dreptul profesiei, în arhivele cimitirului apare „lucrător în comerț" (nu am reușit să aflăm unde muncea). A fost înhumat în 28 iulie 1899, în nișa funerară cu numărul 1.682, din sectorul 1, zona 3 din Cementiri de l'Est. În acea nișă, situată pe rândul al șaselea, din 1876 până în 1924 au mai fost înhumate cinci persoane, doi copii și trei adulți. Am numele lor, dacă vă interesează. În septembrie 1908, rămășițele sale au fost mutate în nișa numărul 138, din zona 4, sectorul 1, unde se găsesc și acum. Motivul pentru care a fost făcută mutarea nu e specificat, dar e mai mult ca sigur că trebuie să aibă legătură

cu minunile facute de el. E destul de incomod să aduci ofrande cuiva ale cărui rămășițe se găsesc în rândul al șaselea. Părinții lui au fost înhumați în aceeași nișă, ani buni mai târziu. Se numeau Francisco și Antonia. După mutare, noua nișă a fost scutită de impozite pe vecie și s-a transformat într-un soi de sanctuar de pelerinaj apocrif. E impresionant. Ați fost acolo?

Cei prezenți dau din cap că nu. Violeta tace.

— Până acum, singura legătură pe care am reușit să o fac între tânărul acesta și familia voastră e că atât el, cât și familia țineau de aceeași parohie.

— Mai e una, adaugă Violeta, surprinzându-i aproape pe toți. Marile Magazine El Siglo. Familia mea a avut legături strânse cu proprietarul acestora, familia Conde. In 1927, bunicul meu i-a făcut portretul unui membru al familiei, don Octavio Conde, cu care era și prieten. Tabloul se află acum la Chicago, într-o expoziție organizată de muzeul la care lucrez.

Sergentul se încruntă.

— Serios? De fapt, e o legătură destul de neclară. Acest tânăr, sfințișorul, a murit în 1899, înainte ca victima care ne interesează să se fi născut măcar. Nu cred că are rost să continuăm investigațiile în această direcție și nici nu cred că are sens să scormonim mai mult.

— Absolut de acord, zice Modesto, gata să considere chestiunea încheiată.

Dar Paredes nu terminase.

—Avem rezultatele de la proba cu ADN și sunt concludente.

Se întoarce către funcționarul care e iar ocupat cu telefonul.

— Iertați-mă, dar v-ar deranja să ne lăsați puțin singuri? Aceasta e o problemă care îi privește strict pe membrii familiei.

Arcadio dă să iasă și el, dar Violeta îl reține.

— Tu ești ca și din familie, zice ea.

Arcadio așteaptă să vadă ce are de zis Modesto, iar acesta aprobă dând din cap. Rămâne și Amelie. După ce ușa de sticlă se închide în urma funcționarului, Paredes continuă:

— După cum veți vedea, gradul de asemănare între ADN-ul domnului Lax și cel al defunctei este unul extrem de ridicat. Pe

scurt: cei de la laborator sunt convinși că această femeie a fost mama dumneavoastră, domnule Lax.

Confirmarea a ceea ce Violeta deja bănuise cade ca o piatră de mormânt. Modesto privește gânditor la Paredes. Îl întreabă dacă poate să vadă hârtiile și se uită atent peste ele timp de câteva minute. I-ar plăcea să găsească în ele ceva care să dezmintă ceea ce tocmai auzise. I le dă Violetei, care respiră tot mai repede.

— Mă temeam de asta! șoptește citind ceea ce Paredes le spusese. Ce oroare!

Paredes încearcă să controleze situația și adaugă:

— În privința cada... – Paredes se corectează repede – defunctei, cercetările au adus date foarte clare. Era o femeie de aproximativ 1,60 m înălțime, de rasă albă și în momentul morții avea în jur de treizeci de ani. Era îmbrăcată cu ceva ce pare a fi o cămașă de noapte de satin, poate chiar și un capot (printre rămășițe s-au găsit catarame și nasturi îmbrăcați în mătase) și purta pantofi. Credem că moartea a survenit vara, între 1935 și 1940, ceea ce coincide cu perioada când a fost pictată fresca și cu dispariția Teresei. Dacă e ea într-adevăr și bazându-ne și pe ceea ce ne-ați spus dumneavoastră, se poate să fi murit în 1936, la vârsta de douăzeci și nouă de ani (și datele chiar se potrivesc). Cauza morții a fost confirmată: strangularea. Înhumarea s-a făcut post-mortem, când abia intrase în faza *rigor mortis*. Trupul nu a fost găsit niciodată, la asta contribuind și fresca pictată ce acoperea intrarea, deși e posibil să mai fi fost și alte cauze. În privința autorului crimei, mă tem că nu putem să spunem nimic sigur. Nu știm cine locuia pe atunci în casă, nici cine ar fi putut să facă așa ceva, chiar dacă mă tem că nu ar mai avea nici o relevanță, pentru că crima s-a prescris de ani de zile. Teresa Bruses nu a moștenit mai nimic din partea familiei, ceea ce elimină posibilitatea unui mobil financiar al crimei. Ne rămâne marele mobil clasic în astfel de crime și el se potrivește și cu *modus operandi*: crima pasională. Dar după atâta timp e imposibil să mai stabilim exact, și cu atât mai puțin să găsim suspectul. Tot ceea ce v-am spus puteți regăsi în rapoartele de la laborator și în cel al entomologului legist. Veți vedea că am acționat cu maximă discreție. Și, credeți-mă, sfârși

sergentul uitându-se pe rând la Modesto şi la Violeta, chiar îmi pare rău.

Violeta citeşte rapoartele, impresionată: „indicatori genetici", „localizare cromozomială", „genele alele transmisibile"...

— Şi asta ce e? întreabă Violeta, indicând o pagină.

— E raportul unde sunt detaliate circumstanţele care au făcut ca trupul să nu se descompună, o lămureşte Paredes. Veţi vedea că umiditatea relativă din interiorul încăperii a fost de 5%.

— Aţi spus că a fost ucisă vara, intervine Arcadio, care ascultase până atunci cu buzele strânse. Cum se poate şti asta?

— E o descoperire facută de entomologul legist, bazată pe anumiţi paraziţi care se pare că apar din hematoame numai vara. Nu ai întotdeauna norocul de a-i găsi.

Violeta citeşte, cu o voce pierită, pasaje care ilustrează ceea ce tocmai spusese sergentul:

— „Ţesuturi foarte uscate care conţin parazitul *Megaselia Scalaris* şi dermestide".

— Exact. *Megaselia Scalaris*. Asta este.

Sergentul adună hârtiile şi le îndeasă în mapă.

— Am să cer să vi se facă o copie, zice. Îmi imaginez că aţi vrea să le păstraţi.

— Adevărul e că nu mă văd citind aceste rapoarte înainte de a dormi, zice Modesto. Mai e şi altceva?

— Din păcate, nu. Mai rămâne doar ca defuncta să fie înmormântată imediat ce judecătoarea va autoriza asta, zice Paredes. Investigaţia noastră i-a sfârşit aici. Legal, cazul va fi închis în curând. Îmi pare rău că nu am putut să fac mai mult.

— Aţi făcut mai mult decât era nevoie, vă asigur, adaugă Modesto, fără intenţia de a fi cordial, însă Paredes îi mulţumeşte printr-un zâmbet.

— Judecătoarea o să vă cheme pentru ultimele formalităţi. Apoi veţi putea face înmormântarea şi întoarce la viaţa de zi cu zi. Dacă nu vă deranjează, mi-ar plăcea să asist.

Nimeni nu spune nimic, apoi Modesto reacţionează:

— Ah, desigur că puteţi asista. Veniţi, dacă vreţi.

Ridică o mână în aer şi întreabă tranşant:

— Spuneți-mi, sergent, asta e tot sau a mai rămas vreun detaliu interesant pe care ar trebui să-l cunoaștem?

— Din partea mea, asta este tot. Dar cred că domnul funcționar are ceva să vă comunice.

Tânărul funcționar devine neliniștit, cineva l-a anunțat că poate reveni.

— Cordonul care marchează locul va fi îndepărtat chiar astăzi, îi anunță Paredes. Apoi veți putea să sărbătoriți.

Funcționarul răsuflă ușurat, dar totodată pare și stingherit. Motivul se datorează expresiei unora dintre cei prezenți.

— Să sărbătorim? întreabă Arcadio.

— Mă rog, nu aș zice chiar așa, spune tânărul funcționar. De fapt, e vorba despre o inaugurare a lucrărilor, ceva simbolic. Ni s-a părut o idee bună, o modalitate de a reda orașului edificiul.

Violeta își încrețește fruntea.

— Se apropie alegerile? întreabă Arcadio.

Funcționarul încă nu are suficientă experiență pentru a rezolva cu diplomație o situație atât de tensionată. S-ar zice că dimpotrivă. Pe măsură ce vorbește, dă și mai tare cu bâta în baltă. Cum ar fi atunci când zice:

— Mă bucur că s-a sfârșit partea urâtă a acestei povești. Vreau să vă rog ceva. Guvernul autonom crede că e mai bine să nu se facă publică toată povestea. Pentru viitorii beneficiari ai acestui spațiu nu ar fi prea atrăgător să știe că citesc într-un loc unde s-a comis un asasinat, înțelegeți? Cred că nu s-ar mai putea concentra la ce au de făcut.

Modesto e de acord.

— Desigur, desigur. Când citești, nu trebuie să fii distras.

— Am adus un document ca să-l semnați. E un contract între patru părți. Dumneavoastră (se uită la Modesto și la Violeta), în calitate de moștenitori ai defunctei. Arcadio Perez, în calitate de responsabil și legatar al testamentului artistului, ale cărui drepturi sunt în vigoare. Și noi, ca moștenitori și administratori ai patrimoniului lui Amadeo Lax. Toți semnatarii se obligă să păstreze tăcerea asupra găsirii rămășițelor pământești și a urmărilor acestei găsiri și să nu publice pe acest subiect nici un articol, carte sau

comentariu timp de douăzeci și cinci de ani, începând cu acest moment.

Tânărul funcționar face din servietă o măsuță. Modesto nici măcar nu citește. Scoate un stilou de argint din buzunarul interior al hainei de catifea și semnează unde îi indică tânărul. După care zice:

— Gata.

Violeta și Arcadio citesc contractul cu atenție. Ca pentru a-i încuraja, funcționarul adaugă:

— Nu putem risca să ne scape din mâini toată această poveste. Urmează să facem aici o investiție importantă și cred din toată inima că discreția ar fi în favoarea noastră a tuturor.

Violeta șoptește:

— A tuturor, mai puțin a Teresei.

— Hai să mergem, draga mea, intervine Modesto, să nu mai pierdem timpul. Dacă mai continui așa, o să pierzi avionul.

Violeta e de acord. Nu-i place cum decurg lucrurile și atitudinea ei spune asta. Chiar dacă, în sinea ei, înțelege de ce contractul îl mulțumește atât de mult pe Modesto: îi oferă mai mult decât un acord bine facut. Îi dă posibilitatea să lase trecutul la locul lui. Intr-un colț, fără să deranjeze. Își dă seama că se află în minoritate, ba mai mult, nici măcar nu poate fi sigură că lucrurile ar trebui să fie tratate altfel. Sfârșește prin a semna unde i se arată și se grăbește să-și ia la revedere.

— Scuzați-mă, zice ea, dar trebuie să ajung la aeroport. Avionul meu decolează peste două ore.

Îi sărută pe obraji pe Arcadio și pe tatăl ei, strânge mâna lui Paredes, îi zâmbește Ameliei și înclină capul către ceilalți doi. Inainte de a ieși, îi zice lui Arcadio:

— Am să-ți scriu.

Odată actele semnate și conversațiile stinse, ies pe rând, iar Modesto și Amelie sunt ultimii care părăsesc locul. Se mai uită o dată la pardoseala murdară, la vechea magazie de unelte, la urmele de pe zid și la cupola care acoperă fostul *patio*.

— E un loc potrivit pentru o sală de lectură, zice Modesto. Îndeamnă la liniște.

Ea e de acord, cum altfel.

— Te simți bine? îl întreabă, aranjându-i eșarfa verde, perfect asortată cu pantalonii.

El o ia de mână și îi zice:

— Nu chiar. Nu-mi place când trebuie să mă prefac.

Amelie îl privește cu tandrețe.

— Of, *cherie*, mai e puțin. O să-i spunem când se va întoarce din Italia. Astăzi nu era un moment potrivit.

Amelie se uită înspre salonul cu șemineu, și cum acolo deja nu mai e nimeni, își ia o expresie de fată îndrăzneață și îl sărută scurt pe Modesto. Apoi îi dă drumul mâinii și iese în fața lui, cu mersul sigur pe care orice asistentă trebuie să-l aibă.

Acum se pierd și vocile lor de-a lungul răsunătorului hol. Să ascultăm cu atenție. Ne amuză să facem asta. Se apropie de baza scării. Se apropie momentul ce reînnoadă tradiția familiei.

Acum, chiar acolo. Picior nătâng. Râsul nervos. Tăcerea finală.

Modesto s-a împiedicat de vrejul de marmură.

***Portretul lui* don *Octavio Conde***
***în biroul său de la El Siglo, 1927***
*Ulei pe pânză, 102 x 45*
*Barcelona, colecție particulară*
*Împrumut special*

Amadeo Lax l-a pictat o singură dată pe cel pe care l-a considerat ani de zile cel mai bun prieten al său. Octavio Conde a fost primul născut al fondatorului marilor magazine El Siglo, iar între 1927 şi 1932 a ajuns să fie şeful consiliului director în cadrul firmei. Născut, ca şi Lax, în 1899, a fost coleg cu el la şcoala-pension iezuită din Sarrià, locul unde au legat o strânsă prietenie. De-a lungul vieții urmau să aibă un destin împlinit, fiecare în meseria sa, colaborând de nenumărate ori. Portretul, expus publicului pentru prima dată, e o dovadă sobră a puterii economice deținute de familia Conde. Octavio Conde e îmbrăcat cu o jachetă, stă țeapăn în spatele biroului său, împodobit cu obiecte ce transmit un mesaj simbolic: creanga de măslin – hărnicia; carafa cu apă – puritatea, clarviziunea; cartea – cunoaşterea; balanța – onestitatea comerciantului. Tabloul, de o verticalitate accentuată, reflectă interesul lui Lax pentru realismul epocii, regăsit şi în grija şi atenția față de natural, realizat prin tuşe lungi şi aerisite. Pe Octavio Conde şi Amadeo Lax i-a legat o strânsă prietenie până în 1932, anul în care Octavio a părăsit oraşul şi s-a stabilit în Statele Unite împreună cu Teresa Bruses, soția prietenului său. Din acel moment, viața lui a căpătat o discreție firească. Aşa cum era de aşteptat, întâmplarea a dus la ruperea prieteniei dintre Lax şi Conde, cel pe care nimeni nu l-a mai întâlnit niciodată.

Lax a realizat afişe publicitare pentru magazinele El Siglo începând din 1919 până în 1932 şi le-a făcut portretul copiilor prietenului său – Eduardo Conde şi Cecilia Gomez de Olmo – şi altor membri ai familiei fondatoare a vastului imperiu comercial, precum don Ricardo Gomez. Toate aceste tablouri, împreună cu cel care ne interesează acum, au fost expuse, începând cu 1915, în sala de şedințe a societății şi cele mai multe dintre ele şi-au găsit nemeritatul sfârşit în incendiul care a distrus magazinele în noaptea de Crăciun din 1932. Portretul lui Octavio s-a păstrat pentru că înainte de incendiu cu

câteva zile a fost împrumutat pentru o expoziție monografică deschisă în 12 decembrie, 1932, la sala Pares. În acele zile, toate afișele publicitare făcute de Lax pentru Marile Magazine El Siglo au fost expuse în propria sală de expoziții a instituției, afișe care au dispărut și ele în urma incendiului.

*Portretiști spanioli ai secolului XX*
(din Catalogul expoziției)
Chicago Art Institute, Statele Unite, 2010

## XI

In încăperile casei Lax, de la demisol până la etajele superioare, s-a dus vestea surprinzătoare că petrecăreața Vicenta și blajinul Julián au dormit împreună.

— Lipiți, ca apa și uleiul, ce mai încolo-ncoace, bombănea Eutimia.

Vicenta Serrano a intrat în rândul servitorilor casei în 1910, vai de capul ei, dar cu bune recomandări, pentru a o înlocui pe Juanita, cea care murise brusc, în somn, la vârsta de șaptezeci de ani. Îndatoririle ei nu erau ușoare: cei trei copii ai stăpânilor crescuseră datorită bucatelor gătite de Juanita, aceleași după care tânjeau toți din casă și, de parcă atât nu ar fi fost suficient, văduvul fostei bucătărese își petrecea ziua așezat la masa din bucătărie, uitându-se la flăcări cu ochii în lacrimi și cu buzele tremurânde.

Dar Vicenta avea douăzeci și patru de ani, era de la țară, cam necioplită, însă isteață și mai harnică decât oricine. Avea câțiva ași în mânecă, precum rețeta de orez cu lapte, învățată de la mama sa, și care i-a dat gata pe bogații catalani, sau înțelepciunea ei ancestrală, care o făcea să fie convinsă că simplitatea și adevărul pot cuceri lumea.

Era evident ce văzuse Julián la ea. Vicenta avea ochi negri, sprâncene groase și un păr lung și ondulat care-i ajungea până la talie. Înfățișarea ei te ducea cu gândul la un animal sălbatic. Mai era și dezinvoltă, râdea tot timpul și când credea că nu o aude nimeni, fredona cântecele în bucătărie:

*Melcu-şi duce casa greu,*
*Nu mai pot de dorul tău...*

Dar tuturor li se părea greu de înţeles cum reuşise Julián – cel care era tare de cap, molâu şi abia deschidea gura – să o cucerească. Până atunci, cu toţii îl crezuseră sărac cu duhul şi trândav, pentru că aproape niciodată nu îl auzeai vorbind şi când nu avea ceva de făcut dormea. Se poate spune că dorinţa, ori iubirea, sau visul de a avea o femeie numai pentru el, când deja nu mai era atât de tânăr, a făcut minuni. În orice caz, caracterul pretendentului a influenţat decisiv rezultatul final: opt ani de zile a tot cochetat Vicenta şi a folosit un întreg repertoriu de cântecele până când Juliá s-a hotărât. Nu a devenit mai vorbăreţ, dar datorită farmecelor feminine atinse mult întinerit vârsta de cincizeci de ani. Ea nu a renunţat la cântecele, doar că acum nu se mai ascundea. Julián se aşeza la masa din bucătărie şi o aplauda, în timp ce ea trebăluia, cântând aluziv:

*Afurisiţii de pureci rău mă pişcă-n turmă*
*Degeaba-i caut, că nu le dau de urmă.*
*Pielea de pe mine toată mă mănâncă*
*Nu ştiţi problema cât e de adâncă.*

Uneori, li se alătura octogenarul Felipe, care înflorise de când aflase că fiul lui îşi pierduse fecioria.

Cum Vicenta şi Julián nu erau căsătoriţi şi nici nu aveau de gând să se cunune, Laia Montull Serrano – născută sâmbătă, 23 octombrie 1920, într-o zi blândă, cu briza bătând uşor dinspre marea liniştită, sub un cer înnorat în zori şi senin seara – a fost considerată copil din flori, ceea ce în acele vremuri era ca şi cum nu ai fi existat.

Imediat după naştere, pentru a binecuvânta venirea ei pe lume, doamna Maria del Roser i-a făcut cadou un medalion de aur cu Fecioara de la Montserrat. In absenţa altor copii în casă, Laia a fost nevoită să se joace mai mult singură, sub privirile îngăduitoare ale adulţilor. A moştenit câteva jucării de lux, uzate sau de-a dreptul stricate, de care nu îi mai păsa nimănui şi nu a

fost seară de Crăciun în care doamna Maria del Roser să nu își amintească de ea și să-i cumpere un ursuleț de pluș sau vreo păpușă, pentru care fetița îi mulțumea, destul de neconvingător, în ziua următoare, ținându-se de mâna mamei, făcând o reverență și sărutând obrazul stăpânei. Aceste ceremonii anuale de mulțumire erau singurele dăți când fetița călca în apartamentele de la etaj. De fiecare dată când ajungea acolo deschidea larg ochii, uluită de tot ceea ce vedea în jur, iar când se întorcea la demisol, în cămăruța cu ferestruica prin care se vedeau numai picioarele trecătorilor, visa să locuiască la etaj.

În primii ani de viață, Laia a locuit împreună cu mama ei. Apoi a împărțit o cameră cu Rosalía, iar când aceasta a plecat, s-a trezit stăpână peste o încăpere cu două paturi și un dulap. În alte timpuri, nu ar fi durat mult până când o altă cameristă ar fi ocupat patul rămas liber, dar după război situația se schimbase mult și întreg orașul părea amorțit. Noul stăpân Lax nu avea nevoie de atâția servitori. Din nefericire, Violeta murise, Juan nu avea să se mai întoarcă, iar stăpânul folosea doar mansarda și cabinetul, iar singura care trăia mai mult sau mai puțin la fel ca întotdeauna – deși tot mai înstrăinată – era doamna Maria del Roser, ce nu se mai despărțea de Conchita. La primul și la al doilea etaj era plin de încăperi ferecate. Spațiul ajunsese să fie prea mare.

Prezentul prelungea destinul fast de care avea parte Laia. Casa, departe de agitația de la începutul secolului, era acum mult mai liniștită. În primii ani ai vieții nimeni nu a pus-o să facă ceva, a crescut fără nici o obligație, făcând numai ceea ce îi plăcea. Trăia practic la bucătărie, alături de mama sa, deși uneori mai dădea câte o raită prin garaj, acolo unde, când stăpânii nu erau acasă, tatăl ei îi dădea voie să urce în automobile. Mașina sa favorită era La Cuadra, ce părea o jucărie uriașă, cu banchetele sale îmbrăcate în piele și spițele vopsite în roșu. Mașina Rolls-Royce i se părea mult prea sobră, potrivită pentru călătorii de afaceri. În interiorul mașinii grupului Hispano Suiza fetița făea pe marea doamnă, inspirându-se de la Teresa, noua și frumoasa stăpână Lax. Își închipuia că și ei îi trimite cineva cadouri numai pentru a-i oferi capriciul de a le refuza. Sau mai bine: visa să fie logodnica unui domn – foarte bogat, desigur și căsătorit – asemenea acelei femei

pe care, într-o noapte când nu avea somn, o găsise adormită pe bancheta din spate.

— Cine e? l-a întrebat pe tatăl său.

Julián, așezat la volan, gata de plecare, s-a supărat pe ea. De aceea Laia s-a gândit că femeia adormită era cineva important. De aceea, precum și pentru că a fost trimisă urgent în camera ei.

— Unde o duci? a insistat ea. E beată?

— Asta nu e treaba ta, i-a zis tatăl său înainte de a închide ușa camerei.

Odată cu venirea noii doamne Lax, casa a mai prins viață. S-a reluat obiceiul de a lua masa în familie, după-amiezile se servea ceai cu biscuiți în salonul doamnelor, biblioteca a redevenit unul dintre locurile cele mai umblate și chiar a apărut și o nouă servitoare, Antonia, o cameristă cu fața ciupită de vărsat de vânt, fosta doică a Teresei. I s-a dat camera ce aparținuse Eutimiei, pentru că numai cineva care nu o cunoscuse pe guvernantă ar fi îndrăznit să profaneze acel loc fără teama de a se întâlni cu fantoma ei.

Din ordinul Teresei, Laia a fost pusă la treabă. Împlinise unsprezece ani când a fost trimisă să dea o mână de ajutor la călcatul rufelor. I se dădeau munci ușoare, iar mama sa a învățat-o tainele bucătăriei, luând-o pe lângă ea ca ajutor de bucătar. Printre obligațiile sale era și aceea de a servi bucatele din carne când familia lua masa. Rosalía i-a croit o uniformă albastru-marin, cu bonetă și șorț și așa a început Laia să se prezinte dinaintea stăpânilor, purtând tăvile pline de rulouri, de fripturi sau de pește. Se apropia, îndatoritoare, și trecea pe la fiecare ca să-și ia porția în ordinea cuvenită: mai întâi doamna cea mai în vârstă, apoi doamnele căsătorite, apoi fetele, iar la urmă domnii, începând tot așa, cu cel mai în vârstă. I se părea un joc. Dacă nu aveau invitați, atunci prima servită era doamna Maria del Roser și Laia se abținea cu greu să nu râdă la câte spunea stăpâna, deși mama sa îi atrăsese atenția că venerabila stăpână suferea de o boală cumplită. Într-o zi a văzut cum stăpâna, profitând de faptul că nimeni nu îi dădea atenție în acel moment, și-a pus două linguri de orez în poală, după care i-a făcut cu ochiul. Altă dată, în timp ce-i servea felul întâi Teresei, a văzut-o ascunzând, una după alta, șase linguri de argint în mânecă. De atunci, înainte de a începe să verifice

tacâmurile de argint, Concha verifica mai întâi încăperile doamnei Maria del Roser, pentru orice eventualitate.

Numai domnul Lax, cu seriozitatea lui, îi impunea respect. Când ajungea la el, se ruga să nu scape tava sau să-i tremure picioarele. Strângea tava doldora de rulouri de parcă ar fi fost un colac de salvare. La început, Amadeo nu o băga în seamă. Laia nici măcar nu era sigură că o vedea, până într-o zi când l-a auzit întrebând în spatele ei:

— Și mucoasa asta cine mai e?

— Fiica lui Julián și a Vicentei, zise Teresa. E deja destul de mare ca să facă și ea ceva.

— E minunat când bucătăresele fac copii cu șoferii, interveni Maria del Roser, ingenuă, referindu-se la odraslele lui Julián, Felipe și Juanita, cei care fuseseră șoferi sau bucătari ai casei.

Invizibilitatea Laiei a ținut puțin. În curând uniforma îi rămase scurtă. Într-un singur an crescuse mai mult de zece centimetri și trupul i se transformase cu totul.

Amadeo o privea acum de fiecare dată când se apropia cu tava. Își încrucișa brațele și o ruga să-l servească, iar în timpul acesta o măsura de sus până jos.

Scena care a urmat a fost o continuare funestă.

Într-o dimineață, foarte devreme, Laia a auzit pe cineva coborând scara. S-a gândit că o fi Concha care caută, ca de atâtea ori, vreun medicament pentru durerile ei de stomac. Sau pentru stăpână, care e supărată încă de cu seară. Dar nu, acei pasi sunau altfel.

A văzut o dâră de lumină pe sub ușa ei. A auzit mâna apăsând clanța. În lumina firavă, l-a văzut pe domnul Lax, îmbrăcat în halatul de catifea, purtând un sfeșnic și nu a înțeles ce se întâmplă. S-a acoperit cu pătura. S-a prefăcut că doarme. Spre surpriza ei, stăpânul închide ușa cu grijă, aproape fără zgomot, apoi se întoarce spre ea. Se apropie. Inima îi bate cu putere. Respiră zgomotos.

— Nu mă păcăli, știu că nu dormi, șoptește domnul Lax.

Lasă sfeșnicul pe podea și se așază lângă ea, pe marginea patului. Întinde o mână, încet, îi caută trupul. Își lasă mâna pe pântecul ei. Apoi mai jos. Fata deschide ochii.

— Bravo, ești cuminte, zice el, zâmbindu-i.

E pentru prima dată când îl vede zâmbind pe domnul Lax. Și e tot pentru prima dată când i se adresează fără să fie la masă.

— Dacă nu țipi, am să-ți fac un cadou, șoptește el.

Este atât de speriată, încât a uitat să mai respire. Și el la fel, se gândește fata, auzindu-l respirând tot mai greu.

— Vrei un cadou? insistă el.

Dă din cap că da. El îndepărtează pătura. Două mâini calde se abat asupra coapselor ei, îi dau jos pantalonii. I se face frig. Și rușine.

Domnul Lax își dezleagă cordonul. Se apropie. Are o privire ciudată, de parcă s-ar simți rău. Se lasă peste ea, cât e de mare. E greu și neplăcut. Singurul lucru plăcut e atingerea catifelei pe picioarele ei.

Brusc, Laia simte ceva îngrozitor care o rupe pe dinăuntru. Doare. Cât pe ce să țipe (cât pe ce să-și piardă cadoul). O palmă îi apasă gura. Tremură, dar nu de frig. El gâfâie tot mai tare. Apoi geme, respiră adânc, se ridică. Își aranjează halatul.

— Gândește-te ce-ți dorești, îi zice, ridicând sfeșnicul. Să-mi spui mâine-noapte, când voi reveni.

Iese fără să facă zgomot. Se duce mulțumit, gândindu-se că în sfârșit a avut parte de ceva bun în acea zi groaznică. De data aceasta nu dă peste vrejul de marmură.

Laia nu mai poate adormi. Rămâne cu ochii pe ușă, gândindu-se că poate stăpânul va reveni.

De acum încolo, așa vor fi zorii fiecărei zile. Până când se va obișnui.

De la: Violeta Lax
Data: 20 martie, 2010
Către: Arcadio Perez
Subiect: De la lacul Como

Mi-am cumpărat un laptop. Aveam nevoie de el şi ţineam neapărat să-ţi scriu. Odată cu acest mesaj, îi fac inaugurarea. Trebuie să-mi pun puţină ordine în gânduri. Dacă îmi va scăpa ceva din tot ceea ce mi se întâmplă, voi sfârşi prin a crede că nu e adevărat. Pe de altă parte, nu cred că voi găsi un loc mai potrivit pentru mesaje lungi şi anacronice, oricât de mult aş călători.

Sunt la Nesso, un sătuc de pe malul lacului Como, la trei sferturi de oră de navigat de la Varenna. De acolo există legături bune cu trenul pentru Milano şi Bergamo, iar de la gară faci câţiva paşi şi ajungi la debarcader. Zeci de bărci traversează lacul în toate direcţiile. Sunt bărci de toate tipurile: lente, rapide, semi-rapide, unele de lungă distanţă, altele te duc doar de pe un mal pe celălalt. Totul este minunat, cu condiţia să nu încerci să le înţelegi orarul.

Gazdele mele deţin singurul hotel din Nesso, o clădire micuţă, cu zece camere, situată pur şi simplu pe apă. Are debarcader propriu şi sprijină un pod roman. Se numeşte Villa Eulalia şi nu e nici pe departe unul dintre palatele luxoase care se văd pe aici, mai degrabă pare un capriciu rezonabil al unor bogătaşi care vor să treacă neobservaţi. Trebuie să recunosc că, dacă intenţia celor care au construit casa a fost să se ascundă de lume, atunci au ales locul perfect.

Actuala proprietară a hotelului e Silvana, mamă a doi gemeni de şase ani, iar soţul ei, Aldo, e medicul satului. Mai au şi alte mici afaceri prin împrejurimi. Închiriază bărci cu motor, organizează excursii şi alte chestii de genul ăsta, totul bazat pe locurile de aici. Pe timpul iernii, când turiştii sunt foarte rari, se bucură de o lungă perioadă de linişte. Dimineţile îşi duc copiii la o şcoală din Como – singura localitate din zonă care merită numele de oraş pentru că are semafoare, centre comerciale şi toată lumea se grăbeşte. Uneori profită de drumul la oraş pentru a face cumpărături sau ca să mănânce la vreun restaurant şi atunci se întorc după-amiază, după ce îşi iau copiii de

la şcoală. Sau, dacă au venit direct acasă, dă unul o fugă, în vreme ce celălalt pregăteşte cina, uitându-se la suprafaţa lacului. Pe scurt, duc o viaţă atât de idilică, încât mă roade invidia.

Când am ajuns, Silvana m-a aşteptat la gară. E o femeie încântătoare. Aşa mi se păruse şi cu o seară înainte, când mi-am anunţat sosirea, iar ea s-a oferit să mă ia de la Milano. Am refuzat, bineînţeles. Şi bine am făcut: călătoria cu trenul de-a lungul lacului a fost minunată.

Silvana e cu un an mai tânără decât mine, dar arată de parcă nu ar avea mai mult de treizeci şi cinci de ani, ori chiar mai puţin. Poate datorită felului neobişnuit de a se îmbrăca, sau liniştii care o însoţeşte tot timpul. Am urcat maşina pe feribot. Am ajuns la Belaggio şi de acolo pe şosea până la Nessa (cred că e suficient numai să auzi toate aceste nume pentru a-ţi crea o imagine). „Ai noroc de vreme bună. În perioada aceasta sunt destul de multe zile noroase", mi-a zis. Pe drum am vorbit despre coincidenţa că amândouă avem gemeni. I-am arătat pozele cu Iago şi Rachel, iar ea fotografii cu băieţii ei, şi amândouă am fost de acord că avem nişte copii minunaţi.

Am remarcat cât de bine vorbeşte spaniolă, cu un uşor accent italian. I-am şi spus. Iată ce mi-a răspuns: „Bineînţeles, doar spaniola e limba mea. Cu mama, şi mai ales cu bunica, niciodată nu am vorbit în altă limbă".

Mi-am mai dat seama că singurul bărbat din viaţa ei părea să fie Aldo. Cel puţin singurul despre care era dispusă să vorbească cu o necunoscută. Pe drum, mi-a povestit cum l-a cunoscut, într-un an când el şi câţiva prieteni de-ai lui au ajuns la Como ca să facă schi nautic. Aldo tocmai se despărţise de prietena lui şi amicii săi încercau să-l facă să uite. Nici nu bănuiau cât de repede avea să se consoleze şi cât de decisivă urmă să fie pentru el acea vară. În anul următor, proaspăt licenţiat, s-a stabilit la Nesso.

„Toţi prietenii lui se întreabă cum de nu duce dorul oraşului, dar pentru a afla răspunsul e nevoie să petreci aici ceva mai mult timp decât o vacanţă de vară", mi-a zis Silvana râzând.

În casă ne-a întâmpinat o aromă delicioasă de mâncare proaspătă.

„Mama mea face pe bucătăreasa şi nu vrea nicidecum să renunţe. O să înţelegi chiar astăzi de ce nu insist să se retragă", a glumit ea.

Pardoseala din antreu e de ardezie cu motive geometrice. Mai există o oglindă, un covor şi un scrin. E ca şi cum ai intra în propria ta casă.

„Intră, cred că e mama la bucătărie", mi-a zis Silvana, deschizând o uşă în dreapta.

Restaurantul e mic, are vreo şase mese, foarte intim. Ferestrele dau spre lac şi spre debarcader. Mai e un şemineu deasupra căruia

atârnă un tablou cu o femeie. M-aş fi uitat mai bine la el, chiar şi numai din defect profesional, dar tocmai atunci a apărut mama Silvanei.

„Ce bucurie să vă avem aici, Violeta", a zis Fiorella Otrante, sărutându-mă cu mai multă efuziune decât mă aşteptam.

Am observat imediat cât de mult seamănă cele două, chiar şi în faptul de a nu-şi arăta vârsta. Mai târziu aveam să aflu că Fiorella are mai bine de şaptezeci de ani şi te asigur că încă este foarte frumoasă. „Şi acum nu sunt în cele mai bune momente ale mele", a răspuns ea complimentului meu.

Făcea aluzie la dispariţia mamei sale. I-am prezentat condoleanţele mele şi am rugat-o să mă tutuiască. Mă simţeam ca un personaj dintr-o piesă de teatru de Oscar Wilde.

La cină am mâncat păstrăv umplut, o mâncare tipică zonei. Fiorella a gătit special pentru mine. Apoi am povestit până când am auzit nişte clopote bătând miezul nopţii.

Mi s-a părut ciudat că nu se arăta nici unul dintre copii.

„Astăzi au rămas la Milano, cu cealaltă bunică", a zis Silvana.

În timp ce fiica pregătea o cafea, mama ei a pus problema pe tapet.

„Vrei să vorbim acum despre chestiunea despre care ţi-am scris în scrisoare sau mai bine o lăsăm pe mâine-dimineaţă?"

I-am răspuns cu sinceritate.

„Adevărul e că mor de curiozitate."

„Atunci, dă-mi te rog nişte hârtii din primul sertar al dulapului. Şi ochelarii, dacă eşti bună."

Fiorella a adunat cu grijă firimiturile de pâine, a aşezat documentele pe masă, şi-a pus ochelarii, apoi a mijit ochii de parcă ar fi vrut să-şi fixeze privirea pe ceva anume, dar a renunţat. Şi-a luat ochelarii de la ochi şi s-a uitat lung la mine.

„Înainte de toate, vreau să ştii că atât eu, cât şi fiica mea suntem gata să îndeplinim până în cele mai mici detalii ultimele dispoziţii ale mamei mele. Avem încredere că ne vei ajuta să facem asta."

Nu ştiam la ce se referă, dar am dat din cap că da. Şi-a pus ochelarii şi a continuat:

„Testamentul mamei ne-a adus câteva surprize destul de ciudate. La un loc cu dispoziţiile pe care le ştiam deja, privitoare la hotel şi la conturile bancare, notarul ne-a mai spus şi despre un act adiţional, supus unor condiţii. Nu am auzit vorbindu-se de aşa ceva niciodată. Ne-a dat o scrisoare de la mama şi o legătură de chei. Pe o plăcuţă prinsă de breloc apărea o adresă neobişnuită, un anume kilometru de pe Via Borgonuovo, şoseaua care uneşte Nesso cu satul vecin, Cavagnola. E o zonă sălbatică, plină de promontorii, pustie. Ne-a mirat foarte tare, nu numai pentru geografia locului, ci mai ales pentru

că niciodată nu ne spusese că am deține acolo vreo proprietate. Imediat ce am ieşit de la notar, ne-am hotărât să mergem să vedem locul. Am găsit o cabană de piatră, ascunsă de vegetație, lipită de promontoriu. Cândva trebuie să fi fost o mănăstire abandonată pe care cineva a reamenajat-o, pe când astfel de lucruri încă se puteau face fără avizul autorităților. Dacă nu ai nimic împotrivă, ne-ar plăcea să te ducem acolo mâine-dimineață. Până atunci, aş vrea să arunci o privire peste testament, la dispozițiile despre care ți-am vorbit".

Fără îndoială, gazda mea se dovedea un maestru al suspansului. Testamentul era ceea ce mă aşteptam să fie: o învălmăşeală de termeni juridici, în italiană; numai că era semnat cu un nume care mi-a atras atenția: Eulalia Montull Serrano.

Îți imaginezi cât de agitată am dormit în acea noapte.

Dimineața m-au dus la cabană. Cine a ridicat-o acolo, a vrut să uite de lume, e limpede. Acoperişul fusese reparat, ceea ce le-a surprins şi pe ele, căci demonstra faptul că mama ei avusese grijă ca acea cabană să fie păstrată în bune condiții, chiar dacă nu i-ar fi călcat niciodată pragul.

„Pregăteşte-te de o surpriză", m-a avertizat Silvana când am pătruns în sanctuar.

Să nu-ți închipui că exagerez spunând „sanctuar". Am intrat în atelierul unui pictor. Avea un aer ireal, dar numai pentru că totul era la locul lui: pensulele în cutii, şevaletele adunate, pânzele pe categorii. Dacă nu ar fi fost mirosul şi praful gros, ai fi putut crede că tocmai urma să sosească cineva. Lângă un perete am dat peste o grămadă acoperită cu un cearşaf. L-am îndepărtat şi sub el am găsit zeci de pânze. Treizeci şi două, mai precis. Erau grupate cu atenție, după mărime, separate cu ziare.

„Cred că mama le-a aranjat. Şi bănuiesc că tot ea a acoperit şi pânzele; ca să le protejeze sau ca să nu le vadă, cine ştie."

Mi-au arătat un tablou. Primul care le-a venit la îndemână. Era un nud feminin. Am recunoscut imediat stilul. Tehnica, detaliile, conturul, pregătirea obsesivă a tabloului (prea multă pânză, prinsă cu prea multe capse). Încă dinainte de a vedea semnătura, deja îmi pusesem nenumărate întrebări.

Ai ghicit? Sunt tablouri pictate de bunicul meu. Autentice. Şi toate sunt nuduri feminine.

„Mama mea a fost modelul", mi-a spus Fiorella. „Când le vei vedea pe toate, ai să înțelegi de ce le ținea ascunse."

„Şi atelierul acesta?" am întrebat.

„E locul unde a pictat bunicul tău câtă vreme a stat aici", mi-a zis Fiorella.

M-am încruntat.

„Dar... Nu cred că Amadeo Lax a stat aici. Nici un biograf nu a pomenit vreodată de aşa ceva."

„Ai dovada chiar sub ochii tăi", a zis Fiorella arătând în jur. „Biografii se pot înşela."

„Stai cât vrei, Violeta", interveni Silvana. „Ţi-am spus deja că poţi să rămâi în casă cât vrei. Poate vei dori să studiezi mai bine tablourile pentru a fi sigură că sunt autentice."

Am dat din cap că da, dar numai pentru a câştiga timp. Mintea mea o luase razna. În privinţa autenticităţii tablourilor, te asigur că nu e nici o îndoială. E limpede. Când le vei vedea, vei înţelege ce vreau să spun.

Ca aperitiv, îţi dau câteva date: e vorba de treizeci şi două de nuduri. Treizeci şi două! E incredibil! Unul dintre ele e identic cu *Il falso ricordo*, dar mult mai bun. Vreau să spun că tabloul celălalt pare o palidă copie a acestuia şi că acesta este, fără îndoială, originalul. Fapt confirmat şi din datarea lui. Căci, după cum îţi poţi închipui, aceste tablouri sunt datate şi intitulate, cu mare atenţie, aşa cum sunt toate tablourile lui Lax.

Ultimele două zile le-am petrecut analizând pe rând nudurile şi am scris un inventar. Cred că le va fi util celor de la MNAC. Ţi-l ataşez pentru ca tu să-l dai mai departe unde trebuie, celor care pot lua decizii în acest caz, iar dacă ţi se pare în regulă, după ce lucrurile vor fi făcute cum trebuie, să informăm şi presa. Silvana şi Fiorella sunt de acord. Când vei afla condiţiile stabilite de defunctă prin testament vei ţipa de bucurie (şi vei simţi nevoia de a spune în gura mare): a donat cele treizeci şi două de tablouri Muzeului Naţional al Cataluniei, da, dar cu trei condiţii. Prima condiţie este să fie expuse împreună cu restul operei lui Lax, într-o sală aparte din zona principală. A lăsat foarte clar să se înţeleagă că nu vrea ca tablourile să fie expuse printre alte tablouri ale altor artişti, dar nici să fie îndepărtate de colecţiile cele mai importante. A doua condiţie este ca eu să fiu curatorul expoziţiei care le va reuni. Iar a treia este ca totul să se realizeze în decurs de trei ani de la moartea sa. Dacă vor trece trei ani fără ca Guvernul Autonom să fi făcut ceea ce trebuia, lucrările vor intra automat în patrimoniul Muzeului Prado. Şi mă numeşte pe mine legatar testamentar, pentru a fi sigură că testamentul va fi respectat. Nu-i aşa că pare un vis?

Un vis sau o glumă, ştiu. Până la urmă este exact ceea ce tu urmăreşti de atâta timp. Ceea ce îşi dorea şi bunicul.

În încheiere, vreau să-ţi mai spun că acest loc mă ajută să înţeleg mai bine tot ceea ce s-a întâmplat în aceste ultime zile. Am fost atât

de confuză, încât nici măcar n-am reuşit să trag concluziile cele mai evidente.

Noaptea trecută, după ce am privit tablourile ore în şir, i-am spus Silvanei:

„Nu mă surprinde că bunicul meu s-a hotărât să petreacă un timp aici, ca invitat al bunicii tale. Şi mie îmi vine să rămân aici pentru totdeauna. După cum vezi, istoria se repetă."

Silvana m-a privit cu o uşoară suspiciune.

„Invitat? Nu, nu, Violeta. E mult mai complicat decât atât. A fost iubirea vieții ei. Amadeo Lax e şi bunicul meu."

## Inventarul celor 32 de lucrări inedite de Amadeo Lax donate de doamna Eulalia Montull Serrano conducerii Muzeului de Artă al Cataluniei (MNAC)

Alcătuit de Violeta Lax, doctor în istoria artei
(specializată în pictura modernistă şi novecentistă[1]),
director la Art Institute din Chicago.
Nesso, Como, Italia, 26 martie 2010

### Descrierea generală a donației

Este vorba despre 32 de picturi în ulei pe pânză, realizate la maturitate de către pictorul Amadeo Lax (Barcelona, 1889-1974). Toate au date cuprinse între 1935 şi 1940, primului an corespunzându-i 47% dintre lucrări (14 tablouri), iar restul după cum urmează: 6 tablouri în 1936; 2 în 1937; 4 în 1938; 3 în 1939 şi 3 în 1940. Tematica e comună: nudul feminin. În 29 dintre tablouri modelul este acelaşi, în celelalte 3 nu se poate şti cu exactitate pentru că sunt detalii anatomice.

Toate lucrările sunt semnate, datate de Amadeo Lax şi poartă titlul pe dosul pânzei, aşa cum obişnuia artistul. Ramele prezintă caracteristici comune celor utilizate de autor, inclusiv minuțiozitatea în fixarea pânzei la colțuri (un detaliu care uşurează identificarea şi autentificarea lucrărilor).

Am numerotat tablourile respectând ordinea în care au fost sprijinite de peretele din atelier. Ordonarea lor s-a făcut după criteriul dimensiunilor, cel mai mare tablou fiind cel mai apropiat de perete.

### Aspecte importante:

Inegalabila lor valoare artistică este dată şi de faptul că este abordată o tematică practic inedită în cadrul operei lui Amadeo Lax. Cu o singură excepție – *Il falso ricordo*, o lucrare din 1962, achiziționată de baronul Heini Thyssen, care acum face parte din colecția permanentă a Muzeului Thyssen-Bornemisza din Madrid – pictorul nu a fost interesat, spunând că-l plictiseşte, de nudul feminin.

Valoarea estimativă a întregii donații este de 15 milioane de euro.

---

1 Novecentismo a fost un curent literar-artistic spaniol, din prima parte a secolului XX, integrat mişcărilor de avangardă. Termenul *novecentismo* l-a impus Eugenio D'Ors. (N. tr.)

**Descrierea lucrărilor (rezumat)**

Nr. 1. *Frig*, 200 x 170 cm, ulei pe pânză, 1939

Este cel mai mare tablou din colecție. Reprezintă o scenă de interior. Figura feminină este așezată în jumătatea stângă a tabloului. E o femeie tânără, frumoasă, goală, așezată pe un scaun acoperit cu o husă albă, are mâinile întinse spre foc, capul întors spre privitor, iar părul lung, des și negru îi cade pe spate. Privirea vie și gravitatea expresiei reușesc să atragă atenția privitorului. În partea dreaptă ies în evidență focul din șemineu, o frântură dintr-o oglindă și câteva frunze.

Nr. 11. *Dacă pereții ar vorbi*, 170 x 140 cm, ulei pe pânză, 1936

Modelul este culcat pe o parte pe o canapea, lângă o fereastră prin care se vede lacul Como. Femeia are părul prins și e îmbrăcată într-un costum de inspirație populară, cu fusta ridicată până la talie, lăsând să se vadă chiloții coborâți pe coapse și părul pubian des. Atitudinea de abandon a femeii, mâinile sale relaxate și picioarele desfăcute accentuează încărcătura erotică a compoziției. Ca o curiozitate, și adăugând un plus la cele spuse mai sus, centrul geometric al tabloului este ocupat chiar de pubisul modelului. Și merită să spunem din nou cât de neobișnuite sunt un astfel de subiect și realizarea lui în cadrul operei lui Amadeo Lax.

Nr. 17. *La nuda verità*[1] (*Adevărul despuiat*), 165 x 94 cm, ulei pe pânză, 1940

Tabloul o reprezintă pe femeie așezată pe un jilț, complet dezbrăcată, cu picioarele desfăcute, expusă ochilor privitorului. Pubisul este din nou centrul atenției și al tabloului. În acest tablou, părul pubian nu mai apare, iar vulva – realizată din tușe groase de roșu și alb – e de un realism uluitor. Remarcăm că e vorba despre o versiune mult mai bună – cu siguranță anterioară – a lucrării *Il falso ricordo* (datată 1962), care în prezent face parte din colecția muzeului Thyssen-Bornemisza. Până când cele două tablouri vor fi analizate așa cum trebuie, putem spune că *La nuda verità* e lucrată mai meticulos, cu tușe mai fine și o gamă cromatică superioară.

Nr. 20. *Siesta*, 150 x 150 cm, ulei pe pânză, 1936

Același model feminin, adormit. Dintre cutele cearșafului iese capul – negrul părului răsfirat pe pernă contrastează cu albul așternutului – și un sân al cărui sfârc – iarăși – ocupă centrul tabloului.

---

1 În italiană, în original. (N. tr.)

Erotismul este dat tocmai de acest detaliu, altfel lucrarea ar fi fost absolut ingenuă.

Nr. 26. *Rana deschisă*, 120 x 93 cm, ulei pe pânză, 1935

Pictorul reia clasica temă a „spinului". Modelul stă pe o stâncă lângă apele liniştite ale lacului şi îşi scoate un spin din piciorul stâng. Îşi sprijină glezna piciorului stâng pe genunchiul piciorului drept, într-aşa fel încât prin deschizătura picioarelor goale se poate vedea zona pubiană. Se remarcă încă o dată realismul şi meticulozitatea anatomică cu care artistul a desenat vulva, arătată accidental, într-aşa fel încât artistul şi privitorul capătă rolul de *voyeur*.

Nr. 29. 70 x 70 cm, ulei pe pânză, 1935

Unul dintre cele trei detalii anatomice ale colecţiei. Reprezintă o mână sprijinindu-se pe un sân. E imposibil de stabilit dacă este vorba despre acelaşi model feminin, chiar dacă totul indică a fi aşa. Tuşele groase lasă pânza neacoperită pe alocuri. Se poate să fie vorba de un studiu.

Notă: Lista completă a fost trimisă conducerii MNAC pentru o primă valorizare. Prezentul rezumat a fost realizat cu intenţia de a fi înaintat presei şi de a face astfel cunoscute dispoziţiile testamentare. La cerere, se pot obţine fotografii cu respectivele tablouri. Pentru mai multe informaţii, vă rugăm să intraţi în legătură cu Arcadio Perez.

## XII

La 10 martie 1908, Maria del Roser Golorons s-a hotărât să renunțe la interdicția autoimpusă de a deschide cutia de bijuterii franțuzească din aur și sticlă ce-i aparținuse bunicii sale. A încuiat mai întâi ușa, apoi a dus cutia în salonaș, a pus-o pe masă, a învârtit cheița și a ridicat capacul. Conținutul cutiei a adus-o în pragul plânsului. S-a simțit vinovată de o trădare inexistentă, care a făcut-o să-și amintească de copilărie, atunci când deschidea pe furiș sipetul cu bijuterii și încerca cercei, coliere și brățări. Se temea de broșele care o înțepau cu picioruşele lor filigranate. Pe atunci nu-și dădea seama că mama ei nu prea avea ocazia de a purta acele minunății, pentru că nu era altceva decât o serioasă fiică de croitoreasă, închisă mereu în casă, și îi plăcea să-și imagineze luxul acelei străbunici rotofeie care supraviețuise războaielor carliste fără să-și dea vreodată jos bijuteriile și că într-o bună zi va deveni și ea o astfel de doamnă impunătoare și doldora de pietre prețioase.

Acum, când bijuteriile îi aparțineau și peste trei luni avea să termine perioada de doliu ținută după mama ei, nu se mai simțea deloc așa. In timp ce frumusețea bijuteriilor îi făcea inima să bată mai repede, îi părea rău că nu mai exista și celălalt motiv de emoție, acela de a ști că în orice clipă stăpâna de drept a bijuteriilor s-ar putea întoarce și ar găsi-o din nou cu urechile supraîncărcate de pietre prețioase, trecând peste porunca ei expresă și închipuindu-se fiind ceea ce nici o femeie din casă nu-și permisese vreodată să fie.

— Va veni și momentul să le porți, atunci când eu nu voi mai fi, i-a zis odată maică-sa, punând bijuteriile la locul lor, dar mai întâi va trebui să le meriți.

Maria del Roser le scoase pe rând din cutie și le înșiră pe un prosop curat. Trebuia să le aleagă pe cele ce aveau să strălucească în acea noapte anume, prima în care va ieși din nou, după ritualurile epuizante ale morții, atunci când bijuteriile se vor obișnui cu pielea ei, și nu cu cea a mamei, a bunicii ori a străbunicii ei. Se gândi că nu le merita, că nu se respecta regula impusă de mama ei și în fiecare dintre bijuterii văzu nu un capriciu sofisticat și luxos, ci o părticică din maică-sa. I se pusese un nod în gât și atunci auzi apropiindu-se sforăitul unui motor, care se opri exact în dreptul casei sale, apoi o hărmălaie de nedescris începu în stradă. Îndepărtă puțin perdeaua pentru a vedea ce se întâmplă. Și îl văzu pe însuși regele Alfonso XIII coborând din Hispano Suiza, mașina lui Rodolfo, ajutat de doi domni ce i se păreau cunoscuți și urcând cu greu cele câteva trepte de la intrarea în casă. Se gândi că servitorii nu vor îndrăzni să dea față cu regele și lăsă bijuteriile baltă, fără să le mai pună în cutia franțuzească. Își verifică ținuta în oglindă, închise salonașul cu cheia și coborî scările fără să se împiedice, pentru a-l primi cum se cuvine pe ilustrul oaspete.

Îl găsi pe rege prăbușit într-unul dintre fotoliile îmbrăcate în catifea galbenă, cu capul dat pe spate, sprijinit pe o pernă, în timp ce câțiva bărbați din suită se chinuiau să-i scoată cizmele. Purta o uniformă ce părea destul de incomodă, supraîncărcată cu decorații. Soldații din garda regelui, în uniformă de gală, păreau o turmă de oi rămasă fără păstor. Cei ce-l însoțeau, membri ai celor mai bune familii din oraș, printre care se vedeau și tineri de aceeași vârstă cu gazda, simțeau cum îi ia tremuratul numai gândindu-se la ceea ce s-ar putea întâmpla. Servitoarele stăteau buluc pe scară, urmărind cu sufletul la gură ce se întâmpla în fața șemineului și gata să dea o mână de ajutor dacă era cazul. Și chiar a fost: domnul Maura a cerut un evantai pentru a răcori obrajii regelui, iar Conchita s-a grăbit să ia din scrin evantaiul împletit din răchită cu care obișnuia să le facă vânt copiilor și l-a pus în mâinile prim-ministrului.

— I s-a făcut rău, bietul de el, a șoptit Rodolfo la urechea soției lui, imediat ce aceasta a apărut printre toate acele suflete dezorientate de problema regelui. Nu mă miră, la ce program a avut. Nu a avut timp nici să meargă la baie.

A fost trimisă o mașină pentru a-l aduce pe doctorul Gambus, care a venit plin de solicitudine. Regele deja își mișcase capul și părea să delireze în șoaptă. Buzele i se mișcau ca și cum ar fi rostit o rugăciune. Medicul l-a privit atent, grijuliu, de parcă s-ar fi temut să-l întrerupă, cu o expresie gravă. La fel ca toți cei prezenți, credea și el că regele avea o vârstă la care asemenea leșinuri nu erau explicabile. În acel an, 1908, regele abia împlinise douăzeci și doi de ani. Trăiți la maximum, asta e drept.

În timp ce regele își venea treptat în fire și doctorul Gambus umplea salonul cu mirosurile trusei sale medicale, Maria del Roser i-a invitat pe toți să iasă în *patio* și a dat dispoziții să se servească un aperitiv.

— Puteau și ei să ne anunțe, boscorodea Eutimia, aș fi făcut casa lună și aș fi pavoazat-o cum se cuvine.

Îndreptându-se către camera sa pentru a-și schimba pantofii cei noi, cumpărați pentru acea ocazie, cu alții mai vechi, care să nu-i tortureze picioarele, Rodolfo găsi câteva momente pentru a-i spune soției sale ce se petrecuse în cursul dimineții. Maria del Roser a încercat să se opună, dar Rodolfo era hotărât.

— Dacă nu-mi schimb pantofii, voi sfârși prin a susține Republica, a zis așezându-se pentru a se descălța, pe când Maria del Roser ardea de nerăbdare să audă ce se petrecuse. Cred că bietul rege suferă de un guturai serios. Mi-am dat seama de asta imediat ce l-am văzut coborând din tren, fix la nouă și cinci minute, în Paseo de Gracia. Înainte de a urca în mașină, ne-a și întrebat dacă vreunul dintre noi nu are o batistă și până să ajungă la Las Ramblas folosise deja două sau trei. Prins de atare gripă și însoțit de consilieri, de cardinal, de șeful statului-major și de episcop, silit să asculte toate glumele stupide, nu i-a fost deloc ușor. La biserica Marced a ajuns atât de palid, încât nu te puteai uita la el cum se chinuia să reziste sub paliu, apoi la *Te deum*. Totuși, se părea că slujba îi prinsese cât de cât bine, și după ce a sărutat mâna Fecioarei, arăta mai întremat. Dar a fost numai o impresie. Încet, el murdărind batiste și noi căutând altele să-i dăm, ne-am îndreptat către intersecția străzii Reina Regente cu Consulado, pentru a continua programul zilei. Acolo, la numărul 71 de pe strada Ancha, se află proprietatea marchizului de Monistrol, adică locul

ales pentru a începe demolarea. Nu-ți poți imagina, Rorrita, câte scaune și steaguri și flamuri și gărzi de corp încap în acea porțiune de stradă. A fost imposibil de numărat. Și cum de la un asemenea moment nu putea lipsi o muzică adecvată, se aflau acolo, morți de emoție și îmbrăcați în cele mai bune uniforme, muzicanții din cel puțin patru fanfare municipale, inclusiv cei de la Talleres Salesianos și din regimentul de infanterie Alcántara, de-ți era mai mare dragul să-i vezi. Și ca totul să fie pus la punct până la cel mai mic detaliu, cineva se îngrijise ca la tribuna regală să fie agățate ghivece cu flori, dar, cum el strănuta încontinuu, s-a dat ordin să fie luate degrabă, temându-se că plantele i-au provocat o alergie. Ah, Rorro, ți-ar fi plăcut să-l vezi acolo, demn și trufaș, ca și cum s-ar fi aflat în balconul palatului. S-a putut vedea și un steag pe care era scris Cerdà[1], cred că era acolo pentru a păstra formalitățile și a da bine la Madrid, pentru că altfel se știe că nimeni nu l-a ajutat niciodată cu nimic, doar dacă nu cumva criticile și ofensele au ajuns monedă de schimb, ceea ce nu ar fi de mirare venind din partea unor asemenea politruci. Când au început discursurile, nu mai rămăsese nici un scaun care să nu fie ocupat de o persoană sus-pusă. S-a nimerit să stau în rândul al treilea, având drept unică panoramă ceafa directorului de la banca Hispano Colonial, mândru de nu-și mai încăpea în piele ca socru mare (și el e cel ce trebuie să plătească nunta, bineînțeles). Destul de congestionat părea și deputatul Puig i Cadafalch, dar amândoi știm că nu din spirit de sacrificiu pentru rege, ci mai degrabă pentru că încerca din răsputeri să găsească niște răspunsuri potrivite pentru a doua zi când avea să fie acuzat în consiliul municipal că e regalist și antibarcelonez. Cambo, în schimb, stătea atât de liniștit, ca și cum dacă Maura, acoliții lui și însuși regele se aflau acolo, nu mai avea nevoie nici măcar de soție. Discursul lui Sanllehy a fost lipsit de substanță și prea lung, la fel ca al primarului, și doar faptul că s-a referit la consilierul Bastardas a mai înviorat puțin atmosfera, căci numai comentariile la absența unora a stârnit murmure și a mai oprit asistența din căscat. Mai ajungea câte

1 Ildefons Cerdà i Sunyer (1815-1876) a conceput planul extinderii urbanistice a Barcelonei.

unul cu capul în traistă și întreba unde e Bastardas, dacă e răcit și el. „Nici vorbă, doar că Bastardas ar fi vrut ca întreaga ceremonie să aibă loc marți", i-a răspuns unul, încântat că are motiv să vorbească în gura mare. „Or fi având ceva împotriva zilei de miercuri." „Nu, doar că marți nici Maura și nici regele nu puteau să vină." Aș putea jura că în timpul discursurilor l-am văzut pe marchizul de Comillas, și nu numai pe el, dând dezaprobator din cap. Aplauzele l-au salvat de la oprobriu, căci și-a revenit și a fost gata să strige, odată cu toți ceilalți, în catalana lui perfectă: „*Visca el Rei!*"[1] Și dacă tot veni vorba de forțele conservatoare, trebuie să-ți spun că Maura ne-a lăsat pe toți cu gura căscată prin discursul său ce părea de intrare în Academia Regală, bombastic și plin de înfloriturI: „La fel ca un copac plin de sevă care dă vlăstare noi și puternice pentru a face flori frumoase și multe, tot așa Barcelona, acest oraș plin de viață, are nevoie de o reformă, înlocuind străduțele înguste ale vechiului oraș cu bulevarde noi și bla bla bla". Ne-a lăsat pe toți buimaci, gândindu-ne la înflorire, în vreme ce Maura și oficialitățile, cu regele în față, se îndreptau deja către numărul 71. Acolo i-a întâmpinat un subaltern cu târnăcopul în mână. Nu era un târnăcop obișnuit, nu te speria, ci unul din argint și aur, conceput special pentru această ocazie, cu coada din salcâm. O adevărată piesă de muzeu, ce mai, deși va fi greu de spus în ce muzeu să o expună. Sanllehy a luat târnăcopul și plin de solemnitate, de parcă i-ar fi dat ceva în grijă, i l-a întins regelui. Și îți vine să crezi că regele l-a apucat foarte firesc și chiar cu profesionalism, de parcă toată viața nu ar fi făcut altceva decât să demoleze orașe? „Și ce se întâmplă dacă piatra nu cade?" a întrebat unul dintre aceia care niciodată nu au încredere în aptitudinile casei de Bourbon. Comillas i-a explicat (habar nu am de unde știa): „Imposibil, domnule, stați liniștit. Piatra a fost dislocată și se mișcă mai tare decât măseaua unui moș". Au fost și comentarii răutăcioase, de pildă: „Asta e ce voiam eu să văd: regele la spart piatră". În sfârșit, piatra s-a desprins fără emoții, cum era de așteptat și toată lumea a aplaudat, iar regele a cerut o altă batistă. După fotografiile pentru presă și saluturile de rigoare,

1 *Trăiască regele*, în catalană, în original. (N. tr.)

alaiul s-a pornit din nou și, conform programului, urmau audiența, masa și recepția la locul stabilit, adică la Cartierul General. Dar când a urcat în mașină, bietul Alfonso era palid și transpirat. Cineva l-a întrebat dacă se simte bine, dacă vrea să schimbe programul, dar el s-a mulțumit să spună: „Nu, nu, continuăm. Ce urmează? Masa?" Când a aflat că șase sute de industriași îl așteptau pentru a-i prezenta cele mai noi realizări, a închis ochii, și-a șters sudoarea cu mâneca uniformei de amiral și a zis: „Atunci, așa rămâne". Dar chiar nu s-a mai putut continua cu programul. Ajuns la Cartierul General, regele nu mai deschidea ochii și nici nu mai răspundea la zgâlțâielile venite din partea apropiaților săi. Cineva a întrebat în glumă dacă nu cumva Bastardas a fost cel care a organizat acel maraton. S-a vorbit de otrăvire, de un alt atentat și alte și alte exagerări de felul acesta. Comentau cu toții și păreau mai preocupați de întârzierea la program decât de sănătatea celui ce leșinase și, cum nimeni nu părea să aibă nici o idee clară, am dat ordin să fie adus imediat în casa noastră și toți au fost de acord. Mă gândeam că așa, cu un drum, o să-mi schimb și pantofii. Și nu te supăra pe mine, Rorrita, dar știu prea bine că nu ai suporta un soț șchiop.

Rorro zâmbea, mulțumită de cronica lui Rodolfo, plină de detalii care o făcuseră să se simtă de parcă ar fi fost acolo. Îl privi cu drag.

— Ca de obicei, ai procedat foarte bine, dragul meu.

Rodolfo, încălțat acum cu vechile lui cizme, suspină ușurat.

— Știam că mă vei înțelege. Iar acum hai să coborâm, aud agitație la parter și nu vreau să spună cineva că gazdele se ascund.

Agitația se datora sosirii cardinalului, însoțit de alaiul său, de doi sau trei episcopi și un protopop, care după ce au lăudat scurt iscusința medicului Gambus, s-au dus direct la locul unde se serveau aperitivele, de parcă ar fi cunoscut drumul. Și-au dat seama că în acea casă se mânca foarte bine și că se vorbea numai despre recepția de gală prevăzută pentru acea seară, la teatrul Liceo. Si amândouă constatările i-au făcut să fie mulțumiți.

— Cred că recepția nu ar trebui suspendată. Maiestatea sa nu poate să dezamăgească atâta lume pentru un simplu guturai, a zis

excelența sa, Laguarda, care nu era numai episcop, ci și expert în mecanismul relațiilor de putere.

Cardinalul și însoțitorii săi, cu gurile pline, au fost de acord, dându-i dreptate excelenței sale.

Întâmplarea i-a dat aripi Eutimiei, care a trăit pentru ultima dată momente cu adevărat memorabile. Împlinise deja șaizeci și trei de ani, dar faptul că s-a aflat la comandă timp de câteva ore i-a redat tinerețea și s-a putut vedea pe ea cât de mult s-a bucurat dând ordine să se pună la rece mai multă șampanie, să se pregătească mai multe tartine, să fie aduse mai multe mezeluri. Iar la finalul zilei, într-adevăr a obținut ceea ce ei i s-a părut o recompensă binemeritată pentru toți anii de serviciu, atunci când Alfonso XIII, simțindu-se mai bine, zâmbind ușor, i-a spus că totul fusese delicios. Eutimia a simțit că îi sare inima din piept și s-a grăbit să ducă mâna la medalionul unde păstra câteva fire din mustața soțului ei, pentru ca astfel să se bucure și el de acel moment nemaipomenit. Faptul că îl pusese pe picioare pe regele Spaniei a făcut-o să fie fericită pentru tot restul zilelor ei.

— Ce trist e un *vernissage* la care asistă numai bărbați, chiar dacă unii au panaș și pieptul plin de decorații, șopti Concha la urechea Juanitei, uitându-se la domnii în uniformă adunați în *patio*. Dacă am fi știut, am fi arborat drapelul.

Maria del Roser i-ar fi dat dreptate. Și ea tânjea după drapel și după costumele de gală ce aveau să strălucească în toată splendoarea lor în acea seară, la teatrul Liceo. Se hotărâse să asiste pentru Rodolfo, care detesta conversațiile de convenință și nu mai știa ce să zică imediat după ce se pronunțau formalitățile de rigoare. Maria del Roser știa cât de penibile pot fi tăcerile care apar în mijlocul unui grup, mai ales cele care derivă din nerozia celor prezenți, așa încât s-a decis să-l însoțească pentru a salva aparențele și a vorbi iar ca o moară stricată, cum făcea de obicei.

Alegerea hainelor era să o scoată din minți pe croitoreasă. „Nu vreau nimic cu negru pentru că îl întristează pe Rodolfo. Și alb cu atât mai puțin, îl lăsăm pentru fetele de măritat. După treizeci și cinci de ani, rozul e echivoc. Iar verdele și turcoazul, precum cretonul și mătasea nu mi se potrivesc, pur și simplu. Și nu vreau să văd până peste douăzeci de ani vreo urmă din oribilele marouri.

Ce ziceți?" Croitoreasa era supărată. Ca o ultimă soluție, așeză pe masă o mostră din cea mai fină mătase, recent primită de la Paris și, orgolioasă ca unul care arată o carte câștigătoare, zise: „Aveți nevoie de mov, doamnă". Maria del Roser Golorons găsi că într-adevăr așa era. Acea culoare solemnă îmbina ultima modă cu rânceda solemnitate ecleziastică. Ceru ca trena și despicătura rochiei să fie mai scurte decât de obicei și se încăpățână ca mânecile să fie bufante mai jos de cot. Ca de fiecare dată când lua o hotărâre, nu mai aveai cum să i-o schimbi.

Grija față de recepția de la teatrul Liceo nu avea legătură numai cu starea de sănătate a regelui.

— Se știe unde va fi așezat? întrebă marchizul de Robert.

— Pentru Dumnezeu, nu vorbi despre rege de parcă ar fi o vază, îl repezi domnul Milà i Pi, asociatul clubului privat al teatrului Liceo. Bineînțeles că se știe. Marchizii de Julià și de Sotohermoso și-au pus la dispoziție lojele oficialităților. Adică pentru Maura, pentru rege și suită.

Marchizul de Julià, care tocmai trecea pe acolo, urmărind o servitoare ce purta o tavă cu cârnați de Vic, interveni prompt:

— Dacă acești fanfaroni cârcotași nu ar fi îndepărtat loja bunicii regelui, acum nu ar mai fi fost nevoie să i se facă loc.

— Așa este, numai că Isabela II, dacă ar fi vrut ca nepoții ei să meargă la teatru, ar fi trebuit să ajute la reconstrucția lui, așa cum a fost rugată după incendiu. Foarte urât din partea ei, zise Milà i Pi.

Rodolfo era întru totul de acord, știind că toți concetățenii săi, cel puțin cei cu care avea el afaceri, erau capabili să ierte multe, mai puțin faptul că cineva nu-și plătea partea.

— Și care e programul concertului? a vrut să știe tânărul Albert Despujol, înghițind o stridie. Sper că Wagner și numai Wagner.

— Nu, domnule, interveni Maria del Roser, programul include și Grieg, și Paul Gilson. Poate că regele nu e atât de „wagnerian" ca noi.

— Ce prostie! De ce nu ar fi? zise Camilo Fabra.

— Sunt și din cei care nu-i suportă muzica, ba chiar îi dedică rime satirice, spuse don Emilio de la Cuadra. Știți la ce mă refer: „La Wagner, vrednic teuton / plictiseala cântă-n orice ton".

— Prostii! repetă Fabra, indignat. Orice om educat îl adoră pe Wagner. Cine a compus acele versuri merită să rămână surd.

Unii au gândit că această apărare a germanului era destul de ciudată din partea unui om care se asociase recent cu un englez pentru a-și extinde comerțul cu bumbac în întreaga lume, dar n-au zis nimic, căci știau cu toții că opera și bumbacul merg pe căi diferite.

Din casă au venit vești bune. Regele deschisese ochii. Servitoarele, moarte de rușine, îi dădeau o gustare. Totuși, medicul recomanda ca deocamdată să fie lăsat singur. Veștile bune îi mai liniștiră.

Albert Despujol renunță pentru moment la stridii și îi întrebă pe amfitrioni de fiul lor, Amadeo, cu care era de aceeași vârstă. Soții Lax au fost surprinși să-l audă vorbind afectat în castiliană și nu și-au putut da seama dacă o făcea din respect pentru cei din jur sau ca să-și dea aere de aristocrat.

— E plecat într-o călătorie, îl informă Rodolfo. Nu știm dacă se află la Paris sau în Italia.

Maria del Roser adăugă:

— L-am lăsat să facă o călătorie de studii pentru a-și completa formația artistică. E plecat de doi ani.

— Cât noroc au unii, zise Despujol. Eu, de pildă, nu mă pot duce nicăieri, prins cum sunt cu logodnica mea și cu munca. Socrul meu speră ca trecerea afacerii sale în mâinile mele să mă facă mai responsabil, demn de o asemenea moștenire. Vă mărturisesc că și eu sper același lucru. Mă voi căsători la sfârșitul anului. Știți dacă fiul dumneavoastră se va întoarce până atunci? L-aș ruga să-mi facă cinstea de a fi el unul dintre cavalerii de onoare.

Atitudinea tânărului Albert Despujol, împreună cu obiceiurile sale rafinate și cu ambiția care i se ghicea în tot ceea ce făcea, îl transformaseră într-unul dintre tinerii cei mai râvniți de către fetele de măritat din înalta societate. Până la urmă se logodise cu o fată din familia Muntadas, în acord cu așteptările familiei și ale lui însuși.

— Îi voi scrie, zise Maria del Roser. Sunt sigură că se va întoarce bucuros pentru o ocazie atât de specială. Știți deja că fiul meu vă stimează foarte mult.

Maria del Roser își juca rolul de gazdă bună, desigur, dar în realitate nu știa dacă nu cumva Amadeo îl detesta pe Despujol, cum făcea cu aproape toată lumea.

Printre tinerii care se aflau în acel moment în *patio* și care-l însoțiseră pe rege în periplul său prin oraș, se afla și Octavio Conde Gomez del Olmo. Când soții Lax, făcând impecabil oficiile de gazdă, ajunseră lângă el, acesta tocmai întreba grupul din jurul său:

— Știți că fiii lui don Eusebio Güell sunt doi eroi?

Apoi spuse povestea care circula în acele zile prin oraș. Protagoniștii ei erau cei doi fii ai industriașului.

— S-a întâmplat săptămâna aceasta la fabrica Santa Coloma din Cervello. Un muncitor de paisprezece ani a căzut într-o cuvă de vopsea. Acidul i-a ars ambele picioare și medicii au zis că singurul mod de a evita amputarea era un transplant de piele. Era nevoie de douăzeci de voluntari și fiecare trebuia să doneze o bucățică de piele de douăzeci de centimetri de lungă și șapte de lată. Primul voluntar a fost preotul coloniei de muncitori, un adevărat sfânt, numit Cobarrubias. Au urmat cei doi frați Güell, Santiago și Claudio, apoi directorul și directorul-adjunct ai fabricii. Și nu a fost un gest de ochii lumii, pentru că a doua zi într-adevăr li s-a luat de pe coaste bucățica de piele necesară.

— Chiar de asta avem nevoie! De eroi aristocrați, se repezi primarul Sanllehy, strălucind de bucurie. Dacă Llimona le face o statuie din piatră de Montjuïc, îmi iau angajamentul să expun opera în Plaza Cataluña.

— Păi, ar da mult mai bine decât toți acei palmieri pipernicițipuși de dumneata, don Domingo, zise Salvador de Samà, care, nu numai că era bogat, marchiz, deputat și fost primar, dar mai și aspira la un nou mandat de primar. Dar să fii cu ochii pe artist ca nu cumva să te trezești că-i sculptează pe cei doi tineri în pielea goală, că atunci nu văd cine ar mai expune monumentul în văzul tuturor.

Salvador de Samà era neîntrecut în a se împăuna dinaintea lui Rodolfo, de fiecare dată când reușea să dea o replică mai repede decât el. S-ar fi zis că amândoi trăiau numai pentru a și-o lua înainte unul altuia, pentru ca apoi să-și amintească la nesfârșit

momentele când unul îl întrecuse pe celălalt. Pentru ambițiosul Lax, spinul pe care Samà i-l înfipsese cel mai adânc a fost când a cumpărat toate acele terenuri ce păreau la capătul lumii și apoi le-a vândut lui Eusebio Güell la un preț exorbitant, pentru ca protejatul său, acel Gaudí care nu știa să traseze o linie dreaptă, să le utilizeze pentru ororile sale arhitecturale.

— Lăsați totul pe seama lui don Salvador și vom avea Plaza Cataluna plină de obeliscuri, glumi Rodolfo.

Maria del Roser se apropiase de Octavio Conde. Acest tânăr era singurul dintre toți cei prezenți care se putea mândri cu prietenia lui Amadeo. Și singurul care primea vești de la el din când în când. Maria del Roser i se adresă imediat ce se văzu singură cu el.

— Octavio, ai putea să-i scrii lui Amadeo și să-l întrebi, te rog, dacă se gândește să se întoarcă repede? Nu ne place să-l știm atât de izolat de lume și de obligațiile sale. Mai devreme sau mai târziu va trebui să se ocupe de ceea ce îi aparține și în orașul acesta absențele prea lungi se plătesc cu vârf și îndesat.

— Bineînțeles, doamnă Lax, am să-l întreb bucuros. Dar trebuie să vă spun că fiul dumneavoastră nu o să țină cont de mine. Nici de mine, nici de nimeni altcineva în afară de propria lui voință.

— Am citit că mai nou sunteți acuzați că ați fi lerrouxiști[1], interveni Rodolfo, mereu mai interesat de ce spuneau ziarele decât de problemele familiale.

— Mai bine tăceți! Tatăl meu e complet bulversat de asta, dar zice că acum cu atât mai mult nu va învăța catalană. Degeaba îi spun că până la urmă catalana e un dialect plăcut auzului și chiar pare potrivit pentru ceva mai mult decât a vinde boi, cum încearcă să demonstreze și nenumărații poeți și dramaturgi ce au răsărit mai nou. Dar tatăl meu e convins în continuare că în Barcelona, pentru a fi un cetățean adevărat, trebuie să fii împotriva cuiva sau a ceva. Știți cât e de îndărătnic.

Maria del Roser zâmbea cu bunăvoință ascultându-l pe fiul amicului ei. Exact în acele zile, încăpățânarea lui don Eduardo

---

1 Susținători ai lui Alejandro Lerroux (1864-1949), ziarist și politician spaniol, critic vehement al naționalismului catalan.

Conde a adus mari beneficii grupului spiritist din care amândoi făceau parte.

— Tatăl tău e un om mare și mulți știu și recunosc asta, zise Maria del Roser.

Se referea la mutarea rămășițelor pământești ale lui Francisco Canals Ambros, o faptă în care don Eduardo pusese mult suflet. Mulțumită lui, tânărul, despre care se zicea că făcuse mii de miracole, odihnea în sfârșit într-un loc unde i se puteau aduce ofrande. Se gândea să-i spună toate astea lui Octavio, despre care bănuia că nu prea era la curent cu astfel de merite ale tatălui său, dar eticheta, care își făcea loc imediat ce apăreau chestiuni mai sensibile, o împiedică să aducă vorba despre așa ceva.

— Că tot veni vorba de naționaliști catalani, interveni Claudio Lòpez, al doilea marchiz de Comillas, proprietarul băncii Hispano Colonial, poreclit „Marele cerșetor al Imperiului" pentru actele sale de caritate, vreau să vă spun că am auzit că regele va rămâne în Barcelona pentru a asista la spectacolul de la Palau de la Musica. Luați exemplu, domnilor! Aceasta e adevărata solidaritate catalană, nu cea a politicienilor.

— Mda, eu aș zice că mai degrabă îl interesează să pătrundă în vizuina inamicului, nu credeți? întrebă domnul Plandolit, proprietarul de la Banco de Barcelona.

Marchizii erau de acord. Această reuniune neașteptată îi făcea pe toți să fie mai puțin încrâncenați și mai deschiși confidențelor.

— Se știe că regelui îi place Barcelona mai mult decât Madridul, zise Lopez.

— Și asta oare nu o fi pentru că noi, barcelonezii, îi suntem mai dragi decât toți acei aristocrați din Madrid care par scoși dintr-un tablou de Velásquez? întrebă un alt bancher renumit, domnul Estruch.

— Eu aș zice că mai degrabă îi plac barcelonezele, se amuză Rodolfo.

— Aveți dreptate, spuse Pladolit. Victoria Eugenia îi dă prea multă libertate. Regele e prea tânăr și ea prea englezoaică pentru ca toată povestea să nu se sfârșească prost.

Chiar în acele momente se alătură grupului don Ramon Bassegoda, un octogenar bărbos și fumător împătimit.

— Care-i treaba, tinerilor? zise el înainte de a-şi înclina capul în faţa Mariei del Roser. Sunteţi bine cu toţii?

Octavio îi răspunse dând aprobator din cap.

— Cum se mai simte tatăl dumneavoastră, conte? Şi-a revenit după pierderea minunatei doamne Cecilia?

Octavio răspunse din nou cu acelaşi gest, dar mai scurt, pentru că nu voia să vorbească despre moartea accidentală a mamei lui, survenită în urma exploziei unei sticle cu benzină, care i-a incendiat rochia. Din fericire presa a trecut sub tăcere cauza morţii şi întregul oraş a fost alături de familia îndoliată. Discreţia a făcut nenorocirea mai suportabilă.

— Dar dumneavoastră, Rodolfo, cum vă merge? Am aflat că în afară de demolarea oraşelor vă mai ocupaţi şi cu translatarea, piatră cu piatră, a mănăstirilor de călugăriţe.

Rodolfo se uită în sus ca şi cum ar fi zis: „Mie-mi spui!" Se referea la călugăriţele de la mănăstirea Santa María din Montesíon, pe cât de capricioase, pe atât de amatoare de strămutări dificile.

Bassegoda îşi îndreptă arătătorul către gazdă şi zise, coborând puţin tonul vocii:

— Chiar aşa, don Rodolfo, nu aţi putea să-mi faceţi rost de un portal sau de o coloană din astea de care sunt acum pline bisericile? Mi-ar plăcea să-i fac un asemenea cadou soţiei mele cu ocazia nunţii de aur. Am auzit că, datorită dumneavoastră, o anume baroneasă a cumpărat, ieftin ca braga, portalul unei mănăstiri pe care îl ţine expus în grădină alături de patrusprezece coloane cu care n-au mai ştiut ce să facă măicuţele de la Junqueras. N-au mai ştiut ce să facă e un fel de a spune, pentru că le-au transformat în aur, dar nu-mi pasă mie de asta, pentru că am cu ce să plătesc. Mi se pare minunat acest obicei atât de modern de a reduce o mănăstire la scara lui Cerdà. Şi Dumnezeu va trebui să se facă pătrăţele pentru a fi în pas cu timpurile. Pentru a fi sincer, nu mă aşteptam la mare lucru de la cineva care vrea să instaleze private peste tot. Credeţi că de dejecţii subterane are nevoie acest oraş? Ce tâmpenie! Desigur, am ştiut că Plandiura, cel care face afaceri cu zahăr, cumpără obiecte bisericeşti întruna şi de peste tot. Mi-ar fi bun şi un mic altar, până la urmă, cu condiţia să nu fie plin de diavoli şi să se asorteze cu grădina. Ce ziceţi?

Cum Rodolfo nu zise nimic, Bassgoda continuă:

— Ah, vă mai aduceți aminte, don Rodolfo, când am ajuns la Barcelona? Ce vremuri! Orașul avea porți de intrare care se închideau în fiecare noapte și erau păzite de soldați. De fiecare dată când strigam „Jos zidurile", se găsea câte un aristocrat decrepit să se uite la noi de parcă am fi vrut să-i luăm averea. Voi, tinerii, habar nu aveți câte am făcut noi! Ce se face acum e departe de ce-am făcut noi atunci, așa cum iernile nu mai sunt ce erau. Dacă tot se zice că progresul afectează vremea, atunci nici măcar apa nu mai îngheață ca înainte! Spuneți-mi, domnilor, sunteți prosperi? Aveți cât de cât câștiguri? Vă gândiți să vă căsătoriți? Pentru că fără bani și fără femeie nu se poate face nimic bun în viață, să nu uitați asta niciodată.

Odată spuse toate astea, Ramon Bassegoda, membru fondator al societății Constructora catalana S.A., ruinat în timpul crizei pieței imobiliare din 1886 și apoi înălțat iar, din propria-i cenușă, pentru a deveni impresar de teatru, se îndepărtă încet, cu un pas impus de cei optzeci și patru de ani ai săi.

Ușa care da în *patio* se deschise și chipul prelung al regelui Alfonso XIII se profilă pe sticla multicoloră. Toate conversațiile încetară brusc. Membrii gărzii regale au abandonat în grabă tartinele și crochetele și s-au aliniat în formație. Bancherii au lăsat glumele pentru altă ocazie. Cardinalul urmat de suita personală s-a închinat în pripă. Ofițerii au luat poziția de drepți și industriașii s-au simțit la adăpost. Într-adevăr, regele arăta mult mai bine. Mai puțin nasul său, roșu ca un ardei. Maria del Roser Golorons a făcut o reverență.

— Doamnă Lax, vă mulțumesc foarte mult pentru ospitalitate, zise regele, cu un zâmbet subțire, luând mâinile amfitrioanei, și vă promit că voi găsi o modalitate de a vă întoarce gestul.

Câțiva dintre cei prezenți au văzut în spusele regelui promisiunea unui titlu nobiliar. Până la urmă, regele era tot atât de amator să împartă astfel de titluri cum erau și burghezii îmbogățiți să le primească.

— Recompensa mea e faptul că vă simțiți mai bine, maiestate, zise Maria del Roser, lăsând privirea în jos.

Profitând de momentele de bucurie, stăpâna a trimis după Violeta și a aliniat servitorii. Fetița, moartă de rușine, se prezentă în fața regelui cu aerul acela al ei de pasăre căzută din cuib. Regele o sărută pe obraji și o întrebă câți ani are.

— Aproape zece, răspunse ea.

— O să ia guturaiul, mumură pentru sine Conchita.

Maura propuse un toast, iar pentru asta a fost nevoie de încă două cutii de șampanie Veuve Cliqot, ceea ce a înfuriat-o pe Eutimia.

— Omul ăsta nu-și dă seama că aici nu e Parlamentul, nici nu scoatem băutura din fântână, cum face el cu legile, bombăni guvernanta.

După toast, regele și-a exprimat dorința de a continua programul. Cum gustarea de la casa Lax îl lăsase îndestulat, s-a hotărât să se renunțe la masă și să se treacă direct la întâlnirea cu oficialitățile. Se întoarseră cu toții la mașinile lor, în ordinea protocolului și fără alte incidente, în timp ce Violeta cânta la pianul din salon Marșul Regal. Ultimii care au părăsit casa au fost don Rodolfo, cardinalul, Antonio Maura și apoi maiestatea sa, regele. Doamna Maria del Roser îi urmărea de la ferestrele de sus, mândră că șoricelul ei era într-o companie atât de selectă. A mai avut loc o scurtă amânare, pentru ca regele să fie salutat de servitorii aliniați la intrare, cu Eutimia în frunte. Scurta pauză a fost suficientă pentru a salva pielea celor șase valeți care-l însoțeau pe rege, îmbrăcați de gală – cu peruci albe, tricornuri cu pene, veston roșu, pantaloni trei sferturi și jambiere albe –, și care se lăsaseră cuceriți de farmecele Vicentei, ce le oferise propriul ei *vernissage*, încântată de câtă prestanță dădeau bucătăriei uniformele lor. Când regele coborî în sfârșit treptele și puse piciorul pe caldarâmul din pasajul Domingo, era un om nou, iar valeții se aflau la posturile lor. Apoi au urcat cu toții în mașini și s-au îndepărtat, lăsând în urma lor o casă dată peste cap, dar la fel de liniștită cum o găsiseră.

În acea noapte, după ce la teatrul Liceo totul decursese conform așteptărilor și în vreme ce Rodolfo sforăia ca o locomotivă veche, un mănunchi de gânduri neliniștitoare nu o lăsau să

doarmă pe Maria del Roser. Nu se gândea numai la privilegiul neașteptat pe care ziua ce trecuse i-l oferise, și pentru care se simțea norocoasă de-a dreptul: se mai gândea și la tânărul Albert Despujol sau la dragul ei Octavio Conde, la naturalețea cu care se purtau în societate și familiaritatea cu care i se adresau regelui, și cât de departe de toate astea se afla fiul ei, pe care ar fi vrut să-l vadă la fel de integrat în societate și de natural ca prietenii săi. Nu suporta ideea că Amadeo era incapabil de a se purta asemenea lor. Și nu putea evita să se simtă vinovată pentru asta. „Ar fi trebuit să am grijă de el de la o vârstă mai fragedă, să nu-l las atât timp pe mâinile Conchitei, să nu accept ca Rodolfo să intervină atât de decisiv atunci când au început problemele", își zicea ea, cu ochii deschiși, în întuneric.

Mânată de această convingere, pe care culpabilitatea o întețea, s-a ridicat din pat, s-a dus bâjbâind la birou, a aprins lampa, a luat hârtia de scrisori și i-a scris lui Amadeo despre nunta lui Josep Albert Despujol cu fata din familia Muntadas și dorința acestuia de a-i fi cavaler de onoare. Scrise adresa hotelului din Roma despre care Amadeo îi spusese că e locul unde ar putea fi găsit cel mai adesea și lăsă scrisoarea pregătită pentru a fi pusă la poștă încă de dimineață. Se întoarse în pat, cu mintea la fel de încărcată de acele gânduri inoportune.

După trei săptămâni primi prin poștă răspunsul lui Amadeo:

„Dragă mamă, deocamdată nu am de gând să mă întorc. Când mă voi hotărî, am să te anunț. Te rog să trimiți din partea mea un cadou domnului Despujol, împreună cu urările mele de fericire și speranța că va avea moștenitori în curând. Fiul tău, care te iubește, Amadeo".

Doamna Maria del Roser nu se simți deloc mai bine după primirea scrisorii. Din fericire, veni vara, anotimpul care o făcea să fie mai liniștită. Briza mării și distanța de toate problemele din oraș o ajutară să se obișnuiască cu ideea că fiul ei nu dădea nici o importanță chestiunilor care pe ea nu o lăsau să doarmă. Se hotărî să-i prelungească șederea în străinătate, să-l lase o vreme de capul lui. Până la urmă, asta era mai puțin dificil decât să-și tot facă probleme.

Șederea lui Amadeo în străinătate s-a prelungit cu douăsprezece luni și ar mai fi durat dacă nu ar fi intervenit ceva ce avea

să-i schimbe toate planurile. Ani buni mai târziu, moştenitorul familiei Lax avea să considere acel moment drept sfârşitul abrupt al copilăriei sale.

La 30 iulie 1909, tânărul pictor primi o telegramă: „Tatăl tău a murit. Intoarce-te imediat".

# IMPROVIZAȚIE DUPĂ TREIZECI ŞI ŞASE DE ANI

Nuria Azancot

După o poveste încâlcită, inițiată odată cu deschiderea testamentului pictorului Amadeo Lax, în 1974, în sfârșit, Guvernul Autonom al Cataluniei s-a decis să dea în folosință casa artistului, donată de acesta Guvernului pentru a fi folosită drept muzeu. Dar cum nebănuite sunt căile instituțiilor, după treizeci și șase de ani de așteptare, ieri s-a dat presei un comunicat despre proiectul arhitectural – condus de Ricard Selvas – al unei biblioteci care va purta numele pictorului și va fi inaugurată, după cum susțin responsabilii de proiect, în anul 2013, lucrările de reamenajare urmând să dureze aproximativ cincisprezece luni. Conform proiectului, noua structură va avea o suprafață de trei mii de metri pătrați și va deține un patrimoniu de carte specializată pe artă contemporană, unic în oraș, cu peste o sută de mii de cărți. Vor mai exista și o videotecă, o fonotecă și o mică sală de expoziții. Expoziția inaugurală va fi dedicată, cum era și firesc, lui Amadeo Lax. Prezentarea proiectului în fața presei i-a revenit chiar arhitectului Ricard Selvas, care, atunci când a fost întrebat cum își explică absența autorităților din sală, a zis, glumind: „Politicienii au lucruri mult mai importante de facut". Păcat că nici măcar acum, în preajma alegerilor, politicienii nu susțin prin prezența lor acest proiect care a așteptat mai bine de patru decenii pentru a vedea lumina zilei. Și când în sfârșit există proiectul, ne dăm seama că e incredibil de improvizat și cu totul altceva decât trebuia să fie.

## XIII

Iată ce nu apare în presă: dimineața devreme, arhitectul responsabil de proiect, Ricard Selvas, intră în casa lui Amadeo Lax. E la fel de imperturbabil ca o mașină de compactat. Comparația nu e chiar atât de îndrăzneață, dacă ne gândim că prima misiune a oamenilor săi este să dărâme pereții care stau în calea proiectului viitoarei biblioteci. Toți acei pereți, nepăsători la trecerea timpului, au acum zilele numărate.

Arhitectul explorează locul cu un spray cu vopsea în mână. Face o cruce roșie pe pereții care urmează să fie demolați. Mai târziu se va retrage în birou ca să nu-și umple costumul de praf. Dar nu a ținut cont de un incovenient. După a doua zi de muncă, primește un telefon de la șeful de echipă.

— Am găsit o ușă la etaj, după un perete. Vreți să o vedeți sau o dăm jos?

Arhitectul e un om responsabil și curios. Vrea să vadă despre ce e vorba. Ajunge înainte de prânz. Muncitorii au plecat să mănânce. Șeful de echipă îl conduce la etaj. Prin breșa facută într-un perete lateral, se vede o ușă dublă. Din cauza demolării, o parte e spartă, iar cealaltă parte e găurită, dar vopseaua de un roz stins încă se mai poate vedea. La fel și clanța, care a rezistat.

— Ciudat, zice șeful de echipă. E încuiată.

Selva cercetează atent locul. Împinge bucățile de lemn pentru a le îndepărta. De cealaltă parte a ușii e un întuneric misterios.

— Am citit despre altare și capele zidite, dar de ce să zidești o încăpere?

— Ar trebui să anunțăm pe cineva? întreabă șeful de echipă.

Arhitectul s-a gândit deja la asta. Există două posibilități. Prima ar fi să-l anunțe pe Arcadio Perez, să-l lase să-și bage nasul, iar apoi să se resemneze cu amânarea lucrărilor, după ce că abia au început. A doua ar fi să se prefacă și să susțină că nu e nimic nefiresc. Sau mai bine: să se poarte de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat. Oricum, odată dați pereții jos, nimeni nu va mai recunoaște vechile locuri.

— Dărâm-o, pe răspunderea mea, zice arhitectul.

Selvas e un om ocupat. Are o întâlnire la ora trei, aproape de locul unde se află acum, a venit pentru că îi era în drum, dar acum trebuie să plece. Nu trec nici trei sferturi de oră, iar șeful de echipă îl sună din nou.

— Sunt într-o ședință, omule.

— Vă sun în legătură cu încăperea zidită, domnule. Are pat și de toate. E plină de chestii vechi. Cred că ar trebui să le vadă cineva, nu cumva să fie ceva de valoare.

— Bine, am să mă ocup eu, deocamdată lasă totul așa cum e.

— Perfect. Oricum, băieții nu prea îndrăzneau să intre acolo, le e frică.

—Doar nu e mormântul lui Tutankamon. Spune-le că sunt majori de acum.

— Adevărul e că prea mari nu sunt și majoritatea nu mă înțeleg când le vorbesc. Sunt români și marocani. Două popoare foarte superstițioase, văd morți peste tot, șefule.

Gândindu-se la morți și la mama ei de viață, Selvas îl sună pe Arcadio Perez. Și el ajunge foarte repede, chiar dacă nu se aștepta să mai calce pe acolo până la terminarea lucrărilor, pentru că nu voia să vadă casa o ruină. Îl însoțește Violeta.

Șeful de echipă îi conduce la încăperea descoperită. Dușumeaua e plină de moloz. Bucățile din ușa vopsită în roz sunt sprijinite de un perete. Gaura din zid pare o trecere către altă dimensiune. Intră amândoi, se uită cu nesaț în jur.

E un pat din fier, cu o cuvertură și o pernă uzate, iar deasupra patului atârnă o imagine cu Imaculata Fecioară. Pe pat zace o păpușă din porțelan cu hăinuțe de tul. Mobilierul e completat

de un scaun, un dulap dreptunghiular, cu o oglindă mare și o comodă cu patru sertare. Pe comodă, mai multe obiecte par să fi fost recent abandonate: ustensile de scris aranjate pe un suport din bronz, o vază, o carte de rugăciuni, o cutie veche de tinichea, un rozariu, o pereche de mănuși, o agrafa de păr... Violeta ia agrafa. E un mic dreptunghi din sidef și perle, foarte asemănător cu acela care apare în minunatul portret al Violetei, stând plictisită la pian. Un obiect ce-și conține propria imortalitate.

Deschide dulapul. Într-o parte, atârnă mai multe haine. În cealaltă parte, mai multe pălării se ivesc de pe rafturi. Jos sunt papuci. Șase perechi. Femeiești.

— Și comoda e plină de haine, zice Arcadio arătând un sertar pe care tocmai l-a deschis.

Violeta caută printre lucrurile de pe comodă. Probează mănușile care îi vin perfect pe mâinile sale mici. Cartea de rugăciuni are cotorul aurit. Cealaltă carte e un roman: *Spirit*, de Teophile Gautier. Cartea a fost editată în 1861 și poartă însemnele librăriei Alfonso Durán, din Madrid. Pe pagina de gardă are un ex-libris în stil modernist reprezentând o carte închisă pe care sunt așezate o carafa de apă, o crenguță de măslin și o balanță, totul întreținut cu inițialele O.C.G.O. Violeta răsfoiește cartea. Unele pasaje sunt subliniate. Se oprește la cel de la pagina 86: „Începând din acel moment, toate femeile pe care le cunoscuse i s-au șters din minte".

Dintre pagini cade un plic cu colțurile uzate. Numele expeditorului nu-i spune nimic: Montserrat Espelleta. Destinatarul este Teresa Bruses, dar nu apare nici o adresă. Din plicul ce a fost desfăcut cu grijă, Violeta scoate trei pagini pline cu un scris îngrijit, rotund, care îi amintește de caligrafia călugărițelor de la școala ei. Antetul spune: „Stimată doamnă". Scrisoarea e prea lungă pentru a fi citită pe loc. O pune la loc în plic și continuă să caute printre lucruri.

Cutia de tinichea e serigrafiată cu ilustrații infantile și poartă marca unei vechi fabrici de biscuiți, scrisă cu litere moderniste. E plină de tăieturi din ziare și de hârtii vechi. Se uită la cutie cu dezolarea celui care știe că, oricât și-ar bate capul, nu va înțelege atâtea mistere.

Văzut dinspre prezent, trecutul are un aspect de puzzle căruia îi lipsesc piese.

— Puteți să lucrați la celelalte etaje până când o să ducem undeva toate astea? întreabă Arcadio.

Selvas, binevoitor, e de acord.

— Numai să o faceți cât mai repede.

***Violeta s-a săturat să aştepte*, 1913**
*Ulei pe pânză, 95 x 41 cm*
*Barcelona, MNAC*

Singurul portret cunoscut al Violetei Lax Golorons, sora pictorului, e poate cel mai delicat din întreaga operă a artistului. Tânăra, îmbrăcată cu rochie lungă, e aşezată la pian, în profil, cu capul sprijinit într-o mână, în vreme ce, cu cealaltă mână, atinge fără chef clapele pianului. Perlele de pe agrafa din părul modelului, împreună cu imaginea care se vede pe peretele din fundal – pare a fi un plan al oraşului Barcelona –, au făcut ca acest tablou să fi fost considerat un omagiu adus lui Vermeer. S-a vorbit mult despre expresivitatea chipului, strălucirea din ochii ei, clipa surprinsă cu mare forţă, sensibilitatea întregii scene şi interesul pentru detalii, atât de familiare în portretele realizate de Lax. Ies în evidenţă siguranţa compoziţiei, tuşele lungi şi curate, precum şi modul original de a trata spaţiul, simplificând planurile. Gama cromatică se bazează pe albul vaporos al rochiei şi pe tonurile maronii ale pianului – fabricat de Cassado y Moreu, în 1902, din mahon cubanez cu intarsii, uşor de recunoscut – şi iese în evidenţă pata de culoare dată de trandafirul albastru pe care modelul îl poartă la piept. În limbajul victorian al florilor, un limbaj de care Lax s-a folosit adeseori, trandafirul albastru înseamnă imposibilul. În cazul de faţă, simbolul trimite la boala surorii lui, care a murit când abia împlinise şaisprezece ani, la un an după ce a pozat pentru acest tablou.

*Portretişti spanioli ai secolului XX*
(din Catalogul expoziţiei)
Chicago Art Institute, Chicago, Statele Unite, 2010

## XIV

Maria del Roser Golorons avea motivele ei pentru a crede că nu își crescuse bine copiii. De fapt, nimănui, nu numai ei, nu-i trecea pe atunci prin cap să-și piardă timpul având grijă de mucoși. Pentru așa ceva exista personalul de serviciu, care îi costa destul. Copiii nu făceau altceva decât să strice petrecerile și să îngreuneze conversațiile, așa că era mai bine să fie ținuți deoparte, până când aveau să știe să se comporte ca niște oameni adevărați.

Așa se face că în primii ani, fiii bogătașilor duceau o viață dublă, ce le permitea să cunoască atât aromele intense de la bucătărie, cât și luxul oriental din budoarul matern, ani în care fericirea lor depindea de niște activități care i-ar fi făcut pe părinți să roșească de rușine, de pildă când țineau de coadă șoareci prinși în lemnărie sau gustau din tocănița servitorilor. La fel ca toți copiii, și cei ai bogătașilor veneau pe lume dotați cu acel talent natural și trecător care le permitea să deosebească lucrurile cu adevărat importante de cele care nu meritau prea multă atenție.

În această privință, Amadeo a fost un copil ca toți ceilalți. În primii patru ani de viață a dormit la demisol, în camera Conchitei, așa cum hotărâse maică-sa atunci când coborâse scara exasperată, în cămașă de noapte. După venirea pe lume a lui Juan, a fost nevoie de doică mai aproape de etajele superioare, așa că s-a hotărât mutarea lor în camera de joacă, acolo unde obiceiurile dobândite la demisol au continuat fără să fie interzise de cineva. De teritoriul copiilor nu răspundea nimeni, în afară de doică. Conchita făcea regulile cu iscusință, iar atunci când scăpa frâiele din mâini, nimeni nu-și dădea seama.

Într-o dimineață, pe durata acelei ore atât de pline dintre micul dejun și ieșirea la plimbare, Concha a bătut la ușa stăpânei. Rămăsese mai puțin de o săptămână până când familia avea să se mute în noua casă.

— A, tu ești, zise Maria del Roser, uitându-se la doică peste ochelari, în timp ce scria. Ce e?

— Vreau să vă spun ceva înainte să vedeți chiar dumneavoastră sau să aflați de la altcineva, zise Concha.

Auzind-o vorbind atât de solemn, Maria del Roser se opri din scris.

— Ce s-a întâmplat?

— Astă-noapte Amadeo s-a lovit la cap. Nimic grav, doar o zgârietură.

— Cum așa?

Doica oftă.

— Cei doi frați s-au certat între ei. I-am pedepsit pe amândoi. Amadeo s-a băgat în pat foarte supărat. Atâta s-a foit, că până la urmă a căzut din pat și s-a lovit la frunte.

Maria del Roser își scoase ochelarii și strânse din buze.

— De ce s-au certat?

— Din gelozie. Amândoi își doreau să doarmă cu mine în pat.

Stăpâna se gândi câteva clipe.

— Cred că ai făcut bine, Conchita, mulțumesc că mi-ai spus.

Doica nu părea tocmai împăcată. Ezita lângă ușă.

— Oricum, acest gen de certuri vor înceta curând. Amadeo are deja aproape zece ani și am hotărât să-l dăm la școala-pension a călugărilor iezuiți din Sarrià. Începând cu cincisprezece septembrie, ne luăm la revedere de la el până în vara următoare. Iezuiții sunt foarte stricți în ceea ce privește regulamentul intern și nu îi lasă pe elevi să iasă nici măcar cu ocazia celor mai cunoscute sărbători. Pe lângă asta, în noua casă va avea camera lui, așa cum e și firesc pentru un băiețandru ca el.

Vestea căzu asupra doicii ca o găleată cu apă rece. Nu reuși să răspundă.

— Cam atât, Conchita. Acum poți să pleci, trebuie să termin un articol.

Doica închise ușa și rămase pe hol, privindu-și palmele, absorbită în întregime de gânduri. Amadeo, fiul ei, copilașul ei drag, se va duce să învețe la un pension. Se mai gândise la posibilitatea aceasta, în urmă cu ceva timp, până când au început să vină în casă toți acei profesori mohorâți și uscățivi care puteau să predea la fel de bine desenul ca și latina, cu aceeași nepăsare, și atunci a fost convinsă că stăpânii se hotărâseră să le dea copiilor o educație privată, după vechiul obicei. Așa că acum vestea o luase cu totul pe nepregătite.

Cu inima bătându-i nebunește, se întoarse în camera copiilor. Acolo aștepta Amadeo, întins pe pat, cu ochii la ușă, ca un condamnat care își trăiește ultimele ore. Violeta și Juan luau micul dejun ajutați de Carmela.

— M-ați spus? o întrebă pe doică, imediat ce dădu cu ochii de ea.

Conchita închise încet ușa. Negă dând din cap. Copilul îi sări în brațe cu atâta putere, încât era gata să o dărâme. Ea își îngropa fața în părul bogat și negru al micuțului, inspiră adânc și aproape că o podidi plânsul. Copilul ei, Amadeo al ei, Tito al ei. Nu-și putea scoate din minte vorbele Mariei del Roser și gândul la ce va urma. Când copilul se va întoarce, deja va fi obișnuit să trăiască fără ea, să se poarte ca bărbatul care va fi cândva.

Își învinse emoția pentru a-l certa, așa cum cerea situația:

— Am mințit pentru tine, așa cum m-ai rugat, dar dacă nu îți ții promisiunea, atunci am să-i spun totul mamei tale, ai înțeles?

— Cum să nu, Conchita. Ești cea mai bună! Te iubesc atât de mult!

Amadeo se ținea de mijlocul ei și o strângea de simțea că se sufocă. Forța lui nu mai era aceea a copilașului a cărui grijă i-o purtase.

— Acum du-te și mănâncă. Se răcește laptele.

Amadeo o mai sărută de câteva ori, apoi li se alătură fratelui și surorii sale. Ca de atâtea ori, Conchita s-a bucurat de dovezile de dragoste ale lui Amadeo, dar totodată se întreba dacă erau firești pentru un copil ajuns la vârsta lui. Juan avea doar șase ani și nu se mai comporta așa. Firește că fiecare om are felul său de a fi și nevoile sale, manifestate încă din fragedă pruncie, își zicea

doica, în timp ce gândurile îi zburau iar. Pensionul. Iezuiții din Sarrià. Septembrie. O cameră numai pentru el.

Nici măcar nu îndrăzni să-i spună lui Amadeo. Cearta din dimineața trecută era unul dintre motive. Juan se trezise brusc, speriat de un coșmar și urcase la ea în pat. Îndepărtând așternutul, își dădu seama că Amadeo era deja acolo, lipit de trupul doicii, dormind liniștit.

— Mi-e frică. Lasă-mă să dorm cu tine, a rugat-o Juan.

Amadeo s-a mișcat. Ca prin somn, i-a zis fratelui său să plece, pentru că acela era locul lui.

— Ai stat destul aici. Acum e rândul meu. Mi-e frică, a zis Juan.

Doica i-a dat dreptate micuțului Juan. A încercat să-i explice lui Amadeo, dar acesta nu voia să înțeleagă. Atunci Conchita l-a lăsat în patul ei și s-a mutat în patul lui Juan, cu micuțul în brațe, dar Amadeo nu a vrut să accepte așa ceva. Începu să plângă, strigându-i disperat să se întoarcă la el, asigurând-o că și lui îi era foarte teamă.

— Dacă nu vii chiar acum, am să mor, zicea furios.

S-a ridicat, a încercat să o îndepărteze pe Concha de lângă fratele lui, dar cum ea a rămas fermă, el s-a întors în pat, bombănind plin de nervi și a început să se izbească cu fruntea de căpătâiul patului. O dată, de două ori, de trei ori, de patru ori, până când doica, alarmată, s-a ridicat și l-a oprit. Amadeo se rănise la frunte. Concha a trebuit să-i abandoneze pe Juan și pe micuța Violeta – care dormea în leagănul ei nepăsătoare la tot ce se întâmpla în jur – și s-a dus să aducă apă și săpun pentru a spăla rana lui Amadeo. Restul nopții și l-a petrecut alături de el, așezată pe covor, legănându-l ca pe un bebeluș și întrebându-l în șoaptă:

— De ce ai făcut asta, copile? De ce-mi faci asta?

Amadeo căpătase obiceiul de a face doar ce-l tăia capul. S-a văzut din prima noapte, după ce a fost adus în leagăn în camera doicii, în acele vremuri când ei îi plăcea să adoarmă uitându-se la fața lui liniștită și mângâindu-i obrajii. Când copilul îi prindea un deget, doica închidea ochii și se simțea foarte norocoasă.

— Porți un nume prea serios pentru cât de mic ești, i-a zis Concha odată. Am să-ți zic Drăgălașul. Pentru că asta și ești, cel mai drăgălaș din lume.

Într-o noapte, copilul ei drăgălaș – să tot fi avut pe atunci vreo cincisprezece luni – a stabilit o nouă regulă. S-a trezit la trei noaptea, s-a uitat la doică și, fără să stea prea mult pe gânduri, a urcat în pat și s-a cuibărit lângă ea. Concha a simțit o căldură plăcută, ca de animal și, pe jumătate adormită, a reușit să spună doar atât:

— Drăgălașule, întoarce-te în leagănul tău.

Degeaba. Amadeo, așa cum avea să facă de atâtea ori mai târziu, tocmai pusese stăpânire pe un alt pat și pe un alt trup, de parcă acestea ar fi fost proprietatea lui.

— Drăgălașule... murmura doica, neputincioasă.

— Vleau aici, a zis el, închizând ochii și vorbind stâlcit, așa cum doicii îi plăcea nespus.

Concha a renunțat să-i mai spună micuțului că ar trebui să doarmă în leagănul său. Se bucura prea tare de iubirea lui necondiționată, de îmbrățișarea blândă, de faptul că îi arăta fățiș câtă nevoie avea de ea. Nu i se mai întâmplase niciodată așa ceva. Cu nimeni.

Când s-au mutat în camera de sus, obiceiul de a dormi cu ea a continuat, deși nu în fiecare noapte. Amadeo își părăsea patul după bunul-plac și se așeza lângă ea. Când a mai crescut și patul a devenit strâmt, doica dormea iepurește, de teamă ca nu cumva micuțul să cadă din pat. Dar, chiar și așa, merita. Acum Amadeo o îmbrățișa mai tare și îi spunea la ureche cât de mult ține la ea. Adeseori plângea de ți se rupea inima, cu sughițuri, dar ea reușea să-l liniștească vorbindu-i și mângâindu-l. Întotdeauna reușea să-l calmeze. Pe atunci, doica era singurul remediu pentru îndepărtarea tristeții și nonconformismului, dobândite, se pare, de Amadeo la naștere.

După vestea cu școala iezuită, Concha a plâns în fiecare noapte, o săptămână întreagă. Aștepta până ce adormea Amadeo, apoi lăsa lacrimile să curgă. Degeaba își spunea că un copil de condiția lui trebuie să studieze, că se bucurase de el mai mult decât se așteptase și că venise vremea să-l lase să devină ceea ce părinții așteptau de la el. Nu făcea altceva decât să-și spună că se sfârșise cea mai frumoasă perioadă din viața ei. În gând, se certa pe sine fără încetare: „Proastă ce ești, proasto, proasto...“

În noua casă, ieșirile lui Amadeo s-au transformat în ceva mai îngrijorător. Totul a plecat – sau poate că a fost doar un element

în plus – de la camera lui. Era o încăpere frumoasă, deloc infantilă, cu o fereastră ce dădea în *patio* și cu o mulțime de obiecte pe care el nu și le dorea. Dimpotrivă, noua lui viață de băieț andru i-a periclitat singura pasiune adevărată: desenul. Până atunci, toți văzuseră cu ochi buni interesul său pentru a mâzgăli, cu creioanele lui colorate, caiet după caiet. Era capabil să-și petreacă ore în șir desenând și consumând cantități de hârtie incredibile. Maria del Roser ajunsese să facă glume pe seama lui:

— Iar vrei hârtie, fiule? Consumi mai multă hârtie decât toți contabilii tatălui tău la un loc. O să ne duci la faliment.

Însă acum se părea că înclinația lui spre desen nu mai era văzută cu ochi buni, căci mama sa îi ceruse doicii să aibă grijă ca Amadeo să „nu-și piardă timpul desenând tot felul de marionete" și să-l îndrepte spre cititul cărților, îndeletnicire care i se părea mai benefică. Concha, ca de fiecare dată, încerca să pună în practică instrucțiunile primite, dar când se întâmpla să aibă nevoie de un motiv aparte pentru a-l face pe Amadeo să zâmbească, îi șoptea la ureche:

— Căutăm o foaie de hârtie și îmi faci unul din desenele tale atât de frumoase?

Cu asta nu dădea greș niciodată. Copilul îi aducea desenul, mândru ca un Da Vinci, și o întreba:

— Îl păstrezi pentru totdeauna în cutia ta de biscuiți?

Concha îi zicea că da, însă mai apoi, cu durere în suflet, rupea hârtia și arunca bucățelele la gunoi de teamă ca nu cumva stăpâna să descopere că îl îndemna să deseneze. Totuși, a păstrat câteva desene. Primul făcut o emoționa cel mai mult: un băț în loc de trup, o sferă plină de mâzgălituri în loc de cap, două mâini uriașe cu degete ca niște cârnați și un zâmbet larg care depășea ovalul feței. La numai patru ani, Amadeo știuse să surprindă fericirea ei când erau împreună. Cu lacrimi în ochi, doica i-a zis:

— Îl voi păstra pentru totdeauna în cutia mea de biscuiți.

— Până când vei fi bătrână?

— Până când voi fi foarte bătrână.

— Și o să mă mai iubești atunci?

— Da, sufletelule. Te voi iubi și atunci.

Dar toate astea se petrecuseră cu mult timp înainte de mutarea în casă nouă. Acum lucrurile stăteau altfel.

Prima noapte în noua casă a adus cu sine și primul dezastru. Amadeo a străbătut în fugă holul, desculț și înghețat de frig, și a intrat în camera doicii. L-a găsit pe Juan dormind din nou în patul doicii. Amadeo a avut iar unul dintre accesele sale de furie, și doica, temându-se să nu se mai întâmple ca altă dată, l-a luat lângă ea și a dormit cu amândoi copilașii, de data asta într-un pat ceva mai încăpător, e drept. Dimineața, a stat de vorbă cu Amadeo. A încercat să-l facă să înțeleagă că trebuia să se comporte altfel.

— Acum ești mare, Tito, zise ea, alintându-l. Peste foarte puțin timp îți va fi rușine să mai vii în patul meu. Nu mai ai nevoie de doică și ăsta e un mare noroc pentru tine, nu-ți dai seama? Vei putea face lucruri pe care le fac oamenii mari. Tot ceea ce vrei.

A spus toate acestea cu inima strânsă. Tulburat, Amadeo dădea din cap că înțelege.

— Acum ții mai mult la Juan? a întrebat-o cu glasul frânt.

Conchita l-a luat în brațe și l-a strâns la piept.

— Of, copile, nu mă pune să-ți răspund la întrebarea asta.

Apropierea vacanței de vară aducea o mare vânzoleală și o la fel de mare fericire. Primul semn de vacanță era venirea cizmarului, însoțit de un ucenic cu un sac uriaș. Copiii, în ordinea strictă a vârstei, se așezau pe rând în salon și încercau răbdători modelele de sezon, pe care ucenicul le scotea din sac pentru ei. După plecarea cizmarului, întreaga familie avea încălțări potrivite pentru excursiile care se apropiau, pentru plimbările cu barca și de pe plajă.

Urma pălărierul. Venea garnisit cu pălării de pai italienești, răcoroase și vaporoase, potrivite lunilor de căldură. Pentru domni – categorie în care intrau și Amadeo, și Juan –, pălăriile aveau boruri largi, pentru a le proteja ochii de soare. Pălăriile doamnelor erau împodobite cu panglici, flori sau pene. Și odată ce fiecare țeastă își găsea acoperământul potrivit, începea mutarea. Mai întâi plecau servitorii. Trebuiau să aranjeze casa pentru sosirea stăpânilor. Numai Vicenta rămânea în oraș până în ultimul moment, dar trimitea înainte o cameristă pe care o instruia în prealabil cum să pregătească bucătăria pentru lunile de vară.

Copiii, însoțiți de Concha, călătoreau cu mașina familiei, condusă de Felipe, cel care, în acele câteva zile, nu-și mai vedea capul de atâtea drumuri dus-întors. Călătoria dura în jur de cinci ore, cu popasurile de rigoare, iar sosirea la Caldes d'Estrach se transforma într-o adevărată sărbătoare. În Paseo de Los Ingleses, întâlneau mereu fețe cunoscute și se salutau în trecere, iar vederea mării atât de apropiate făcea ca inimile să le bată cu putere. O cină îmbelșugată îi aștepta gata pregătită și încăperile lor miroseau a sare și a rufe curate. Cei care plecau ultimii din Barcelona aveau grijă să lase toate mobilele acoperite cu husele albe croite după dimensiune. Mai puțin patul și biroul stăpânului, desigur, pentru că pe atunci capul familiei nu obișnuia să-și petreacă vara împreună cu familia.

In Caldes, familia Lax profita din plin de vară. Copiii dormeau în picioarele goale și făceau mult sport, rudele veneau în vizită pentru câteva săptămâni, stăpâna citea și scria așezată sub pinul din grădină, contemplând la răstimpuri cerul, vecinii dădeau petreceri în grădinile proprii și, când trecea și el pe acolo, don Rodolfo îi scandaliza pe localnici, căci ieșea la plimbare numai în halat și papuci de casă, în vreme ce Felipe, îmbrăcat în livrea, îl urma cu mașina. În general, zilele treceau fără ca vreunul să se uite la ceas sau să-și facă griji pentru ceva.

O întâmplare gravă a tulburat liniștea într-una din acele seri de vară liniștite. Rumoarea valurilor invita la siestă. Soții Lax își beau cafeaua în hamace, prelungind un prânz luat în compania industriașului Emilio de la Cuadra, vechi prieten al familiei. Lingurițele zăngăneau în ceștile de porțelan, iar oaspetele mărturisea aproape în șoaptă cât de uimit era de ultimul eșec al firmei sale, un insucces din care nu știa cum să mai iasă.

— Nu merge, Rodolfo! Îți dai seama? Atâția ani de cercetare și eforturi și mașinăria se mișcă mai puțin decât o stâncă. Dar nu ăsta e lucrul cel mai rău. Mai grav e că șefii hotelului Colon vor să le livrez în octombrie două autobuze de lux ca să-și ia cu ele clienții de la gară. Dacă nu le vor plăcea perdelușele și scaunele îmbrăcate în catifea...

Don Rodolfo asculta, atent și mohorât, problemele fabricantului de automobile. Păsările ciripeau în copaci, nepăsătoare.

Marea se ducea și venea. De cealaltă parte a grădinii, Concha supraveghea primii pași, atât de nesiguri, ai Violetei, și cei doi frați Lax se jucau unul dintre jocurile lor preferate: să doboare ananași cu piatra.

Cum avea cu patru ani mai mult decât fratele său, Amadeo era avantajat, chiar dacă nu era agil și nici prea îndemânatic. În schimb, Juan era isteț, rapid și hotărât. Nu era greu să-ți dai seama că era doar o chestiune de timp până când avea să-l întreacă pe fratele său mai mare.

În acea seară, ca de fiecare dată, Amadeo a ales ținta: un ananas uriaș. Juan, pentru prima dată, a fost primul care a nimerit ținta. A aruncat cu boltă, precis, a lovit în plin și ananasul a căzut. Când Juan se duce să-l ia de jos, plin de bucurie, Amadeo zice:

— Eu l-am nimerit, minte el și o cută îi apare între sprâncene.

Se încaieră. Juan e mai puternic decât se aștepta Amadeo și faptul acesta îl ia prin surprindere.

— Ce vrei să spui? E al meu, dă-mi-l! strigă Juan.

Amadeo nu are de gând să-l lase să câștige.

— Tu niciodată n-ai avut țintă.

— Am mai multă decât tine. Ești un trișor!

Doica o ia pe Violeta în brațe și ajunge lângă cei doi exact în momentul în care Amadeo aruncă ananasul și se îndreaptă spre casă plângând. Juan se lasă în iarbă, cu ananasul în mâini.

— E un tâmpit. Ananasul e al meu, bombăne el.

— Nu mai vorbi așa despre fratele tău, zice doica, întrebându-se dacă să meargă după Amadeo sau să-l lase să se calmeze singur.

Înainte ca doica să se decidă, Amadeo se întoarce, stacojiu de furie. Ține ceva în mână și se uită sfidător la fratele său, ca și cum orice altceva ar fi dispărut de pe lume. Se apropie cu pași mari, hotărâți. Atitudinea lui are ceva groaznic, dar doica nu reușește să-și dea seama ce anume.

Amadeo ajunge lângă ei, se oprește brusc și arată ce ține în mână: un mic pistol cu patul sidefat. Pare de jucărie, dar e cât se poate de real. A fost al mamei lui Rodolfo, cea care în alte vremuri îl purta sub fustă pentru a se apăra, în eventualitatea că ar fi fost atacată. Din același motiv, Rodolfo ține pistolul într-un

sertar, la intrare. Amadeo își duce arma la tâmplă și țipă din toate puterile:

— Dă-mi ananasul sau mă omor aici, pe loc!

Doica își înăbușă un țipăt. Încearcă să-i ia pistolul. Amadeo se opune.

— Lasă-mă! strigă el, înnebunit.

Concha renunță. O strânge în brațe pe Violeta. Îl ia de mână pe Juan.

— Dă-mi ananasul, îi cere ea fratelui mai mic.

— Dar e al meu, eu l-am doborât, protestează Juan.

— Dă-mi-l și nu mai comenta, Juan. Fă ce-ți spun.

Inima doicii a luat-o razna. Nu știe ce să facă, dar încearcă să stăpânesc situația. Juan îi dă ananasul. Ea i-l oferă lui Amadeo.

— Ți-l dau în schimbul pistolului, îi zice, cu o voce tremurătoare.

— Nu vreau. Pistolul e al tatălui meu.

— Tocmai de asta se va înfuria dacă află că l-ai luat.

— Dă-mi-l sau trag! insistă Amadeo, cu degetul pe trăgaci.

Doica aruncă ananasul între copaci. Îl ia în brațe pe Juan, apoi și pe Violeta. Privirea lui Amadeo e atât de înspăimântătoare, încât tot ce-i trece prin cap e să-i protejeze pe micuți.

Se aude un foc de armă și păsările zboară care-ncotro. Amadeo o ia la goană către plajă. Cei doi copii încep să plângă. Doica la fel. Când Maria del Roser, Rodolfo și Emilio ajung în locul de unde s-a auzit focul de armă, găsesc trei ființe înspăimântate – fiecare în felul ei – și pe jos pistolul Smith&Wesson, calibru 32, alături de un ananas spulberat.

După teribilul incident, descris de Concha cu lux de amănunte, Rodolfo Lax s-a hotărât să se implice direct în educația lui Amadeo. L-a pedepsit să stea două zile la mansardă, mâncând numai ce le poruncea tatăl său servitorilor să-i ducă. Când s-a întors în oraș, a decis să-l ia cu el și să-l pună la treabă timp de trei săptămâni la fabrica lui don Emilio, care nu numai că s-a oferit să-l ajute, dar i-a mai dat și sfaturi despre cum poți să-i ții în frâu pe copiii răzgâiați. Decizia a fost primită cu lacrimi în ochi de către doică și Maria del Roser. Însă Amadeo a primit vestea fără

să clipească. Numai Concha știa cât de greu îi era copilului să-și păstreze acea atitudine mândră.

Amadeo a plecat cu capul în jos, fără să se uite la nimeni, după o despărțire scurtă, supravegheată de tatăl său. Nu a mai îmbrățișat-o pe doică: Rodolfo îi interzisese categoric astfel de slăbiciuni de copil prost-crescut. S-a mulțumit să o privească în ochi, plin de seriozitate, și a zis:

— La revedere, Conchita. Ne vedem în vacanță, anul viitor.

„In vacanță, anul viitor", repetă ea în gând. Cu vocea sugrumată, zise:

— La revedere, Tito. Să nu dormi dezvelit.

Deși Don Emilio de la Cuadra era din Sueca, un sat de lângă Valencia, călătorise mult la viața lui. Din una dintre călătoriile sale la Paris s-a întors convins că electricitatea va învinge toate greutățile din lumea asta. Pentru el, electricitatea însemna ce însemna spiritismul pentru Maria del Roser: singura energie capabilă să transforme lucrurile. În plus, amândoi aveau în comun dorința ca lucrurile să se schimbe cât mai repede și să prindă și ei acea schimbare. În încercarea de a-și pune și el la bătaie firul de nisip pe drumul progresului, Emilio de la Cuadra a renunțat la tot, s-a instalat în acea Barcelonă a marilor schimbări și a pus bazele unei fabrici de automobile electrice la întretăierea străzilor San Juan și Diputacion. Ar fi preferat să fabrice motoare cu explozie, dar un catalan, Bonet pe numele său, i-o luase înainte. Așa că rămăsese la electricitate, dar asta însemna și multe bătăi de cap și probleme de nerezolvat. Rodolfo era cel care îi asculta păsurile și încerca să-l sfătuiască.

— Ce-ai zice dacă aș găsi un asociat străin? Am auzit de un tânăr elvețian, el ar putea fi salvarea mea...

Cea mai mare schimbare din viața lui Amadeo Lax a început în aceeași săptămână. Munca la fabrica lui don Emilio îl făcea să se simtă cel mai nefericit om din lume. Mai erau și alți copii de vârsta lui, tot ucenici, dar simțea că nu avea nimic în comun cu ei. Erau tari ca niște animale de povară, umblau cu unghiile murdare și îi aruncau priviri pline de neîncredere. Tot ceea ce a

învățat la fabrică a fost să stea departe de ei și să fie încă și mai rezervat, și mai tăcut.

După ce s-a scurs acea perioadă insuportabilă, a intrat la școala-pension. Tatăl său l-a lăsat la poarta școlii, luni, la opt dimineața, și s-a despărțit de el bătându-l cu palma pe spate și zicându-i:

— Sper că iezuiții vor găsi o cale de a face din tine un om adevărat, fiule.

— Da, tată.

Pe atunci nu se putea spune că pensionul Sarrià se afla în partea de sus a orașului. În anul 1900, când Amadeo Lax a devenit elev al iezuiților, pensionul era o clădire nouă, ridicată departe de forfota orașului: într-un sat vecin, în munți, înconjurat de păduri, vii și grădini de zarzavaturi și flori. Elevii erau purtătorii unor nume ilustre, căci familiile cele mai bune își trimiteau copiii acolo, deși Amadeo nu a reușit niciodată să priceapă de ce tocmai acolo. În afara sfârșitului de săptămână, când se îmbrăcau în uniformă și aveau voie să fie vizitați de părinți, restul timpului și-l petreceau îmbrăcați într-o rasă de culoare maro, care iarna nu era suficient de groasă pentru a-i proteja de frigul ce invada încăperile spartane. Hrana era insuficientă, călugării erau ursuzi, iar învățătura – singura cu adevărat de calitate – se baza pe niște principii străvechi: umilirea elevului și puterea absolută a profesorului. La toate acestea se adăuga retragerea din lume impusă de călugări. Din septembrie până aproape de sfârșitul lui iunie, elevii aparțineau în exclusivitate pensionului și nu aveau permisiunea de a se întoarce la casele lor, sub nici un pretext, nici măcar cu ocazia unor sărbători oficiale, de ziua de naștere sau în caz de boală. Dacă se îmbolnăveau, copiii erau tratați la infirmeria colegiului. Nu e de mirare că unii ajunseseră să numească pensionul „castelul te duci și nu mai vii".

Totuși erau și elevi care se adaptau condițiilor dure, ba chiar unii găseau că era destul de plăcut. Amadeo, hipersensibil, rezista cu greu. Nopțile tremura și plângea ascuns sub pături. Bătăile clopotului răsunător care anunțau, încă dinainte de a se face ziuă, ora de trezire, îl găseau de multe ori treaz și speriat. În biserică, pe durata rugăciunilor, frigul i se părea și mai pătrunzător. În

*patio* se sprijinea cu spatele de zid și urmărea cum alți copii se jucau cu mingea. În refectoriu, mânca fără să-și ridice privirea din farfurie, uitându-se la semnele degerăturilor de pe mâini – alții le aveau și pe picioare, sau pe urechi –, apoi se întorcea în capelă, în sala de curs, în *patio* și iar în refectoriu, la capelă... și tot așa, vreme de nouă luni ce nu se mai sfârșeau. Suporta totul, zi de zi, cu un stoicism eroic, reprimându-și nevoia de a plânge, incapabil de a lua legătura cu laicii care îi ajutau pe călugări la anumite lecții și care reprezentau fața cea mai umană a instituției. Încă de pe atunci, Amadeo nu suporta să-și mai arate slăbiciunile. Decât să ceară ajutor, mai degrabă prefera să moară. Astfel că își petrecea zilele așteptând momentul când avea să se petreacă ceea ce tatăl său prevăzuse: transformarea lui, în sfârșit, într-un om matur. Un bărbat căruia să nu-i pese deloc de tot ceea ce pătimea acolo și să nu aștepte cu groază o nouă zi și nici să nu-i fie dor de casă. Un bărbat ale cărui slăbiciuni să nu fie nimeni în stare să le bănuiască.

În ciuda tuturor inconvenientelor, notele sale au fost bune. Nu a strălucit la matematică și nici la gramatica franceză, dar a fost foarte bun la latină și i-a cucerit pe iezuiți prin sensibilitatea sa artistică. Tatăl său începea să creadă că se cuminţise, că iezuiții, așa cum sperase, găsiseră un mod de a-l da pe brazdă. Continua să fie un tânăr tăcut și ursuz, dar nimeni nu se putea plânge de el. Până când fratele său i se alătură la pension și demonstra curând că avea să fie unul dintre cei mai buni elevi.

Juan Lax Golorons nu numai că era tot ceea ce se aștepta de la el – adică frumos, educat, curat, silitor și inteligent –, dar mai și deborda de dorința de a învăța. A ajuns foarte repede să stăpânească o latină perfectă, așa încât putea să converseze cu părintele Eudaldo, iar interesul său pentru clasici îl făcu să fie expert în Cicero și Virgiliu încă înainte de vârsta pubertății. Acolo și-a descoperit pasiunea pentru teatru, a strălucit la geometrie, a recitat la sărbătoarea de sfârșit de an școlar, a fost recompensat cu mai multe premii și chiar a avut privilegiul de a bate clopotul în refectoriu. Și dacă în privința învățăturii a strălucit pur și simplu, în ceea ce privește comportamentul l-a eclipsat total pe fratele său, fiind un copil deosebit de simpatic și nespus de vesel. Avea

în față un viitor în care își puneau mari speranțe atât el, cât și călugării iezuiți.

Amadeo nu înțelegea cum reușea fratele său în toate și murea de invidie.

Să ne oprim asupra unei ierni din 1905. Jarul scapără în șemineul familiei Lax. Lumina slabă a unui bec electric, care acum nu mai impresionează pe nimeni, licărește într-un colț. Ploaia lovește în sticla multicoloră, pe care întunericul a făcut-o plumburie. Stăpâna casei, îmbrăcată în negru, cu rozariul de aur în mână, e așezată la locul ei, lângă șemineu. Alături de ea, Violeta, în vârstă de șase ani, murmură ceva de neînțeles.

E ora obișnuită pentru rugăciunea rozariului. Soneria de la intrare întrerupe rugăciunea. Stăpâna își strânge buzele și întregul ei chip exprimă nemulțumirea. Poruncește, pe un ton care se confundă cu litania:

— Du-te și deschide, Conchita, și oricine ar fi, spune-i să aștepte.

In timp ce doica iese din salon, rugăciunea e reluată:

— *...Sancta Maria mater Dei, ora pro nobis peccatoribus, nunc et in hora mortis nostrae*[1].

Concha străbate holul, coboară scara de marmură, traversează antreul, întredeschide vizeta, temătoare. De cealaltă parte a ușii stă Amadeo. Are paisprezece ani. Bărbatul în care se transformă treptat devorează trăsăturile copilului la care ea ținuse atât de mult. Cu atât mai mult în această seară, când a sosit îmbrăcat într-o uniformă albastru-marin, zdrențuită, și cu cămașa scoasă din pantaloni. E ud leoarcă de la ploaie, se clatină, are fața rănită și sânge la colțurile gurii. Tremură de frig.

Când Concha îi deschide, în casă intră un vânt rece, ca o piază rea.

— Tito! Ce e cu tine? întreabă Concha foarte speriată.

— Nimic, zice el trecând pragul, zgârcit la vorbă, așa cum va fi tot restul vieții. Nu s-a întâmplat nimic, Conchita. Am luat o hotărâre. Tata e acasă?

---

1 „Sfântă Marie, maica lui Dumnezeu, roagă-te pentru noi, păcătoșii, acum și în ceasul morții noastre", în latină, în original. (N.tr.)

— Astăzi tatăl tău se va întoarce târziu. Cred că e la o ședință municipală.

Pare că Amadeo răsuflă ușurat. O mică neatenție când începe să urce scara, sau stângăcia moștenită, îl face să se împiedice de vrejul de marmură.

— Naiba să-l ia pe cel care a pus aici bucata asta de marmură, zice, începând să urce.

Nu are de gând să salute pe nimeni. Se duce direct în camera lui. În urmă vine Concha, neliniștită. În capul scărilor, Amadeo se întoarce și îi spune îngerului său păzitor:

— Spune-i mamei că nu am de gând să mă mai întorc vreodată la pension. Și te rog, Concha, să nu mă mai faci de rușine chemându-mă cu numele acela stupid.

De la: Valerie Rahal
Data: 22 martie 2010
Către: Violeta Lax
Subiect: Mrejele memoriei

Dragă Violeta,

Continui să-mi fac griji. Oricât m-ai asigura tu că nebunia ce te-a cuprins nu are nimic de-a face cu ce gândesc eu că e, tot nu te pot crede. Ştiu că mai devreme sau mai târziu vei face o nebunie de care mă tem. Printre altele, şi de asta te-ai dus la Barcelona, nu? Ca să rezolvi ce rămăsese acolo în aer, zici tu, deşi eu nu am habar de aşa ceva. Iar faptul că ai îngropat-o pe bunica ta după mai bine de şaptezeci de ani nu ţi se pare cea mai mare nebunie?

Din câte mi-ai spus în ultimul e-mail, cel mai mult mi-a atras atenţia acea cutie de biscuiţi, plină de tăieturi din ziare, care a aparţinut doicii. Aş da orice ca să o pot ţine în mâini. E atât de emoţionant când timpul din urmă vine brusc peste tine! Desenele ar fi putut fi făcute de oricare dintre copiii casei: de Violeta, de Juan sau de bunicul tău. Mă gândesc că ar putea aparţine chiar tatălui tău. Dacă îmi amintesc bine, a apucat să o cunoască pe doică. Deşi, dacă nu sunt semnate, nu avem de unde şti cine le-a făcut. Un mister în plus. Dacă vei aduce acea relicvă acasă (presupunând că te mai întorci acasă, desigur), mi-ar plăcea să mă uit prin ea, la cărţile poştale, la tăieturile din ziare, la fotografii şi la tot ce mai conţine. Mă interesează mai ales acel articol din revista de spiritism unde se menţionează că Teresa a luat parte la întâlnirea dedicată soacrei sale, înainte de Războiul Civil. Nu vreau să greşesc, dar cred că asta e o faţă nouă a ei, nu? De Maria del Roser ştiam, dar de Teresa nu.

Toate astea mă fac să mă gândesc la câte lucruri neaşteptate zac în hemerotecile din lumea întreagă. Te-ai gândit vreodată la asta? Sunt convinsă că da. Mă sperie oarecum gândul că nu mai ştim nimic din secretele familiei de acum două generaţii, presupunând că am ştiut vreodată. Dacă într-o bună zi ar ieşi la lumină toate secretele familiale, istoria s-ar scrie altfel.

În privinţa gândurilor pe care ţi le faci vizavi de testamentul Eulaliei Montull, n-aş putea zice că nu sunt de înţeles. Şi pe mine m-a

luat prin surprindere. M-am întrebat şi eu cum poate cineva să dispară pentru nouă ani, iar apoi să apară ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Dacă ceea ce ţi-au spus acele femei e adevărat – şi nu văd de ce nu ar fi - bunicul tău a ajuns la lac în vara lui 1936 şi a plecat de acolo la sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial, în 1945. Cred că trebuie să ţinem cont de posibilitatea că războiul l-a obligat să stea acolo mai mult decât ar fi vrut. Asemeni lui Arcadio, şi eu înclin să cred că şederea lui a fost mai degrabă pragmatică decât romantică, în schimb, nu văd peste tot, aşa cum vede el, conspiraţii pentru a-i terfeli numele sau alte prostii asemănătoare. Săracul Arcadio s-a dedicat într-atât vieţii lui Amadeo Lax, încât nu mai poate vedea lucrurile cu detaşare. Nu înţelege că la acest nivel, onoarea bunicului tău nu mai interesează pe nimeni.

Altceva chiar nu mă mai surprinde. Draga mea, cred că pentru a dispărea din lume nu e nevoie de nimic altceva decât de a-ţi dori asta. Însă mă intrigă motivele pentru care acea Eulalia a vrut ca tot ce ţine de testament să fie atât de clar, inclusiv condiţiile puse. Mi se pare admirabil să mori urzind asemenea strategii. E ca şi cum ai lăsa o enigmă pentru posteritate.

Dar să vorbim despre ceea ce îmi ceri, adică despre fascinantul tău tată şi despre legăturile lui cu istoria familiei. Legăturile sunt puţine, îţi dai seama. Oricât ar părea de incredibil, niciodată nu mi-a vorbit despre reîntâlnire. Avea doisprezece ani când şi-a revăzut tatăl, iar mai apoi e imposibil să nu-şi fi amintit dacă ar mai fi fost vreo întâlnire. Pur şi simplu nu vrea să vorbească despre aşa ceva. Şi eu cred că trebuie să respectăm – să respecţi – tăcerea lui, pentru că are cu siguranţă motive să tacă. Cu mult timp în urmă, am învăţat ceva despre el: întotdeauna are motivele lui, chiar dacă le ascunde sub acea mască atât de enervantă a indiferenţei.

Toţi bărbaţii din familia ta au fost convinşi dintotdeauna că au lucruri mari de făcut. Gospodăria e prea mult pentru ei. Am impresia că din acest punct de vedere Modesto e la fel ca tatăl său şi ca bunicul său. Toţi au sfârşit prin a fugi, a pleca în căutarea destinului, fie că acesta a însemnat un imperiu în construcţii, sau să pictezi tablouri, sau să devii cel mai mare specialist din perioada sa în Brecht. Aşa că nu mi se pare deloc ciudat că bunicul tău s-a dus să picteze nuduri în Italia, după ce şi-a trimis fiul la Avignon cu verişoara lui, Alexia. A avut foarte mult noroc cu ea şi cu soţul ei, care au ţinut la tatăl tău de parcă ar fi fost copilul lor, de care nu au avut parte. E drept că şi Modesto a ţinut la ei, şi nu degeaba. Alexia mi-a spus odată că, atâta timp cât Modesto a stat la ei, Amadeo le-a trimis o generoasă rentă anuală şi că, mulţumită acelor bani, ei au putut trăi fără grija zilei de mâine şi au putut să-i îndeplinească lui Modesto toate capriciile. Însă bunicul tău nu le-a zis

niciodată când avea de gând să se întoarcă, deşi ştiau cu toţii că mai devreme sau mai târziu avea să se întâmple şi asta.

Şi lucrurile s-au petrecut astfel: s-a auzit zgomotul unui motor pe drumul din apropierea casei, apoi o portieră trântită, o maşină ce se îndepărta, după care l-au văzut apropiindu-se pe potecă, cu sacoul pe umeri şi cu pălăria în mână. Era cald, dar bunicul tău avea acelaşi aspect elegant, care era semnul de distincţie al casei. Le-a zis că a venit după Modesto, ca să-l ducă la Barcelona, dar tatăl tău a refuzat să plece. A făcut o scenă nepotrivită pentru adolescentul care era deja. Amadeo a reuşit să-l liniştească şi s-au închis împreună în salonul casei. Au discutat îndelung. Când au ieşit, amândoi se puseseră de acord ca Modesto să rămână unde era, dacă verişoara lui, Alexia, nu avea nimic împotrivă. Le-a promis că nu va înceta să trimită renta anuală, ba mai mult, că va trimite şi mai mulţi bani imediat ce va putea. Întotdeauna şi-a respectat cuvântul. În acea zi a rămas la prânz, apoi a plecat imediat. Nu a mai trecut niciodată pe acolo, iar pe tatăl tău l-a mai văzut doar de două ori înainte ca eu să intru în viaţa lui. Trebuie să recunoaştem că relaţia lor nu a fost cea mai obişnuită dintre un tată şi un fiu, dar ei au ales-o. Şi astfel, amândoi, ca întotdeauna, au obţinut ce şi-a dorit fiecare din ei.

Despre Amadeo Lax, socrul meu absent, păstrez câteva amintiri tot mai şterse. L-am cunoscut în Barcelona, când tatăl tău m-a dus la vila sa. Vizita a părut să fie marcată de un protocol exagerat. Cu toţii eram tensionaţi şi stingheriţi. Nu aveam despre ce să vorbim. În casă domnea o atmosferă care te îndemna să pleci de acolo cât mai repede. M-am speriat când am aflat că Amadeo locuia singur în acea căsoaie murdară şi fără nici un Dumnezeu, unde totul părea uitat, inclusiv el. Şi totuşi am fost plăcut surprinsă să constat că acel tată absent şi egoist despre care auzisem atâtea se purta cu mine ca un domn adevărat, forţându-se să mă amuze şi să poarte cu mine un dialog cât de cât firesc. M-am simţit bine în compania lui şi vizita mi s-a părut scurtă până la urmă. Când l-am revăzut, se afla într-un sicriu şi eu divorţasem de mult de fiul său.

M-aş bucura dacă toate astea ar fi un motiv ca să nu-i mai judeci cu atâta intransigenţă pe antecesorii tăi. Fiecare dintre noi a dat cu bâta în baltă cel puţin o dată, în situaţii dificile. Toţi am părăsit pe cineva când avea cea mai mare nevoie de noi. Nu-ţi mai bate capul cu toate astea şi nici pe al tatălui tău.

Jason îţi trimite îmbrăţişări.

Te iubesc,

MAMA

P.S. Nu am uitat că mi-ai promis o poveste.

**Caietul Moleskine al Violetei Lax**
Martie 2010

Tablourile comportă un mare risc pentru privitor: te îndeamnă să-ți imaginezi tot felul de povești. Poate că demoazela culcată care privește lumea cu ochii ei candizi a fost de fapt o femeie rece și necruțătoare care le-a facut viața un iad tuturor celor din jurul ei. Sau că soții ce se țin romantic de mână în timp ce pozează inocenți și relaxați, sub un lămâi învăluit în lumina verii, cu fiii lor tolăniți în iarba fragedă, au fost de fapt, în viața adevărată, doi necunoscuți unul pentru celălalt, care abia reușeau să se întâlnească acasă suficient de mult pentru ca tabloul să poată fi terminat și, desigur, erau nepăsători față de copiii lor, care au fost crescuți de servitori și bucătărese, în vreme ce soții lâncezeau în hoteluri din stațiuni balneare, fiecare într-o altă țară.

E nevoie de prudență în fața portretelor. Trebuie să-ți spui: „Sunt de acord cu surpriza și, odată cu ea, cu mistificarea". Se întâmplă ca în romane: minciuna face parte din regulile jocului. Chiar dacă adevărul iese întotdeauna la iveală. Și adevărul e singurul lucru care merită să fie spus despre ce am fost în viață, chiar dacă asta înseamnă doar o privire, un gest elegant sau frumusețea efemeră a unei șuvițe rebele. Sau o poveste nebunească pe care urmașii să și-o spună printre râsete și lacrimi.

Da, arta e mistificare. Dar, atunci când nu mai e mistificare, exprimă singurul adevăr care contează.

De la: Violeta Lax
Data: 23 martie 2010
Către: Valerie Rahal
Subiect: Ultima zi cu Teresa

Bună, mamă. Astăzi am stat toată ziua cu Teresa. Mi-am petrecut dimineața la MNAC. O să ți se pară o prostie, dar chiar aveam nevoie să o văd. În tablouri, desigur. Uitasem cât de mult mă indignez de fiecare dată când ajung la zona de artă modernă din Muzeul nostru Național. Sunt cu toții acolo: Josep Amat, Antoni Clave, Hermen Anglada Camarasa, Moderst Urgell... şi tablourile lor înstrăinate din acel Muzeu de Artă Modernă din La Ciudadela, unde mi-am petrecut atâția ani. Şi între ele, puse bezmetic, se află tablourile bunicului. Nimic mai departe de ceea ce şi-a dorit el, dar, şi mai rău, nimic mai departe de ceea ce merită cu adevărat opera sa. Am căutat tablourile cu Teresa. Hainele, posturile, evoluția modelului de-a lungul anilor, pisicile...

Ți-ai dat seama că, într-un anumit fel, moartea Teresei a imitat tablourile cu ea? Nu a lipsit nici un detaliu.

Astăzi, zâmbetul de pe fața ei mi s-a părut mai enigmatic ca oricând. Ochii ei – şi mai expresivi. Gesturile ei – o prefigurare a ceea ce o aştepta. Cred că am privit-o mereu cu o răceală excesivă. Am văzut numai ceea ce am vrut să văd. Am rămas la suprafață.

Înmormântarea Teresei a fost stranie şi tristă. Cum altfel? Am fost numai Paredes, Arcadio şi eu. Tata a plătit locul şi s-a scuzat cu o glumă, după cum îi e obiceiul: „La cimitir, nici mort. Eu vreau să fiu incinerat, iar apoi să-mi împrăştiați cenuşa peste lojile de la Teatrul Odeon din Paris". Placa funerară i s-a părut o cheltuială inutilă. Oricum nu am fi putut grava pe ea numele bunicii fără să încălcăm acordul semnat cu Guvernul Autonom. Am cumpărat şase trandafiri şi i-am lăsat pe mormântul fără nume.

Îndepărtându-mă, mă simțeam ca şi cum Teresa m-ar fi urmărit cu privirea.

Acum vreau să-ți scriu despre obiectele pe care le-am găsit în camera Violetei. Apartamentul meu pare un anticariat! Hainele sunt destul de jerpelite şi pline de praf, dar încântătoare. Nu par să fi

aparținut unei tinere de șaisprezece ani. Judecând după ele, cred că Violeta a fost scundă. Încălțămintea e ca pentru păpuși. Avea piciorul mai mic decât al meu!

Ți-am spus că pe comodă am găsit un roman. Se intitulează *Spirit* și e o ediție frumoasă, din secolul al XIX-lea, pe când numele se spaniolizau – Teofilo Gautier, sau Guillermo Shakespeare, ori Carlos Dickens, în fine, un oribil obicei al unor nepricepuți. Traducătorul, într-o prefață deplorabilă, atrage atenția cititorului să nu se lase sedus de imoralitatea ideilor romancierului. Pentru un cititor din prezent nu e altceva decât o poveste cu fantome, destul de înzorzonată, în care un celibatar cu multă experiență se îndrăgostește de o apariție transparentă care îi bântuie salonul casei și îl obsedează într-atât, încât reușește să plece cu ea. Adică moare, dar moartea lui e atât de romantică și stilată, încât îți vine să-l urmezi. Așa se explică precauțiile prefațatorului, care mai face și tot ce poate pentru a spune că toți cei ce cred în fantome reprezintă un pericol pentru societate.

Partea interesantă în toată treaba asta este că romanul ilustrează un curent de gândire foarte răspândit în Europa și Statele Unite, începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea și care a avut ecouri și în Spania: spiritismul. Nu te gândi la un medium folosindu-se de o masă *ouija*[1]. Adepții spiritismului din acea vreme erau oameni culți, care nu excludeau credința catolică în Dumnezeu, ci mai degrabă o reinventau și credeau în libertatea spiritului, în egalitatea tuturor oamenilor și în capacitatea sufletului de a depăși limitele trupului, inclusiv linia dintre viață și moarte. Cereau libertate pentru credința lor și militau pentru votul universal, așa că mai mereu erau la cuțite cu autoritățile. Pe scurt, un grup de progresiști care îi scandaliza pe oamenii din acele timpuri.

Se adunau în societăți, de multe ori secrete, și desfășurau tot soiul de activități, unde se amestecau muzica și poezia cu vindecarea miraculoasă, cu invocarea spiritelor și luarea legăturii cu lumea de dincolo. Sperau ca într-o bună zi să shimbe lumea prin forța ideilor lor, chiar dacă cea mai mare parte a lumii îi considera niște superstițioși subversivi. Până la urmă, lumea i-a anihilat. Păcat!

Știi deja că străbunica mea aparținea unei astfel de societăți. Acum știm și că Violeta i-a urmat exemplul. Ceea ce mă face să cred că s-ar putea ca romanul găsit la ea să nu-i fi aparținut, să-l fi primit.

---

1 Masa (sau tabla) *ouija* este cel mai utilizat instrument în ședințele de spiritism. Pe ea sunt gravate literele alfabetului și cifrele de la 1 la 9, plus cifra 0. Pe masă mai apare scris „la revedere", „da" și „nu". *Ouija* vine din alăturarea cuvântului „da" în limbile franceză și germană. (N. tr.)

Putem spune, cel puțin, că începea să fie interesată de acea lume. Şi mai e şi acel *ex libris*. Cum de nu mi-am dat imediat seama? Simbolistica lui e evidentă. Sau aşa ar trebui să fie, pentru cineva care studiază aprofundat opera lui Amadeo Lax. Pe *ex libris* apar o carte, o carafă cu apă, o creangă de măslin şi o balanță (ceea ce înseamnă: hărnicie, prudență, înțelepciune şi onestitate). Exact aceleaşi simboluri care apar într-un tablou mai puțin cunoscut al bunicului, expus pentru prima dată publicului chiar în aceste zile, în cadrul expoziției mele: tabloul lui Octavio Conde Gomez del Olmo. Adică O.C.G.O., literele care însoțesc desenul de pe *ex libris*. Cartea era a lui.

Bun. Ieri, până târziu, am citit cartea. De-a lungul celor trei sute de pagini, am întâlnit multe fraze subliniate cu cerneală neagră. Am observat ceva interesant: în toate fragmentele subliniate apar şi câteva litere marcate cu un punct aproape invizibil, mai ales pentru un cititor grăbit. Am început să notez una câte una literele marcate, ca să văd dacă la sfârşit ar fi dus la un înțeles. Şi-am avut parte de o adevărată surpriză.

Îți scriu frazele ca să faci şi tu jocul. Nu trebuie să fii un geniu ca să-ți dai seama că toate frazele se referă la suferințele din dragoste şi că unele par să conțină un mesaj direct. Literele subliniate corespund celor marcate cu un punct.

„Începând din acel moment, toate femeile pe care le cunoscuse s-au şters din mintea lui" (pag. 86)

„Îşi dădu seama că fără ea va fi nefericit pentru tot restul zilelor" (pag. 92)

„Întreabă-mă, dragostea mea, până unde aş fi capabil să te urmez. Ce sens are o viață nefericită?" (pag. 151)

„Toată lumea s-a uitat la mine, mai puțin singura ființă după atenția căreia tânjeam. Iubirea mea neîmpărtăşită rămâne" (pag. 162)

„Viața, trecătoare, nu se întoarce, ca o clepsidră. Firul de nisip căzut nu mai urcă niciodată" (pag. 167)

„Spinii ascuțiți ai geloziei se adânceau tot mai mult în inima sa răvăşită" (pag. 230)

Iată rezultatul jocului: u-r-m-e-a-z-ă-m-ă-p-â-n-ă-l-a-c-a-p-ă-t. Urmează-mă până la capăt.

Ei, ce zici? Cine crezi că putea fi destinatara unui asemenea mesaj? Dar autorul mesajului? Să fie cumva cel care apare în tabloul despre care tocmai ți-am vorbit?

Şi mai e un lucru. Numerele paginilor. La fel, unele sunt marcate printr-un punct negru.

Eşti pregătită?

92 – 151 – 162 – 167 – 230

Adică: 2-51-2-7-30. Ţi se pare că nu are nici un înţeles? Poate zici că sunt nebună, dar eu cred că are unul: 25, 12, 7 şi 30.

Ce s-a întâmplat în 25 decembrie, la 7 şi jumătate? Dar mai întâi: în ce an? Iată o întrebare cu adevărat dificilă.

Totuşi, în cutia cu tăieturi din ziare, am găsit un posibil răspuns. Marile Magazine El Siglo au ars în 1932, în ziua de Crăciun. Conform ziarelor, incendiul a început cu puţin înainte de ora zece dimineaţa. Se pare că Octavio Conde nu se afla acolo, pentru că exact în acea zi trecuse întreaga afacere în grija fratelui său, iar el se pregătea să plece în Statele Unite pentru a-şi începe propria afacere.

Şi dacă dispreţul cuiva foarte important pentru el l-a făcut să aleagă acea cale de a fugi?

Şi asta nu e totul. Mai rămâne o întrebare care îmi tot umblă prin minte. De ce nimeni nu s-a întrebat niciodată unde se afla Teresa, ce se întâmplase cu ea? Nu e ciudat că nimeni nu a căutat-o? Sau poate că o fi căutat-o.

Am prea multă imaginaţie?

Găsesc pentru că într-adevăr există ceva de găsit, sau doar pentru că vreau să găsesc?

Te iubesc.

Vio

## XV

În 17 iunie 1899, tânărul Francisco Canals Ambros a fost invitat pentru prima dată să participe la una dintre reuniunile care aveau loc în fiecare miercuri în casa familiei Lax.

Obișnuiții casei au ajuns, ca de obicei, la trei și jumătate fix și au fost conduși la etaj, unde canapeaua din bibliotecă fusese înlocuită de o masă ovală, acoperită cu obișnuita față de masă neagră. În jurul mesei, fiecare avea locul său rezervat, pe care-l ocupa fără întârziere, ca și cum ar fi participat la o întâlnire de afaceri. Până când aveau să sosească și întârziații, s-a servit un ceai cu biscuiți. Servitoarele știau că, odată ce va ajunge și ultimul invitat, ușile se vor închide și nu vor mai fi deschise pentru nimic în lume până după câteva ore. Orice problemă ivită între trei și jumătate și șapte seara trebuia să aștepte. Stăpâna casei era atât de fermă în această privință, încât servitoarele nici măcar nu îndrăzneau să se apropie de ușă pentru a spiona, așa cum făceau cu alte ocazii. La sfârșit, invitații coborau scara cu fețe preocupate, iar în bibliotecă rămâneau un miros puternic de ceară arsă si mai multe cești de cafea răsturnate pe covor.

Așadar, să mergem în bibliotecă. Participanții își ocupă locurile. Invitatul de onoare stă în capul mesei, emoționat că se găsește într-o asemenea casă. Privirea lui neliniștită trece peste rafturile pline de cărți. Ușile se închid. Mari del Roser îi servește cu ceai pe cei prezenți. Știe prea bine ce preferă fiecare. Mai puțin tânărul, invitatul-surpriză din această după-amiază.

— Puțin ceai, sau preferați altceva, domnule Canals? întreabă amfitrioana.

Francisco Canals își simte gura uscată.

— Un pahar cu apă, vă rog, dacă se poate.

— Și nu numai atât, zice Maria del Roser și împinge carafa din sticlă de Murano, apoi se așază pe același scaun pe care stă de atâta timp la astfel de întruniri.

Sunetul linguriţelor lovind ușor în cești încetează exact în momentul în care Miguel Vives începe să vorbească.

— Astăzi avem printre noi un spirit cultivat, posesor al unei mari capacități mediumnice, zice el, uitându-se la tânăr cu mândrie paternă. Deja fiecare dintre noi a avut norocul să-l vadă măcar o dată, cu ocazia întrunirilor noastre, dar astăzi vom putea să-i admirăm abilitățile în particular. Vreți să ne spuneți ceva înainte să începeți, domnule Canals?

Prins la înghesuială, tânărul se face și mai stacojiu. Deși încearcă din răsputeri să se uite în ochii celorlalți, până la urmă rămâne cu privire pe carafa de apă.

— Ii mulțumesc foarte mult domnului Eduardo Conde pentru tot ceea ce face pentru mine, murmură tânărul.

— Prostii, exclamă acesta, oricare altul în locul meu ar face la fel.

Francisco Canals ridică din sprâncene ca și cum s-ar îndoi de spusele susținătorului său. Ceilalți observă curioși cum ies în evidență prin contrast sfiala tânărului și abilitatea lui Conde. Acesta se simte obligat să dea câteva explicații.

— Domnul Canals lucrează de doi ani în magazinul meu, la raionul cu articole de doliu, zice, și spusele sale trezesc un interes imediat. E un angajat îndrăgit de clienți și de colegii lui, ei fiind cei care mi-au atras atenția asupra capacităților sale. Deși tânărul nostru e o ființă extraordinar de modestă, dându-și arareori importanță, totuși, ținând cont de tot ce auzeam despre el, mi-am dat seama că trebuie să fie vorba despre cineva cu niște calități spirituale deosebite. Așa că l-am chemat în biroul meu și l-am întrebat direct dacă e adevărat ce se zvonea. Am fost surprins să văd cât de firesc vorbea tânărul meu angajat despre harul său imens și cât de dispus era să-l împartă cu alte persoane, așa cum numai oamenii cu adevărat generoși știu să facă. Ce a urmat după, știți deja cu toții. La ultima noastră întâlnire l-am rugat să

ne explice ce înseamnă spiritismul pentru el și, de asemenea, să fie astăzi alături de noi, la această reuniune dinainte de vacanța de vară, fiind convins că aportul său ne va îmbogăți pe toți.

Cuvintele lui Conde stârnesc multe așteptări în rândul celor prezenți.

— Numai un liber-cugetător ca dumneavoastră ar putea fi capabil să își admire atât de mult un angajat, zice o doamnă.

Conde zâmbește, apoi răspunde:

— In opinia mea, cu toții suntem egali.

— Ceea ce și demonstrați, don Eduardo. Nu degeaba angajații dumneavoastră se laudă că au salarii bune și că vegheați asupra sănătății și siguranței lor. Ba mai mult, le dați și concedii. Plătite! Așa ceva numai un liberal poate să facă.

— Bun, bun, zice stingherit Eduardo Conde, nu ne aflăm aici pentru a vorbi despre magazinele și angajații mei, ci pentru a vedea și a asculta pe acest tânăr genial, care în această seară ne va arăta una dintre fațetele uluitorului său talent: scriitura automatică.

Emoția pune stăpânire pe cei prezenți.

— Puteți să faceți așa ceva? întreabă Maria del Roser înfiorându-se.

— Și mult mai mult! răspunde Conde. Domnul Canals trăiește un soi de comunicare continuă cu lumea cealaltă. Pentru el, a vorbi cu morții este ceva cât se poate de natural. Sunteți pregătit?

— Mai aveți puțină apă? întreabă tânărul protagonist al întâlnirii.

— Câtă vreți, zice Maria del Roser umplându-i paharul. Beți fără grijă, simțiți-vă ca acasă.

Francisco Canals ia câteva înghițituri, lasă paharul pe masă și închide ochii. Îi deschide din nou și începe să vorbească plin de siguranță, așa cum făcuse și atunci când urcase pe scena teatrului Calvo-Vico.

— Morții sunt invizibili, dar nu absenți.

Cu toții rămân tulburați de convingerea cu care a rostit acele cuvinte. Acum pare o altă persoană, ca și cum adevărul păstrat în sufletul său i-ar insufla putere.

Conde face un semn și Maria del Roser se ridică și închide obloanele de la ferestruică. Încăperea ar fi învăluită într-un

întuneric gros dacă nu ar fi cele douăsprezece lumânări care ard la fiecare întâlnire. Francisco Canals scoate din buzunar o bandă neagră și i-o întinde lui Eduardo Conde. Toți observă că îi tremură mâinile. Eduardo se ridică, îl leagă la ochi cu panglica pe medium și se întoarce la locul său. Maria del Roser pune în dreptul tânărului un toc, o călimară cu cerneală și câteva foi de hârtie. Acum totul este pregătit. Tăcerea amplifică zgomotul respirațiilor accelerate. Nimeni nu îndrăznește să miște nici măcar un deget. Toate privirile se concentrează la tânărul medium.

Francisco Canals apucă tocul cu o mână tremurătoare. Toți observă că e stângaci. Inmoaie tocul în cerneală. Acum, o pată ca o lună neagră împodobește pagina. Nemișcat, așteaptă câteva clipe. Cu toții sunt absorbiți de gesturile lui. Mâna începe să-i tremure mai tare. Tocul atinge hârtia. Trage câteva linii strâmbe, ca un copil care mâzgălește. Un spasm violent îl face să-și așeze mâna la jumătatea paginii și literele încep să apară însoțite de un scârțâit puternic.

„Când mă voi culca în mormânt, nu voi spune, ca atâția alții: mi-am încheiat munca", scrie el dintr-o suflare.

Tocul se odihnește în vreme ce este înmuiat în cerneală. Continuă:

„Mormântul nu e un drum înfundat și munca mea va începe din nou mâine-dimineață".

O nouă pauză. Cu cerneală proaspătă, mâna continuă:

„Nu vă gândiți la ce putrezește. Nu numai viii proiectează umbre. Scrutați bezna și veți vedea cum strălucește lumina morților".

Convulsiile mâinii încetează. Mediumul scoate un oftat. Așteaptă câteva minute pentru ca mesajul să continue, dar nu se întâmplă nimic. Doar tremurul mâinii stângi. Până la urmă, lasă tocul și șoptește cu un fir de voce și cu obrajii în flăcări:

— Cred că asta a fost tot.

Domnul Conde ia foaia scrisă și citește cu voce tare întregul mesaj. La sfârșit, exclamă, cu o expresie de om mulțumit:

— Interesant, tinere! O declarație de intenții completă. Știi cine ți-a dictat-o?

— Știu doar că e un spirit superior, răspunde tânărul.

— Asta e sigur. Dar mai știi și altceva ce ne-ar putea fi de folos?

— Nu se resemnează să fie mort. Nu-i place. Poate că a murit de curând.

— Știți cumva dacă ar putea fi francez? V-a vorbit în această limbă? îl întreabă o doamnă mai în vârstă.

— Spiritele nu se folosesc de o limbă anume, răspunde tânărul, din nou foarte sigur pe el. Ele se exprimă într-un limbaj universal.

— Ah, da, desigur.

— Sunt impresionată, domnule Canals, mărturisește Maria del Roser. Chiar aveți un dar uriaș.

Tânărul roșește, revenind astfel la ceea ce pare a fi starea lui naturală.

— Și încă nu ai văzut nimic, dragă prietenă. Domnul Canals mai posedă un talent, grație căruia l-am cunoscut, capabil să ne tulbure până în cele mai ascunse cotloane ale minții.

— Adevărat? Și despre ce talent este vorba?

Tăcerea subliniază așteptarea înfrigurată.

— Poate să ghicească dintr-o singură privire cât timp mai are cineva de trăit.

Efectele răspunsului sunt diferite. Mai întâi, priviri întoarse în altă parte. Puțini par dispuși să li se reveleze o intimitate care îi înspăimântă în primul rând pe ei înșiși. Apoi urmează exclamațiile.

— Și poate să-i spună orișicui? întreabă amfitrioana.

Se aude firul de voce al tânărului:

— Da, doamnă. Inclusiv mie însumi.

— Vreți să spuneți că știți data când veți muri?

— O știu de mult, doamnă, răspunde tânărul.

Nimeni nu îndrăznește să rostească întrebarea care e pe buzele tuturor. Francisco Canals le-o ia înainte:

— Nu mi-a mai rămas mult.

Stupoarea e generală.

— Dar dumneavoastră sunteți în floarea vârstei! strigă cineva indignat, de parcă tânărul ar fi fost vinovat.

— Moartea nu e mai departe de dumneavoastră decât de mine, doamnă, murmură tânărul, tocmai pentru că nu respectă nici o logică.

— Dar din ce cauză? Puteți să știți și asta? intervine unul dintre bărbați.

— Nu. Doar data.

— Dacă ați ști cauza, poate ați reuși s-o evitați.

— Nu văd nici un motiv pentru a încerca s-o evit.

— Motiv? Moartea însăși nu e un motiv suficient?

Tânărul bea apă. Ca lucrurile să fie clare, adaugă:

— Nu mă tem de moarte.

— Dar vă vom revedea? întreabă aceeași doamnă în vârstă care vorbise mai înainte.

— Desigur. Voi fi aproape de dumneavoastră. După plecarea mea din această lume, voi fi mult mai aproape decât sunt acum.

Eduardo citește iarăși textul scris pe foaie și zice:

— Poate că spiritul care a intrat în legătură cu dumneavoastră vrea să ne transmită ceva ce nu-i dă pace.

— Poate, murmură tânărul medium și își trece palma peste frunte pentru a-și îndepărta câteva broboane de sudoare.

Văzând că oaspetele ei dă semne de oboseală, Maria del Roser intervine. Se ridică, se îndreaptă către rafturile destinate clasicilor greci și ia o cutie în care până nu demult se aflau cele trei volume de *Teatru. Opere complete* de Aristofan. Cu o solemnitate de amfitrioană, se duce la tânăr și îi dă cutia.

— Un cadou neînsemnat, domnule Canals, din partea Clubului de Miercuri, drept dovadă a recunoștinței noastre.

Cei doisprezece invitați se întorc la ceștile de ceai, mulțumiți că se pot relaxa, în vreme ce tânărul deschide cutia. Înăuntru găsește o cutiuță sidefie care conține o verigheță de aur pe o perniță de catifea roșie. Ochii tânărului Canals scânteiază de surpriză.

— Numele dumneavoastră e gravat pe interior, îi spune Maria del Roser.

— E mult prea mult. Nu trebuia... Eu niciodată...

Tânărul încearcă să găsească vorbele potrivite și cei prezenți se mulțumesc cu atât. Își pune verigheta pe degetul inelar.

— Nu trebuia să vă deranjați, adaugă tânărul.

Toți îi evită privirea.

— Nu a fost nici un deranj. Nu înseamnă nimic altceva decât un mic cadou, în speranța că nu ne veți uita și că veți reveni la noi într-o altă zi.

Francisco Canals nu răspunde. Își ia rămas-bun cu o curtoazie extremă, exersată în oglinzile de la raionul său cu articole pentru doliu.

Pe scară, invitații se întâlnesc cu Concha, care urcă spre camera copiilor, cu Violeta în brațe, fetița ce avea pe atunci ceva mai mult de un an. Toți se opresc să o admire. Îi vorbesc cu acele vorbe ridicole pe care adulții le folosesc de obicei în fața copiilor. La urmă, Francisco Canals Ambros așteaptă să iasă.

Tăcut, trece pe lângă ele când au coborât deja cu toții. Atitudinea lui rămâne neobservată de nimeni, în afară de doică. Tânărul se uită la Violeta și de pe față i se șterge brusc acel aer liniștit care-l caracterizează. Își strânge buzele, pleacă privirea, coboară repede treptele.

Conchita ar fi vrut să-i spună cât de mult îi plăcuse reprezentația lui de la teatrul Calvo-Vico, dar nu a avut ocazia. Tânărul a dispărut, mânat de graba cuiva care a văzut ceva ce nu ar fi vrut să vadă.

De la: Violeta Lax
Data: 24 martie 2010
Către: Valerie Rahal
Subiect: Dacă te interesează atât de mult...

Trebuie să-ți mărturisesc, mamă, că nu cunoşteam această latură a ta. Zici că ți-am rămas datoare cu o poveste? Mă umple de satisfacție gândul că am reuşit să te intrig. Şi mă bucur că nu am să-ți înşel aşteptările pe care ți le-am creat. Dacă nu va fi aşa, ai tot dreptul să te superi pe povestitor.

Totul a început în 19 decembrie 1993, la Paris, unde am cunoscut pe cineva care s-a dovedit fundamental pentru viața mea. S-a petrecut din întâmplare, aşa cum se petrec lucrurile cu adevărat importante. Atunci nu am făcut altceva decât să schimbăm fraze civilizate care ne-au folosit doar pentru a ne da seama că aveam interese comune: ne mişcam şi noi, pe vârfuri, prin lumea artei. Domeniul meu era pictura. Al său era muzica. Începea să-şi facă drum ca muzician. Mai şi compunea. Voia să-şi facă o trupă şi să înregistreze un disc. Ne-am reîntâlnit la sfârşitul aceluiaşi an, în timpul unei escapade pe care am făcut-o la Barcelona împreună cu prietenele de la facultate. Am făcut dragoste. Era pentru prima dată. Au urmat doi ani de tăcere, timp în care m-am mulțumit să-i urmăresc de la distanță realizările. Numele începea să-i fie cunoscut, nu doar în Franța, ci şi în Spania. Brusc, o melodie de-a sa a fost aleasă imnul nu mai ştiu cărui eveniment sportiv şi aşa a ajuns la celebritate. Melodia aceea se auzea încontinuu. Dădea concerte peste tot şi m-am hotărât să merg la cel din Paris. Incognito, să zicem, dar în primul rând. Imediat ce a început să cânte, m-a văzut de pe scenă. La sfârşitul concertului, una dintre gorilele sale a venit la mine şi mi-a spus că cineva vrea să mă vadă. M-a rugat să mă duc la cabină. Ştii prea bine: aşa merg lucrurile în lumea rockului. M-am dus, bineînțeles.

Adevărul este că pe atunci prezența sa mă subjuga, exercita asupra mea o atracție atât de mare, încât mi se făcea teamă. Simțeam că nu m-aş fi putut opune la nimic din tot ce mi-ar fi propus. Era o senzație extraordinară, dar apăsătoare în acelaşi timp. Siguranța

de care dădea dovadă, farmecul şi modul său de a acţiona fără să stea pe gânduri îmi ştergeau orice urmă de voinţă proprie. Da, bănuiesc că asta este una dintre cele mai clasice definiţii ale iubirii, o înstrăinare de tine însăţi, dar pe atunci încă nu mă obişnuisem cu aşa ceva. Şi mă îndoiesc că m-am obişnuit vreodată.

Reîntâlnirea noastră a fost minunată. Mi-a spus că se gândise la mine tot timpul. Eu nu i-am spus nimic din toate astea. Eram speriată de sentimentele mele şi preferam să nu le recunosc. Cu toate astea, după numai câteva luni, când mi-a propus să ne instalăm în Barcelona, nu m-am gândit de două ori. Mai întâi, în locuinţe separate. Apoi i-am cerut să se mute la mine. A interpretat gestul meu drept sfârşitul îndoielilor şi spaimelor mele şi cred că în mare măsură aşa a şi fost. Singura etapă din relaţia noastră când am putut să mă dăruiesc total, fără complexe, sau prejudecăţi, sau cu jumătate de măsură. I-am aparţinut, în întregime. Şi a meritat. Fără nici o îndoială, a fost cea mai bună relaţie pe care am avut-o cu cineva. Ştiu că e groaznic să spun aşa ceva, şi că mă gândesc inevitabil la Daniel, la ceea ce înseamnă el pentru mine, la cât de importantă este pentru mine relaţia noastră. Însă ştiu că aşa a fost şi ar fi absurd acum să nu recunosc.

A durat doi ani. În tot acel timp, am început să mă învârt în lumea galeriştilor şi universitarilor. Am publicat câte ceva. Au început să vină ofertele de muncă. Şi, dintr-odată, m-am hotărât să mă dedic carierei mele. M-am ascuns după motivele mele dintotdeauna şi am început să neglijez relaţia noastră. Nu mai voiam să mă însoţească la întâlniri publice. O dată m-a întrebat dacă mă ruşinam de prezenţa sa. N-am ştiut ce să-i răspund. Mi-am dat seama că începeam să-i fac un rău de nevindecat. Şi că, dintr-un motiv pe care nu mi-l puteam explica, acela era doar începutul.

Mi s-a oferit un post la Art Institute şi nu aveam prea mult timp de gândire. Ştiam că acel post era incompatibil cu viaţa noastră în comun şi, totuşi, am acceptat. A încercat să mă convingă să rămân, dar cuvintele sale au avut efectul contrar: brusc, tot ceea ce-mi doream era să termin cu acea etapă a vieţii mele. În realitate, postul de la Chicago a fost pretextul perfect pentru a fugi. Nici măcar nu ne-am despărţit faţă în faţă. Am profitat că plecase în turneu, mi-am făcut bagajul şi i-am lăsat, pe noptieră, un bilet plin de fraze bombastice prin care îi mulţumeam pentru tot ceea ce mă învăţase şi îi doream mult noroc.

Am plecat cu inima distrusă, dar nu m-am uitat înapoi nici măcar o singură dată. Simţeam că fuga era singura modalitate de a merge mai departe. Ceva atavic.

La Chicago, mi-am învins nostalgia şi, încetul cu încetul, am început să uit viaţa mea anterioară. Mi-am promis să nu mă întorc la

Barcelona până când nu mă voi fi eliberat de amintirile acelei iubiri şi, într-o oarecare măsură, am devenit o altă persoană. Una care să reprezinte imaginea pe care îmi doream să o aibă ceilalţi despre mine. Am renunţat la o parte esenţială din mine. Partea proastă e că nici măcar nu mi-am dat seama. Apoi a apărut Daniel. Cireaşa de pe tort. Şi au trecut mai bine de cincisprezece ani. Timpul înaintează mai repede decât uitarea.

De puţin timp, am aflat din presă că vechea mea dragoste din tinereţe suferă de cancer. Nu a ţinut cont de boală o vreme, dar de data asta situaţia e gravă. Mai întâi a anunţat că-şi anulează turneul. Apoi a scos un disc nou, o compilaţie de demo-uri şi piese inedite, compuse cu ani în urmă, needitate până acum din motive personale, după cum asigură în interviurile din presă. Pe acest album există o piesă intitulată *Adio, Violeta*. Această melodie m-a făcut să mă hotărăsc. Deşi e mult prea târziu, cred că merită o explicaţie. Sau să-i ofer ocazia de a mă insulta în faţă. Cum îmi spuneai încă de când eram mică: „Niciodată nu e prea târziu pentru a face ceea ce trebuie făcut".

De asta am venit în Spania.

Deşi acum, când mă aflu aici, mă împiedic iar de laşitatea mea. Ştiu în care spital se află, am numărul de telefon al agentului său, dar continui să mă agăţ de orice motiv pentru a amâna întâlnirea. Sunt paralizată de spaimă.

Acum ştii totul. Am căzut la pace.

Sărută-l pe Jason din partea mea,

Fiica ta iubitoare:
Violín

## XVI

Moartea lui Rodolfo Lax i-a luat pe toți prin surprindere, inclusiv pe el însuși.

In 27 iulie 1909, industriașul s-a trezit înainte de a se face dimineață, preocupat atât de ceea ce știa că se va petrece, cât și de teama față de ceea ce urma să se întâmple. Ca în fiecare vară, casa era pustie, iar el, singurul oaspete al mai multor încăperi populate doar de spectrele învelite în cearșafuri ale unor mobile ce își dormeau somnul anual. Numai biroul său și dormitorul rămâneau deschise. In acele săptămâni de lâncezeală, cu călduri insuportabile, nici nu era nevoie de mai multe camere, căci el nu avea nevoie de nimic altceva decât de cafeaua de dimineață, de liniștea lecturii și de planurile de viitor, făcute cu bucurie, pentru a mai scăpa de singurătate de-a lungul zilei. Obișnuia să iasă pe la zece, după ce citea presa. Trecea pe la vreuna dintre fabricile sale, rezolva problemele mai importante, lua câteva decizii de care mai apoi se simțea mândru și revenea acasă numai după ce mânca de seară la restaurantul Colon, unde rămânea până târziu, printre alți singuratici ca el, bărbați fericiți, lipsiți temporar de grija familiei.

— Aceasta e singura perioadă din an când vorbim de doamne fără să ne gândim la a noastră, obișnuia Lax să zică printre râsete.

În acea dimineață de marți, orașul zăcea cufundat într-o liniște falsă, vinovată. Cu o zi înainte, pe stradă avuseseră loc mai multe altercații îngrijorătoare, despre care nimeni nu prea știa ce să spună. O mână de femei inițiaseră un protest contra deciziei guvernului de a le trimite bărbații la război în Maroc. „E războiul bogaților în care murim numai noi, săracii", ziceau, iar Lax credea

că aveau dreptate. Și el considera că planurile guvernului erau o prostie și o mare nedreptate, dar lenea îl împiedica să acționeze în acest sens. Pentru toate acele lupte idealiste o avea pe soția lui, cea care ascundea un suflet rebel înăuntrul minunatului ei corset. Apoi a urmat greva inițiată de muncitorii nemulțumiți. Brusc, străzile s-au umplut de baricade, magazinele au fost închise, răzvrătiții gata de război și o parte a armatei alături de ei. Când au început să dea foc bisericilor, mănăstirilor și colegiilor clericale, Rodolfo s-a speriat că totul se va duce de râpă. Răzmerița i se părea mai potrivită unui roman din secolul anterior decât vremurilor în care trăia, animate de oameni cu judecată și moderni. Judecata, cu siguranță, nu era punctul forte al acelor revoluționari pe care, deși se declarau pacifiști, numai armata era în stare să-i potolească. La doar câteva ore, Rodolfo putea înțelege motivele lor, dar nu și modul de aplicare. Lucrurile, era convins de asta, se rezolvau mult mai bine la masă decât pe baricade. Totul se poate negocia. A demonstrat-o chiar el când a evitat o grevă generală în propria casă, încheind noi contracte de muncă. Desigur că pentru guvernul condus de Maura era mai eficient să trimită trupe decât să găsească o cale de dialog. Iar rezerviștii aveau prea multe interese ascunse pentru a accepta o discuție.

Cu o zi în urmă, la fel ca în toate fabricile din oraș, nici în cele ale lui Lax nu muncise nimeni. Pichetele organizate de Solidaritatea Muncitorească nu au avut mult de lucru pentru a impune greva: nemulțumirea se generalizase și, în unele cazuri, se extinsese și asupra patronilor.

După-amiază, Lax l-a primit pe Trescents, care voia să știe ce măsuri să ia împotriva greviștilor.

— Nici una. Au și-așa destule bătăi de cap.

— Nici una? Vă rog să vă gândiți mai bine, domnule. Dacă nu le arătați cine e șeful, vor sfârși prin a vă alunga din propria casă.

— Le-am arătat destul cine conduce, Trescents. Gândește-te: sunt unul dintre cei care pot plăti pentru a evita ca odraslele lor să plece la război. Ei, în schimb, nu pot face nimic. Majoritatea sunt căsătoriți și au copii. Stai liniștit, Trescents. Pune-te în locul lor. Și lasă-mă pe mine să discut cu ei, zise Lax, convins că între el și muncitori se crease un respect reciproc.

— Nu vă bazați pe asta, don Rodolfo. Aveți mulți angajați. Nu vă cunosc chiar toți, și nici nu sunt toți curați ca lacrima. Unii dintre ei iau în serios moda asta a luptelor muncitorești. Au ajuns să vorbească despre sindicat! Dar ce sindicat le va oferi condiții mai bune decât le oferiți dumneavoastră în fabrici?

— Lasă-i în pace, Trescents, zise Rodolfo, poate pentru că nu vedea cu ochi răi sindicatele sau poate pentru că era convins, în adâncul său, că toate acele mișcări de stânga nu vor duce nicăieri. N-au decît să organizeze câte reuniuni vor. Dumneavoastră nu ați face la fel?

Jurisconsultul Tomás Trescents aparținea acelor tineri reacționari a căror viață era dictată de dreptul canonic și de liturghia creștină. Li se făcea pielea de găină numai la gândul că ar putea fi comparat cu astfel de hoarde populare. Lax nu se pierdea cu firea. De fapt, nici nu-și pusese problema cu seriozitate, până când prietenul său, De la Cuadra, apăru la cina de la Colon, transfigurat, spunând că și să fi vrut, nu ar fi găsit un moment mai potrivit pentru a da o raită prin oraș și a vedea cum mai stau lucrurile. Printre alte dezastre, pe poarta unei fabrici ținând de industria Lax, văzuse o pancartă pe care scria: „Sângele acestei familii va curge până la ultima picătură".

Acele cuvinte nu l-au lăsat pe Rodolfo să doarmă. La lumina lămpii, cu mult înainte de zori, încercă să ghicească încotro se îndreptau lucrurile. Dintr-o parte a orașului veneau din când în când zgomote de împușcături. S-a ridicat preocupat, foarte devreme, s-a îmbrăcat în pripă și a așteptat, ca în fiecare dimineață, să sosească ziarele la care era abonat. Între timp, a răsfoit *La Vanguardia* de luni, neavând altă ediție la îndemână. Și-a notat pe o bucată de hârtie: „De văzut ce e cu noua invenție a lui Edison: casele de beton". I-a sărit în ochi o imagine cu un gramofon despre care îi tot vorbise Rorro, a luat o carte de vizită cu numele său și a scris: „Vă rog să-mi trimiteți cât mai repede un gramofon, marca Victor, de cea mai bună calitate, împreună cu o cutie de ace și o duzină de discuri (la alegerea dumneavoastră). Voi achita totul la primire. Alătur biletul care trebuie să însoțească darul. Adresa este cea de pe verso. Cu mulțumiri, Rodolfo Lax". A scris

pe un plic numele magazinului: „Casa Corrons, Rambla de los Estudios, numărul 11" și l-a lăsat gata de expediere.

A mai așteptat puțin, neliniștit, să vină știrile zilei. Dar, în loc de ziare, a intrat Felipe, cu o scrisoare într-o mână și o ceașcă de cafea în cealaltă.

— Un fecior negru ca tăciunele v-a lăsat asta, a zis șoferul, punând biletul pe masă.

Rămas din nou singur, Rodolfo a citit biletul, tot mai încruntat. Apoi a scos un mârâit de indignare, a clătinat din cap, a dat cafeaua pe gât și a zis:

— Pierdem nordul.

A coborât scara în grabă, l-a găsit pe Felipe în *patio* și i-a cerut să pregătească imediat mașina de plecare.

— Ai grijă să ajungă unde trebuie, te rog, i-a spus întinzându-i plicul cu comanda pentru gramofon.

Rodolfo Lax s-a plâns de canicula care deja asedia orașul atât de devreme, a intrat în mașină cu o expresie de consternare pe chip și a dispărut exact când clopotele băteau ora zece.

Pleca de acasă pentru ultima dată.

După cinci săptămâni, când Maria del Roser se întreba cum va putea trăi fără acel bărbat care o făcuse fericită în fiecare dintre zilele petrecute împreună, un majordom de la Casa Corrons a adus un pachet voluminos.

— E pentru stăpâna casei, din partea soțului dumneaei.

Auzind una ca asta, Vicenta mai că a leșinat de spaimă. Pentru o clipă s-a gândit că stăpânul, atât de atent mereu, continua, chiar și de pe tărâmul celălalt, să aibă grijă de toate.

Când au desfăcut pachetul, au dat peste un gramofon Víctor, ultimul model, trimis din Statele Unite, însoțit de un bilet: „Pentru Rorro, de la iubitul ei".

Neobositul Felipe nu a povestit niciodată cât de greu îi fusese să ajungă pe La Rambla de los Estudios în acea dimineață plină de revolte. Până la urmă, a meritat efortul. Drumul plin de peripeții a făcut posibil ca stăpânul să-i ofere un ultim capriciu iubitei sale Rorro, Rorrita, Rorrorita, sau cum o mai fi chemat-o el pe acea femeie care din acea zi și pentru toată lumea avea să fie doamna Maria del Roser, văduva lui Lax.

Amadeo Lax Golorons a ajuns pe 2 august, dimineața. Călătorise cu diligența, singur, fără să se oprească pentru altceva decât când se schimbau caii. La sosire, Barcelona era un oraș straniu, care suporta consecințele exceselor. Străzile erau controlate de soldați, iar în aer plutea un miros amar de ars. Oamenii încercau să simuleze că toate continuau ca și până atunci. Barcelonezii, încă din vechime, sunt obișnuiți cu emoțiile puternice.

Când Amadeo s-a lăsat văzut, numai hainele murdare și fata lui palidă trădau tensiunea pe care o suportase în ultimele ore. Imediat ce a intrat în curtea destinată mașinilor, a întrebat de mama sa. I s-a spus că se afla în bibliotecă, probabil ca să se odihnească. A vrut să mai afle dacă Violeta și restul familiei se aflau acasă.

— Au rămas la Caldes, l-a informat Felipe. Mama dumneavoastră s-a opus unei călătorii atât de periculoase. Și, dacă-mi permiteți, domnule, cred că a făcut bine. Am trăit zile cumplite.

— Și înmormântarea?

Felipe și-a coborât privirea.

— Nu am auzit vorbindu-se despre așa ceva, domnule.

— Unde e depus trupul tatălui meu?

— Nicăieri, domnule.

— Cel puțin se știe unde se găsește...

— Nu, domnule.

Amadeo și-a trecut degetele peste ochii încercănați.

— Ce s-a întâmplat, Felipe? Poate să-mi spună cineva?

Șoferul a dat afirmativ din cap și a cerut permisiunea de a se așeza. Cu vocea întretăiată, a povestit ce se întâmplase.

— Marți l-am dus pe tatăl dumneavoastră la mănăstirea Las Jeronimas, pe strada San Antonio. Orașul era asediat de nebunii aceia și ne-a luat o groază până să ajungem. Când, în sfârșit, l-am lăsat la poarta mănăstirii, totul părea liniștit. Ba chiar prea liniștit, aș zice. Don Rodolfo mi-a cerut să mă întorc acasă, dar nu am vrut să-l las acolo, așa că am început să-l aștept, ca de obicei. După ce l-am văzut intrând pe poarta mănăstirii, m-am îndreptat către La Rambla de Los Estudios. Nu vă puteți imagina cum arătau străzile. Habar nu am cum am reușit să mă duc și să mă întorc fără să pățesc mare lucru. În sfârșit, important este că după o vreme mă aflam iar la poarta mănăstirii Las Jeronimas. Imediat

m-au asaltat niște descreierați. M-au întrebat dacă eu eram șoferul lui Rodolfo Lax și dacă vreau să mă alătur lor. Am zis că nu vreau, așa că m-au făcut trădător și au început să mă lovească. Agitau topoare și baionete. Am crezut că acolo o să-mi găsesc moartea. Mi-au luat mașina, iar pe mine m-au aruncat din mers la intersecția Gran Vía cu Balmes. M-am întors pe jos la mănăstire și am găsit-o în flăcări. În stradă nu era nimeni, dar oamenii urmăreau ce se întâmpla din spatele ferestrelor.

— Ți-a spus tata ce avea de făcut la mănăstire într-o zi atât de nepotrivită? a întrebat Amadeo.

— Nu, domnule, nu obișnuia să-mi spună intențiile sale.

— Dar tu ce crezi?

— De dimineață, cineva a adus un bilet. După ce a citit acel bilet, tatăl dumneavoastră a luat decizia de a ieși. Părea foarte nervos. Am înțeles că făcea afaceri cu călugărițele.

— Ai văzut cine a adus biletul?

— Da, domnule. Era un tânăr obișnuit, deloc cunoscut. Probabil că a primit ceva bani pentru treaba asta.

— Crezi că maicile au simțit pericolul și i-au cerut ajutorul?

— Așa m-am gândit și eu. Unele au cerut ajutor. Iar altele au trebuit să se apere cu arma în mână.

Amadeo a pufnit nervos. Ultimul lucru pe care și l-a dorit a fost să se întoarcă înainte de data stabilită, pentru a se confrunta cu o moarte plină de necunoscute și cu o moștenire ce-i crea obligații.

— Mai e ceva, domnule, a șoptit Felipe.

Amadeo l-a întrebat din ochi ce anume.

— Maica stareță, sora Maravillas, a adus personal, acum două zile, scrisoarea aceasta pentru dumneavoastră. Era îmbrăcată în civil și părea foarte speriată.

Amadeo s-a uitat la caligrafia elegantă cu care cineva scrisese pe plic: „În atenția domnului Lax, fiul".

— Bine, Felipe. Mâine te duci la Caldes după fratele meu și după sora mea. Spune-le servitorilor să închidă proprietatea. Să vină cu toții aici, cât mai repede. Vom avea mult de lucru. Acum te poți retrage.

Şoferul se îndrepta spre bucătărie, când Amadeo îl opri.

— Încă ceva. Am înţeles că e aici şi Conchita.

— Da, domnule. A venit acum două zile, împreună cu mama dumneavoastră.

— Spune-i să urce în birou.

— În biroul domnului Lax? a întrebat Felipe nedumerit, incapabil încă să accepte noua stare a lucrurilor.

— Bineînţeles, Felipe. Acum, eu sunt domnul Lax.

Cu pasul obosit, Amadeo a urcat scara. A aruncat o privire salonului, numai pentru a se încredinţa că totul merge ca înainte. A recunoscut bucuros scârţâitul paşilor săi în drumul către încăperile dinspre stradă. A apăsat clanţa. O clipă a avut impresia că îl va întâlni acolo pe tatăl său, aşezat în fotoliu, chibzuind la vreo nouă invenţie sau criticând vreun om politic. Dar nu a fost aşa. Când s-a aşezat în fotoliul tatălui său, a avut un moment de îndoială, de slăbiciune, impropriu unui bărbat orgolios ca el. Scrisoarea de la maica stareţă îl readuse cu picioarele pe pământ. Deschise plicul cu coupe-papier-ul de argint şi remarcă din nou caligrafia minunată. Purta data de 1 august. Puţin mai sus, două linii se întretăiau şi formau o cruce care binecuvânta mesajul prin prezenţa ei. Scrisoarea începea printr-o formulare cât se poate de obişnuită: „Stimate domnule Lax". Moştenitorul nu se aştepta la cine ştie ce de la o scrisoare care începea atât de puţin promiţător, dar, cu toate acestea, a continuat să citească: „Daţi-mi voie să vă prezint condoleanţele mele pentru tatăl dumneavoastră, faţă de care atât noi, călugăriţele, cât şi eu, personal, ne simţim datoare. Totuşi, nu de asta vă scriu, ci pentru a vă spune că don Rodolfo a murit în braţele mele şi că a murit eroic şi fără suferinţă, după ce a apărat lăcaşul nostru de invazia acelor barbari".

Amadeo şi-a dat jos pantofii. S-a aşezat mai comod. A continuat să citească. „Ştiu chiar de la el, aşa cum mi-a spus înainte de a muri, că a venit la mănăstirea noastră convins că noi l-am rugat să ne ajute. Dreptatea îmi cere să vă spun că nu a fost aşa. Nici una dintre noi nu a scris acel bilet la care el a răspuns cu atâta grabă, şi nu l-am scris pentru simplul motiv că niciodată n-am fi îndrăznit să punem în pericol viaţa cuiva atât de iubit în rândurile noastre. După părerea mea, tatăl dumneavoastră a fost victima

unui complot, chiar dacă nici el nu a ştiut şi nici eu nu ştiu cine l-a pus la cale.

Faptele s-au petrecut astfel: înainte de a veni zorile, un grup de oameni beţi, înarmaţi cu topoare şi baionete, s-a oprit la poarta mănăstirii noastre. Strigau ca nebunii: «Ieşiţi afară, călugăriţelor! Dăm foc!» Nu am avut timp nici pentru a salva cele sfinte din biserică. Au intrat, au distrus totul şi ne-au îmbrâncit afară. Din fericire, câţiva oameni milostivi din cartier ne-au adăpostit. De la ferestre, am văzut cum scoteau toate obiectele de cult din biserică şi le zdrobeau. Au pângărit toată mănăstirea, inclusiv cripta, de unde au exhumat trupurile moarte ale surorilor noastre şi au dansat cu ele în mijlocul pieţei, în mijlocul dezmăţului diabolic. Mai apoi au lăsat leşurile sprijinite de ziduri la colţul străzii, pentru a le şterge şi ultima fărâmă de demnitate. A fost un spectacol de-a dreptul dantesc, iar unele dintre noi încă nu reuşim să ne revenim de pe urma lui.

Când tatăl tău a ajuns, toate astea se sfârşiseră, desigur. Ateii păreau să se fi săturat de distrus, iar noi am început să înălţăm mulţumiri Domnului că mănăstirea noastră nu fusese arsă până la temelii, precum altele. Atunci l-am văzut sosind pe don Rodolfo. Şoferul l-a lăsat la poartă. A intrat cu băgare de seamă; bănuiesc că era mirat să găsească porţile larg deschise. În urma lui, s-a strecurat un grup de insurgenţi. Atunci am înţeles că i se întinsese o capcană şi am dat fuga să-l ajut. Am împrumutat o puşcă, şi credeţi-mă că asta a fost salvarea mea, deşi nu mai văzusem niciodată o armă de aproape. M-a salvat faptul că am ţinut puşca, îndreptată spre ei tot timpul şi o dată chiar am îndrăznit să trag. Aşa, înarmată, am intrat în mănăstire, m-am dus direct în biserică şi acolo se afla tatăl dumneavoastră, care încerca să-i smulgă unui răzvrătit cadavrul unei călugăriţe din secolul al XVI-lea, pe care împielitatul îl dezgropase. Rodolfo încerca să-l convingă că nu e bine ce face, dar degeaba. Au sosit şi alţi atacatori. L-au ameninţat cu baionetele pe tatăl dumneavoastră, dar el nu a cedat. Atunci am tras, însă nu am reuşit decât să-l rănesc pe unul la picior. A urmat o zarvă asurzitoare, plină de îmbrânceli şi blasfemii. Când am priceput ce se întâmplă, era deja prea târziu: tatăl dumneavoastră fusese rănit de moarte şi atacatorii incendiau totul în jur.

Am reușit să-l târăsc pe don Rodolfo până în stradă, în timp ce flăcările devorau mănăstirea. Acolo, în stradă, am făcut tot ceea ce-mi stătea mie în puteri să fac: am încercat să-i alin ultimele momente. Cred că am reușit."

Impresionat de eroismul călugăriței, Amadeo a întors pagina și a continuat să citească până la capăt:

„Ceea ce am făcut după aceea a fost un simplu act de milostenie. Nu puteam accepta ideea ca trupul neînsuflețit al tatălui dumneavoastră să fie luat de pe stradă de forțele de ordine, de parcă ar fi fost cadavrul unui răufăcător, și nici ca arșița acelor zile să-l desfigureze sub privirile trecătorilor. Am cerut ajutorul unei verișoare, stareța mănăstirii Montesion, iar ea, foarte afectată de cele întâmplate, a fost imediat de acord să îl îngropăm acolo pe don Rodolfo. Noi, surorile, ne-am îngrijit să aibă parte de o slujbă sobră, pe care a ținut-o capelanul de la Santa Madrona, un alt om sfânt care în aceste zile s-a văzut nevoit să fugă și să se ascundă. Așa se face că, din data de 30 iulie, trupul tatălui dumneavoastră se odihnește în pământ sfânt. Puteți să vă reculegeți la mormântul lui când veți dori, în toate zilele în care mănăstirea se poate vizita. Din fericire, mănăstirea Montesion a avut parte de mai mult noroc decât lăcașul nostru și nu a suferit decât niste daune foarte mici. Dar zidurile mănăstirii noastre sunt distruse în totalitate. Ca să mai scoți ceva de acolo, trebuie demolat totul.

In sfârșit, odată îndeplinită obligația mea de a vă scrie toate aceste triste întâmplări, vreau să vă asigur încă o dată, din toată inima, că îmi pare nespus de rău. Pentru noi, tatăl dumneavoastră a fost un om important, un sfătuitor și un prieten. Vom ști să răspundem generozității sale prin mijlocirea dumneavoastră ori de câte ori veți avea nevoie de noi. Fie ca Domnul să ne apere și să ne lumineze calea.

Cu toată afecțiunea mea,
Maica Maravillas".

Amadeo citise scrisoarea atât de absorbit, încât nici măcar nu-și dăduse seama când intrase Conchita. Când și-a ridicat privirea, fosta lui doică stătea în ușa biroului, cu ochii în lacrimi și cu palmele pe față.

— Sfântă Fecioară! Cât de mult te-ai schimbat! a exclamat ea.

— Intră și închide ușa, te rog, i-a zis el, împăturind cu grijă scrisoarea de la stareță și punând-o la locul ei, în plic.

Doica rămase impresionată de fermitatea și naturalețea cu care Amadeo ținea în frâu treburile casei. Nu avea decât nouăsprezece ani, la fel ca ea când intrase în serviciul lor, dar întreaga lui atitudine emana siguranță, și o rigoare aspră înlocuise cu totul purtarea adolescentului șovăitor care fusese până nu demult. De la o distanță ceva mai mare decât cea marcată de masă, Amadeo a întrebat:

— Cum te simți, Conchita?

Femeia izbucni în plâns. Trecuseră deja prea multe ore de când umbla cu un nod în gât.

— E oribil, șopti ea, apucându-i o mână.

Amadeo nu o respinse, dar nici nu răspunse gestului. Continuă să-și țină mâna în același loc, zicând:

— Povestește-mi.

— Duminică l-am văzut pentru ultima dată pe tatăl tău. Înainte de lăsatul serii, a plecat la Barcelona pentru a-și vedea de afaceri. Până miercuri nu am știut ce se întâmpla în oraș. Mama ta nu stătea cu inima împăcată, a avut un fel de presimțire. Ea zice că a fost o atenționare din partea cuiva care o păzește de rău. I-a trimis tatălui tău o telegramă. A blestemat de douăzeci de ori decizia ei de a nu instala un telefon la proprietatea din Caldes. Toată ziua de joi am întrebat în stânga și-n dreapta, pe toți cei ce reveneau din Barcelona. Peste noapte s-a hotărât să plece în ziua următoare, dis-de-dimineață. A făcut pregătirile necesare pentru a merge cu diligența până la Mataro și de acolo cu trenul. Dar nu a mai fost cazul: la prima oră a ajuns Felipe cu vestea. Tot drumul, mama ta și-a păstrat speranța că îl va găsi pe don Rodolfo în viață. S-a dus direct la mănăstirea Las Jeronimas, dar acolo nu a găsit altceva decât urmele unui incendiu. Odată ajunsă acasă, s-a închis în bilbiotecă și a refuzat să mai vadă pe cineva. Am auzit-o plângând aproape tot timpul. Nu înțelegeam ce se întâmpla, de ce nu îl căuta prin spitale, de ce nu întreba pe nimeni de soarta lui.

— L-a anunțat cineva pe părintele Eudaldo?

— A fost aici în această dimineață, a vorbit cu ea, dar a plecat supărat, susținând că nimeni nu poate face nimic când este pus în fața unor asemenea erezii.

— Erezii? Bănuiesc despre ce e vorba.

— Mama ta e convinsă că există un spirit care veghează, din lumea de dincolo, pentru binele ei. Nu e doar o idee, ci este cineva care, înainte să moară, i-a promis că va lua legătura cu ea.

— Înțeleg, zise Amadeo, la fel de supărat ca părintele Eudaldo. Și se știe cine este acest înger păzitor?

— Se numea Francisco Canals Ambros. Și să tot fie vreo zece ani de când a murit. Dar în ultimul timp are motive să se simtă obligat față de mama ta.

Amadeo îi aruncă o privire întrebătoare.

— Datorită ei, rămășițele sale pământești au fost mutate dintr-o nișă de la nivelul șase, la care era greu de ajuns, într-una aflată la nivelul solului. Așa e mult mai bine.

— De când își fac griji morții pentru locul unde zac?

— In cazul de față, avantajul nu e al mortului, ci al discipolilor săi. Băiatul a fost un sfânt în viață și continuă să facă miracole și după moarte. Se zice că îți îndeplinește orice dorință.

— Ce fel de miracole?

— De tot soiul. Are mulți adepți. Nișa sa funerară e mereu plină de ofrande și cadouri. Ar trebui s-o vezi. Dar bieții oameni nu puteau să-și exprime din plin adorația până când mama ta și don Octavio nu l-au mutat în nișa de jos.

— Dar tu de unde știi toate astea, dacă pot întreba?

— Cum să nu știu?! Doar l-am cunoscut! Era un tânăr foarte interesant. A murit subit, nimeni nu știe de ce. Îi veneau greu și să vorbească, sărmanul de el, atât de modest era. Și am fost de față când i-au fost mutate rămășițele, bietul de el. Mi-a fost milă, când l-am văzut atât de descompus.

— Gata, Conchita! Toate astea sunt niște prostii, se răsti Amadeo, pierzându-și răbdarea. Vreau doar să știu cum se simte mama.

Concha făcu o pauză. Privi teancul de scrisori care se adunase pe masă.

— Nu a vrut să mănânce. Tot ce își dorește este să stea închisă în bibliotecă, la lumina lumânărilor. Zice că trebuie să-și ia la revedere.

Doica rosti printre lacrimi ultimele cuvinte. Amadeo încercă să vadă lucrurile într-o lumină mai bună.

— Nu te îngrijora, Conchita. Totul va intra pe făgaşul normal. Vom face în aşa fel încât mama să iasă din bibliotecă şi îl vom înmormânta pe tata cum se cuvine.

— Da, dar cum, dacă nu ştim pe unde zace?

— Rezolv eu asta, stai liniştită.

Doica suspină, alinată. Se poate spune că acele clipe îi readuseră culoarea în obraji. Se întorsese bărbatul casei, asta spuneau gesturile ei, acum nu trebuia să se mai teamă că lucrurile o vor lua razna. Vaporul avea din nou un căpitan.

— Ocupă-te să avem ceva delicios la cină. Un meniu potrivit pentru două persoane. Felipe să meargă cu tine. Străzile încă nu sunt sigure pentru o femeie neînsoţită.

Conchita îşi şterse lacrimile cu dosul palmei.

— Foarte bine, domnule, zise, cu o nuanţă de mândrie în glas. Mulţumesc lui Dumnezeu că sunteţi aici.

Amadeo credea acelaşi lucru. Înainte ca doica să plece, o întrebă:

— Mi s-a părut că mobilele încă mai sunt acoperite.

— Aşa este. Nu am avut puterea de a îndepărta husele de pe ele.

— Să le luaţi cât mai repede. E deprimant. Pare că noi am fi cei morţi.

Cu gesturi precise, Amadeo deschise primul sertar şi căută stiloul tatălui său. Începu să scrie pe o hârtie timbrată. Dintr-o fotografie aşezată pe o poliţă, tatăl său părea să fie de acord, pentru prima dată în viaţă, cu ceea ce făcea fiul său.

La opt şi jumătate fix, moştenitorul a bătut la uşa bibliotecii. Aşa cum se aştepta, nu a primit răspuns. Încercă să deschidă uşa, dar părea să fie încuiată pe dinăuntru.

— Mamă, te aştept la cină, peste cinci minute. Te rog să mă însoţeşti.

Contrar supoziţiilor doicii, doamna Maria del Roser a coborât la cină. A găsit masa acoperită cu o faţă din dantelă şi pregătită cu simplitatea adecvată unui moment atât de trist. Totuşi, tacâ-

murile fuseseră lustruite, iar porțelanurile nu aveau fir de praf. Friptura de vită și garnitura erau cu adevărat strălucitoare.

Amadeo Lax își pregătise un discurs simplu și direct, cu care spera să o facă pe mama lui să-și revină, să repună ordine în casă și să o informeze de anumite chestiuni care nu sufereau amânare. O luă încet:

— Am trimis după Violeta și Juan. Nu au de ce să rămână la Caldes când familia e în doliu. În ceea ce ne privește pe noi, mamă, sunt câteva lucruri de rezolvat care nu suportă amânare. Tata merită o înmormântare așa cum se cuvine, în conformitate cu numele nostru. Deocamdată, m-am gândit să contractez un artist renumit care să facă o sculptură în marmură pentru cripta familiei. Mi-ar plăcea să fie un înger. Sunt la modă. Vreau să declar o zi de doliu oficial în toate fabricile noastre.

Făcu o pauză pentru a vedea ce efect vor avea vorbele sale. Maria del Roser îl privea fix, fără să dea de înțeles că ar fi de acord cu el, dar nici că s-ar împotrivi.

— Vineri va apărea în presă un ferpar oficial. În *La Vanguardia* și *Diario de Barcelona*, desigur. E cel mai bine așa, toată lumea o să afle. Cred că sâmbătă e o zi potrivită pentru a ține o slujbă. Mă gândesc că părintele Eudaldo ar fi cel mai potrivit pentru predică. Dacă dumneata ai nevoie de haine de doliu, Felipe și Concha pot merge să cumpere. Străzile sunt ceva mai liniștite, dar aș prefera ca nici Violeta, nici dumneata să nu ieșiți din casă, doar dacă nu cumva e obligatoriu. Cât despre trup...

Maria del Roser și-a ridicat privirea în mijlocul unei tăceri indescifrabile.

— Am să cer să fie mutat în cripta familiei. Datorită câtorva circumstanțe care nu ne interesează acum, am reușit să aflu unde a fost îngropat trupul...

— La mănăstirea Montesion, și cred că e un loc foarte bun, zise Maria del Roser.

Amadeo, deconcertat de cuvintele mamei sale, nu reușea nicicum să-și dea seama de unde avea ea această informație. Cu toate acestea, ar fi continuat pe același ton, dacă Maria del Roser nu ar fi zis brusc:

— Nu am de gând să mă duc la înmormântarea tatălui tău, Amadeo. Nu am ce să fac acolo.

Amadeo se întunecă la față.

— Nu vrei să îți iei adio de la soțul tău?

— Ba da, dar în felul meu.

Conchita a intrat în salon pentru a aduce apa. Și-a dat seama imediat că prezența sa crease o tăcere de gheață între mamă și fiu. Se grăbi să termine și ieși din încăpere. Odată ieșită, Amadeo reluă firul discuției.

— Și se poate ști cum anume? Printr-una dintre sesiunile tale de spiritism? Te gândești cumva să-i invoci spiritul?

— Te rog să nu-ți bați joc de credințele mele, fiule. In aceste momente atât de grele, chiar îmi sunt de mare ajutor.

— Credințele dumitale sunt ridicole, mamă! Și mai sunt și luate în derâdere peste tot în lume. Nu citești ziarele?

— Bineînțeles că le citesc. Ba chiar colaborez la unele.

Conversația devenise destul de aprinsă. Amadeo izbucni într-un râs batjocoritor.

— Numești ziare acele mizerii burdușite de superstiții și teorii științifice false? Crezi că modalitatea cea mai potrivită de a-ți lua rămas-bun de la tata e închinându-te la niște idoli de mucava?

Maria del Roser nu răspunse. Inspiră profund. Amadeo tăie o bucățică de carne și începu să mestece fără grabă.

— Hai să nu ne pierdem timpul cu discuții care nu duc nicăieri, mamă. Ar trebui să ne punem de acord asupra unei versiuni oficiale privind moartea tatei.

— Nu-i pasă nimănui de asta.

— Ziarelor le pasă. Și prietenilor.

— Le vom spune că s-a dus să le ajute pe călugărițe și că acolo a fost victima unui atac sângeros din partea unor oameni fără suflet.

Amadeo se opri din mestecat. Miji ochii.

— Ai vorbit cu vreuna dintre călugărițe?

— Nu.

— O știi pe sora Maravillas?

— Nu, deși mi-ar plăcea să o cunosc, zise Maria del Roser zâmbind chinuit. A făcut atâtea lucruri pentru care aș vrea să-i mulțumesc.

— Aș spune că a făcut multe și fără să întrebe.

— De ce spui asta? Pentru că l-a înmormântat? Să nu-ți faci griji, tatăl tău se simte foarte bine acolo. Până la urmă, a tot înălțat și a dărâmat de câteva ori zidurile mănăstirii. Se simte ca acasă.

Amadeo nu dădu nici o importanță vorbelor pe care tocmai le auzise. Se pregătea să spună ceva, când mama lui continuă:

— Cât despre criptă și monumente de marmură, nu cred că e o idee bună. Tatăl tău nu credea în îngeri. Se va simți mai bine printre călugărițe.

Amadeo clătină din cap, confuz.

— Tot ce-mi spui mi se pare nelalocul lui.

— E firesc, fiule. Dar nu contează. Vreau să știu că apreciez foarte mult graba cu care te-ai întors din Italia și interesul manifestat pentru a menține renumele familiei în mijlocul acestei nenorociri. Bănuiesc că și tu, ca și mine, consideri că lucrurile trebuie să reintre în normal cât mai curând posibil.

Maria del Roser dădu farfuria neatinsă la o parte, bău o înghițitură de apă și continuă:

— Mi-am permis să-i scriu domnului Trescents pentru a-l ruga să vină mâine. E bine să te pună la curent cu tot ceea ce ține de moștenirea de la tatăl tău. Din nefericire, nu voi putea să te însoțesc. Terminologia juridică îmi dă amețeli. Ai libertate deplină, însă vreau să te rog să lași deoparte copilăriile de altădată și să ții cont de fratele tău. Va fi un adjunct foarte bun pentru tine. Și un ajutor de încredere, sunt sigură. De asemenea, ar trebui să începi să te gândești la căsătorie, acum când ai tot ce e nevoie pentru a trezi interesul celor mai bune familii din oraș.

Amadeo deschisese gura de câteva ori, nerăbdător să intervină. Când maică-sa își trase răsuflarea, profită de ocazie.

— Ai spus cumva că tata preferă mănăstirea în loc de cripta familiei?

— Da, fiule.

— De unde știi?

— Pur și simplu știu, fiule. Nu mai întreba ceea ce nu vrei să afli.

— Sper că nu crezi că el poate să comunice cu noi... Vrei să spui că tata a hotărât că nu vrea să ajungă în cripta familiei?

— Mai dă-o-ncolo de criptă! Lasă asta acum, fiule! E o chestiune rezolvată. Îți vorbeam despre obligațiile tale de moștenitor. Iar asta chiar e important.

Amadeo luă un cartof, îl trecu prin sos și-l duse la gură. Răspunse numai după ce mestecă îndelung și termină de înghițit.

— Mamă, nu știu dacă vreau să conduc Industrias Lax.

— Și afacerea Golorons, fiule. Nu uita că bunicul tău a muncit mult, iar agoniseala lui e acum tot în mâinile tale.

Tânărul moștenitor începu să se foiască pe scaun. Vigoarea mamei lui îi anula fermitatea. Chiar dacă era prea mândru pentru a da semne de slăbiciune. Încercă să adauge ceva, dar maică-sa i-o luă înainte.

— Se vede că te pricepi la pictură și asta nu poate decât să mă bucure. Poți să-ți cultivi acest talent, dacă vrei, dar nu uita să cinstești numele tatălui tău, îngrijindu-te de averea lui, care nu înseamnă doar proprietăți imobiliare, licențe, bilanț contabil și alte asemenea complicații. El ar fi vrut să te ocupi în primul rând de muncitori. Tatăl tău se mândrea că îi știa pe fiecare în parte și sunt mai mult de cinci mii de angajați.

— Nu te-ai gândit că poate muncitorii sunt cei care i-au întins acea capcană fatală?

Maria del Roser alungă ideea dând din mână.

— Prostii! Cei care l-au trădat nu îl cunoșteau deloc. Sau știau doar atât cât să-și justifice ura: că a mutat mănăstiri, că avea prieteni influenți, că era bogat... Au fost împotriva sa așa cum au fost și împotriva clerului: din reflex, din obișnuință. Așa merg lucrurile în orașul ăsta, nu știai? La cea mai mică nedreptate, dau buzna cu toții să incendieze mănăstiri și să ucidă bogătași.

— Refuzi să accepți adevărul, mamă. Muncitorii ne cred dușmanii lor.

— Ce tâmpenie! Tatăl tău nu era considerat dușmanul nici unuia dintre muncitorii săi. Dimpotrivă: îl venerau. Și pe bună dreptate. A făcut pentru ei mai mult decât oricare alt întreprinzător. Și ascultă-mă, că nu am terminat încă.

Amadeo începu să-și piardă calmul. Conduita noului stăpân al casei, care dăduse rezultate atât de bune cu Felipe și Conchita,

nu avea nici un efect asupra mamei sale, ba mai mult, din punct de vedere legal, ea continua să fie tutorele său.

— Vreau să-mi promiți că mă vei lăsa pe mine să mă ocup de tatăl tău.

Amadeo se simțea la fel de stingherit ca un taur așezat la o masă.

— Publică ferpare, organizează funeralii și declară zi de doliu la toate fabricile din lume, dacă vrei, dar lasă-l pe tatăl tău să se odihnească la mănăstirea Montesion. Alături de călugărițele sale.

Amadeo încercă să se opună târgului, până când îi trecu prin minte să negocieze.

— Bine. Cu condiția să-mi oferi toate cele necesare unui atelier de pictură și să-mi dai voie să mă instalez la mansardă.

Văduva Lax se uită lung la fiul ei, ca și cum atunci l-ar fi văzut pentru prima dată. Înainte de a apuca să spună ce decizie luase, Amadeo continuă:

— Și să-mi spui cum ai reușit să afli toate detaliile pe care mi le-ai zis despre moartea tatei.

— Sunt de acord cu atelierul de pictură, zise Maria del Roser, după o tăcere neliniștitoare. Chiar tu poți să-ți cumperi cele necesare, pentru că am de gând să trec asupra ta toate chestiunile financiare. În rest, nu e treaba ta cum am aflat.

Amadeo reuși să-și reprime un zâmbet răutăcios, în vreme ce maică-sa se ridica de la masă și așeza scaunul la locul lui, cu multă lentoare, zicând:

— De mâine încolo vom face viața să meargă înainte, fiule. Ne va duce ea undeva, cu siguranță.

Când silueta întunecată a Mariei del Roser Golorons se oglindi în marmura șemineului, fiul ei adăugă:

— Admir puterea și curajul pe care le ai în aceste momente, mamă.

Ajunsă lângă ușă, ea zise, poate pentru el, sau poate numai pentru sine însăși:

— Scrutați bezna și veți vedea cum strălucește lumina morților.

Pentru Amadeo Lax, a te trezi devreme însemna în jur de ora zece. De foarte puține ori reușise să se trezească înainte de această

oră sau să iasă din casă fără să fi bătut ora unsprezece. Şi nu-i plăcea să-şi facă program pentru mai multe zile. Îşi organiza ziua după ce lua micul dejun şi citea ziarele. Cei care voiau să discute cu el trebuiau să se prezinte la biroul său în jur de ora douăsprezece şi erau primiţi în ordinea bine stabilită a sosirii fiecăruia. Din nefericire, îl solicitau mai mulţi oameni decât putea suporta firea lui retrasă. Pe durata celor doi ani scurşi de la moartea tatălui său şi până când a atins majoratul, a fost nevoit să se conformeze noilor lui obligaţii. Primea oamenii, le asculta doleanţele fără să crâcnească, uşor absent, dar cu un simţ al responsabilităţii atât de acut, încât o uimea chiar şi pe maică-sa. În rândul celor care veneau să ceară te miri ce, se afla şi Eutimia, responsabilă cu toate chestiunile domestice.

— E nevoie de legume, cartofi, ulei şi cafea. Laptele s-a scumpit cu doi cenţi. Voi comanda patru saci de cărbune pentru bucătărie. Nu mai avem înălbitor pentru veselă, boabe pentru păsările domnişoarei Violeta şi alte produse de primă necesitate. Cred că ar trebui cumpărat un preş nou pentru *patio*. Mai e nevoie de o cutie nouă pentru scobitori şi de şase linguriţe pentru desert. Trebuie plătite facturile de la ceasornicarul Merleti şi de la magazinul de ceară Tardà. A, da, o cameristă suferă de bufeuri şi are nevoie de pastile de la doctorul Andreu, iar alta are limbrici şi are nevoie de...

— Cumpără tot ce e nevoie, o întrerupse Amadeo, prea puţin interesat de problemele intestinale ale personalului de serviciu, în timp ce citea: „Ceasornicăria Merleti: întreţinerea tuturor ceasurilor din casă şi fixarea lor. 20 de pesetas", „Lumânări de diferite dimensiuni şi culori, 5 pesetas".

— Şi încă un lucru, domnule, dacă nu vă deranjez. Mă întreb dacă aş putea să cumpăr un unguent medicinal numit...

Eutimia scoase o bucată de hârtie din buzunarul sorţului şi citi cu dificultate:

— „Tricofero Padro".

Amadeo se încruntă. Guvernanta continuă să citească:

— „Trei utilizări extraordinare. Unu: creşterea părului. Abundent, strălucitor, cu şuviţe creţe deosebite. Doi: Curăţă scalpul.

Nu conține uleiuri care râncezesc și de aceea nu face mătreață și alte mizerii. Trei: vindecă migrenele. Menținând părul perfect sănătos, ușurează acțiunea sa de electrizare, și prin firul de păr trec mai ușor curenții electrici, care asigură cu o mai mare facilitate descărcarea excesului de impulsuri nervoase..."

— Gata, gata, o întrerupse din nou Amadeo. Cine are nevoie de așa ceva?

— Of, domnule. Unul dintre servitori, cel mai nenorocit, îl doare mereu capul și mai e și chel. M-aș da și eu – își atinge firele de păr alb – să văd ce se întâmplă. Cei care l-au încercat zic că e mană cerească. N-ar fi rău să ne iasă tuturor acele șuvițe creț, cum zice prospectul.

Uneori, Amadeo autoriza cumpărăturile Eutimiei numai din lehamite. Conchita, în schimb, venea cu cereri mai puțin pragmatice, aproape toate pentru Violeta.

— Sora ta ar fi fericită dacă ar avea propriile ustensile de scris. Îi place foarte mult să scrie.

— Și ce scrie?

— Un jurnal secret. Și multe scrisori.

— Scrisori? Cui? întrebă Amadeo, surprins.

— Păi... la toată lumea. Mamei tale, ție, unei prietene imaginare, numită Greta, și chiar și unui îmblânzitor de tigri, pe numele său Henriksen, pe care l-am văzut sâmbăta trecută la teatrul Soriano. În program scria că a fost resuscitat pentru a-și face debutul în Barcelona.

Amadeo râse.

— Sunt convins că e un prieten de-al mamei. Sau că va fi în curând.

— Așa e, doar doamna Maria del Roser a fost cea care ne-a recomandat spectacolul. Sora ta a fost fascinată. Păcat că nu ai văzut-o cum aplauda.

— Eu nu cred că e bine ca o domnișoară de unsprezece ani să corespondeze cu un dresor de tigri resuscitat, glumi stăpânul casei, înainte de a fi de acord cu tot ce avea nevoie Violeta. Bine. O să capete propriile sale ustensile de scris. Am să-i spun lui Octavio că o să treceți săptămâna aceasta să le alegeți.

— Nu e nevoie, Amadeo. Ne place mai mult să ne învârtim pe acolo și să alegem noi. Dacă e și don Octavio, nu putem să ne dăm cu liftul.

— Ce zici?

— Pe sora ta o încântă să urce și să coboare cu ascensorul. Adevărul e că și mie-mi place. Nu suntem singurele. Liftierul e nevoit să-i alunge pe curioși. Se adună atâția, încât nu mai au loc cei care într-adevăr sunt acolo pentru cumpărături.

Amadeo se încruntă. Știa că sora lui va ieși din magazinele El Siglo și cu altceva pe lângă ustensilele de scris. Așa se întâmpla întotdeauna, dar îi și plăcea să-i îndeplinească Violetei toate capriciile. Și Concha știa asta, așa că îl convingea de fiecare dată.

Din nefericire, vizita zilnică a lui Trescents, avocatul, nu a fost atât de scurtă. Impulsionat de dosarele cu probleme de rezolvat urgent, omul legii a prezentat un adormitor ordin de zi:

— Muncitorii de la fabrica de confecții din San Andres cer salarii mai mari și o școală pentru copiii lor. Susțin că tatăl dumneavoastră le-a promis toate astea cu puțin înainte de a ne părăsi. Cei din Mataro ne-au anunțat că fabrica e năpădită de șobolani și ne solicită să facem ceva pentru exterminarea rozătoarelor. Vaporul cu bumbac care trebuia să sosească ieri în port întârzie din cauza vremii rele, așa că muncitorii din San Martin nu au ce să prelucreze și întreabă dacă se pot duce la casele lor până când va sosi materia primă. Un țăran care a lucrat pe proprietatea noastră de pe strada Diagonal întreabă dacă poate să-și adune cartofii și ne oferă la schimb patruzeci de kilograme. Am primit mai multe oferte de terenuri în zona Bonanova, unele sunt ieftine ca braga și cred că merită să le studiem cu atenție. Am adus, ca să le analizați, extrasele de cont de la Banco de Barcelona. Domnul Estruch vă trimite salutări și o invitație la masă pentru joia viitoare. Marchizii de Marianao zic că scaunele din noua lor reședință sunt strâmbe și că doamna marchiză, care e încă plină de viață, nu vrea să se așeze pe ele de frică să nu cadă. Frabricantul de mobilier, domnul Moreu, întreabă de câte paravane are nevoie pentru a decora interiorul casei contelui de Olano. „Prietenii Artelor" din Santa Agueda vă roagă să semnați o petiție în sprijinul casei făcute de Gaudí pentru familia Milà și împotriva criticilor care susțin

că nu e altceva decât o chestie ciudată, o aberație urbanistică. Și, în sfârșit, Juan, fratele dumneavoastră, lucrează de câteva săptămâni la un plan de îmbunătățire a condițiilor de muncă pentru angajații dumneavoastră, un plan bun, din câte mi-am dat seama și pe care ar vrea să vi-l supună atenției. Mai sunt câteva chestiuni mai mărunte, asupra cărora ne vom opri, dacă vreți, după ce vom rezolva punctele pe care vi le-am prezentat deja.

Pentru un om care era cu mintea în altă parte, toate acelea nu însemnau altceva decât un supliciu.

— Ce vrea să însemne un plan de îmbunătățire a condițiilor de muncă? Nu știam că fratele meu se pricepe la așa ceva.

— Se pricepe, domnule. In aceste vremuri agitate, e bine ca muncitorii să fie mulțumiți.

— Bine. Spune-ți-i fratelui meu că voi vorbi cu el despre planul său, chiar dacă încă nu știu când. Toate celelalte probleme le rezolvăm mâine.

Trescents nota totul cu o mână, iar cu cealaltă își scotea din buzunar o batistă de dantelă, cu care își ștergea des sudoarea de pe frunte.

— Nu ați putea, totuși, să-mi dați un răspuns măcar în privința șobolanilor de la fabrica din Mataro? Problema e urgentă.

— E târziu, Trescents. Rezolvați dumneavoastră toate urgențele, cum știți mai bine.

De fiecare dată, avocatul pleca derutat, gândindu-se că, dacă va continua așa, fiul regretatului don Rodolfo avea să-l îmbolnăvească, dacă nu va începe cât mai repede să-i semene tatălui său. Dar calvarul avocatului abia începuse, pentru că Amadeo, atâta timp cât afacerile au reușit să-i stârnească măcar puțină curiozitate, nu a făcut altceva decât să-l șocheze. Așa cum s-a întâmplat și în acea zi când Trescents a ajuns la birou pentru chestiunile zilnice și l-a găsit pe Amadeo zâmbitor și gata de plecare, îmbrăcat cu veston alb, cu o gardenie la butonieră și mănuși din piele de vițel.

— Du-mă, te rog, la oricare dintre fabricile mele.

Trescents a ales fabrica de confecții din San Andrés. S-au dus cu mașina Hispano Suiza, într-o tăcere de moarte. Odată ajunși, avocatul i-a adunat pe muncitori în curtea fabricii, femeile de o parte și bărbații de alta, iar copiii în mijloc. In total patru sute

douăzeci de oameni. Ca nu cumva să producă o impresie proastă asupra unei persoane atât de sofisticate precum Amadeo, avocatul le ceruse muncitorilor să se spele pe mâini și pe față și să-și curețe unghiile. L-a însoțit pe moștenitor fără să tacă o clipă, arătându-i halele, atelierele, cuvele și biroul pe care don Rodolfo obișnuia să-l folosească în timpul vizitelor lui săptămânale.

Amadeo abia a deschis gura. A fost atent la tot ce vedea, fără să se grăbească să tragă vreo concluzie. Abia după ce s-au întors la birou, a închis ușile, s-a sprijinit de masă fără să piardă ceva din atitudinea seniorială și i-a mărturisit avocatului familiei:

— Toată povestea asta nu e de mine, Trescents. Trebuie să găsim o soluție.

Nici unul nu a mai spus nimic. Pe drumul de întoarcere, amândoi s-au gândit la nefericitul Rodolfo. Trescents cu nostalgia angajatului fidel, obișnuit cu purtarea și exigențele fostului stăpân, iar Amadeo cu vinovăția celui care fuge de responsabilități.

In aceeași zi, tânărul moștenitor a hotărât să nu mai calce niciodată în vreuna dintre fabricile sale. Apoi s-a dus la un notar.

Intr-o dimineață, după câteva săptămâni, când Trescents a intrat iar în birou, cu dosarele și problemele sale urgente, a fost redus la tăcere de discursul neașteptat al lui Amadeo.

— Am hotărât să vă numesc reprezentantul meu în toate afacerile. În curând voi fi major și voi avea posibilitatea de a dispune după cum doresc de tot ce-mi aparține. Din acest moment, aveți zece zile ca să numiți doi administratori de încredere, unul pentru Industrias Lax, celălalt pentru imperiul Golorons, cum îi place mamei să-i zică. Vor avea mână liberă să conducă afacerile, sub supravegherea dumneavoastră. În fiecare lună mi se va da un raport financiar și vom discuta problemele cu adevărat importante. Pe cele care nu suferă întârziere le veți rezolva dumneavoastră. Vom încheia un contract detaliat. Desigur, salariul dumneavoastră va fi la înălțimea atribuțiilor. Și, să nu uit, vreau să vă rog ceva, personal.

Avocatul se neliniști puțin, ca și cum s-ar fi trezit brusc dintr-un vis frumos.

— Da, domnule Lax. Vă ascult.

— Vreau să-l numiți pe fratele meu, Juan, șef de echipă la fabrica de confecții din San Andres.

— Șef de echipă? zâmbi, oarecum neîncrezător, avocatul. Dați-mi voie să vă spun că fratele dumneavoastră, de care sunt mândru, are capacitățile necesare pentru a ocupa funcții mult mai înalte.

— Șef de echipă, deocamdată, insistă Amadeo. Juan e foarte tânăr, încă mai are multe de învățat, adăugă el, ca pentru a mai îndulci decizia. Și cred că nicăieri nu ar fi mai fericit. Nu v-ați dat seama de interesul enorm pe care îl manifestă față de clasa muncitoare?

Avocatul zâmbi acum cu șiretenie.

— E nebunia vârstei, domnule. Interesul său pentru această domnișoară Montserrat nu va dura. E suficient să treacă doi ani. Fratele dumneavoastră va fi atunci aproape avocat, iar ea un capriciu uitat.

Amadeo se gândi la rezultatele strălucite obținute la școală de fratele său, rod al unei determinări pe care o punea în tot ceea ce făcea, inclusiv în iubire. Relația lui cu acea Montserrat, fiică, nepoată și strănepoată de muncitori, nu era altceva decât cea mai recentă ispravă a caracterului său pasional, care-l făcea să nu țină cont de convenienţe. Amadeo credea că nu era nicidecum vorba de un capriciu, dimpotrivă, era convins că îi va influența viitorul. Muncitorii nu erau de încredere. Din punctul său de vedere, trebuia ori să te ții cât mai departe de ei, ori să trasezi clar o linie de demarcație. Considera aproape o boală relația amoroasă a fratelui său.

— Aș vrea să-mi scrieți un raport despre fata aceasta, Trescents. Unul cât mai detaliat posibil.

— Bine, domnule. Nu va fi greu. Aproape toată familia ei lucrează pentru noi.

— Perfect. Acum spuneți-mi, sunteți mulțumit de oferta pe care v-am făcut-o?

— Foarte mulțumit, domnule, se repezi avocatul. E mai mult decât generoasă. Mă onorează să văd că mă credeți capabil de o asemenea funcție. Pentru mine va fi o mândrie să continui munca tatălui dumneavoastră, domnule.

Amadeo abătu asupra avocatului o privire de gheață.

— Nu uitați că tatăl meu e mort de aproape doi ani, Trescents.

— Bineînțeles, domnule. Îmi amintesc de asta în fiecare clipă.

— Eu sunt acum domnul Lax. Nu se poate trăi în trecut, Trescents.

— Nici nu se pune problema, domnule. Prezentul sunteți dumneavoastră, știu prea bine.

— Bine. Atunci am să-i spun notarului să încheie actele.

**Extrase din procesul-verbal încheiat cu ocazia şedinţei conducerii Muzeului Naţional de Artă al Cataluniei (MNAC), din data de 25 martie 2010**

Conducerea instituţiei, reunită în şedinţă extraordinară, a hotărât, în unanimitate, următoarele:

1. Să accepte donaţia prin testament a doamnei Euialia Montull Serrano, al cărei beneficiar este MNAC, donaţie cuprinzând 32 de tablouri, până acum inedite, semnate de Amadeo Lax.
2. În consecinţă, se acceptă şi condiţiile testamentare, prima dintre ele fiind aceea de a ne obliga să expunem toată opera disponibilă a pictorului într-un singur spaţiu muzeistic, care urmează a fi ales.
3. Să accepte şi a doua condiţie, aceea prin care doamna Violeta Lax Rahal este numită membru al acestui consiliu de conducere, pentru a supraveghea buna îndeplinire a dispoziţiei de la numărul 2, pentru o perioadă de zece ani.
4. Să facă publică donaţia prin intermediul unei conferinţe de presă ce va avea loc la data de 12 aprilie 2010, la instituţia noastră.
5. La conferinţa de presă să fie invitate moştenitoarea legitimă a doamnei Montull, doamna Fiorella Otrante (domiciliată în Nesso, Italia) şi doamna Violeta Lax, executorul testamentului menţionat.

Încheiat la Barcelona, 25 martie 2010.

## XVII

Arcadio e genul de om care nu stă niciodată. Iată-l, gata să vadă din nou cum mai merg lucrările la viitoarea bibliotecă. Aruncă o privire timidă în vechea curte destinată mașinilor. Până ieri s-ar fi putut spune că acolo se desfășura o activitate frenetică. Dar acum, singurul plin de frenezie e Selvas, arhitectul. Vorbește la telefon de pe scara de marmură. Strigă:

— Cum adică au existat mereu îndoieli în privința proiectului? Ce vrei să spui, omule? Nici tu nu crezi ce vorbești. După ce am ajuns până aici. De fapt, nu ai nici un fel de argumente ca să justifici ceea ce nu se poate justifica. Și-apoi vă mai mirați că se spune că faceți o treabă de mântuială, ba mai aveți și nerușinarea să susțineți că nu ar fi așa. Sunteți campionii improvizațiilor, acesta este adevărul gol-goluț! Și ai lipsei de seriozitate.

Face o pauză. Se uită lipsit de interes la insul necunoscut care s-a oprit la baza scării, chiar lângă vrejul buclucaș. Poartă un jerseu tricotat, roșu-închis, o cămașă în carouri, verde și niște pantofi maro. De data aceasta, Arcadio s-a întrecut pe sine alegându-și vestimentația.

— Hai, măi, lasă-mă cu moștenirea aia! Chiar nu există alt loc unde să pui tablourile astea? Trebuie să-mi încurce mie proiectul, ce naiba?

Arcadio se apropie de locul unde înainte era bucătăria. Masa de lemn a dispărut cu ani în urmă, la fel ca băncile de lângă șemineu, iar soba de gătit nu mai are ușă. Din abundența de cratițe și oale a mai rămas o singură cratiță, uitată într-un colț al unui dulap. Pare la fel de surprinsă să se afle acolo ca și el.

Spațiul nemobilat amplifică vocea arhitectului.

— Nu, muncitorii nu sunt o problemă. Au plecat mulțumiți. Problema e că trebuie lucrat contra timp, ca de obicei. Întâi mai e după colț, deja. Și pot să știu și eu ce e cu graba asta? Ani de zile ați lăsat casa asta să putrezească și acum v-ați trezit că trebuie să o reabilitez într-o lună? Ce naiba, omule, așa nu se poate! Nu zic că ar fi atât de complicat, nu despre asta e vorba. Până la urmă, din câteva mici retușuri, spațiul pe care l-am gândit poate la fel de bine să se transforme într-un muzeu. Și tu și eu știm că nu asta e problema. Problema e că presa deja a publicat știrea. Ne-am compromis. Numele meu e acolo. Nu-mi place să se spună despre mine că fac orice. Nu se potrivește nici cu stilul și nici cu nivelul meu, înțelegi? După cum vezi, eu sunt de acord cu argumentele tale, dar mai acceptă-le și tu pe ale mele. Nu pot să fiu responsabil de noul proiect, oricât de mult s-ar baza pe proiectul anterior. Am făcut o bibliotecă, iar dacă voi vreți să faceți acum un muzeu, foarte bine, faceți-l fără mine. Asta e.

Arcadio ia cratița, se uită înăuntrul ei. Smalțul din porțelan albastru e ciobit. O studiază de parcă toate acele zgârieturi ar fi de un interes nemaipomenit. Dacă cineva l-ar vedea în aceste momente, s-ar întreba cum poate un om întreg la cap să afișeze un zâmbet atât de fericit uitându-se la o simplă cratiță.

— Nu, nu, nu, Voltas, ascultă-mă, continuă să se audă de sus vocea arhitectului. Mă asculți? Nu-mi schimb părerea. Pe bune, îmi pare rău. Mă așteaptă prea multe proiecte pentru a mai pierde timpul cu nehotărârile voastre. Ți-am zis că mă retrag și așa va fi. Tot ce pot face este să-ți recomand un alt birou de arhitectură, dar nu-ți pot garanta că proiectul va fi gata când vrei tu. Sigur că o să dau o mână de ajutor, omule, nu mă știi? Ce nu voi face nicicum e să proiectez nenorocitul ăla de muzeu. Și nu mă mai ține de vorbă, te rog, în timp ce bat apa-n piuă cu tine, am respins cel puțin patru apeluri importante. Îți spun drept, hai să punem punct chestiunii și va fi mai bine pentru amândoi. Tu te apuci să cauți un arhitect care să mă înlocuiască, iar eu îmi văd de pro...

Arcadio nu are nevoie să audă mai multe. Iese din curte pe poarta de lemn. Odată ajuns în stradă, se uită în sus la ferestrele ogivale ale biroului lui don Rodolfo, ocupat mai apoi de Amadeo,

birou ce acum nu mai e decât un spațiu pustiu, ca tot restul casei. Se uită și la ferestrele de la primul etaj, acolo unde cu mult timp în urmă se afla dormitorul stăpânilor, transformat mai apoi în camera Mariei del Roser, ce continua cu salonașul unde Teresa luase decizii importante, ajuns și el acum un loc gol. Privirea îi urcă până la geamurile rotunde de la etajul trei, acolo unde fusese camera copiilor și de unde Concha a urmărit cu nesaț trecătorii. Chiar la picioarele lui sunt ferestruicile de la camerele servitorilor, încăperi ce încă așteaptă să-și reveleze secretele.

Surâzând, Arcadio își continuă drumul. Îl urmăresc și-l însoțesc toate lucrurile de neclintit.

Când vrea să scoată telefonul ca să o sune pe Violeta, își dă seama că a rămas cu cratița în mână.

***Olympia*, 1914**
*Ulei pe pânză, 95 x 51 cm*
*MNAC, Colecția Amadeo Lax*

Montserrat Espelleta Torres, cunoscută drept Frumoasa Olympia, după numele ei de scenă, a fost senzația lumii artistice barceloneze în timpul Primului Război Mondial, ani în care orașul a cunoscut o înflorire economică fără precedent, favorizată de neutralitatea de atunci a Spaniei. Acesta este contextul în care trebuie descifrat acest tablou, ce captează toată splendoarea unei epoci în ce opulența fără egal, distracția și risipa au ocupat un loc privilegiat în viața elitei industriașilor și a artiștilor din oraș.

Ies în evidență culorile vii ale mantoului purtat de model – galben, verde, roșu, albastru, violet – , impresia de mișcare dată de ciucurii care-i ascund picioarele și senzualitatea umerilor goi, iar toate acestea au făcut ca tabloul să se transforme într-o clasică ilustrare a așa numitei Belle Epoque. În fundal, se poate vedea o sală de spectacole întunecată, plină de oameni, probabil sala teatrului Gran Salon Dore, unde tânăra a jucat până în 1915. În primul rând, aproape de rampă, iese în evidență un chip ceva mai bine definit, și nu puțini sunt cei ce susțin că ar fi un autoportret al pictorului, cel care a fost mai întâi un admirator necondiționat al celebrei actrițe, încă de la începuturi, iar mai apoi amantul ei, între anii 1913 și 1920. Montserrat Espelleta a sfârșit trist: ruinată și căzută în uitare, s-a prăpădit de sifilis în 1930.

*Giuvaiere ale artei catalane*
Editura Pampalluga. Malgrat de Mar, 1987

## XVIII

In ziua de 4 noiembrie 1928, cu mare fast și ușurare, Maria del Roser Golorons îl căsători pe Amadeo cu mezina familiei Bruses. Nunta a avut loc în catedrală – un privilegiu extrem de rar – în prezența a peste trei sute de invitați, printre care se afla și Milans del Bosch, guvernatorul provinciei în acele vremuri. Fuseseră invitați și regele și Primo de Rivera, dar s-au scuzat că nu pot participa și scuzele lor au fost acceptate. In acele zile, bogătașii catalani se gândeau numai la reformele așteptate din partea noului Minister al Economiei și la Expoziția Universală, de care trebuiau să profite pentru a-și recăpăta splendoarea pierdută. În fața unor asemenea urgențe, să asiste la o nuntă, chiar dacă se căsătorea o celebritate din lumea artelor cu o frumusețe dintr-o familie bună, pentru puternicii zilei ar fi însemnat o decizie greșită.

— Se știe că Primo interzice catalana și dărâmă monumente, dar măcar să facă ceva pentru noi, zicea cineva.

În casa mirelui, agitația începu încă din zori. Primii s-au trezit bucătarii. Pe plitele sobelor au fiert la un loc oalele de cafea alături de cele cu languste pentru aperitive, paharele erau împrăștiate peste tot într-o dezordine veselă, iar servitoarele nu reușeau să-și ascundă nervozitatea. Conchita umbla dintr-o parte într-alta, aranjând florile, bonetele servitoarelor și comandând micul dejun pentru invitații cazați la ultimul etaj, majoritatea dintre ei fiind rude îndepărtate sau prieteni de-ai lui Amadeo.

— Chiar așa, l-a văzut cineva pe mire? întrebă Vicenta pe la vreo zece.

Stăpâna casei a luat micul dejun în salonul ei, la opt fără un sfert. Apoi a început pregătirile necesare toaletei personale.

— Cu fiecare an care trece e nevoie de o jumătate de oră în plus în fața oglinzii, glumi ea, văzându-și chipul reflectat. După logica asta, ar fi trebuit să încep să mă îmbrac încă de săptămâna trecută.

La zece și un sfert a ajuns Juan, îmbrăcat în rasa sobră, maro, specifică ordinului Sfântul Ignațiu de Loyola. Conchita l-a primit cu o îmbrățișare cam prea lumească.

— Ești atât de frumos! îi zise ea.

Il ciupi de obraji ca atunci când era copil și îi șopti:

— Mulțumesc lui Dumnezeu că ai venit. Mama ta va fi fericită să-și vadă feciorii împreună.

— Pentru ea am venit, răspunse Juan, și pentru această fată, viitoarea mea cumnată, care n-are nici o vină. Va avea destule necazuri alături de fratele meu.

— Nu vorbi așa, scumpul meu. Tot așa sunteți, cu înțepăturile voastre dintotdeauna?

Călugărul se uită la ea cu o privire plină de reproș. Doica se scuză, bucuroasă:

— Of, nu pot pur și simplu! Cum să-ți zic părinte Juan, când eu ți-am schimbat scutecele? Îți promit că în public voi fi foarte atentă.

Juan se duse direct la mama sa. La bucătărie, fetele nu făceau altceva decât să remarce cât de bine îi stă în rasă.

— Nu fiți necuviincioase, fetelor, față de un om al lui Dumnezeu, zicea Concha și cuvintele acestea o făceau să ofteze de mai multe ori.

Puțin mai târziu, mama și fiul coborâră împreună, fiecare măturând scara de marmură cu poala veșmântului. La braț cu fiul său, Maria del Roser a fost condusă până la un fotoliu din fața șemineului, unde a rămas așezată într-o atitudine plină de eleganță.

— Totul e așa cum era înainte, zise iezuitul, uitându-se în jurul său. Exceptând tablourile. De fiecare dată sunt tot mai multe.

— În ultimul timp, fratele tău pictează foarte mult. În curând nu o să mai fie suficienți pereți pentru a le expune.

Cu mâinile la spate, fără grabă, Juan a dat ocol încăperii. S-a oprit în fața tabloului cu Violeta plictisită. Ultima dată atârna lângă șemineu. Acolo se afla acum un tablou cu o fată blondă, necunoscută lui.

— E Teresa Bruses, viitoarea ta cumnată, îi zise Maria del Roser.

— Știam că fratelui meu îi plac tinerele, dar nu credeam că într-atât, zise Juan, fără nici o urmă de ironie în voce.

— Ei, acolo are unsprezece ani. E primul portret pe care i l-a făcut. Are o valoare uriașă pentru ei. S-a îndrăgostit de Amadeo în timp ce îi făcea portretul.

— Serios? Biata de ea!

— E impresionant cât de bine știe ce vrea fata asta. Mereu a știut că va fi a lui Amadeo. Până într-acolo încât a pus-o pe sora ei să intervină pentru ea.

— Și dumneata ai intervenit?

— Să zicem că am încercat să o ajut. Restul l-a făcut el singur. Și iubirea, bineînțeles. Să nu subestimăm forța sentimentelor.

— Și nici interesul său de a pune mâna pe o asemenea pasăre rară.

Maria del Roser izbucni în râs, apoi începu să tușească.

— Ești răcită?

— Ca în fiecare an, fiule. Din octombrie până în februarie. Tusea asta se ține scai de mine.

— Te-a consultat vreun medic?

— Of, lasă-mă, de când a murit dragul nostru Gambus, nu mai există medici de încredere. Știu doar să-ți dea pastile, iar eu nu le suport. Așa că iau bomboane de lapte cu gust de cafea. Efectul e același și mă țin mai mult. Medicii nu mai sunt cum erau odată.

În vreme ce mama lui se plângea de ineficiența pastilelor, Juan se opri în fața altui tablou. Îl privi îndelung, mai mult chiar decât pe celelalte două. Apoi se îndepărtă.

— Habar nu am ce caută domnișoara aceea în salonul meu. Nici să fi făcut parte din familie, zise Maria del Roser, observând interesul fiului ei pentru acel tablou. Deși trebuie să recunosc că tabloul e plin de culori vii și înveselește colțul acesta atât de

cenușiu. Dacă nu ar fi fost tabloul acesta, aș fi comandat niște porțelanuri chinezești care ar fi dat viață locului.

— Într-un fel, această fată face parte din familie, mamă, zice Juan. Ea și părinții ei au muncit mulți ani la fabrica noastră de confecții din San Andres.

— Deci așa... Și de ce e îmbrăcată ca o țață?

Juan nu îi răspunse. Se uită cu tristețe la tabloul Violetei, apoi conchise:

— Adevărul e că are mână bună.

— Hai, pune ceva la gramofon. Să mai înviorăm atmosfera. Sunt niște discuri acolo. E și unul cu *Marcha de granaderos* și altul cu Fernando Calvo recitând *La vida es sueno*. Cât e ceasul? Și cum se face că fratele tău încă nu a apărut?

Juan se uită la ceasul de perete.

— Douăsprezece fără douăzeci.

— Isuse! Să fie aduse aperitivele. Invitații trebuie să vină dintr-o clipă într-alta.

Aperitivele erau deja pe masă când invitații au început să coboare de la etaj, puși toți la patru ace. Apoi au apărut și prietenii din tinerețe ai lui Amadeo: Albert Despujol, cel ce etala o burtă pe care nici o haină nu ar fi fost în stare să o ascundă, însoțit de soția lui, diafana moștenitoare a familiei Muntadas, care purta la gât un smarald numai bun ca să stârnească invidia tuturor. Cum erau niște adevărați melomani, muzica le-a atras imediat atenția.

— Ah, *Valsul trist*, al lui Sibelius, asta da originalitate! a zis ea, strângând din dinți.

Maria del Roser zâmbi, agitată, regretând că lăsase pe mâna altora tot ce ținea de divertisment. „Ar fi fost mai potrivit *Marcha de Granaderos*", își zise, dar acum era prea târziu.

Octavio Conde redeșteptă din letargie suspinele de pe buzele servitoarelor. Cu jacheta lui impecabilă, cu începutul ușor de chelie mascat excelent de părul său des, castaniu, cu ochii scânteietori, era imaginea vie a distincției. O distincție accentuată de condiția sa de milionar celibatar, chiar dacă se pare că nu suficient pentru a-i aduce o soție. În urmă cu câțiva ani, faima sa de ușuratic îl însoțea neîncetat, până-ntr-acolo încât tatăl său, don Eduardo, a fost nevoit să intervină pentru a-l aduce pe calea cea

dreaptă. Începând din acel moment, Octavio a început să se ocupe de afacerea familiei, iar viața lui de boem, dacă a mai continuat, nu a mai fost motiv de bârfa.

Octavio sărută mâna doamnei Maria del Roser și-l îmbrățișă fratern pe Juan. Judecând după expresia chipului său, era unul dintre puținii care confereau prezenței iezuitului adevărata sa valoare.

— Cât mă bucur să te văd, Juan, șopti el.

Apoi a vrut să știe cum o mai duce, însă Juan a evitat un răspuns prea personal.

— Elevii sunt tot mai răi, semn că mergem înainte, glumi el.

Servitoarele treceau cu tăvi pline de băuturi și mâncăruri delicioase. Toată lumea lăuda langustele. Maria del Roser părea o regină în timpul unei recepții. Mai lipsea însă cineva.

— Mirele încă nu are de gând să se arate, sau s-o fi răzgândit? întrebă Octavio Conde.

Văduva Lax începea să simtă o ușoară nervozitate.

— Pe unde o fi fratele tău? îl întrebă, discret, pe fiul ei mai mic.

Tocmai atunci, Tatín Bruses intră în salon, învăluită în norul obișnuit de parfum de trandafiri, și se grăbi să o sărute pe amfitrioană. Așa cum se întâmpla oriunde ar fi mers, prezența ei nu trecu neobservată. Purta o rochie concepută de modista Jeanne Lanvin din Paris, de inspirație chinezească, din mătase verde, și o pelerină festivă neagră cu roșu. Pălărierul reușise să compenseze lipsa borurilor de la pălăria ei printr-o abundență de pene pe calotă. Poșeta era de asemenea decorată cu pene și, văzută în grabă, de la depărtare, ar fi putut fi confundată cu un papagal mai neobișnuit.

Cum cei prezenți erau ocupați cu saluturile, Juan ieși în căutarea fratelui său. O întrebă pe Conchita, dar doica nu știa unde ar fi putut fi. La bucătărie i s-a spus că nu luase micul dejun și nici nu se arătase pe acolo. Urcă la mansardă și bătu la ușă. Nu primi nici un răspuns. Se gândea să-i întrebe și pe amicii de petrecere ai fratelui său, când auzi sosind o mașină. Din balconul de la salonașul mamei lui îl văzu pe Amadeo coborând dintr-un Citroen, strângând cu o mână măciulia de argint a bastonului, iar cu cealaltă ștergându-și fața cu un prosop. Pe bancheta din

spate, o femeie cu umerii goi și plete blonde râdea în hohote. Prin geamul deschis al mașinii, o mână înmănușată îi întinse mirelui o oglinjoară. Amadeo rămase câteva secunde contemplându-și propriul chip. Dădu înapoi oglinjoara și zise:

— Un bărbierit perfect, domnișoară. Într-o zi, când voi fi mai puțin ocupat, am să apelez din nou la serviciile dumneavoastră.

O voce melodioasă îi răspunse din interiorul mașinii:

— Într-o altă zi am să-ți tai părul din alt loc, porumbelule.

În picioare, lângă portieră, Julián aștepta răbdător ca scena aceea grotescă să se încheie. Amadeo se apropie de el și îi spuse ceva în șoaptă. Juan nu a putut auzi ce-i spusese, dar nici nu era nevoie să audă. Cu siguranță îi spusese să o ducă pe fată înapoi de unde o luase. Lucrurile trebuie lăsate așa cum îți place să le găsești.

Amadeo nu urcă scara de marmură. Salonul era plin de invitați care-l așteptau să sosească. O rugă pe Concha să-i aducă jacheta și să-l lase să se schimbe într-una din camere. Când ieși, ținuta lui era impecabilă. Bătrâna lui doică tăiase pentru el o gardenie pe care i-o prinse la butonieră. Nu îi lipsea nimic și toate erau la locul lor: ceasul de buzunar cu lanț de aur, batista, pălăria, plastronul de mătase...

— Nu o chinui pe maică-ta, Amadeo. Dacă mai întârzii un minut o să intre-n panică, îl atenționă Conchita.

Mirele urcă fără grabă, gata să se comporte ca un amfitrion, cum așteptau toți de la el.

— Ah, fiule, mulțumesc lui Dumnezeu! Credeam că ai fugit. Pot să știu unde ai fost? Mă temeam că va trebui să propun eu un toast, îl luă la rost Maria del Roser pe fiul său de treizeci și opt de ani, pierzându-și, ca niciodată, cumpătul în fața invitaților.

Amadeo reuși să salveze aparențele. Își scoase o mănușă, luă o cupă cu șampanie și își liniști mama, zicând:

— Am fost la mesa de unsprezece, mamă. M-am spovedit. Vreau să-mi încep noua mea viață eliberat de păcatele anterioare.

În timp ce vorbea, Amadeo îl căută din ochi pe fratele său, Juan. Dar fratele său ieșise în *patio* ca să ia puțin aer.

Mirele ridică paharul de șampanie și viața lui de celibatar luă sfârșit în clinchetul paharelor. După cinci minute, cu toții se îndreptau spre catedrală.

Șase ore mai târziu, servitorii așteptau cu nerăbdare sosirea noii stăpâne a casei. Dar abia pe la opt au auzit apropiindu-se mașinile alaiului de nuntă.

Maria del Roser a coborât prima. De data aceasta era însoțită de un unchi de-al doilea, al cărui nume nu reușea nicicum să-l rețină. Ba îi zicea Leonardo, ba Roberto, dar pe el nu părea să-l supere acest lucru. Avea picioarele umflate și întregul ei aspect denota acea fericire obosită de la sfârșitul zilelor memorabile. Apoi venea Conchita, mândră ca o cloșcă ce și-a văzut puiul cel mai stângaci înălțându-se în zbor. În urma lor, veneau mirii. El, sobru, reținut, făcându-le pe servitoare să lăcrimeze. Ea, de o frumusețe atât de strălucitoare, încât prezența sa îi paraliza pe toți.

— Iat-o pe noua stăpână a casei, le zise Maria del Roser, fără prea multe preambuluri, servitorilor. De azi înainte, îi cedez cu bucurie drepturile mele de stăpână a casei.

Servitorii, toți până la ultimul, i-au fost prezentați pe rând noii doamne Lax.

— Julián Montull, șoferul nostru, demn înlocuitor al tatălui său, care ne-a slujit exemplar.

— Doamnă..., zise bărbatul, înclinându-se.

— Vicenta Serrano. Are mâini de aur. E bucătăreasa noastră.

— Fiți bine-venită, doamnă Lax.

— Carmela și Aurora, cameristele noastre.

Fetele făcură o reverență mută.

— Higinio, intendentul nostru, adică omul bun la toate.

Higinio, formalizându-se, întinse o mână pe care Teresa i-o strânse cu reținere.

— Pe Conchita o cunoști deja. Unde pune ea mâna, Dumnezeu pune mila. A fost doica soțului tău și ne-a îngrijit pe toți, inclusiv pe mine însămi. E și guvernantă, de când s-a dus Eutimia. Uneori am impresia că ea e adevărata stăpână a casei.

Conchita roși. Faptul că, dintre toți servitorii, fusese singura invitată la nuntă demonstra încă o dată privilegiile de care se bucura.

Ajunsă în dreptul ultimei camere, Teresa se înclină, zâmbi larg, lăsând să se vadă două șiruri de dinți perfecți și se făcu auzită pentru prima dată:

— Cine mai e și fetița asta frumoasă?

Copila se ascunse după fusta Vicentei.

— Eulalia, doamnă. E fiica noastră, zise Julián, luând-o pe fetiță de braț și obligând-o să se arate doamnei.

— Noi îi zicem Laia, așa, mai pe catalană. Julián nu se prea împacă cu spaniola, explică Vicenta.

— Laia e un nume foarte frumos, zise Teresa. Ți-am adus ceva, nu-i așa, Concha?

Doica îi întinse un pacheţel de tul.

— E pentru tine. Îți plac dulciurile?

Laia luă cadoul, cu capul în jos, strecurând priviri temătoare.

— Sărută mâna doamnei, îi ceru maică-sa.

Fata se ascunse și mai mult în spatele ei.

— Fă ce ţi se spune, zise Julián, pe un ton aspru.

Impinsă de la spate de șofer, Laia făcu un pas înainte. Strângea bomboanele în pumn cu atâta forță, încât ambalajul îi zgâria pielea. Teresa își scoase mănușa de piele. În grabă, de parcă ar fi înghițit ceva neplăcut, Laia depuse un sărut pe dosul palmei noii stăpâne.

— Bravo, zise Maria del Roser. Acum, haideți să ne odihnim cu toții. O să ne cunoaștem mâine mai bine. Oricum, trebuie să mai vină o cameristă nouă. Cum o cheamă, dragă?

— Antonia, răspunse Teresa.

— Așa, Antonia. Se va ocupa și cu călcatul și cusutul. Mâine îi pregătim o cameră. Iar acum, în spaniolă sau în catalană, la culcare!

Amadeo trecu prin fața servitorilor fără să scoată o vorbă.

— La ce oră doriți mâine micul dejun, doamnă?

Maria del Roser Golorons se făcu că nu aude și continuă să urce treptele. Amadeo o urma, la fel de absent ca maică-sa, numai că în cazul său această atitudine nu era o noutate. Teresa se opri, se uită șovăitor la Vicenta, care aștepta un răspuns. Tânăra stăpână era ușor palidă, dar tuturor li se păru firesc să fie așa în ziua nunții.

— Ca de obicei, răspunse, apoi continuă să urce scara de marmură.

Imediat ce ușile odăilor astupară zarva iscată de sosirea stăpânilor, servitorii începură, printre chicoteli, să facă aprecieri legate de noua doamnă Lax.

— Ce rochie superbă!
— Cam tinerică, totuşi.
— Poate cam prea tânără pentru el?
— Câţi ani are? Douăzeci şi trei?
— Da' de unde. Douăzeci şi unu.
— Doamne fereşte!
— Nu cred că o să ştie să se descurce.
— Ce ziceţi? Or fi deja în pat?

Numai Laia şi Conchita nu scoaseră un cuvânt. Fetiţa scosese bomboanele din pungă şi acum le alinia pe masă. Doica, sătulă de răutăţi, se duse la culcare, bombănind:

— Abia a sosit, sărăcuţa. Daţi-i un pic de timp.

Concha avu o noapte de coşmar. Îi era rău şi puse totul pe seama crochetelor de cod pe care le mâncase, iar amintirea lor făcea ca greaţa să-i crească pe măsură ce orele treceau. Mult după miezul nopţii, auzi cum cineva cobora scara. O maşină ce aştepta afară scotea un huruit ce nu semăna cu nici unul dintre cele scoase de maşinile casei. Ciuli urechile. Printre râsete, auzi o voce veselă, obişnuită să nu ţină cont de nimeni şi de nimic:

— Am adus briciul, porumbelule.

Conchita scutură din cap de mai multe ori. Simţi cum greaţa îi urcă din stomac, se ridică în grabă şi apucă să ajungă la lavoar, unde vomită un lichid cu un vag iz marin.

De la: Violeta Lax
Data: 1 aprilie 2010
Către: Valerie Rahal
Subiect: Puzzle

Îți scriu din nou, mamă, şi am multe veşti.

Mâine sosesc Fiorella şi Silvana. MNAC a organizat o conferință de presă pentru a anunța donația. Aşa cum mă aşteptam, toți au rămas impresionați de calitatea tablourilor şi de originalitatea lor evidentă în cadrul operei bunicului. Doamna director a scris un raport pozitiv referitor la calitatea tablourilor şi a recomandat consiliului director să le ia în primire, iar pentru asta au trebuit să fie respectate condițiile testamentului. De restul s-au ocupat avocații, iar Guvernul Autonom şi-a schimbat planurile în privința casei bunicului şi a hotărât să nu mai facă biblioteca, ci un punct muzeistic. Adică o filială a MNAC. Aşadar, Eulalia Montull a reuşit dintr-o lovitură ceea ce bunul Amadeo şi cu mine nu am reuşit nici după lupte îndelungate. Sper ca de data aceasta să am timp să discut cu Fiorella mai multe despre generoasa ei mamă. Există destule aspecte ale acestei poveşti care încă nu-mi sunt clare. Iar puținul pe care-l ştiu despre istoria familiei noastre nu prea mă ajută să descurc ițele.

Ieri l-am revăzut pe Paredes. M-a sunat ca să-mi spună că lucrurile Teresei continuau să fie depozitate la laborator şi că ar trebui să fac ceva cu ele. Am hotărât să ne vedem la cafeneaua Zurich. Mi-a dat o pungă de plastic ce conținea papucii de casă scâlciați, două bucăți de pânză prinse cu o cataramă, zgarda cu plăcuța pe care scrie Dickens şi lănțişorul de aur de care e prins un inel. Mi-a zis că pisica o aruncaseră la gunoi, iar eu i-am zis că bine au făcut. Acolo, în cafenea, mi-am pus la gât lănțişorul şi continui să-l port. De fiecare dată când citesc numele gravat pe interiorul inelului, Francisco Canals Ambros, mă întreb ce-o fi însemnat această podoabă pentru bunica mea, dacă atunci când a murit îl purta la gât din întâmplare sau dacă nu cumva acea bucățică de aur a dus la moartea ei. Cred că un bărbat născut în 1889 nu se împăca prea uşor cu ideea că soția lui purta la gât numele unui alt bărbat. Am atâtea întrebări cărora nu

le pot da răspuns! Oricât am scotocit prin arhive după cea mai mică urmă a Teresei, o mare parte din adevărul despre viața ei tot mi-a rămas necunoscută. O parte pe care poate că nu o știe nimeni.

Paredes m-a întrebat de tata și i-am spus că exact cu o seară înainte ne luaserăm la revedere, după ce cinaserăm împreună. Dimineața, devreme, el și Amelie s-au întors la Avignon.

„Mare figură tatăl tău", a zis.

Am luat cina la Set Portes, un restaurant ales de tata. Au ajuns cu mare întârziere, când eu mă gândeam să plec. Au zis că își petrecuseră după-amiaza prin magazinele din Paseo de Gracia, unde au cheltuit o avere. Ea avea la încheietură un ceas Cartier nou-nouț, și nu cred că și l-a cumpărat din salariul ei. Tata era în formă. Mai ceva ca de obicei. Își făcuse manichiura și își vopsise mustața, mirosea a after shave și avea părul dat cu gel. Nu-l mai văzusem de mult atât de frumos și de strălucitor. O fi datorită Barcelonei, care, așa cum zice el, îl umple de viață. Când mâncam mai bine și fără nici o legătură, m-a întrebat:

— Ești fericită, copilă?

I-am răspuns că da, că sunt fericită, chiar dacă nu prea mult, așa, ca toată lumea, pentru că până la urmă fericirea nici nu se poate măsura.

— Prostii, zise el. Fericirea e la fel de măsurabilă precum creditul de pe un card. Știi cine sunt cei mai fericiți oameni din Europa? Nordicii. Așa susțin ei, cel puțin. Surprinzător, nu? Și cei mai nefericiți sunt bulgarii. Există diverse teorii, dar eu cred că ține de festivalul Eurovision. Nu ți-ai dat seama? Bieții bulgari dau întotdeauna note mari vecinilor lor, dar pe ei nimeni nu-i votează niciodată. În schimb, noi, spaniolii, stăm așa și așa, ceva mai fericiți decât media. Până la urmă, nu e chiar atât de rău, pentru că la Eurovision nu suntem chiar niște fiare, ca să zic așa. Și încă ceva. Cei care și-au găsit perechea sunt mai fericiți decât cei care trăiesc singuri. Să mai spună cineva că viața conjugală e un izvor de conflicte.

Ultima frază o spusese privind-o pe Amelie cu ochi de șfrengar. Ea a zâmbit, mai degrabă ca o mamă decât ca o asistentă, apoi a continuat să mănânce. Poate se gândea la noul ei ceas.

Cât a durat cina, Modesto a scos câte o bombă din asta cu care îi place să înveselească discuțiile. A zis că se gândește să-și vândă casa din Avignon și să se mute la Barcelona. Mi-a zis să trec pe la el să-mi iau din casă ce vreau, pentru că „e plină de chestii de care nu am nevoie". L-am întrebat ce o să se întâmple cu predatul la universitate, cu conferințele, cu cinele luate în compania profesorilor la fel de pensionari ca și el, cu festivalul de teatru, cu Brecht, în sfârșit, cu tot ce însemnase viața lui în toți acești ani. Știi ce mi-a răspuns?

— Brusc, nu-mi mai pasă de toate astea.

Mi-am luat inima în dinți și am adus vorba despre cercetările mele cu privire la Teresa. I-am spus că nu am aflat mare lucru, că deocamdată cel mai important a fost să găsesc cutia cu tăieturi din ziare. I-am zis că Teresa Bruses activase într-una dintre acele societăți spiritiste, apărute la sfârșitul secolului XX, care fuseseră cu un pas înaintea timpului lor, numai că ea a trebuit să facă față unei epoci dure și să suporte batjocura majorității oamenilor.

— I-auzi!? a zis tata ridicând din sprâncene. Ce chestie...

— De fapt, au fost ultimele tresăriri ale spiritismului, care a fost interzis începând din perioada Războiului Civil, iar când a fost resuscitat, la sfârșitul anilor 1970, ideile lor avansate pentru alte vremuri erau acum depășite cu totul.

I-am mai spus că în vremurile bune spiritiștii europeni fuseseră foarte influenți și că din rândurile lor se afirmaseră personalități precum Arthur Conan Doyle sau Victor Hugo. Am reușit să-i stârnesc interesul, ceea ce mi s-a părut o minune.

— Chiar deții informații despre toate astea?

Am promis că-i voi trimite o copie după tăieturile din ziare și alte câteva chestii. Nu mi-a fost limpede dacă interesul său fusese trezit de spiritism ori de Teresa, dar, oricare ar fi fost motivul, mi se părea o reușită. Mi-a lăsat o adresă de e-mail.

— Amelie m-a învățat să folosesc internetul. Descopăr o lume nouă!

Mi-am zis că o asistentă care reușește să familiarizeze cu internetul pe un dinozaur ca tata merită un ceas de firmă.

Dar asta nu a fost tot. Nu o să-ți vină să crezi. Brusc, mi-a zis:

— Violín, știi că nu-mi place să vorbesc despre tatăl meu. Mereu a fost un străin pentru mine. Nici măcar nu îi port ranchiună. O fi avut motivele lui ca să trăiască așa cum a trăit, dar asta nu mă interesează câtuși de puțin. Dacă îți folosește la ceva, pot să-ți spun că nu mi se pare imposibil să-și fi ucis soția. Nu m-ar surprinde nici dacă aș afla că a fost un criminal de război ori unul dintre acei medici naziști care au făcut experimente pe oameni, deși cred totuși că era prea egoist pentru așa ceva. Pentru biata Teresa, nu pot simți altceva decât milă. A căzut pe mâini rele exact când vremurile erau mai grele. Cine să știe ce s-a întâmplat de fapt? Sigur că cercetările tale îi cinstesc memoria și reconstituie, până la un punct, ceea ce s-a întâmplat. Mi-ar fi plăcut să aflu eu însumi, dar trebuie să fii de acord cu mine că nu mi-a mai rămas chiar atât de mult timp încât să-l investesc în lucruri atât de triste. Dacă nu te deranjează, în timpul care mi-a rămas voi încerca să fiu cât mai nordic cu putință. Restul, ca întotdeauna, îl las în mâinile tale, care sunt mult mai îndemânatice și mult mai frumoase.

Îmi venea să mă ridic şi să-l aplaud, dar m-am mulţumit cu un sărut pe care i l-am dat pe obrazul proaspăt ras, apoi mi-am şters o lacrimă. Amelie plângea şi ea. Cred că scena l-a speriat pe unul dintre chelneri, prea puţin obişnuit cu intimităţile la care te poate duce o cină bună.

A fost un final demn de o sărbătoare la care am vrut să te fac părtaşă.

Emoţionată şi extenuată, a ta,
VIO

**Lumina viitorului.**
**Revistă de studii psihologice şi ştiinţe conexe**
**Nr. 272. Iunie 1934**

## Un omagiu adus Mariei del Roser Golorons

Text citit de Teresa Bruses de Lax la recent încheiatul Congres de Spiritism din Barcelona (fragmente)

Alături de Allan Kardec, vicontele Torres-Solanot, Miguel Vives sau doamna Amalia Domingo Soler, recunoscuţi astăzi cu toţii drept fondatori ai ştiinţei noastre, mi-ar plăcea să adaug şi numele maestrului meu, cea pe care mulţi v-o amintiţi, Maria del Roser Golorons de Lax. Poate că nu a lăsat o operă care să împodobească rafturile bibliotecilor şi nici nu a fost protagonista nici unui scandal cu vreunul dintre mai marii Bisericii, dar, în toată viaţa ei, într-un mod atât pertinent, cât şi discret, a răspândit sămânţa idealurilor sale şi a ştiut să aprindă în cei care au ascultat-o scânteia unei gândiri libere, limpezi şi ideea infinităţii spiritului. Am avut norocul să-i fiu aproape până la final şi pot să vă asigur că a murit fidelă crezurilor sale şi în compania spiritelor acelor oameni care îi fuseseră cei mai dragi. Într-un fel, pe patul de moarte mi-a lăsat dovada luptei sale de o viaţă, convinsă că aceste timpuri nefaste pentru noi şi pentru întreaga lume vor sfârşi prin a ne întări. I-am promis că îmi voi învinge timiditatea naturală şi că voi păşi pe calea pe care mi-o deschisese, şi asta şi este de fapt forţa care dă astăzi viaţă cuvintelor mele, dedicate amintirii şi memoriei celei pe care o port mereu în inimă drept ca pe una dintre fiinţele cele mai bune, mai generoase şi mai inteligente din câte am cunoscut. In cazul meu, faptul că a fost soacra mea nu înseamnă decât o întâmplare fericită.

[ ... ]

Ţinând cont de tot ceea ce am spus până acum, cred că sunt destule chestiunile cărora să ne dăruim pe de-a-ntregul şi cu toată seriozitatea. Mai întâi, pacifismul.

Trebuie să reuşim să facem societatea să creadă în ceea ce credem noi: că o lume fără arme, fără pedeapsa cu moartea, fără graniţe politice, bazată pe cooperarea dintre indivizi este foarte posibilă. Pentru asta, trebuie să ne asumăm revoluţia socială şi culturală, şi această revoluţie trebuie să plece de la noi, şi nu să vină impusă de vreun guvern sau de vreo instituţie, nici măcar de către Biserica Catolică pe care o respectăm, deşi nu suntem întru totul de acord cu dogmele sale. De asemenea, e obligatoriu ca noi, femeile, să nu ne mai conformăm voinţei bărbatului, să învăţăm să fim libere şi să ne bucurăm de libertate luând propriile noastre decizii şi, bineînţeles, să ne asumăm greşelile. Cine are idei personale, mai şi greşeşte uneori. Trebuie să facem totul pentru a ne depăşi condiţia de fetiţe eterne. Trebuie să ne opunem sistemului educaţional actual, care nu produce altceva decât femei ignorante, capabile doar de a se comporta adecvat în casă şi în societate. Vrem să ni se dea şansa de a studia ceea ce studiază bărbaţii. Avem dreptul să ne bucurăm de lecturile şi de muncile la care ei au acces. Şi, de asemenea, de ce să nu avem loc alături de ei la acţiunile publice? La înmormântări, de exemplu, de unde suntem excluse de parcă durerea sau simpla noastră prezenţă ar fi ceva ruşinos. Demnitatea noastră morală e aplicabilă tuturor aspectelor sociale, chiar şi acelora unde iubirea prevalează.

[...]

În încheiere, aş vrea să supun atenţiei dumneavoastră o chestiune care mă nelinişteşte personal, mai ales ştiind că regulile stabilite sfârşesc prin a se impune în faţa drepturilor şi a demnităţii noastre, chiar şi în momentul când deja nu mai putem opune nici o rezistenţă. Mă refer la cimitire. Ştim cu toţii că există în San Quintín de Mediona, localitate din provincia Barcelona, un cimitir dedicat spiritismului, mai mare şi mai frumos decât cel catolic, şi că acolo au loc numeroase înmormântări fără ca vreun preot să impună ritualul catolic sau să interzică îngroparea mortului, aşa cum, de o vreme încoace, se întâmplă în oraşul nostru. Cred că trebuie să ne purtăm cu mănuşi în această problemă, dar să fim şi fermi, totodată. Pe cei care au cât de cât mintea deschisă trebuie să-i facem să accep-

te că există şi alte puncte de vedere, diferite de ale lor, dar nu impunându-ne propria poziţie cu orice preţ, ci mai degrabă prin persuasiune. Propun să semnăm un document prin care să cerem un serviciu funerar lipsit de ritualuri, aşa cum vrem noi, şi să mergem înainte cu ideile noastre, oricât ne-ar acuza alţii că suntem superstiţioşi, eretici sau chiar îndrăciţi de-a dreptul. Trebuie să facem faţă dificultăţilor timpului nostru, cauzate în primul rând de enorma influenţă a moralei tradiţionale asupra întregii societăţi, care în vremuri de restrişte a recurs întotdeauna la aripa protectoare a lucrurilor aparent de neschimbat. În ciuda tuturor dificultăţilor, trebuie să avem convingerea că vor veni timpuri mai favorabile nouă, şi această speranţă să ne însoţească în tot ceea ce facem. Ba chiar să acceptăm, dragi prieteni, că s-ar putea să ne fi născut cu un secol mai devreme.

De la: Valerie Rahal
Data: 2 aprilie 2010
Către: Violeta Lax
Subiect: Of, dragostea asta...

Draga mea, nu-mi vine să cred că, la anii tăi, nu ți-ai dat seama ce boală misterioasă îl roade pe tatăl tău. Boala care îl face să fie mai simpatic, frumos, elegant, nepăsător, comunicativ şi sensibil ca niciodată. E îndrăgostit. M-a sunat şi mi-a povestit totul, deşi nu mai era nevoie să-mi spună, doar ştiam totul din e-mailul tău, după cina pe care ați luat-o împreună. Lui i-am spus că am ghicit cum stau lucrurile după felul în care mi-a zis „salut". Cred că l-am impresionat.

De fapt, ca să fiu sinceră, tatăl tău nu m-a sunat ca să-mi spună că e îndrăgostit. M-a sunat pentru a-mi zice (în această ordine) că îşi face griji pentru tine, să văd puțin care-i situația, şi că se însoară. Căsătoria civilă va avea loc sâmbătă, la douăsprezece şi jumătate, în Avignon. M-a rugat să-ți spun că înțelege dacă nu poți să participi la ceremonie şi că, desigur, nu trebuie să-i trimiți nici un cadou. E total acaparat de fetişcana aceea căreia îi plac ceasurile scumpe. Nu-ți face probleme: acum douăzeci şi cinci de ani aş fi gândit şi eu ca tine.

M-a sunat şi Drina. Zice că ți-a trimis o mulțime de mesaje, dar că nu i-ai dat nici un semn de viață. I-am spus că eşti foarte ocupată, că ți s-a stricat computerul şi că ai plecat în călătorie. Cred că şi-a dat seama că mă chinuiam să inventez ceva şi nu ştiu dacă a crezut vreo iotă. Voia să ştie dacă te întorci curând. Din câte mi-am dat seama, s-au adunat tot soiul de probleme urgente şi i se termină explicațiile credibile (şi poate că şi răbdarea). Una dintre chestiunile cele mai urgente, a zis ea, e un interviu pentru CNN. Trebuie să dea un răspuns în mai puțin de patruzeci şi opt de ore, dacă am înțeles bine. Ce chestie: am o fiică faimoasă!

Cum nu am ştiut ce să-i spun, te întreb: ai de gând să te întorci repede? Sau, mai exact: mai ai de gând să te întorci?

Cât despre povestea de dragoste neîmplinită din tinerețea ta, pot să-ți spun doar că mă aşteptam la ceva mai scandalos. Nu-mi dau

seama de ce mi-ai ascuns atâta timp o poveste anodină de-a dreptul. Viața oamenilor e plină de iubiri imposibile rămase prin cotloanele prăfuite ale minții. Cazul tău nu e deloc unul singular cum crezi. Cel puțin nu în privința asta. Chiar dacă povestea acelui cântăreț celebru e cu adevărat emoționantă, recunosc.

Du-te să-l vezi, nu lăsa lucrurile nerezolvate. Apoi dă fuga şi povesteşte-mi şi întoarce-te la viața ta. Eu şi copiii tăi avem nevoie de tine. Te sărut mult. Şi Jason la fel.

MAMA

## XIX

În data de 22 octombrie, 1912, toate ziarele anunțau istorica sosire a armatei grecești la granița cu Serbia pentru a se înfrunta cu soldații turci. Luxul de amănunte prin care erau descrise asalturile asupra trenurilor învăluite în ceață, cuceririle stindardelor inamicului, exploziile cu dinamită la miezul nopții sau imaginea flotei grecești îndepărtându-se de coasta insulei Lemnos îl făcea pe moștenitorul familiei Lax să simtă aceeași emoție pe care o simțea când era copil și Concha îi spunea povești din satul ei natal. Nu arătă nici un fel de interes știrii de pe aceeași pagină care informa că un grup de muncitori feroviari de pe tronsonul Madrid–Zaragoza făceau presiuni să li se respecte cerințele. Închise ziarul, luă o înghițitură din cafeaua neagră cu care își începea fiecare dimineață, își strânse cordonul halatului său de mătase și tocmai se întreba ce îi va aduce ziua, când ușa se deschise fără să fi fost cineva anunțat și apăru chipul îmbujorat al Mariei del Roser.

— Bună dimineața, fiule. Pot intra?

Întrebase de formă, după cum se putea vedea, pentru că deja intrase și se așezase pe un scaun. Tăcerea fiului ei aproape că o obligă să întrebe:

— Deranjez?

— Aveam de gând să merg în atelier, zise Amadeo, dând să se ridice.

Maria del Roser îl apucă cu hotărâre de braț.

— O secundă. Vreau să vorbesc cu tine despre o problemă importantă.

Amadeo se așeză, posac.

— E vorba de fratele tău. În ultimul timp mi se pare tot mai abătut. Abia mănâncă.

— E îndrăgostit, mamă.

— Sunt sigură! Dar chiar și așa, în urmă cu câteva luni era la fel de îndrăgostit, dar mai vesel.

Privirea fără astâmpăr a Mariei del Roser scruta masa și tot ce era pe ea. Mapa de birou, tava de lemn și sugativa prinsă pe suportul din sticlă șlefuită, călimările de argint, lampa electrică împodobită cu șiraguri de sticlă, adică totul așa cum era pe când trăia Rodolfo al ei. Și totuși, ea percepea locul acela atât de străin, de parcă ar fi fost altul. Poate că străină era ea, își zicea uneori.

Stingherit de privirea cercetătoare a mamei sale, Amadeo începu, mai mult de formă, să pună ordine în hârtii. Făcu câteva mici teancuri, având mare grijă la ce documente rămâneau deasupra. Îl speria dezinvoltura cu care mama lui intra în birou și cerceta totul, punând mâna fără să șovăie pe orice document care îi atrăgea atenția și cercetându-l cu atenție, mijind ochii, de parcă hârtiile lui ar fi fost fotografii de familie. Amadeo deschise sertarul din dreapta biroului și ascunse acolo ceea ce nu voia să fie văzut.

— Nu poți să stai locului? Mă agiți, zise maică-sa. Ia te uită: sigiliul familiei Bruses!

Ținând în mână o carte de vizită dintr-un carton fin, începu să citească:

„Stimate domnule Lax,

Vreau să vă angajez pentru a picta portretul meu și al celor șapte copii vitregi ai mei. Treceți, vă rog, pe la mine când aveți timp și vom discuta condițiile. Transmiteți salutul meu mamei și fratelui dumneavoastră.

Cu afecțiune,
doamna Matilde Bessa, văduva lui don Casimiro Bruses,
armator și exportator de cafea".

— E bine, zise Maria del Roser, Bruses e o familie bună. Ar trebui să accepți.

— Mulțumesc, mamă. Am să țin cont de părerea ta. A mai rămas ceva ce ar trebui discutat acum?

Maria del Roser lăsă bucăţica de carton perfect aliniată cu muchia mesei, asigurându-se că nici un colţ nu trece peste margine. Apoi, cu aceeaşi grijă, îşi încrucişă palmele în poala fustei de mătase naturală şi zise:

— Văd că nu ai de gând să mă ajuţi în privinţa fratelui tău.

— Juan şi cu mine abia ne vorbim, mamă. Nu e bine să mă bag în treburile sale. Pe de altă parte, e şi el destul de mare acum.

— Da, optsprezece ani... Cea mai rea vârstă pentru un om. Vârstă la care poţi să-ţi strici toată viaţa.

— Nu crezi că exagerezi puţin?

Maria del Roser, gânditoare, alinie din nou cartea de vizită.

— Grea cruce mai am şi eu de dus cu voi, fiule. De ce nu vă împăcaţi? Oricât de grav ar fi fost ce s-a întâmplat la pension, s-a petrecut de mult. Au trecut aproape zece ani.

— Opt.

— Opt, zece, ce mai contează... Trebuie să fie o soluţie.

Amadeo luă cartea de vizită a văduvei Bruses şi o aşeză pe mapa de birou din faţa lui.

— Cum se simte astăzi Violeta? întrebă el. E mai bine?

Maria del Roser, abătută, dădu din cap că nu.

— Continuă să vomite. Conchita stă cu ea.

— Doctorul Gambus a văzut-o?

— Azi-dimineaţă. I-a recomandat să ţină un post sever. Cred că omul ăsta îşi pierde minţile. Putea măcar să-i dea nişte pilule. E clar că medicii nu mai sunt ce erau înainte.

— Am să trec să o văd mai târziu.

Maria del Roser luă un coupe-papier. Îl privi. Îl întoarse pe cealaltă parte. Îl lăsă pe masă. Luă o cutie de tinichea de pe un teanc de caiete. Citi: „*Terry@Co, pentru un scris eficient* O lăsă pe birou şi luă o altă cutie: „Laxativul Busto. Eficace. Plăcut. Uşor de folosit. Ieftin. Nu produce iritaţii şi nici dureri".

— Eşti constipat, fiule?

Amadeo îşi ieşi din fire.

— Te rog, mamă. Pune cutia unde era.

— Nu trebuie să te ruşinezi. De secole, oamenii se constipă.

---

1 *Terry@Co, for rapid writers*, în engleză, în original. (N.tr.)

— Chiar trebuie să-ți amintesc că acesta nu mai e biroul tatălui meu? Nu poți să intri aici pur și simplu și să umbli peste tot.

Maria del Roser puse cutia de tinichea pe locul unde înainte fusese cartea de vizită și își zise că fiul ei avea dreptate.

— E din obișnuință, iartă-mă.

— Vorbeam de Violeta, zise Amadeo, încercând să reia firul conversației destul de dezlânate. Dacă starea nu i se îmbunătățește în câteva zile, am să aduc un medic din Elveția.

— O, Doamne! De ce tocmai de acolo?

— Pentru că medicii elvețieni sunt cei mai buni.

Maria del Roser cerceta pereții. Nu i se părea firesc ca tabloul care o reprezenta pe Concha servind apă în *patio* să stea pe peretele principal.

— Acolo ar fi trebuit să pui un tablou cu tatăl tău, zise. Dacă ai fi pictat vreunul cu el, desigur.

— Mă gândesc să instalez telefonul aici, zise el arătând spre singurul perete liber. Cred că ar fi cel mai bine.

— Tatăl tău zicea că telefonul îl întrerupea din lucru.

Amadeo oftă. Se obișnuise cu zilele proaste ale mamei sale, zile în care nostalgia după vremurile apuse o făcea melancolică, plângăcioasă și delăsătoare. Astfel de zile făceau deja parte din rutină, la fel ca vizitele lui Trescents sau nevoile gospodărești ale Eutimiei.

— Ce păcat că nu conduci tu afacerile, așa cum a vrut tatăl tău, zise Maria del Roser cu o voce gâtuită, uitându-se tristă la peretele gol.

— Mamă, am mai vorbit de nu știu câte ori despre asta. De ce nu-i spui Conchitei să-ți prepare un ceai? Nu ai nimic de citit?

Chipul mamei lui exprimă nemulțumire.

— Nimic care să-mi placă... Nu mai sunt scriitori ca altădată.

— Nu trebuie să te îngrijorezi din pricina afacerilor. Nepăsarea mea nu se reflectă în câștigurile anuale. Dimpotrivă, sunt mai mari ca oricând. Ba chiar am să încep să investesc în lumea spetacolului, cu ajutorul lui Bassegoda.

Maria del Roser pufni, exprimându-și astfel poate dezacordul, poate resemnarea.

— Să nu mai aud chestia asta cu medicul elveţian, zise ea, hotărâtă. De parcă sora ta ar fi pe moarte. Şi promite-mi că îi vei da atenţie lui Juan.

— Bine, mamă. Mă laşi în pace dacă îţi promit că aşa voi face?

— Nu. Te las în pace dacă-l avansezi. Are nevoie de o muncă de răspundere.

— E bine director la una dintre fabrici?

Maria del Roser zâmbi. În sfârşit, lucrurile începeau să se mişte.

— E perfect. Dar nu la una care să fie departe.

— Unde ţi-ar plăcea? La San Martín? La San Andres?

— San Martín e bine. Julián poate să îl ia cu maşina când iese de la universitate, îl duce, îl aşteaptă şi îl aduce acasă.

— În schimbul de după-amiază. Bine. Altceva?

— Nu râde. Am destule dureri de cap din cauza voastră.

— Chiar mâine voi vorbi cu Trescents, mamă.

Un foşnet de mătase însoţi ieşirea femeii. Părea mulţumită. Amadeo o urmă la mică distanţă şi încuie uşa în urma lui.

— Şi să ştii că pe mine încă mă mai poţi picta, zise ea, urcând încet treptele.

Să ne îndepărtăm acum de mamă şi de fiu, să-l lăsăm pe fiecare cu treburile sale şi să facem pe ascuns ceea ce îl înspăimântă pe Amadeo, iar Maria del Roser nu îndrăzneşte să facă: să tulburăm pacea lucrurilor. Începând, desigur, cu sertarul din dreapta biroului. Mai exact, cu un document ascuns de Amadeo sub vraful de hârtii, scris de Trescents, al cărui început promiţător sună astfel: „Raport despre muncitoarea cu numărul 789, de la fabrica de confecţii Golorons şi Fii, din San Andres, pe numele ei Montserrat Espelleta Torres, în vârstă de 16 ani". Raportul e scris la maşină, are câteva pasaje subliniate cu roşu şi mai multe cuvinte încercuite: „16", „loială", „sora mai mică", „revoltă", „cuplete", „arătoasă". Raportul are ataşată o fotografie de grup cu muncitorii de la fabrică, dar vederea este prea generală ca să poată fi apreciate trăsăturile individuale. Pe spatele fotografiei stă scris cu creionul: „Montserrat Espelleta Torres e prima din rândul al doilea, de la dreapta la stânga". Raportul e vechi, din februarie

1910. Cei doi ani care au trecut de când se află pe biroul lui Amadeo l-au făcut anacronic.

Printre hârtii se găsesc facturi astronomice de la restaurante, hoteluri, case de modă, marochinării, bijutieri, firme de închiriat mașini... Amadeo ține la ele ca la niște amintiri materiale ale unor nopți de neuitat. O astfel de amintire e și un bilet de la Octavio Conde: „Îți mulțumesc pentru gentilețea și discreția de astă-noapte, prietene. Domnișoara Nuștiucum a fost într-adevăr o bucată excelentă, așa cum mi-ai zis. Se pare că avem aceleași gusturi. Așadar, trăiască comunismul de cafenea! Te rog, distruge hârtia aceasta. Cred că încă sunt beat".

Mai există și un titlu de proprietate asupra unui apartament din Rambla de Cataluna. Nu foarte mare, ținând cont de nevoile și obiceiurile familiei Lax, dar incredibil de vast pentru chiriașii din epocile viitoare. Mai sunt și facturi de mobilă, de rufărie, de ustensile de baie, ba chiar și una de la un pat făcut pe comandă, toate cumpărate din magazinele El Siglo, cu discreție maximă, fără a compromite pe cineva. Apar și bilete de intrare la spectacole de toate tipurile: concerte de cafenea, cinema varieteu, cabaret, cumpărate aproape toate de la chioșcurile de pe bulevardul Paralelo. Mai e și o fotografie cu dedicație a actriței Raquel Meller, așezată într-o cutiuță plină cu cocaină, pe capacul căreia, pe interior, scrie de mână: „Praf magic pentru stomac de la doctorul Creus".

Acolo sunt și bilanțurile financiare de la Banco de Barcelona, cuprinzând cifre amețitoare, rapoartele acționarilor, felicitări din partea partenerilor de afaceri pentru bunăstarea economică, liste cu clienți europeni, americani și asiatici, zeci de pagini pline de cifre care adună praf, fără să fie băgate în seamă de destinatarul lor.

Și așa, am putea continua să scotocim printre aceste indicii ale vieții unuia dintre cei mai bogați industriași din oraș, și totodată prea puțin interesat de bogăția lui. Chiar dacă ne vom da seama, de fapt, că mai multă plăcere ne poate oferi ceasul de pe poliță, dacă ne abandonăm tic-tacului său, ori formele geometrice trasate pe covor de razele soarelui pe măsură ce timpul se scurge.

Nu după-amiaza e cea care trece, ci secolele. Neînsemnați cum suntem, nu ne dăm seama de această trecere. La o simplă clipire se duce un deceniu. Zborul unei muște prin încăpere

durează un secol. Nouă, celor absenți, nu ne pasă de timp: e mica noastră victorie. Când ne ridicăm privirea din nou, pe masă nu se mai află cutia cu pene de scris, nici lampa cu șiraguri de sticlă. Călimările au fost înlocuite de instrumente de scris luxoase, din argint și agate. Tabloul care o reprezintă pe Concha ocupă acum un petrete lateral. La loc de cinste stă un frumos tablou cu doamna Maria del Roser. Telefonul e unul de masă: un Thomson-Houston cu pâlnia și casca aurite, prinse de o furcă neagră, ceea ce arată că lumea merge înainte, în ciuda a tot ce se întâmplă.

Biroul continuă să fie plin de hârtii, numai că acum teancurile sunt mai multe și mai înalte. Ar fi mult prea obositor și lipsit de sens să ne ocupăm de ele. Multă contabilitate, decizii de concediere, negocieri ale contractelor de muncă, măsuri compensatorii și alte și alte nimicuri care fac parte din viața unei mari companii. Mai de folos ne va fi să dăm atenție scrisorii de la sanatoriul elvețian din Fribourg, pentru scrierea căreia cineva a făcut risipă de cuvinte pentru a-și cere scuze „în numele științei medicale" pentru că nu a reușit „să găsească nici o soluție în acest caz dramatic". O altă noutate: un crucifix pe masă. Lumina soarelui e la fel de jucăușă, dar covorul lipsește din birou. Trebuie că e vară. Una dintre puținele veri pe care Maria del Roser Golorons nu le-a petrecut la proprietatea ei din Caldes d'Estrach. Pentru asta e nevoie de un motiv. Răspunsul îl poate da liniștea. În toată casa domnește o liniște grea, care pare să fi trecut și în pasul monoton al ceasului. Nu departe, se aud femeile murmurând rugăciunea rozariului.

În birou e o căldură sufocantă, care nu incomodează însă pe nimeni. Suntem doar noi aici. Ușa continuă să fie încuiată, chiar dacă, de când a început această scenă și până acum, a fost închisă și deschisă de nenumărate ori. E drept că nu e nimeni, dar cei care au trecut pe aici și-au lăsat urmele printre lucruri. Conchita a fost cea care a adus tăietura din ziar, ajunsă acum un cocoloș aruncat în coșul de hârtii. E o biată bucățică de hârtie dintr-un ziar, dar pentru ea a reprezentat mult mai mult: o speranță. E un articol despre puterile vindecătoare ale unui doctor francez, Mann, cel care nu numai că se prezintă drept „vindecător de cazuri disperate", dar își mai și provoacă tovarășii de breaslă: „Domnilor

medici, vă invit să-mi aduceți bolnavii voștri incurabili". Dacă e adevărat că pereții au ochi și urechi, atunci probabil că încă se întreabă ce o fi făcut-o pe Concha să ridice vocea la Amadeo, pentru prima și ultima dată în viața ei, și de unde o fi găsit el suficientă putere încât să-i spună doicii că nu mai era nimic de făcut în afară de a se ruga pentru ca totul să se sfârșească mai repede. Apoi a urmat veghea. Două nopți la rând, Amadeo a stat închis în birou, cu coatele sprijinite pe masa plină de hârtii, cu fața în mâini, și a plâns în tăcere. In a treia zi a ieșit, s-a îmbrăcat în doliu și a urmat sicriul cu trupul surorii lui, Violeta, moartă de leucemie, la șaisprezece ani.

Ușa a rămas închisă în următoarele trei zile. Pe birou, lucrurile păreau să se fi obișnuit cu disparițiile periodice ale stăpânului. Ziarul acelei zile, învechit încă înainte de a sosi, prezenta o dată îngozitoare, ziua morții Violetei: 26 august, 1914. La pagina 13 se spunea câte ceva despre o reuniune a industriașilor, ținută în noaptea anterioară, la hotelul Ritz, unde s-a servit cel mai bun meniu, la douăzeci și cinci de pesetas de persoană, pentru a sărbători neutralitatea Spaniei în conflictul european. La pagina 10, o telegramă venită de la Bilbao informa că englezii, în ciuda celor două mii de pierderi, curmaseră viața multor nemți și reușiseră să doboare un zepelin. La pagina 11 se vorbea despre durerea de care era cuprinsă Italia după moartea papei Pius al X-lea, în timp ce se terminau demersurile pentru un conclav greu de întrunit din pricina războiului. Iar la pagina 5, ca și cum barcelonezii și-ar fi exprimat clar dorința lor de distracție din acele zile grele, era anunțat programul teatrelor și al saloanelor de modă. Teatrul Gran Salon Dore oferea „programul de varietăți cel mai complet din oraș", punctul culminant fiind „cea mai frumoasă și îndrăzneață dintre toate șansonetistele noastre". Numele acesteia era scris cu majuscule: FRUMOASA OLYMPIA.

Însă, în acea noapte și în următoarele, cel mai așteptat dintre admiratorii artistei nu va ocupa locul său rezervat în primul rând. Nici nu o va vizita în cabină. Nici nu va împărți patul cu ea.

Frumoasa Olympia, ingenuă și încrezătoare, începea un lung și lent drum către înfrângere, îndrăgostită de un bărbat nepotrivit.

De la: Violeta Lax
Data: 3 aprilie 2010
Către: Valerie Rahal
Subiect: Surpriză

Dragă mamă,

faptul că ți-am înșelat așteptările se datorează, ca de obicei, lașității mele. În acest caz, reflectată de nehotărârea mea.

Aș putea să-ți povestesc vizita italiencelor, dar am s-o fac altă dată.

Am pentru tine două veşti care îți vor trezi din nou interesul pentru povestea mea.

Prima veste ar fi că în sfârşit m-am hotărât să închei acea etapă a vieții mele. Nu va trece o săptămână până când îl voi vizita la spital, îți jur.

A doua e că iubirea mea din tinerețe nu e, așa cum ai zis tu, „un cântăreț celebru". E Margot Mallais. Adică: o cântăreață celebră.

Te las să te obişnuieşti cu ideea, mamă. Oricât de modernă ai fi, nu cred că-ți va fi uşor să accepți că iubirea vieții fiicei tale a fost o femeie.

Te iubesc mult,
VIO

**Raport despre Montserrat Espelleta Torres, în vârstă de şaisprezece ani, angajata cu numărul 789 de la fabrica de confecţii Golorons şi Fiii, din San Andres.**

Scris de Tomás Trescents, februarie, 1910

1. Istoric familial:

Angajata e fiica lui Salvador Espelleta Bartomeus şi al lui Trinitat Torres Gilbert şi are doi fraţi mai mari, Miguel şi Salvador Espelleta Torres. Părinţii ei au început să lucreze în fabrică din anul 1897. Mama ei lucrează şi în prezent (secţia vopsitorie). Tatăl ei a dispărut în timpul tragicelor evenimente care au avut loc în ultima săptămână din iulie 1909, evenimente la care a participat activ. Începând cu data de 3 august e dat în urmărire generală. Cei doi fii ai lui, Miguel şi Salvador, au fost reţinuţi şi judecaţi de un tribunal condus de căpitanul de infanterie Luis Franco Cuadras, pentru revoltă şi instigare la revoltă, delict comis în aceleaşi zile. Amândoi ispăşesc o pedeapsă de cincisprezece ani de închisoare. O verişoară de gradul doi şi un unchi lucrează la fabrica noastră de cărămidă din Barcelona, fără să fi făcut vreodată probleme.

2. Descriere:

1,64 m înălţime. Aproximativ 55 de kilograme. 16 ani. Păr şi ochi negri. Bine proporţionată. Fire veselă şi săritoare. A început să lucreze la fabrica Golorons la vârsta de 9 ani, la secţia confecţii. La 11 ani a trecut la secţia vopsitorie, acolo unde la 14 ani a fost numită şefă de tură. Şefii de echipă nu s-au plâns niciodată de ea, în afara faptului că adeseori trebuie să-i atragă atenţia să nu mai cânte cuplete care nu sunt pe gustul tuturor. E curată şi punctuală. De trei ori a cerut creşteri salariale.

3. Prietenia ei cu domnul Juan Lax:

A început în perioada când domnul Lax a lucrat la raportul său cu privire la îmbunătăţirea condiţiilor de muncă ale angajaţilor. Domnişoara Espelleta l-a ajutat şi cei doi tineri - de aceeaşi vârstă - s-au împrietenit imediat. Muncitorii spun că i-au văzut adeseori sărutându-se, dar nu ştiu dacă relaţia continuă sau nu. Ce ştiu sigur e că nu s-a ajuns la lucruri mai importante.

## XX

La opt dimineața, în ziua de sâmbătă, 23 aprilie 1932, Laia a ieșit în *patio*, cu foarfecele de grădină în mână, s-a dus direct la tufa de trandafiri galbeni, s-a uitat cu atenție la flori, a ales un boboc abia deschis și l-a tăiat așa cum o învățase maică-sa: exact deasupra unui nod, fiind atentă să nu se înțepe și lăsând suficientă tulpină pentru ca trandafirul să poată înflori din nou. Cu floarea în mână, a coborât în grabă scara, s-a dus direct la bucătărie, acolo unde Antonia termina de pregătit tava cu micul dejun al doamnei Teresa Lax.

— Pot să pun trandafirul în vază? Te rog, te rog, zise fata.

Bătrâna servitoare îi dădu de înțeles printr-un gest că era de acord. Cu o atenție nemaipomenită, Laia curăță de frunze și de spini partea de jos a tulpinii și o puse în delicata vază de porțelan de pe masă. Ochii ei străluceau de încântare.

Gestul ei nu a fost observat de nimeni altcineva în afară de Antonia. Vicenta era deja prinsă cu cratițele ei, Carmela se afla la etaj, Julián rontăia o felie de pâine cu ulei de măsline și încerca să citească niște versuri satirice din ziar, în vreme ce Higinio îl ațâța cu niște vorbe ce păreau desprinse dintr-un discurs parlamentar.

— Atenți mai sunteți la cuvinte voi, catalanii! Nu puteți să trăiți și voi într-o regiune, ca toți muritorii din Republică? Nu, vouă vă trebuie un stat! Ce fel de stat? De tot felul de fanatici capabili să proclame independența camerei lor de baie și apoi să convoace un referendum prin care populația să-i susțină. Și, bineînțeles, populația acceptă, pentru că aici nimic nu e mai

prețuit decât să fii diferit de ceilalți. Altă limbă, alți judecători, ba chiar vreți și alte legi. De ce să fiți și voi în rând cu toți ceilalți? Sunteți liberi să aprobați tot ce aveți chef, că doar de asta sunteți suverani și mai deștepți decât oricine!

Julián avea o fire liniștită, ceea ce nu înseamnă că nu avea și el ideile sale clare și că nu era gata să și le apere împotriva oricui s-ar fi nimerit, cu condiția, totuși, ca interlocutorul să nu-l scuipe în față când îi vorbea, așa cum făcea acum Higinio, înfierbântat. Deocamdată, credea că e mai bine să-și termine micul dejun, să citească cupletul la care nu se putea concentra nicicum, din vina lui Higinio, după care avea să se întoarcă să-și continue munca începută, cea care îl scosese din fire pe întărâtatul administrator, adică să scrie cu vopsea pe un cearșaf vechi, cu majuscule, într-o catalană perfectă:

EL GREMI DE CONDUCTORS I XOFERS
VOL L'ESTATUT TAL COM L'APROVA
EL POBLE DE CATALUNYA[1]

Purtând acest mesaj, Julián, la fel de liniștit ca de obicei, se gândea să se prezinte în ziua următoare la Banco de Espana, locul de unde urma să înceapă marșul în favoarea ratificării statutului. În opinia sa, piedicile pe care guvernul de la Madrid le punea unei legi exprimate de voința și drepturile poporului catalan constituiau un motiv mai mult decât suficient pentru un protest public. Era convins că efectul marșului va fi imediat și că statutul va fi rectificat și acceptat la Madrid, așa cum era și firesc. Vicenta urma să-l însoțească, doar nu degeaba fusese una dintre cele patru sute de mii de femei care semnaseră referendumul pentru noua lege, lăsând astfel de înțeles că, deși nu aveau drept de vot, doreau ca vocea lor să fie auzită. Au căzut de acord să o ducă și pe Laia, chiar dacă nu avea mai mult de doisprezece ani, ca să se aprindă în ea încă de mică una dintre grijile fundamentale ale omului: grija față de ceea ce-ți aparține.

1 „Asociația șoferilor susține statutul aprobat de poporul catalan", în catalană, în original. (N.tr.)

— Sentimentele nu au nevoie de explicații, Vicenta. Trebuie să le urmezi, pur și simplu, i-a zis Teresa înțelegătoare, când bucătăreasa i-a cerut câteva ore libere în ziua de duminică.

Dar felul lor liniștit de a-și cere drepturile îi scotea din sărite pe unii, printre care și pe Higinio.

— Sunt înconjurat de separatiști. Dar Alfonso XIII? Nu era prietenul familiei? Am luat-o razna cu toții! Până și stăpânii casei au ajuns să-l apere pe Macià cu statutul său, se plângea Higinio, născut în Chinchilla de Monte-Aragon, din provincia Albacete, acolo unde trăise până la vârsta de treizeci și cinci de ani fără să-și fi închipuit vreodată că poate exista o asemenea încâlceală politică.

— Sunteți niște pisălogi, vorbiți mereu despre același lucru, zicea Antonia, în timp ce aproba conținutul micului dejun al Teresei. Nu vă dați seama că problema asta nu are rezolvare?

Pe farfuria de porțelan fin se găseau o portocală desfăcută, două felii de jambon și un ou prăjit. Într-un coșuleț de nuiele, în dreapta, erau două chifle proaspăt coapte. Trei bucățele de unt fuseseră puse într-un bol micuț de ceramică, iar în altul se găsea dulceața de mure, cea care îi plăcea stăpânei încă de când ținea ea minte. Pe tavă se mai găseau tacâmurile, șervetul dantelat, paharul de sticlă și ceașca. Totul era cum trebuia să fie.

Cum Carmela nu era de găsit, Laia a sărit imediat:

— Pot să-i duc eu tava cu cafea și suc, a zis și s-a apropiat de tavă.

— Nu, copilă, nu. Ai putea să te împiedici pe scări.

Până la urmă, cum copila insista, Vicenta a fost de acord.

— Las-o, a zis Vicenta la urechea Antoniei. O adoră pe doamna Teresa. Se va descurca de minune.

Luară fiecare câte o tavă și se îndreptară către camera Teresei.

Antonia era o femeie sfrijită, dar puternică. Se ținea dreaptă ca o scândură și se mișca foarte repede. Părul de un castaniu stins, des și lins, obișnuia să și-l poarte prins într-un coc din care mereu îi ieșea câte o șuviță rebelă. Văzută din spate, putea să pară o tinerică, dar fața o trăda imediat ce o vedeai. Semnele celor peste cincizeci de ani de viață ieșeau în evidență prin ridurile de pe obraji, de la colțurile gurii și din jurul ochilor, mai tare decât

urmele lăsate de vărsatul de vânt, urme atât de vechi încât nimeni nu şi-o amintea fără ele. Le avea deja când a intrat în serviciul casei Bruses, şi chiar au jucat un rol decisiv când severa doamnă Silvia Bessa a ales-o dintre mai multe candidate. Mama Teresei avea stilul ei, foarte personal, de a alege servitorii şi întotdeauna prefera fetele urâte în locul celor frumoase, convinsă că, dacă bărbaţii nu se uitau la ele, atunci îşi făceau treaba mai bine. În privinţa Antoniei, cel puţin, a nimerit din plin. Era neobosită şi se mândrea cu o onestitate care nu putea fi pusă la îndoială, ca şi castitatea ei. Superioritatea ei morală se potrivea cuiva care niciodată nu a avut ocazia să cedeze tentaţiilor, dar, chiar şi aşa, nu era o persoană acră, dimpotrivă. Vorbea despre bărbaţi cu o seninătate incredibilă.

— Decât să mă căsătoresc, mai bine mă călugăresc! obişnuia să zică. Măcar Domnul îşi respectă femeile în pat.

Antonia a intrat în rândul servitorilor casei Bruses cu puţin timp înainte ca Teresa – Tessita, pentru ea – să se nască. I-a fost doică vreme de doisprezece ani. Ei şi surorilor sale, Silvita şi Luisa. A asistat la toate schimbările din casă şi le-a rezistat: de la atitudinea sobră a doamnei Silvia, la tristeţea ecleziastică a doamnei Matilde, până la dezmăţul copiilor rămaşi orfani. Treptat, a început să ocupe posturi de tot mai mare responsabilitate, de la şefa la bucătărie, până la cel de acum... Când Teresa şi Amadeo şi-au anunţat căsătoria, s-a rugat ca delicata ei stăpână să o ia cu ea în noua casă şi să o scape, astfel, de acea epavă în derivă. Din fericire, rugăciunile sale au fost ascultate. Când a apărut, cu aerul ei seniorial, în casa familiei Lax, nu puţini dintre servitori au simţit că odată cu ea se întorcea o anume splendoare a timpurilor trecute. Tuturor li s-a părut firesc să ocupe camera ce fusese a Eutimiei.

Antonia ajunse în capul scării, îşi sprijini atentă tava de coapsă şi bătu la uşă.

O voce slabă îi răspunse dinăuntru:

— Intră.

Imediat după ce a intrat, Antonia şi-a dat seama că starea sufletească a stăpânei se înrăutăţise. Teresa avea pleoapele umflate, aşa cum le are oricine a dormit cu ochii plini de lacrimi. Vă-

zând-o, a încercat să zâmbească, dar zâmbetul era chinuit şi prea puţin convingător.

Antonia, urmată de Laia ca de un satelit, aranjă tăvile pe masa de lângă fereastră. Turnă cafeaua aşa cum îi plăcea stăpânei şi umplu paharul cu suc. În tot acest timp, Laia, oprită în spatele Teresei, o fixa cu privirea pe aceasta. Privirea ei trecea de la papucii de casă cu fundă de mătase la vasul cu pudră de orez, de la pliurile fine ale capotului de mătase la mânerul de argint al pieptenelui cu care îşi îmblânzea buclele aurite. Şi încă: la bancheta din camera de toaletă, pe care zăceau câteva piese de lenjerie intimă înfrumuseţate cu broderie şi dantelă şi până la uşile întredeschise ale şifonierului care lăsau să se vadă haine uşoare de bumbac şi mătăsuri de vis.

Când ochii ei îi întâlniră în oglindă pe cei ai stăpânei, se sperie şi vraja se rupse. Simţi cum faţa îi lua foc exact în momentul în care Antonia îi întinse tava cu băuturi şi zise:

— Ţine-o bine şi du-o la bucătărie, te rog. Ai grijă să nu cazi.

Tânăra servitoare şi-ar fi dorit să ştie ce griji avea stăpâna, pentru că până şi ea îşi dăduse seama că se petrecea ceva. Mintea ei nu accepta că o femeie atât de frumoasă, atât de delicată şi de bogată poate avea probleme. Se gândea că, dacă ar fi fost în locul ei, ar fi rezolvat totul printr-o plimbare cu maşina sau comandându-şi haine noi la fiecare supărare. Îi era tot mai limpede că adulţii erau greu de mulţumit (dincolo de faptul că erau imposibil de înţeles).

Pe când ieşea, Laia a mai apucat să audă întrebarea pe care Teresa i-a adresat-o Antoniei:

— Ştii cumva dacă stăpânul s-a întors?

Laia, chiar dacă o rodea curiozitatea, s-a îndepărtat înainte de a auzi răspunsul Antoniei.

— Încă nu; şi au trecut deja trei zile de când e plecat.

Teresa îl scuză, cu un aer absent:

— O fi având probleme de rezolvat.

Antonia dă să spună ceva, dar se opreşte. A trecut mult timp de când nu mai spune nici jumătate din tot ce crede despre stăpânul casei. Şi mai ales nu-i spune Teresei, ca să nu îi facă rău cu părerile ei.

— Poate că ar trebui să vorbești cu soțul tău, Tessita, o sfătuiește camerista, încercând să se stăpânească. Să-i spui că ai nevoie de mai multă atenție. Nu cred că e bine să lipsească de acasă atâtea nopți...

— E un om foarte ocupat, Antonia. Am știut asta încă de când m-am măritat cu el.

Teresa surâde, își pudrează nasul, se ridică, se duce la tava cu mâncare. Se preface că toate merg cum trebuie.

— Nu e vina lui. Eu sunt de vină, m-am trezit slăbită. Nu știu ce am.

Antonia se uită la ea fără să scoată o vorbă. Ea ar avea câteva explicații, dar preferă să tacă. Are avantajul celui care nu iese niciodată din casă și abia dacă-și deschide gura. Știe tot ce se întâmplă în spatele ușilor. E mai atentă la vorbele celorlalți. Face din intuiție marele ei avantaj.

Teresa, uitându-se pe fereastră, ia o înghițitură de suc de portocale.

— E înnorat? întreabă și îndepărtează perdeaua pentru a-și verifica bănuiala. Asta mai lipsea! Într-o asemenea zi.

Miroase trandafirul fără prea mare interes. Își lasă brațele să-i cadă, lipsite de putere, în poală.

— Trebuie să mănânci ceva, zice Antonia.

Drept răspuns, chipul Teresei se umple de silă.

— Nu pot. N-am poftă de nimic.

Antonia nu-și ascunde îngrijorarea.

— Te vei îmbolnăvi dacă nu mănânci.

Se aud bătăi în ușă. Teresa îi spune să intre. Apare Conchita.

— Bună dimineața, doamnă Lax, zice doica, închizând ușa în urma sa. Doamna Lax ar vrea să meargă la Las Ramblas ca să vadă niște cărți și m-a trimis să vă întreb dacă poate folosi mașina domnului Lax și dacă dumneavoastră ați vrea să ne însoțiți.

Frazele bombastice ale doicii aduc instantaneu zâmbetul pe buzele Antoniei.

— Îl aștept pe domnul Lax, zice Teresa. Cred că s-a dus la ședința generală de la ora opt. Până când nu se întoarce, nu știu ce program avem. Cât despre mașină, nu e nici o problemă, bineînțeles.

Nu era nici o problemă pentru că, în ultimul timp, Amadeo conducea el însuși mașina și se bucura ca un copil de cel mai recent capriciu al său, un Rolls Royce, model Silver Ghost, considerat de mulți ca fiind cel mai bun automobil din lume. L-a comandat direct de la Londra, exact în aceeași perioadă când a falimentat Banco de Barcelona, așa că, din prudență, l-a ținut ascuns câteva luni. De când s-a hotărât să iasă cu el, atribuțiile șoferului erau limitate la a scoate doamnele la plimbare și la a rezolva urgențe neprevăzute.

Odată ieșită Conchita, Teresa începe să se îmbrace. Are totul pregătit în camera de toaletă: compleul, colanții, ciorapii de mătase. Ca în fiecare zi, Antonia i le-a pregătit cu devotament. Teresa nici nu s-a atins de cafea, iar acum se uită la haine fără chef. Camerista protestează, dar degeaba. Singurul interes al tinerei stăpâne e pentru vremea de afară.

— Uite! Se înseninează! Nici nu se putea altfel.

După douăzeci de minute, Teresa bate la ușa salonașului soacrei sale, îmbrăcată într-un costum format dintr-o fustă și o bluză somon și o pereche de pantofi Columbia, cu toc Ludovic XV. E foarte frumoasă.

Maria del Roser are o zi bună. Tânăra își dă seama după cum îi răspunde.

— A, tu ești, draga mea. Conchita mi-a zis că nu poți veni cu noi la plimbare prin San Jordi.

— Așa e. S-ar putea să trebuiască să-l însoțesc pe Amadeo la o reuniune sau la slujba de seară. Încă nu știu ce planuri are.

— Nimeni nu știe, draga mea. Singurul plan al fiului meu pare a fi să ne strice nouă planurile.

Teresa se mulțumește să tacă. Doica așază un șirag cu trei rânduri de perle pe pieptul Mariei del Roser, care urmărește efectul lor în oglindă. Apoi își pudrează nasul, se uită atentă la chipul ei, își ascunde o buclă rebelă și căruntă, oftează.

— Nu mai am ce-i face, zice, fără să fie clar dacă se referă la fiul său sau la imaginea ei. Așază-te, te rog, bea puțin ceai.

Maria del Roser însăși o servește pe noră: toarnă ceaiul, adaugă trei linguriță de zahăr și puțin lapte.

— Bea-l, o să-ți facă bine. Nu-mi place cum arăți.

Teresa încearcă, ia o înghițitură, strânge din buze. Lasă ceașca pe masă.

— Ce bine, zice amfitrioana, astăzi m-am trezit cu capul limpede.

Teresa zâmbește și se bucură cu adevărat. Au trecut câțiva ani de când soacra ei a început să-și piardă memoria. La început nu păruse nimic grav, câteva erori lipsite de importanță: brusc nu-și amintea unde își lăsase lucrurile sau ce avea de făcut a doua zi, uita numele celor pe care nu îi vedea frecvent sau le confunda pe noile servitoare. Toate acestea i se mai întâmplaseră, în ciuda faptului că mereu avusese o minte clară. Până într-o zi când s-a trezit simțindu-se destul de rău și i-a cerut doicii să-l cheme pe doctorul Gambús.

— Doctorul Gambús a murit, doamnă, nu vă amintiți? Acum vreo șase ani.

— Serios?

Maria del Roser și-a încrețit fruntea și a zis cu o virulență neobișnuită la ea:

— Așa, fără să anunțe? Asta e trădare! Și cât de atenți am fost cu el! Și cât de punctual l-am plătit! Știi cumva unde s-a dus?

Surprinsă, Conchita începu să îngaime:

— Păi... la... cred că... la ceruri...

— Nici medicii nu mai sunt ce-au fost, murmura consternată stăpâna casei.

Partea bună a stării Mariei del Roser era că nu dura mult. Cu aceeași rapiditate cu care spunea cele mai neașteptate și incredibile lucruri, le și uita.

— Despre ce vorbeam? întreba adeseori.

Când starea ei a început să se înrăutățească, avea zile când nu-și amintea numele fiului ei, nici rolul său în familie sau o confunda pe Teresa cu o servitoare.

— Fată, trebuie să te rog eu să duci tava asta?! Nu vezi că zace aici de ceva vreme? De ce stai acolo ca o sperietoare? Servitoarele astea tinere și frumoase nu se gândesc la altceva decât cum să pună mâna pe un bărbat de familie bună, zicea Maria del Roser printre dinți.

Conchita îi atrăgea atenția:

— Doamnă, pentru Dumnezeu, e nora dumneavoastră. Nu-i vorbiți așa.

Atunci Maria del Roser se uita la Teresa ca de pe altă lume și spunea ceea ce nimeni nu voia să audă.

— Într-adevăr, fiului meu îi plac femeile din ce în ce mai tinere. Însă trebuie să recunosc că ea e foarte delicată...

O vreme a continuat să scrie articole și să-i primească pe membrii Clubului de Miercuri. Însă mai apoi, în doar câteva luni, mintea ei s-a stins ca o lumânare, și locul acelei femei atât de avansate pentru timpul său a fost luat de o fetiță zâmbitoare, în vârstă de șaptezeci de ani, care se îndrepta spre uitarea absolută. Atunci medicii i-au dat diagnosticul: demență senilă. Trebuia să doarmă cât mai mult și să aibă liniște. Teresa a făcut tot ce a putut ca să nu-i lipsească nimic soacrei sale. Mai întâi a eliberat-o pe Concha de toate obligațiile din casă și a numit-o infirmiera personală a Mariei del Roser. A încercat să-și găsească zilnic timp a o vizita cu diverse pretexte, ba ca să-i arate o pânză, ba ca să-i ceară sfatul în vreo problemă. O trata cu aceeași dragoste cu care ar fi tratat-o pe propria mamă dacă destinul i-ar fi permis. Teresa simțea că acum îi întorcea dragostea pe care Maria del Roser i-o arătase mereu, tratând-o de la început ca pe propria fiică.

— Nu am de gând să plec până când nu îți vei bea ceaiul! zise brusc Maria del Roser, pe un ton imperativ.

Pe neașteptate, mângâie cu palma ei ușoară fața Teresei.

— Nu vreau să ți se întâmple ceva rău, Violeta. De data aceasta te voi îngriji mai bine.

—Nu e Violeta, doamnă. E Teresa! Teresa! Nora dumneavoastră, o corectă doica.

— A, da! Ce proastă sunt! Știu prea bine că ești Teresa. Și sunt foarte mulțumită să te am de noră. Mereu m-am temut că fiul meu se va însura cu una dintre nerușinatele acelea care îi plac atât de mult. Am avut noroc cu tine.

Teresa zâmbi, mângâind palmele pătate de vârstă ale Mariei del Roser. Simți o nostalgie nesfârșită pentru conversațiile lor intelectuale din urmă cu câțiva ani.

— Despre ce vorbeam? întrebă pe neașteptate Maria del Roser. A, da, despre ceai. Bea-l.

Teresa dădu pe gât ceașca de ceai și simți că i se face rău. Se ridică în grabă și fugi la baie.

Maria del Roser își luă eșarfa și încălță pantofii cu toc mic. Din baie, în ciuda faptului că se simțea rău, Teresa continua să-i asculte cuvintele:

— Ești bine, draga mea? o întrebă soacra.

— Da, da, mergeți fără grijă, reuși Teresa să răspundă. Iar la întoarcere să-mi povestiți totul.

Ieșind, bătrâna doamnă întrebă distrată:

— la împrospătează-mi memoria, Conchita. Așa-i că nu avem nepoți?

— Nu, doamnă, nu avem.

— Aha.

Maria del Roser rămase pe gânduri câteva momente, apoi schimbă brusc tema.

— Caii sunt pregătiți?

— Nu, doamnă, automobilele nu au nevoie de cai.

— A, da, perfect. Felipe e gata?

— Julián, doamnă, fiul lui Felipe, cel care s-a retras după mai bine de treizeci de ani de serviciu.

Un gest de uimire fu urmat de unul de afectare.

— Cine să mai țină minte și numele astea ale servitorilor noi, Conchita. Important este să plecăm înainte să înceapă ploaia.

Prefacându-se foarte preocupată, bătrâna doamnă plecă pentru a da o raită prin librării, așa că Teresa putu vomita liniștită în singurătatea băii soacrei sale, apoi, eliberată de răul pe care i-l provocase ceaiul și simțindu-se mai bine, coborî scara de marmură cu intenția de a lua puțin aer și de a mai vedea cum o duc trandafirii săi.

Spre surprinderea ei, când ajunse în salon, îl găsi așezat acolo în fotoliul învelit în catifea galbenă, răsfoind relaxat *La Vanguardia*, pe don Octavio Conde. Văzându-l, Teresa tresări, căci nu se aștepta la vizite la o asemenea oră.

— Nimeni nu mi-a spus că sunteți aici, se scuză ea.

— E firesc. Am întrebat de soțul dumneavoastră și, cum nu e acasă, mi s-a spus că pot să-l aștept în salon. Dar, de fapt, am mințit, Teresa. Pe dumneavoastră voiam să vă văd.

Octavio Conde era îmbrăcat cu eleganța-i bine cunoscută. Purta o jachetă petrecută, care îi venea atât de bine, încât nu putea fi decât făcută la comandă. Pantofii, strălucitori, era de culoarea vișinei, asortați cu mănușile și cu batista de la piept. Cu toate acestea, ce avea mai bun Octavio Conde ținea de farmecul său: zâmbetul sincer, ținuta clasică și manierele unui om stilat, la care femeile din oraș fuseseră dintotdeauna atât de sensibile.

Ultimele cuvinte ale vizitatorului făcură ca inima Teresei să se oprească o clipă.

— Pe mine? De ce?

— Vreau să vă întreb ceva.

— Și nu mă puteți întreba cu soțul meu de față?

— Soțul dumneavoastră nu înțelege chestiunile despre care vreau să vorbim. Nu vreți să vă așezați?

Teresa roși. Surpriza și suspiciunea cu care întâmpinase vorbele lui Octavio Conde o făcuseră să uite de obligațiile sale de amfitrioană.

— Ba da. Iertați-mă. Așezați-vă, vă rog. Ați luat micul dejun? Vă pot servi cu ceva? întrebă ea, încercând să facă uitată impolitețea de mai devreme.

Don Octavio refuză cu naturalețe, continuând să zâmbească. Nu dădu nici o importanță neatenției Teresei. Dimpotrivă: i-a plăcut foarte mult. În ciuda faptului că era celibatar, de-a lungul celor patruzeci și trei de ani avusese timp să învețe destul de multe despre femei încât să poată recunoaște pe loc semnele unei tulburări sincere. Și nimic nu-i plăcea mai mult decât tulburarea sinceră a femeilor onorabile. Prietenul său, Amadeo, era un om norocos, se gândea, în timp ce obrajii Teresei reveneau la obișnuita lor paloare, iar ochii ei îl scrutau cu o nevinovăție plină de solicitudine.

— În urmă cu câteva zile m-am hotărât să fac ordine printre hârtiile tatălui meu, zise Octavio. Nu în actele contabile, ci în hârtiile personale, acelea prin care, chiar și după atâția ani, nimeni nu a îndrăznit să se uite. Am dat peste nenumărate surprize. De pildă, există multe documente cu privire la acea organizație spiritistă din care se mândrea că face parte.

Teresa se simți ușurată văzând că discuția ia o turnură deloc compromițătoare. Se relaxa ușor, pierzând ceva din atitudinea scorțoasă de până atunci. Ba chiar aprobă dând din cap și zâmbi ușor.

Nu apucase să-l cunoască pe Eduardo Conde, deși era adeseori pomenit în cadrul familiei pentru determinarea și inteligența sa. El, cel care împreună cu doi cumnați ai lui, pusese bazele acelui imperiu, pornind de la un magazin de cămăși, pentru ca mai apoi să se dezvolte până a ajuns unul dintre cele mai mari centre comerciale din Spania, murise pe 27 martie, 1914, lăsând în urma sa o amintire vie ce nu avea să se șteargă prea curând. „Odată cu el dispare un om inteligent, onorabil, generos și bun, care, fără alte instrumente în afara muncii neobosite și a virtuții moștenite de la părinții săi, a știut să prospere și să dea grandoare numelor sale imaculate. Moartea sa ne-a lăsat pustiul marilor singurătăți", se spusese în ziar la dispariția lui.

— O să-mi ia ceva timp ca să clasific totul, continuă invitatul. E foarte mult material: scrisori, articole, chiar și un jurnal scurt unde și-a notat câteva dintre descoperirile care l-au impresionat mai tare. Desigur, câteva dintre acele descoperiri au avut loc chiar în această casă, în bibliotecă, în timpul reuniunilor găzduite de doamna Maria del Roser, la care a luat parte floarea spiritismului catalan. Mărturisesc că până să dau peste aceste documente, activitățile de acest soi ale tatălui meu nu m-au interesat niciodată. Dar acum, după ce i-am citit însemnările, mânat și de golul lăsat în urma sa, m-am hotărât să fac câte ceva. Nu prea știam de unde să încep, până când, brusc, mi-am amintit de dumneavoastră și mi-am zis: „Ce prost sunt. Teresa duce mai departe, cu demnitate, ce au început părinții noștri. Ea m-ar putea ajuta".

Teresa roși ușor.

— Duc mai departe? E cam mult spus. Abia mă inițiez, zise ea. Aportul meu este modest, deocamdată. Nu știu cum aș putea să vă ajut. În ultimul timp, organizația se confruntă cu o mulțime de neînțelegeri. Nici măcar nu avem un sediu unde să ne adunăm. Bine ar fi să ne strângem din nou în biblioteca acestei case, dar Amadeo nu ar fi de acord cu așa ceva.

Ochii lui Octavio Conde se însuflețiră.

— Tocmai mi-ați răspuns la o întrebare pe care n-am apucat să o formulez. Voiam să vă întreb cum aș putea contribui la activitățile dumneavoastră. Acum știu. Începând de azi, la Marile Magazine El Siglo veți avea o sală unde să vă reuniți. Sunt acolo câteva saloane spațioase destinate activităților culturale. Tot astăzi vreau să-i propun soțului dumneavoastră să expună într-unul dintre aceste saloane. Iar dumneavoastră trebuie doar să-mi spuneți în ce zi vreți să reluați activitățile spiritiste și veți găsi un salon pregătit cum se cuvine. Nici nu vă puteți imagina cât de fericit mă simt!

Teresa zâmbi pentru prima dată în acea zi, de când se trezise. Zâmbetul îi înfrumusețea chipul într-atât încât Octavio se simți tulburat.

— Membrii organizației se vor bucura mult când vor afla asta, zise Teresa.

— Spuneți-le că și eu mă bucur. Și că tatăl meu ar fi fost fericit de-a dreptul. De când vreți să începeți?

— Cât de curând, mă gândesc. Când trebuie să vă spunem?

Octavio făcu din nou un gest prin care își arăta totala disponibilitate.

— Din partea mea nu e nici o grabă, Teresa. Pentru dumneavoastră, casa mea e mereu deschisă.

Emoția o făcu pe amfitrioană să tacă. Octavio savură acel moment. Își aminti cât de puține îi spusese Amadeo înainte de nuntă despre viitoarea lui soție. Era o fată de familie bună, educată, frumoasă și delicios de inocentă, care-i plăcea mult doamnei Maria del Roser. O femeie cu care să te poți prezenta oriunde și pe care să ți-o poți cu ușurință imagina mama copiilor tăi. Înainte de a o cunoaște, nu i s-a părut ciudat că prietenul său nu se omora să vorbească despre viitoarea lui soție. Până la urmă, nu îi vorbise despre nici una dintre femeile pe care le cunoștea. Dar acum, când se afla la mai puțin de o jumătate de metru de Teresa, văzându-i reacțiile, temerile, modalitatea de a-i mulțumi, totul scos în evidență de delicatețea gesturilor și de o mireasmă vagă, ca de fetiță, nu înțelegea de ce prietenul său nu pusese mai mult suflet atunci când o descrisese.

Vorbele galante ale lui Octavio au deschis un abis de tăcere între cei doi. Spre norocul lor, i-a salvat vremea. O aversă de ploaie răsună brusc în *patio*. Teresa sări în picioare.

— Ce e? întrebă Octavio, luat pe nepregătite.

— Soacra mea s-a dus în Las Ramblas să se uite la cărți.

— Cred că mai degrabă va avea parte de o supă de litere, râse Octavio, clătinând din cap. Am spus deja: aprilie nu e o lună potrivită pentru a scoate cărțile în stradă. Data de 7 octombrie era mult mai potrivită.

Octavio Conde era un bărbat citit, dar, mai ales, un bun comerciant. Așa încât de la bun început fusese împotriva deciziei guvernului condus de Macià, prin care data sărbătorii cărții fusese mutată de pe 7 octombrie pe 23 aprilie, pentru a coincide cu ceremoniile religioase organizate cu ocazia celebrării patronului spiritual al orașului. După părerea lui, cele două sărbători nu aveau nimic de a face una cu alta. De Sfântul Gheorghe era bine să cumperi flori și să mergi la slujbă, iar 7 octombrie, când întreaga Spanie sărbătorea nașterea lui Cervantes, era ziua potrivită pentru ca librarii să-și scoată cărțile pe tarabă. Era clar că sărbătorirea lui Cervantes nu se afla printre prioritățile guvernului catalan și, cum nu se găsise un autor autohton mai important, s-au decis să-l dea pe Cervantes pe mâna Sfântului Gheorghe. Transformată într-o sărbătoare civică, cu o ușoară tentă revendicativă, pe gustul republicanilor, noua sărbătoare a avut loc pentru prima dată în 1931 și a fost un dezastru din punct de vedere comercial. În ziua următoare, librarii i-au trimis președintelui de guvern o scrisoare prin care protestau față de schimbarea datei, aceasta fiind singura cauză, după părerea lor, pentru vânzările slabe. Printre motivele enumerate pentru a reveni la ziua de 7 octombrie se găsea și acela că această zi era mai aproape de începutul de lună, și, deci, de ziua de salariu a oamenilor mai săraci, „care nu prea mai au bani spre sfârșitul lunii". În încheiere, se mai adăuga: „Ca și cum nu ar fi fost destul, tulburările politice recente și sărbătoarea Sfântului Gheorghe, patronul Cataluniei, au fost ieri în prim-planul atenției oamenilor, care nu au mai fost interesați de librării și de tarabele cu cărți, așa cum fuseseră în alți ani. Desigur, trebuie să recunoaștem că sărbătoarea cărții a crescut în aspectul

ei extern, stradal, ajutată de faptul că a coincis cu festivitățile dedicate patronului nostru spiritual".

Teresa se încruntase tot mai mult, în timp ce ploaia se întețea.

— Nimic nu e unde ar trebui să fie, murmură Conde. Sărbătoarea cărții în aprilie, tata în ceruri, regele în Franța, iar dumneavoastră căsătorită cu prietenul meu cel mai bun...

Teresa trecu peste ultimele cuvinte de parcă nu le-ar fi auzit.

— Mie mi se pare, totuși, că primăvara merge bine cu cărțile. Cu condiția să nu plouă, desigur.

— Așa e. Iată motivul pentru care această sărbătoare trebuie să prospere. Toată lumea vrea asta, nu numai dumneavoastră și soacra dumneavoastră, din câte am înțeles. Fac pariu că, peste optzeci de ani, când se va fi șters până și amintirea noastră, lumea va continua să iasă în stradă, să se bucure de soare și să cumpere cărți. Pentru a-ți da seama de asta e suficient să faci o plimbare. Nu ați ieșit deloc astăzi?

Întunecată, Teresa dădu din cap că nu.

— Ar trebui să ieșiți chiar acum. Orașul pare un târg de carte uriaș. Oamenii sunt entuziaști, veseli, înflăcărați. Doar banii le lipsesc. Macià ăsta are fler pentru astfel de festivități, trebuie să recunoaștem. Ba chiar cred că are tot dreptul să le organizeze, dacă mă gândesc prin câte a trecut până să ajungă președintele guvernului.

Octavio Conde tăcu, încercând astfel să-și stăpânească impetuozitatea, apoi adăugă aproape în șoaptă:

— Dacă m-ar asculta acum, Amadeo ar fi scandalizat, nu credeți?

— Nu credeam că sunteți de partea lui Macià.

Octavio ridică din umeri.

— Și eu, ca atâția alții, sunt de partea celui care luptă pentru mine. Diferența stă în faptul că eu recunosc asta deschis, pe când majoritatea își justifică poziția prin tot felul de teorii politice.

Teresa vede, ceva mai liniștită, cum ploaia începe să se mai domolească. Încearcă să fie atentă la conversație, deși chestiunile politice o plictisesc de moarte.

— Și, apropo, continuă Conde, mi s-a spus că Macià e foarte răcit, bietul de el. Va pierde festivitățile.

Ploaia se oprise cu totul când urcă până la ei ritmul unor pași hotărâți. Teresa recunoscu imediat mersul soțului ei, care, în sfârșit, se întorcea. Își zise că aspectul lui va fi îngrijit, impecabil, ca întotdeauna. La început se întrebase unde reușea să se pună la patru ace, dacă nu o făcea acasă, sau cine îl bărbierea cu atâta grijă. Mai apoi, tăcerea soțului ei și presimțirea pericolului pe care l-ar fi atras o discuție au făcut-o să renunțe la a-i cere explicații. Până la urmă, sora ei, Tatín, avusese dreptate când îi spusese înainte de nuntă: „o femeie norocoasă e aceea care nici nu întreabă și nici nu este întrebată, iar un soț bun e unul care plătește facturile și nu deranjează".

Amadeo intră, cu mănușile și pălăria în mână, și era exact așa cum bănuise ea: de o eleganță rafinată. Își salută soția și o sărută pe frunte, apoi strânse mâna prietenului său. Teresa aproape că nu mai respira.

— Am uitat de vreo întâlnire? întrebă Amadeo, încercând să-și explice prezența lui Octavio.

— Nici vorbă, răspunse Conde. Am îndrăznit să vin fără să anunț. Așa, i-am furat puțin timp soției tale.

— Ce e?

— Vreau să te rog să ne faci onoarea de a expune câteva lucrări în noul nostru salon de expoziții.

Amadeo nu își ascunse satisfacția.

— Mergem în birou? întrebă el.

— Am să vă trimit ceva de băut, zise Teresa, plină de solicitudine, deși fusese eliminată atât de brusc din afacerile bărbaților.

În sinea ei, își zise că era o proastă. Cum i-a putut trece prin cap că soțului ei i se va părea ciudată prezența celui mai bun prieten al lui? Cum putea să aibă niște idei atât de degradante legate de oameni de o asemenea noblețe? Înainte să ajungă la scara de marmură, îl auzi pe Amadeo zicându-i cu obișnuitul ton autoritar:

— Îmbracă-te cu ceva mai sobru, draga mea. Vreau să mă însoțești la Guvern.

Întorcându-se către Octavio, îi explică:

— În acest an sunt în juriu la concursul de arhitectură pentru piața de flori. N-am avut de lucru! Știai că premiul e de patru sute de pesetas? Va fi complicat!

Teresa urcă și se îmbrăcă cu alte haine. Îi plăcea să-și însoțească soțul la recepțiile oficiale. Acolo, Amadeo era mai atent cu ea decât de obicei, zâmbea tuturor și scotea în evidență acea latură a sa care stârnea admirația cunoscuților și a ei, bineînțeles. La astfel de recepții cu multă lume, unde participau personalitățile orașului și toate mințile cultivate, Teresa simțea cum strălucește prin propriile-i puteri. Fusese educată pentru așa ceva și știa destul de bine ce putere de atracție exercita frumusețea ei asupra celorlalți. Și mai știa și câtă invidie trezeau, atât ea, cât și Amadeo. Dar mai avea încă un motiv de bucurie la astfel de petreceri: aproape întotdeauna se întâlnea cu sora ei, Tatín, după a cărei pălărie începea să se uite imediat ce ajungea, căutând-o cu nesaț printre insipidele coafuri ce încercau să-i facă concurență. Capul lui Tatın ieșea întotdeauna în evidență. Era imposibil să te înșeli: sora ei purta cele mai exagerate panașuri, ornamente florale excentrice sau pur și simplu zorzoane extravagante. Îmbrățișarea prin care Tatín o învăluia în mireasma de trandafiri și vorbele ei nesăbuite aveau darul de a o face să uite de toate problemele.

In acea zi, Teresa avea nevoie mai mult decât oricând de cuvintele lui Tatín. Își simțea pieptul apăsat de o greutate sufocantă, îi venea să plângă și o urmărea o presimțire rea. Știa ce avea să-i spună Tatín atunci când se va apuca să-i înșire toate temerile sale: „Bărbații se satură de orice, Teresa. Și au toată libertatea de a gândi și de a acționa. Bărbatul tău este la fel ca toți ceilalți. Bucură-te că încă te mai scoate din casă. Și, dacă îți lipsește ceva, caută-ți un amant. E cea mai bună soluție".

Toate aceste sfaturi o scandalizau pe Teresa, dar le asculta pentru că aveau asupra ei efectul unui balsam. După ce stătea de vorbă cu Tatín, cele mai mari dificultăți ale sale se dizolvau ca zahărul în apă.

In timp ce îmbrăca un compleu ceva mai lung, de culoare maro-deschis, Teresa se ruga să fie și Tatín la recepția de la Guvern. Își dorea ca sora ei, așa cum făcuse de atâtea ori în astfel de momente, să-l ia la rost pe Amadeo, cu drăgălășenie, ca să nu o mai lase singură atâta timp. Își dorea să stea cu ea cât mai mult timp, să nu-i pese de admiratorii săi și să-i spună vreo bârfă din înalta societate sau vreun detaliu despre ultimele ei cuceriri. De

asemenea, își dorea să-i dea și vestea pe care deocamdată numai ea o știa – chiar dacă Maria del Roser bănuise ceva în acea dimineață – și să-i spună că, dacă copilul ei avea să fie fată, i-ar plăcea să-i dea numele ei. Nu María Auxiliadora, ci Tatín. Tatín Lax Brusés. Nume de femeie independentă.

Chiar dacă pentru așa ceva avea nevoie de acordul soțului ei. Ca pentru orice altceva.

**Din caietul Moleskine al Violetei Lax**
Aprilie 2010

**Inventarul conținutului cutiei de biscuiți găsite în camera zidită a Violetei.**

*– Desen infantil, în culori roșu, negru, albastru și verde. Reprezintă o femeie (poartă o fustă lungă). Dimensiuni: 28 x 20 cm.*

*– Tăietură din ziarul La Vanguardia, din pagina de „Știri locale". Textul, publicat în 27 decembrie 1932, e dedicat înmormântării doamnei Maria del Roser Golorons.*

*– Notă publicată în La Vanguardia, ediția din 27 august 1914: „Tânăra Violeta Lax y Golorons, născută la Barcelona, a murit după ce a primit sfântul maslu și binecuvântarea apostolică (odihnească-se în pace!). Cu adâncă durere sufletească, mama sa, doamna Maria del Roser Golorons, văduva domnului Lax, și frații defunctei, Amadeo și Juan, împreună cu celelalte rude, alături de angajații societăților comerciale Industrias Lax și Manufacturas Golorons aduc la cunoștința prietenilor și cunoștințelor greaua pierdere suferită și îi roagă să o pomenească în rugăciunile lor și să facă parte din cortegiul funerar ce se va forma astăzi, joi, de la orele 10, la casa defunctei, din pasajul Domingo, numărul 7, și se va deplasa apoi la biserica de la Concepcion, iar de acolo la Cimitirul din Est. Nu există invitații personale.*

*– Catalog ilustrat publicat de Marile Magazine El Siglo. Sezonul toamnă–iarnă, 1899-1900, 130 de pagini.*

*– Paginile 9 și 11 din La Vanguardia, ediția din 27 decembrie, 1932, unde este descris incendiul care a avut loc la El Siglo, cu două zile înainte.*

*– Două fotografii tăiate dintr-un alt ziar (nu se știe din care). In amândouă se vede o grămadă de grinzi contorsionate în interiorul unui edificiu în ruină, din care a mai rămas în picioare numai o*

*parte din față. Într-una dintre fotografii se vede și o parte din Las Ramblas, iar în depărtare, turnul catedralei. În josul fotografiei stă scris: „Imagine cu hala principală după dezastru".*

*– Paginile 41 și 48 din Lumina viitorului. Revistă de studii psihologice și științe conexe. Numărul 272, din iunie 1934. Paginile conțin articolul „In memoria Mariei del Roser Golorons. Text omagial citit de Teresa Bruses de Lax în cadrul ultimului Congres de Spiritism din Barcelona"*

*– Un pliant cu programul celui de-al V-lea Congres Internațional de Spiritism (Palatul de Proiecții, Barcelona, 1–10 septembrie, 1934), în cadrul căruia printre vorbitori figurează și Teresa Bruses de Lax.*

*– Douăzeci de pliante cu expoziții ale lui Amadeo Lax, în diverse orașe din Spania și din alte țări din Europa, între anii 1923 și 1940. Unul dintre pliante este pentru expoziția de la magazinele El Siglo și poartă data de decembrie 1932.*

*– Fotografie de studio, realizată de B. Moreno (strada Canuda, numărul 8) cu personalul de serviciu al familiei Lax. Sunt șase femei și doi bărbați, cu vârste foarte diferite. Patru dintre cei mai în vârstă sunt așezați. Ceilalți stau în spatele lor, în picioare. Femeile poartă uniforme negre, cu șorț și bonetă. Pe dosul fotografiei, scris cu creion, se poate citi: „Anul 1910. Eutimia, Felipe, Vicenta, Julián, Rosalía, Higinio și Carmela". Ordinea celor fotografiați nu corespunde numelor. Din lista de nume lipsește Conchita, care apare în fotografie (în picioare, plină de viață, ceva mai înaltă decât restul, cu un coc în vârful capului și un zâmbet de satisfacție).*

*– Fotografie de studio realizată de B. Moreno. Un copil la o vârstă fragedă (în jur de doi ani) cu Concha îmbrăcată în uniformă. Copilul este Amadeo Lax. Pe spatele fotografiei, e scris cu creionul: 1890.*

*– Carte poștală (alb-negru) cu Coloseul din Roma, datată 5 octombrie 1908, trimisă pentru „Conchita Martínez Cruces, pasajul Domingo, nr. 7, Barcelona, Spania", cu următorul text: „Dragă Concha: iată cum e Roma. Numai bucăți. Sunt convins că tu ai găsi o modalitate de a o repara. Până atunci, eu o caut pe a mea de a deveni un mare pictor. O să vezi că voi reuși, așa cum mi-ai prezis. Te îmbrățișează, al tău, Amadeo".*

*– Carte poștală (în culori) cu Turnul Eiffel din Paris. Același destinatar. Datată 19 noiembrie 1928. „Stimată Concha, Amadeo m-a rugat să îți scriu pentru a-ți spune că suntem bine și că toată călătoria noastră decurge în cele mai bune condiții. Vrea să avem încredere una în cealaltă. I-am spus că pentru mine va fi foarte ușor, știind că dumneavoastră sunteți femeia căreia el îi datorează viața. Cu drag, Teresa*

*– Carte poștală (în culori) cu piața San Pedro din Roma. Același destinatar. Datată 7 decembrie 1928. „Dragă Concha, am ajuns cu bine la Roma după ce am vizitat Berlin, Milano și Bologna. Amadeo e îndrăgostit de Italia. Zice că nu ar fi nici o problemă pentru el dacă ar rămâne aici să trăiască. Deocamdată, nu va fi așa: între Crăciun și Anul Nou ne ducem în Grecia. Suntem bine și călătoria e minunată. Cu drag, Teresa"*

*– Carte poștală (în culori) cu Partenonul. Același destinatar. Datată 31 decembrie 1928. „Câteva cuvinte din inima culturii occidentale pentru a vă dori tuturor un an nou îmbelșugat. Cu toată dragostea de la Amadeo și Teresa". Scrisul e al Teresei.*

*– Carte poștală (alb-negru) cu Sfinxul de la Gizeh. Același destinatar. Datată 10 ianuarie 1929. „Dragă Conchita, Amadeo a ținut neapărat să-l cunoască pe Tutankamon, așa că iată-ne aici. Chiar și în această perioadă, căldura e sufocantă. Aștept cu nerăbdare să începem ultima etapă a călătoriei. Mă gândesc mai mult la întoarcerea acasă decât la captivantele peisaje necunoscute. Amadeo e de părere că așa și trebuie să simtă o femeie măritată. Cu toată dragostea mea, Teresa".*

*– Telegramă din 25 februarie, 1929. „Ajungem mâine. Trimite o mașină încăpătoare. Cursa Marsilia–Barcelona. Aerodromul del Prat. Orele 11. Amadeo."*

## INCENDIU GROAZNIC ÎN BARCELONA
## Focul a distrus Marile Magazine El Siglo

Marile Magazine El Siglo, societate pe acțiuni, au fost distruse de un incendiu uriaș. Acel magazin central din Las Ramblas, care era o imagine vie a puterii economice catalane, a căzut, duminică, prada flăcărilor care, în mai puțin de două ore, au șters de pe fața pământului ceea ce fusese realizat datorită unor eforturi uriașe întinse pe mai mulți ani și unui spirit întreprinzător remarcabil. Sărbătoarea Crăciunului a fost umbrită de catastrofa care s-a derulat în cel mai popular loc de plimbare din Barcelona și în toate casele, în timpul liniștit al sărbătorii petrecute în familie, s-a vorbit cu durere despre nefericita întâmplare, vestea cuprinzând orașul cu rapiditatea unei știri nefaste. Viața orașului a fost dată peste cap și spectacolul trist al coloanelor de fum ce se înălțau deasupra edificiului – dând imaginea reală a uriașei pierderi care era în plină desfășurare – va fi de neuitat pentru generația actuală, ce a putut vedea cum se ruinau printr-un nefericit accident cele mai pur barceloneze magazine, care duseseră până dincolo de granițe prestigiul comerțului catalan. El Siglo a fost, fără nici o îndoială, cel mai cunoscut magazin din Barcelona, cu rădăcini adânci în orașul nostru, dar poate că a fost nevoie de această catastrofa pentru ca noi, barcelonezii, să ne dăm seama cât de dragi ne erau și cât de apropiați ne simțeam de acele magazine de lux, impresionante și moderne, primele de acest soi din întreaga Spanie și, fără exagerare, unele dintre cele mai importante din întreaga lume.

Focul a fost necruțător și nu a iertat nimic din ce a putut cuprinde, așa încât, atunci când pompierii, care au făcut eforturi

disperate, au reușit să localizeze flăcările, împiedicându-le să se extindă, cele trei imobile care găzduiau magazinele nu mai erau altceva decât un imens rug, care distrugea cu repeziciune nu numai o firmă puternică, ci făcea să dispară și un comerț în cadrul căruia își câștigau pâinea peste o mie de familii.

**Locul dezastrului**

Să fi fost puțin trecut de zece și jumătate dimineața, duminică, atunci când oamenii care se plimbau prin Las Ramblas și-au dat seama că de sub porțile metalice de la Marile Magazine El Siglo ieșea un fum abundent. Imediat s-a dat alarma, paznicii și câțiva cetățeni care munceau prin preajmă s-au grăbit să le comunice șefilor și pompierilor. Fumul, tot mai gros, a cuprins întregul edificiu și a început să iasă prin numeroasele balcoane care dădeau spre Rambla de los Estudios. Magazinele El Siglo ocupau trei corpuri ale clădirii, corespunzând numerelor 3, 5 și 7 de pe Rambla de los Estudios. La numărul 1 se aflau birourile Companiei Generale de Tutun din Filipine și birourile băncii Hispano Colonial. În cealaltă parte, El Siglo se învecinează cu Academia de Arte și Știință, la parter funcționând teatrul Poliorama. Partea din spate dă în Xuclá, o străduță îngustă, lată de vreo doi metri abia, de unde se intra în El Siglo prin patru sau cinci uși mari. Mai era o intrare din piața del Buensuceso, care ducea la raionul cu alimente.

Să nu uităm că la El Siglo se vindeau produse de toate genurile. Întregul magazin ocupa o suprafață de câteva mii de metri pătrați, avea șapte etaje, și la fiecare etaj era câte un raion; cel de jucării, de exemplu, care dădea în strada Xuclá, era unul dintre cele mai importante și ocupa aproape tot parterul.

Primele încercări de stingere a incendiului au fost făcute de cei șapte paznici care rămâneau în El Siglo în zilele de sărbătoare. Au încercat să folosească extinctoarele așezate strategic la fiecare raion, dar fumul era atât de dens și s-a răspândit atât de repede, încât paznicii au fost obligați să părăsească edificiul pentru a nu muri sufocați. Unul dintre ei, Jose Sánchez, în lupta sa cu focul care se extindea fulgerător, a suferit arsuri la ambele brațe și i s-a acordat primul ajutor la dispensarul din strada Sepúlveda. Fumul

provocat de incendiu era atât de dens, încât traficul mașinilor și tramvaielor a trebuit să fie întrerupt. Primele ajutoare au sosit puțin după ora unsprezece. Pompierii și-au instalat rapid mașinile și furtunurile. Au venit echipe din toate unitățile din oraș, în frunte cu comandanții.

Intre timp, focul se extinsese cu repeziciune la întreg parterul, mai ales în cele două corpuri dinspre Academia de Arte și Știință, iar ceea ce până atunci fusese fum gros acum se transformase în flăcări mistuitoare. E aproape inexplicabil cât de repede s-a extins focul în tot edificiul. E adevărat că mesele, vopselele, pânzele, jucăriile și celelalte articole erau toate extrem de inflamabile, așa că toate au ars în câteva minute, mistuite de un foc ce părea întețit de o suflare invizibilă. La douăsprezece și jumătate, edificiul văzut dinspre Ramblas prezenta o imagine impresionantă. Prin toate ușile și balcoanele, ale căror canaturi și jaluzele ardeau ca paiele, ieșeau niște flăcări uriașe în care lovea apa ce țâșnea din furtunurile pompierilor. Dar focul crescuse într-atât, încât șuvoaiele de apă erau înghițite pe loc. Toată latura edificiului ce da înspre Las Ramblas ajunsese să fie o vâlvătaie colosală. Căldura îi obliga pe toți să se țină deoparte. În timpul primelor încercări de stingere a incendiului, un pompier care s-a aventurat în interiorul edificiului a suferit simptome de asfixie și a trebuit să i se acorde îngrijire medicală. Un paznic s-a ales și el cu leziuni ușoare.

**Se prăbușește fațada**

Focul, ajutat de un vânt care sufla dinspre sud, s-a întețit foarte mult către strada Xuclá. Dat fiind că strada era foarte îngustă și exista pericolul unei prăbușiri iminente, pompierii s-au văzut obligați să lucreze din balcoanele și terasele caselor vecine. Dar flăcările erau de o asemenea voracitate, încât devenise limpede că acea parte se putea prăbuși în orice clipă. O oră mai târziu, o bucată din cornișă a căzut cu un zgomot infernal, urmată de mai mulți metri din fațadă. Din fericire, pericolul de prăbușire fusese prevăzut, iar strada închisă traficului, așa că nu au fost victime.

La unu și jumătate, pompierii, susținuți de forțele de ordine și de mulți cetățeni, au reușit să localizeze focul. Acoperișul și etajele superioare ale edificiului s-au prăbușit, rămânând în

picioare numai zidurile și aripa unde se aflau birourile. Focul continua să ardă în interior, dar destul de mocnit. În partea dinspre piața del Buensuceso, flăcările continuau să învăluie rămășițele fațadei, dar forța lor mistuitoare scăzuse vizibil. La raionul de alimente și băuturi au avut loc mai multe explozii care au produs o ușoară panică. Conform specialiștilor, exploziile erau produse de cutiile de conserve, de sticlele cu alcool și alte articole asemănătoare.

**Cauzele incendiului**

Până la această oră încă nu se cunosc cauzele exacte, dar martori oculari care s-au aflat la fața locului încă de la începutul incendiului susțin că de vină a fost un scurtcircuit produs într-una din vitrinele dinspre Las Ramblas, iar de acolo focul s-a extins, mai ales pe la marile scări interioare, până la etajele superioare. De aceea le-a fost pompierilor atât de greu să intervină. Neașteptatele proporții ale incendiului i-au demoralizat la început pe bravii pompieri, dar și-au revenit repede și au început lupta cu focul, în ciuda lipsei de apă și a numărului redus de extinctoare, care, deși sunt de mare utilitate, s-au dovedit totuși ineficiente într-un asemenea incendiu, cel mai mare din Barcelona de până acum.

Încă din primele momente, la fața locului au venit forțele de ordine și de asalt și edilii responsabili cu acea zonă, și nu numai că au dat o mână de ajutor bravilor pompieri, dar au și convins oamenii să se împrăștie și să ducă vestea în tot orașul.

Panica locuitorilor din strada Xuclá, care își vedeau casele amenințate de vâlvătăi, a fost de nedescris. Au început să strige după ajutor, să țipe de durere și să-și scoată în grabă strictul necesar din locuințele amenințate de foc. Flăcările care țâșneau dinspre El Siglo erau atât de mari, încât ajungeau la balcoanele caselor de peste drum, iar apartamentele de la parterul acestora au fost evacuate.

În acea zonă și-au concentrat eforturile și pompierii, conștienți că focul se putea propaga în orice clipă la casele vecine. Ne îngrozește numai gândul la ce s-ar fi ajuns dacă focul s-ar fi extins și ar fi cuprins toate acele case, unite unele de altele, în care trăiesc

sute de familii. Panica a cuprins și zona din piața și strada del Buensuceso, acolo unde există câteva imobile flancate de aripile magazinelor El Siglo. Câțiva dintre locuitorii acelor case s-au grăbit să evacueze locuințele, fără să mai aștepte să vadă ce se va întâmpla. În zona pieței, forțele aviației militare, încartiruite în vechea cazarmă Buensuceso, au cooperat și ele cu pompierii și au făcut totul pentru a menține ordinea.

**Edificiul arde ca un rug imens**

În ciuda eforturilor depuse de pompierii care luptau cu flăcările concomitent la cele trei fațade, aruncând toată apa de care se dispunea, la ora douăsprezece focul dobândise proporții înspăimântătoare. Prin acoperiș ieșeau flăcări necruțătoare care se înălțau la zeci de metri, învăluite într-un fum negru și gros. Întregul edificiu părea un rug uriaș, ce arunca flăcări prin cea mai mică deschizătură.

În afara unei mulțimi de vreo cincizeci de mii de oameni, la puțin timp după izbucnirea incendiului au venit la fața locului și proprietarii de la El Siglo, don Eduardo și don Javier Conde. Amândoi erau negri de supărare. Mai ales don Javier, cel cu care am reușit să stăm puțin de vorbă.

— Mai mult decât de noi, ne-a declarat el, îmi pare rău de angajații care vor rămâne pe drumuri. Pentru unii va fi la fel de dureros ca pentru noi, mai ales pentru cei ce lucrează aici de treizeci sau de patruzeci de ani.

Don Javier a profitat de ocazie pentru a ne mai spune că începând cu vinerea trecută era directorul magazinelor, înlocuindu-l în această funcție pe fratele său mai mare, don Octavio, care plecase în Statele Unite, la bordul navei *Magallanes*, chiar în ziua de Crăciun. Cunoscutul om de afaceri intenționează să-și deschidă la New York propria afacere care, după toate probabilitățile, va fi la fel de prosperă cum fusese și cea de acasă.

**Pierderile**

Sunt uriașe. Deocamdată nu se pot preciza, deși s-ar putea să atingă suma de trei sute de milioane de pesetas. Atât clădirea, cât și bunurile sunt asigurate. Pierderile în bunuri au fost mai mari

și pentru că în această perioadă a anului, cu prilejul sărbătorilor de iarnă, El Siglo aducea mult mai multe mărfuri, în special jucării. Proprietarii încă nu pot spune dacă edificiul va fi reconstruit sau nu.

Magazinele El Siglo au fost fondate în urmă cu cincizeci de ani. Niciodată nu s-a mai petrecut vreun incendiu în ele, în afară de câteva mici incidente soldate cu flăcărui, ce au fost repede anihilate. Magazinele erau dotate cu un set complet de extinctoare și furtunuri și erau deservite de pompieri particulari, dar, în acest caz, totul a fost zadarnic.

La ora cinci după-amiază, președintele Guvernului Autonom, don Francisco Maciá, s-a dus din nou la locul dezastrului, pentru a vedea personal cum decurgeau eforturile de stingere a incendiului. A rămas în zonă aproape o oră.

**Noaptea de duminică spre luni**

Pompierii, la lumina unor reflectoare îndreptate către interiorul edificiului, au continuat să țină focul sub supraveghere întreaga noapte.

Comandantul pompierilor, domnul Jordán, ne-a zis că era încă periculos să intri în interiorul edificiului, din cauza fenomenului de contracție a coloanelor și a altor elemente de susținere din metal.

La două noaptea, cum pericolul părea să fie îndepărtat definitiv din piața del Buensuceso, accesul publicului a fost redeschis în acea zonă. Mii de oameni au trecut prin dreptul fațadei, contemplând imensa grămadă de moloz în care fusese transformată bogăția magazinelor. Totuși, restricțiile de acces au fost menținute în zonele din Las Ramblas și de pe strada Xuclá, acolo unde pericolul de prăbușire încă nu trecuse.

Pe durata incendiului, au fost răniți doi pompieri și trei cetățeni care au dat o mână de ajutor. Cei doi pompieri răniți au fost vizitați de primarul orașului. La farmacia din strada Carmen, numărul 21, patru femei cu domiciliul pe strada Xuclá, suferind de atacuri de panică, au primit îngrijire.

**Epilogul tragediei**

Începând de ieri-dimineață, zonele din Las Ramblas și din piața del Buensuceso au fost în întregime redeschise publicului, deși lucrările necesare evitării unor prăbușiri au continuat. La trei și jumătate după-amiaza, președintele Guvernului Autonom, domnul Maciá, însoțit de soția lui, doamna Lamarca, a vizitat din nou locul dezastrului. Au mai fost prezenți primarul Aguade, deputatul don Martín Esteve și câțiva consilieri. Conform unor date venite din partea domnului Ribe, șeful direcției de ordine publică, este foarte probabil ca de astăzi să se reia circulația, atât a tramvaielor, cât și a mașinilor, prin Las Ramblas.

Vizita oficială încă nu se încheiase când s-a prăbușit, cu un zgomot asurzitor, scara centrală din interiorul edificiului, lucrată în fier forjat și inspirată din marile magazine europene. Zgomotul a fost atât de puternic, încât i-a speriat îngrozitor pe curioșii care erau ținuți la distanță de forțele de ordine. Nu au existat victime.

## XXI

Să te naşti, să mori, iar între timp să găseşti ceva de făcut. Cam asta e viaţa, simplificând puţin.

În casa din pasajul Domingo, prima naştere s-a lăsat aşteptată mai bine de douăzeci de ani, până în 23 octombrie 1920, ziua în care pe Vicenta au apucat-o durerile naşterii în mijlocul unui hohot de râs ce-i fusese provocat de un cuplet satiric pe care i-l citise soţul ei. Julián era atât de serios citind versuri umoristice, încât întreaga scenă era de un umor nebun. Soţia lui fusese dintotdeauna publicul său cel mai entuziast.

*Eu, de când m-am însurat,*
*Recunosc că m-am schimbat,*
*Inainte toate îmi plăceau.*
*Dar acum, vă spun pe şleau,*
*Că-mi plac toate, zău aşa,*
*Mai puţin nevasta mea.*

Pentru Vicenta, cele şase ore care au urmat până când a născut pe cale naturală nu au mai fost chiar atât de distractive. Toate femeile din casă au ajutat-o cum au putut, până când a venit pe lume o fetiţă slăbuţă, brunetă şi nelegitimă, pe care părinţii ei au numit-o Laia. A fost ceva absolut nou, nu numai la demisol, ci şi în întreaga casă, de unde, în ultimul timp, oamenii nu făceau altceva decât să dispară.

Etajul al doilea era abandonat. Fosta cameră a copiilor fusese transformată într-un salonaş ciudat unde nimeni nu intra

niciodată. Camera Violetei fusese încuiată definitiv. Amadeo se mutase cu totul la mansardă, acolo unde cu greu reușeau să intre cameristele pentru a face curățenie. Camera lui Juan se convertise în cameră de oaspeți, dar încă își aștepta primii musafiri, deși, la cum mergeau lucrurile în familie, prezența lor era din ce în ce mai greu de închipuit. Doar biblioteca își păstrase aspectul dintotdeauna, acolo unde, mai rare decât înainte, continuau să aibă loc întâlnirile Clubului de Miercuri. Etajul al doilea, ocupat aproape în întregime de încăperile bătrânei doamne, își păstrase aerul de odinioară. Mariei del Roser nu îi plăcea să-și schimbe obiceiurile, și cu atât mai puțin locul lor de desfășurare, așa încât continua să scrie la măsuța în stil englezesc, să croșeteze în balansoar, așezată în dreptul ferestrelor și să se aranjeze în vasta ei cameră de toaletă de lângă camera de baie, care la vremea ei fusese de un rafinament unic. De cealaltă parte a coridorului se aflau încăperile ce fuseseră ocupate de Rodolfo. Maria del Roser a avut suficientă tărie încât să le golească, dar nu pentru a le utiliza din nou, așa că odăile continuă să aștepte să se întâmple ceva în familie. Încăperile senioriale de la parter sunt cele care au suferit cel mai puțin de pe urma exodului familial. Dacă n-am ieși din salon, din *patio* sau din birou, am putea să ne iluzionăm că timpul a înțepenit. Cu condiția, totuși, să nu fim foarte meticuloși și să observăm câteva detalii: apariția tablourilor în salon sau shimbarea plantelor de interior. Milieurile, dacă mai interesează pe cineva, continuă să fie din abundență și la locul lor, aducând un omagiu mut acelei străbunici îndemânatice care le-a cusut. Timpurile se schimbă, dar, deocamdată, cei care le urmează curgerea și-au păstrat gusturile intacte.

Să mai spunem că în acel an, 1920, plin de schimbări, Juan Lax Golorons a devenit părintele Juan. Astfel, pusese punct unui proces început în urmă cu șase ani, când o anunțase pe maică-sa că luase decizia de a intra la seminarul iezuiților. Vestea îi tăie Mariei del Roser pofta de a mai lua micul dejun și îi dădu peste cap toată ziua, o zi în care trebuia să facă față rutinei unor vizite ce urmau să o țină ocupată până după-amiază.

— Se pare că nu-mi aduci vești prea bune, i-a zis maică-sa, văzându-l că intră în salon cu chipul radiind de emoție. Văd în ochii tăi.

— Greşeşti. Vin să-ţi împărtăşesc fericirea mea.

Expresia de uluială a mamei sale îl încurajă să continue:

— M-am decis în privinţa viitorului meu.

În ultimele luni, văduva Lax suferise văzându-şi fiul cel mic cuprins de o neliniştе inexplicabilă. Începuse prin a-şi neglija studiile, apoi a renunţat la funcţia pe care ea însăşi i-o obţinuse aproape şantajându-l pe Amadeo, după care a început să slăbească, să fie tot mai palid, să lipsească de acasă şi să bea. Un astfel de comportament ar fi fost firesc în cazul unui spirit rebel şi nonconformist ca al lui Amadeo, dar în cazul lui Juan era un motiv de îngrijorare. De fiecare dată când vorbise cu el, obţinuse răspunsuri rezonabile şi promisiuni de a se pune pe calea cea dreaptă, dar atât. Starea lui de spirit deveni extrem de schimbătoare. Se comporta cu o iresponsabilitate de neînchipuit în cazul său. Subit, a început să petreacă în pat zile în şir, fără nici un chef de a se ridica.

Ca un făcut, suferinţa lui Juan a coincis cu agonia Violetei, iar moartea prematură a fetei a făcut ca orice altă problemă din familie să treacă pe planul doi. Au fost câteva luni de infern, în care Maria del Roser nu a făcut nimic altceva decât să fie aproape de fiica sa până în ultima clipă, rugându-se pentru ea şi neglijând restul. Boala Violetei fusese ultimul lucru care îi unise pe toţi din familie. S-au hotărât să o trimită pe bolnavă la un sanatoriu elveţian, unde se zicea că erau trataţi de boli mult mai grele chiar membrii familiei regale, dar unicul rezultat a fost că i-au prelungit agonia. După moartea ei, nimic nu i-a mai făcut vreodată să acţioneze laolaltă. Odată cu Violeta, nu a dispărut numai mezina familiei, ci şi posibilitatea de a mai crede că nenorocirile au soluţie.

Părintele Eudaldo a fost o prezenţă constantă în toate acele luni triste, şi tot el a fost cel la care a apelat Maria del Roser pentru problema fiului său, după ce Violeta s-a stins. Iezuitul nu s-a lăsat rugat de două ori, ştiind prea bine că bolile sufleteşti necesită uneori intervenţii la fel de rapide ca şi în cazul celor trupeşti şi s-a închis cu Juan în cameră, unde au petrecut mai mult de opt ore, vorbind atât de încet, încât era imposibil să auzi ceva din afară.

In ziua următoare, tânărul s-a dus la mesa de la opt şi a luat micul dejun, dar fără să-i adreseze vreo vorbă fratelui său,

Amadeo. Maria del Roser i-a mulţumit Domnului din ceruri pentru intervenţia miraculoasă a negociatorului său. A fost mulţumită de cum mergeau lucrurile până când Juan a lăsat-o perplexă dându-i vestea că urma să se preoţească. In acea zi, Maria del Roser blestemă oile rătăcite şi pe păstorii care simt nevoia să le aducă pe calea cea dreaptă. Şi, aşa cum i se întâmplase adeseori, blestemă şi ordinea în care cei doi băieţi veniseră pe lume. Cu totul alt cocoş ar fi cântat printre găini dacă Juan ar fi fost primul născut.

— Dar ce-ţi veni, fiule? îl întrebă ea. Niciodată nu ai fost prea interesat de religie...

— Dumnezeu m-a chemat, mamă. Ba chiar aş spune că m-a salvat.

— Salvat? De la ce, copile?

— Asta nu mai contează. Important este că a facut-o şi că eu am ştiut să-l ascult. Părintele Eudaldo m-a ajutat să înţeleg toate astea.

— Şi nu-ţi pasă de viitorul tău ce părea strălucitor? Vrei să-i dai cu piciorul?

— Dimpotrivă. Îmi construiesc un viitor în care voi putea fi folositor.

Maria del Roser strânse din buze. Fiul său îi apucă mâinile, dându-şi seama că ultimele lui cuvinte o supăraseră.

— Nu spun asta împotriva dumitale, mamă. Întotdeauna m-ai ajutat. Dar există câteva lucruri care nu se pot rezolva şi niciodată nu va fi altfel. Nu te preface că nu ţi-ai dat seama.

Maria del Roser ştia, bineînţeles, aşa cum ştia şi că toate apropourile lui Juan aveau legătură cu Amadeo. Cu toate acestea, nu accepta că nu exista nici o soluţie. După atâţia ani, încă nu putea înţelege animozitatea dintre cei doi fraţi. Şi, desigur, continua să îşi spună că era numai vina ei.

Nu s-a mai putut face nimic. La douăzeci de ani, Juan a intrat la seminarul iezuiţilor. Doi ani mai târziu, după ce a parcurs toate stadiile iezuite, a făcut dreptul, apoi a studiat teologia la Madrid. A fost uns preot la data de 30 septembrie 1920, o zi în care umezeala şi căldura puneau serioase piedici oricărui soi de festivitate, inclusiv celor ecleziastice. Ceremonia, plină de splendoare, a avut loc în catedrala din Barcelona şi a fost condusă de

monseniorul Juan Jose Laguarda, care oficia ultima sa ungere în oraș. În loja familiei s-au așezat Maria del Roser, părintele Eudaldo, Conchita și câteva rude. Majoritatea servitorilor casei au fost prezenți, dar au ocupat locuri mai în spate. Spre surprinderea ei, Maria del Roser s-a emoționat când și-a văzut fiul în genunchi în fața episcopului care oficia, și își va aminti ca de unul dintre cele mai emoționante momente din viața ei clipa în care Excelența Sa i-a pus lui Juan etola și casula, în timp ce litania continua în aerul îmbibat de tămâie.

Amadeo nu a putut să asiste la ungerea fratelui său. Pentru el, 1920 a fost un an nemaipomenit; a vizitat pentru prima dată orașul New York, a acceptat o comandă venită de la Hispanic Society of America și a vândut douăzeci și patru de tablouri la prețuri exorbitante unor colecționari americani. Achiziția făcută de milionari a trezit interesul unor muzee, și pentru câteva zile numele lui Amadeo Lax a fost pe buzele tuturor. Ar fi fost și mai mult timp, dacă reticența lui față de relațiile sociale nu l-ar fi împins să se întoarcă acasă.

Acea călătorie în Statele Unite s-a dovedit decisivă pentru evoluția lui. Pentru prima dată a conștientizat că, la cei peste treizeci de ani ai săi, era cazul să înceapă să fie mai responsabil. Așa că s-a hotărât să facă puțină ordine în viața sa de fante. I-a trimis o telegramă din New York lui Trescents, înainte de a se îmbarca: „Ai grijă ca apartamentul din Rambla de Cataluna să fie eliberat cât mai repede. La întoarcere, vreau să-i dau o altă utilitate".

În timp ce se plimba pe puntea de la clasa întâi a transatlanticului de lux *Marques de Comillas*, pe drumul de întoarcere în Spania, Lax nu avea cum să prevadă cât de schimbate de circumstanțe vor fi hotărârile sale. La numai câteva zile după întoarcerea sa din America, în data de 27 decembrie 1920, Banco de Barcelona a anunțat încetarea oricăror plăți. Era luni. Trescents, la opt și jumătate dimineața, s-a prezentat cu o față de înmormântare. Amadeo era în salon, împreună cu bărbierul său, don Severo. Cum chestiunea părea importantă, l-a primit pe Trescents.

— Banco de Barcelona se prăbușește. Au anunțat în această dimineață că nu pot să facă nici un fel de plăți. Toată lumea e panicată și își retrage fondurile. S-au format cozi nesfârșite la

ghișee. Am încercat să iau legătura, din partea dumneavoastră, cu domnul Estruch, dar mi s-a spus că e bolnav și că nu poate vorbi cu nimeni. Se zvonește că acționarii și cei mai importanți clienți urmează să aibă o întâlnire cu primarul. Cred că ar trebui să participați și dumneavoastră, domnule, v-o spun cu toată sinceritatea.

Amadeo a ridicat din sprâncene. Avea un obraz plin cu spumă, iar celălalt îi era bărbierit doar pe jumătate. Severo se comporta de parcă ar fi fost surd.

— De acord, Trescents. Voi face tot ceea ce crezi că trebuie făcut. Ai o fișă a pierderilor pe care ni le-ar putea cauza falimentul băncii?

— Desigur, domnule, zise Trescents ridicând o mână în care ținea documentele, aici sunt. Cred că ar trebui să le examinați cât mai atent.

— E foarte grav?

— Prefer să vedeți chiar dumneavoastră.

După ce a verificat hârtiile, lui Amadeo nu i s-a părut că situația ar fi fost chiar atât de gravă, constatând că de fapt viața lui nu se va schimba câtuși de puțin în urma scufundării băncii. Totuși, urmă pas cu pas sfaturile lui Trescents, de parcă ar fi urmat indicațiile unui medic. S-a dus la întâlnirea cu primarul, a profitat de pe urma prieteniei sale cu câțiva bancheri, a dat telefoane unor clienți importanți, a subscris la cereri de ajutor urgente trimise guvernului condus de Maura și a semnat zeci de documente. A reușit să salveze o mică parte din investițiile pe care le făcuse reprezentantul său.

Cum era și firesc, în zilele următoare s-a vorbit mult despre cauzele acelui dezastru, ale cărui rădăcini păreau să vină din anii fastuoși ai Primului Război Mondial, când industria catalană avusese beneficii uriașe.

— Prea mulți bani au încăput pe mâna speculanților. Lăcomia dă mereu de fundul sacului, a conchis don Octavio Conde, la fel de bogat precum cei pe care-i critica, dar mult mai atent.

Trescents se trezi într-o situație compromițătoare și vru să-și dea demisia de onoare, dar Amadeo nici nu a vrut să audă. Unul mai bun ca el nu ar fi găsit nicăieri.

— Ai făcut ce te-am rugat în privința apartamentului din Rambla de Cataluna? l-a întrebat, în plină nebunie.

— Bineînțeles, domnule.

— Au fost probleme?

Clipa de tăcere ce a urmat a descris cel mai bine drama celui care scoate întotdeauna castanele din foc pentru alții.

— Doar cele fireşti în astfel de cazuri, domnule, a zis avocatul.

— Bine. Cred că nu e cazul să scoatem apartamentul la vânzare. Ce zici?

— Nici vorbă, domnule. Mai mult, nu sunt timpuri potrivite pentru a vinde ceva.

Amadeo dădu din cap afirmativ, luă o tăietură dintr-un ziar și i-o întinse lui Trescents.

— Cum ți se pare?

Pe bucata de ziar era imaginea impunătoare a unui Rolls Royce, model Silver Ghost.

— Minunată.

— Comandă-mi unul. Vreau să fie exact ca în fotografie.

Trescents păstră foaia.

— Cu nebunia asta, n-am apucat să vă întreb cum v-a mers la New York.

— Extraordinar. Nu se vede? Asta are America: îți vine să uiți de orice nu e nou și modern.

„Nou și modern" – repetă Trescents în sinea sa –, „atributele cele mai perisabile din câte există".

Maria del Roser se chinuise ani întregi făcând totul pentru ca lui Amadeo să-i vină mintea la cap. Totul începuse într-o dimineață când de la mansardă se auziră niște zgomote ce păreau o alergătură de iepuri și o trimisese pe Carmela, înarmată cu un măturoi, să vadă ce se întâmplă. Servitoarea s-a întors imediat, bulversată, și i-a spus stăpânei că în „atelierul domnișorului" era o fată care tropotea fericită, în pielea goală.

In acea dimineață, Maria del Roser, contrar obiceiului ei, se hotărî să intervină în treburile lui Amadeo. Impunătoare și hotărâtă, a urcat scara de marmură, a intrat fără șovăire în mansarda ce fusese cândva o debara și a închis ochii prea târziu pentru a

nu apuca să vadă indecența ce se petrecea printre pânze, șevalete, scaune și cârpe în cuibul fiului său.

Cu privirea într-o parte, a zis:

— Domnișoară, trebuie să vă opriți chiar acum și să vă îmbrăcați. Vreau să vorbesc cu fiul meu între patru ochi.

Amadeo, care abia împlinise douăzeci și unu de ani, nici nu crâcni. În fața mamei sale, i-a pierit toată îndrăzneala de care dădea dovadă în tot mai desele sale escapade nocturne. Văzând că Amadeo se transformase brusc într-un tânăr cuviincios, cu privirea plecată, tânăra ieși de după paravan și își luă poșeta placată cu pietre prețioase false. Maria del Roser o cântări din privire înainte de a-i spune:

— Șoferul vă va duce unde trebuie să ajungeți. Vă doresc o zi bună și vă mulțumesc pentru tot.

Tânăra, poate puțin mai în vârstă decât Amadeo, nu a știut ce să mai spună, impresionată de modul elegant în care doamna o trimisese la plimbare.

Maria del Roser a închis ușa, s-a așezat pe marginea patului și i-a vorbit cu mai multă duritate decât oricând.

— Sper să fie pentru ultima dată când îndrăznești să-mi aduci în casă o asemenea creatură. Nu mai sunt bordeluri în oraș? E nevoie să-ți amintesc că aici nu e unul dintre ele? Ne faci de rușine numele. Nu voi tolera așa ceva.

Bineînțeles că Amadeo nu era de acord cu spusele mamei sale, dar a avut delicatețea și prudența de a tăcea.

— Pe de altă parte, mă îngrijorează faptul că umbli numai cu femei ușoare. Te sperie femeile de condiția ta? Preferi aceste cuceriri ușoare făcute asupra unor gâsculițe de mahala? Te vezi atât de slab, încât trebuie să trișezi în loc să respecți regulile jocului? Fiule, dacă vei continua așa, tare mă tem că o boală venerică te va face bun de nimic înainte de vreme sau că-mi vei aduce de noră o femeie de pe stradă. Trebuie să-ți vină mintea la cap odată pentru totdeauna, ce naiba! Ai anii necesari pentru așa ceva, și mai ales poziția socială. Nu ne mai face de rușine.

După ce a terminat de vorbit, Maria del Roser a ieșit la fel de demnă ca regina din Saba, lăsând în urma ei tăcerea ce urmează unei declarații de război.

Începând din acea zi, nu a existat tânără nemăritată de familie bună despre care să nu-i vorbească fiului ei.

— O știi pe domnișoara Garí? Am înțeles că e o pianistă excelentă. A fost eleva lui Enrique Granados.

— E plictisitoare, mamă. Și încă poartă corset.

— Dar am auzit că fiica bancherului Benigne de Riva e mereu în pas cu moda, e degajată și se poartă cu dezinvoltură. A studiat la liceul francez. Vrei să o invităm la masă?

— Cum vrei, mamă, răspundea Amadeo cu indiferență. Cred că o cunosc. E rotundă ca un elefant.

— M-am întâlnit într-o zi, la hipodrom, cu domnișoara Carles-Tolrá. E frumoasă, dar cam slabă pentru gustul meu. O cunoști?

— Da, Octavio a ieșit cu ea într-o vreme. E o risipitoare veritabilă.

Apoi, Maria del Roser a aflat că în familia Bruses erau patru frumuseți de măritat și s-a grăbit să intre pe fir. I-a scris doamnei Matilde, pe care o văzuse de câteva ori la actele de binefacere, a periat-o puțin pomenind despre cinstea pentru care era recunoscută casa ei și i-a dat de înțeles că există posibilitatea ca bogatul ei fiu moștenitor, pe care diavolul îl mânase spre pictură, să facă portretul fiicelor sale cu bucle aurite. Doamna Matilde, o doamnă înainte de orice altceva, nu a întârziat cu răspunsul, scriindu-i lui Amadeo despre intenția sa de a-i comanda să realizeze portretele familiei. Era vorba despre mai multe decât îi sugerase Maria del Roser: un tablou pentru fiecare dintre copiii ei vitregi, pentru a nu stârni nici un fel de bănuieli. Și al ei înseși, pentru a-și face o părere despre pretendent. Bineînțeles că totul urma să fie făcut fără nici o referire la Maria del Roser, care îi ceruse favoarea.

Maria del Roser i-a rămas veșnic recunoscătoare.

Amadeo a continuat să aducă femei în casă, dar a învățat să o facă atunci când mama lui nu era acasă.

Între douăzeci și treizeci de ani, lunile călduroase au fost ideale pentru asemenea ocupații. Cum nu se omora după sezonul estival, a rămas în Barcelona de câte ori a putut. A renunțat din proprie inițiativă la servitori și a trebuit să ducă o grea muncă de lămurire cu mama lui, care nu înțelegea cum avea să se descurce

singur, fără cineva care să-i gătească și să-i calce hainele. Până la urmă, temându-se că Maria del Roser nu va mai pleca nici ea peste vară, a fost de acord să angajeze temporar, până reveneau servitorii casei, un intendent, o femeie care să-i spele și să-i calce hainele și o servitoare.

Primii ani au fost cei mai frumoși. Amadeo își petrecea vara trăind ca un pașă. Cea mai importantă decizie a zilei era la care restaurant urma să mănânce. Dimineața bântuia gol prin casă și arareori picta. Prefera să picteze după-amiaza, când profita din plin de lumina soarelui, dacă nu cumva era ocupat cu vreo domnișoară. Nopțile și le petrecea la teatru sau prin localurile de pe bulevardul Paralelo, însoțit adeseori de prietenul său, Octavio, la fel de dornic de distracții ca și Amadeo.

— Dacă părinții noștri ne-ar vedea acum, ne-ar dezmoșteni pe loc, zicea Amadeo râzând, conștient de excesurile pe care le făceau.

Avea dreptate. Dacă ar mai fi putut, tatăl său i-ar fi dat o pedeapsă exemplară. În schimb, tatăl lui Octavio nu intervenise niciodată prea mult în viața fiului său, dar asta numai pentru că își dăduse seama că odrasla sa o va lua pe calea cea bună înainte de a fi prea târziu.

Ca și cum ar fi o formulă magică pentru a opri timpul, să trecem la următoarea scenă folosind ultimele cuvintele de mai sus ale lui Amadeo, rostite în salon. Am putea alege oricare altă noapte albă dintre multele petrecute acolo de cei doi prieteni. Deși altele nu ar fi exemplare precum aceasta.

Sunt așezați în fotoliile învelite în catifea galbenă. Șemineul, desigur, e stins. Ușa dinspre *patio* e larg deschisă. Suntem în 1913, an când amândoi au împlinit douăzeci și patru de ani. Se simte o ușoară briză plăcută, chiar dacă insuficientă pentru a domoli arșița sfârșitului de iulie din Barcelona.

— Tot ce poți face cu o femeie e să o modelezi după gustul tău, zice Amadeo, fără patimă, urmărind stucaturile tavanului, ușor amețit de alcool. Să o iei ca pe o materie primă, ca un diamant brut, apoi să îndepărtezi tot ceea ce are în plus pentru a-i da exact forma dorită de tine. E, dacă vrei, ca și cum ai dresa cățeluși

de circ; femeile sunt la fel de ascultătoare și de maleabile. Așa, măcar rămân și ele cu ceva când treci la următoarea, nu crezi?

Cei doi bărbați râd deșănțat, chiar dacă amândoi știu că Amadeo a vorbit serios. Modalitatea aceea de a acționa, pe care a rezumat-o atât de bine, e la ordinea zilei pentru el: se duce la un spectacol, se oprește asupra celei mai tinere coriste sau a celei mai proaspete balerine și imediat după lăsarea cortinei se duce în cabina ei. Înainte de a ieși împreună, o pune să facă o baie adevărată, apoi o duce la un magazin să o îmbrace ca pe o doamnă, după care o invită la cină într-un separeu de la Cafe Suizo, acolo unde chelnerii s-au obișnuit cu excesele sale și nu îi mai miră nimic. Însoțitoarea sa bea șampanie franțuzească până își pierde controlul, râde ca o iapă și trăiește visul de a fi intrat într-o altă lume. Noaptea se termină pentru ea într-un pat, al ei sau dintr-o cameră de hotel, în care de obicei se trezește singură. Pe măsuță găsește o sumă frumușică. La ușă o așteaptă Felipe, gata să o ducă de unde a venit.

— Cunosc câteva care nu s-ar lăsa manevrate nici în ruptul capului, zise Octavio. Femeile din zilele noastre sunt mult diferite de înaintașele lor.

Amadeo dă din mână nepăsător.

— În această privință, modernitatea se înșală.

— Iar unele dintre șansonetiste chiar nu au nevoie să fie modelate câtuși de puțin.

Octavio zâmbește, îmbătat de frumusețea inaccesibilă pe care o văzuse în acea seară.

Fuseseră la teatru, la Salon Dore, unde o admiraseră pe Frumoasa Olympia, pe care Octavio încă nu o cunoștea. Oarecum firesc, dacă ne gândim că obligațiile impuse de tatăl său îl ținuseră în ultimul timp departe de viața de noapte. Acum duce o viață de întreprinzător catalan. Adică se culcă la zece și jumătate. Nu are timp de femei. Dar, Domnul fie lăudat, prietenul său are grijă de sănătatea și nevoile sale și îl ține la curent cu tot ce apare nou prin oraș. Dacă nu ar fi fost Amadeo, deja s-ar fi transformat într-un bătrân de ceva mai mult de douăzeci de ani. Frumoasa Olympia e una dintre acele apariții de care vorbesc cu toții și pe care nu ar fi cunoscut-o fără ajutorul prietenului său. Și le dă

bucuros dreptate tuturor celor care nu numai că recunosc farmecele frumoasei cupletiste, dar mai și mor de dragul ei. De acum înainte, Octavio face parte din rândurile celor mai înfocați admiratori ai ei.

Cei doi tineri se bucură de faptul că au cunoscut-o, și râd încet, în timp ce beau al treilea coniac și-și dau jos cămășile. Pentru această noapte, Amadeo i-a pregătit o surpriză de proporții.

— Din cauza acestei frumoase Olympia eu n-am să mă însor vreodată, zice Octavio, exagerând puțin. La ce bun, după ce am văzut acel trup? Crezi că o să mai găsesc vreuna ca ea? Și ce să mă mai mulțumească după ce am văzut strălucirea paradisului?

Octavio își dă ochii peste cap și pronunță cuvintele emfatic ca un poet parnasian. E amețit și e gata să se amețească și mai tare peste câteva ore.

— Știam că-ți va plăcea. Ce-ai da pentru o noapte cu ea?

Octavio izbucnește în râs.

— Cu cine? Cu această zeiță? Eu?!

— E vreo problemă? Te sperie ideea?

— Tu ai spus-o! N-am curaj pentru așa ceva. Nu știu să mă duelez. Și am înțeles că o întreține un industriaș.

— Cred că nici o femeie nu merită să te duelezi pentru ea, zice Amadeo, în timp ce Octavio clatină din cap, gânditor. Un industriaș? De unde știi?

— Tot orașul știe. Și se mai zice și că industriașul a descoperit-o și a făcut-o să triumfe.

— Trebuie să fie un bărbat influent, zice Amadeo într-o doară, amuzat de întreaga poveste.

— Și norocos, spune Octavio, cu un aer de înfrângere nedureroasă. Să ai numai pentru tine o asemenea frumusețe! De neimaginat!

— Cât ai fi dispus să plătești pentru a fi în locul lui?

— Ai de gând să-mi faci cadou o noapte cu Olympia? Generosule! Îl cunoști pe întreținătorul ei, sau ești gata să te duelezi pentru mine?

— Dacă vrei să te duelezi pentru ea, n-ai decât, dar te avertizez că am o țintă foarte bună.

Octavio încearcă să țină pasul, dar aburii alcoolului îi îngreunază mintea. Își freacă obrajii, ridică din sprâncene. Dar tot nu reușește să înțeleagă. Amadeo se hotărăște să-i întindă o mână de ajutor.

— Eu sunt industriașul despre care ți s-a vorbit.

Octavio rămâne cu gura căscată și cu ochii cât cepele. E atât de uluit, încât prietenul său izbucnește în râs.

— Tu?

Un hohot de râs e singurul răspuns.

— Nu se poate! Îți bați joc de mine!

Amadeo se ridică, scoate o legătură de chei din buzunarul jachetei sale și i-o întinde prietenului său.

— Constată tu însuți. Rambla de Cataluna, numărul douăzeci și șase, apartamentul numărul trei. Acolo locuiește Olympia. De fapt, e apartamentul meu, dar o las să stea acolo. Dormitorul e ultima cameră. Spune-i că eu te-am trimis.

— Cum... Așa, pur și simplu? Și dacă doarme?

— Trezește-o și spune-i să aibă grijă de tine ca și cum ai fi eu.

Octavio simte că dorința îi înnebunește inima și îi provoacă o durere insuportabilă între picioare.

— Ce mai aștepți? Vrei să rămâi așa, ca vițelul la poarta nouă? întreabă Amadeo.

— Nu, nu, sigur că nu. Dar dacă e o păcăleală, jur că te omor.

Amadeo zâmbește, sigur pe el.

— Mai degrabă gândește-te cum o să-mi mulțumești. Sunt sigur că măiestria ei în pat îți va plăcea mai mult chiar decât cea de pe scenă.

Octavio scoate un fel de urlet și dă fuga să-și îmbrace cămașa, jacheta, ghetele.

— Cum arăt? întreabă, pieptănându-și părul cu degetele.

Miroase a alcool.

— Irezistibil.

— Urează-mi noroc!

Coboară scara ca o vijelie. Amadeo își toarnă încă un pahar, stinge lumina, iese în *patio*, se tolănește în hamac, sub cerul nopții. Simte o plăcere apropiată de cea a unui răufăcător care tocmai a comis o tâlhărie fără a fi prins. Își imaginează surpriza frumoasei

Olympia când se va trezi cu Octavio în miez de noapte și primirea binevoitoare pe care i-o va face când acesta îi va spune cine l-a trimis. Se gândește la prietenul său bucurându-se de ea. Își închipuie reproșurile cu care îl va întâmpina Olympia în noaptea următoare. Savurează de pe acum umilința pe care poate că o va vedea în ochii ei. Teama ca lucrurile să nu continue așa de acum înainte. Simte chiar o ușoară excitare.

Adoarme dorind să vină mai repede dimineața și odată cu ea și povestea lui Octavio.

Țânțarii se ghiftuiesc cu sângele lui.

De la: Violeta Lax
Data: 7 aprilie 2010
Către: Drina Walden
Subiect: URGENT

Drina, fă-mi, te rog, o favoare. Am nevoie de numărul de telefon al actualilor proprietari ai tabloului care-l reprezintă pe don Octavio Conde în biroul său din magazinele El Siglo. Ți-l amintești? E un tablou pictat de bunicul meu şi face parte din actuala expoziție a portretiştilor. În fotografiile apărute acum o lună în *USA Today*, tabloul se vede chiar în spatele primarului, în timpul cocteilului de la vernisaj (dacă nu îți răspund, asta nu înseamnă că nu mă uit la linkurile pe care mi le-ai trimis). Te rog, răspunde-mi repede, nu face ca mine.

Promit că, imediat ce mă voi linişti puțin, îți voi scrie ce mă ține atât de prinsă. Deocamdată, pot doar să-ți spun că prioritățile mele sunt cu totul altele decât de a apărea la CNN. Inventează ceva, dacă crezi că aşa vei scăpa de problema asta, dar ia-mi de pe cap chestia asta cu media, te rog. În aceste momente e ultimul lucru de care am chef. Şi hai, gata, nu te mai supăra.

Te pup,
VIO

De la: Drina Walden
Data: 7 aprilie 2010
Către: Violeta Lax
Subiect: RE: URGENT

Mă surprinde lipsa ta de memorie, Violeta. Actualul proprietar al tabloului de care-mi vorbeşti este un domn din Barcelona, Gabriel Portal, cred că e şi ceva rudă îndepărtată de-a modelului, care ne-a scos sufletul cu pretenţiile şi grijile sale vreun an de zile, până-ntr-acolo încât era să renunţăm. Ataşez datele pe care le avem despre el, acolo vei găsi şi ceea ce te interesează. De exemplu, ştim că trăieşte în „Zona Alta" din Barcelona, are şaptezeci şi patru de ani şi e o adevărată eminenţă.

În privinţa interviului de la CNN, te-ai trezit cam târziu. Au trecut deja vreo două săptămâni de când m-au făcut cu ou şi cu oţet pentru că i-am lăsat cu ochii-n soare. Lucrurile au luat o turnură extrem de serioasă, cu tot felul de ameninţări şi presiuni la cele mai înalte niveluri. Cred că atunci când te vei întoarce va trebui să explici ce te-a putut face să nu ajungi la televiziunea cu cei mai mulţi spectatori din lume.

Îmi pare rău, Violeta, dar de data asta chiar nu te înţeleg. Au fost zile foarte grele. Cred că lucrurile trebuie făcute altfel.

Te îmbrăţişez,
Drina

De la: Daniel Clelland
Data: 8 aprilie 2010
Către: Violeta Lax
Subiect: Am terminat romanul

Salut, dragostea mea. Veste mare: am terminat romanul! Acestei ştiri sublime, însoţite de surle şi trâmbiţe, i se adaugă alta: lumea continuă să existe! E ciudat să constat asta după ce luni de zile am trăit într-un alt secol, dar aşa stau lucrurile. Cred că sunt capabil să mă reintegrez fără să mi se pară prea traumatizant.

Aşadar, Violın, am predat romanul, iar editoarea deja mi-a trimis comentariile sale, poate prea entuziaste pentru unul ca mine, care ştie să înveţe şi să se bucure de judecăţile celorlalţi. Dar ideea e că sunt un om liber de orice contract pentru prima dată după trei ani.

Astfel, mi-am dat seama că am o viaţă de trăit, nişte copii extraordinari şi o soţie despre care nu mai ştiu nimic de trei săptămâni, în afară de faptul că e prin Europa.

Eşti bine? S-a întâmplat ceva demn de a fi povestit? Tăcerea ta să însemne ceva mai mult decât respectul pentru munca mea? Ştii că peste zece zile e ziua ta de naştere? Am hotărât să las copiii cu mama şi să iau primul avion spre Barcelona. Sunt exaltat şi simt nevoia să-mi abandonez vizuina. În plus, nu-mi convine ideea să fii singură la împlinirea celor patruzeci de ani şi atât departe de casă.

Te iubesc,
D.

## XXII

— Răspunde-mi! Te-am întrebat ceva!

Vocea răsunătoare a lui Rodolfo Lax îl sperie pe adolescentul îndărătnic din fața lui. Amadeo se chinuie să-și păstreze demnitatea. Tatăl său e un pachet de nervi. Nu e de el să împartă dreptatea, nu înțelege cum a ajuns Amadeo să fie atât de închis în sine și, de parcă toate astea nu ar fi de ajuns, mai trebuie să rezolve câteva probleme importante cu câțiva domni care se află în salonul de așteptare și încep să-și piardă răbdarea.

Discuția ar fi trebuit să fie una de la bărbat la bărbat, numai că unul din ei nu pare dispus să deschidă gura.

— Vrei să-mi spui sau nu? Mai am și alte probleme de rezolvat, băiete.

Amadeo înfruntă privirea tatălui său și așteaptă. Știe din experiență că lui don Rodolfo nu-i place să arbitreze conflictele familiale. Sătul de atâta pantomimă, Rodolfo izbește cu pumnul în masă. O sticluță cu *Elixir Bertran* – „pentru boli de nervi, oricât de vechi ar fi" – cade și conținutul său puturos se întinde pe covor. Întâmplarea nu relaxează atmosfera dintre cei doi. Se aud bătăi în ușă.

— Intră, zice Rodolfo, pe un ton inchizitorial.

— A sosit părintele Antonio Inesta, anunță Eutimia, asupra căreia țipetele nu mai au de mult nici un efect.

Tatăl și fiul schimbă o privire plină de semnificații numai de ei știute. Părintele Inesta e directorul pensionului de iezuiți din Sarrià.

— Spune-i că îl primesc imediat, poruncește Rodolfo. E valabil și pentru ceilalți domni.

Guvernanta nu e de azi, de ieri pe lume.

— I-am văzut ușor neliniștiți și le-am servit un mic dejun. Au mâncat ca niște lăcuste, iar acum sunt mai liniștiți. Nu vă faceți griji, dacă trebuie să mai întârziați, am să le fac niște ouă prăjite cu cartofi.

— S-ar putea să am nevoie și eu de două ouă, Eutimia, zice Rodolfo, cu emfază, uitându-se la fiul său, iar guvernanta înțelege că e cazul să se retragă.

Înainte de a închide ușa de tot, îl aude pe Rodolfo adăugând:

— Și s-ar putea să fie patru, dacă nu-mi zici chiar acum ce s-a întâmplat, ca să știu ce să-i spun părintelui Inesta.

— Nu am ce să-ți spun, tată. Bănuiesc că părintele îți va zice versiunea sa. Tot ce te rog e să ții cont că mai există o versiune.

— Nu suntem la tribunal, ce dracu'! strigă Rodolfo, scos din fire. Nu-mi mai vorbi așa.

Amadeo nu mai vorbește deloc. Se uită cum doctoria urât mirositoare îmbibă covorul. Tăcerea e de gheață când Maria del Roser deschide ușa și-și bagă capul, îngrijorată.

— Dragul meu, în anticameră s-a făcut o coadă ca la carne. Nu ai de gând să primești pe nimeni?

— Întreabă-l pe fiul tău. Mă face să-mi pierd mințile.

— Iar tu ai să-l surzești.

Intră în birou, se duce direct la sticluța cu calmant, o ia de jos, o așază pe masă, îi aranjează cu degetele părul soțului ei.

— Hei, șoricelule, nu te enerva. Nu-ți face bine.

Cu o mișcare premeditată, Maria del Roser își apropie pieptul de fața lui Rodolfo. Se întreabă ce efect va avea noul parfum de haine cu care și-a dat pe rochia de zi. Inventatorii lui, niște francezi, asigură că e fabricat din flori japoneze și că e preferatul reginei María Cristina.

Don Rodolfo inspiră adânc. Florile japoneze îl calmează puțin.

— Dispari din ochii mei! îi strigă lui Amadeo, care iese imediat din birou.

Stăpânul casei își apropie fața de pieptul încorsetat al soției sale. Închide ochii. Se liniștește. Începe dintr-odată să se simtă mai bine.

— Rorro, Rorro, tu chiar că ești un adevărat remediu pentru nervi. Ar trebui să fii distilată și vândută în farmacii.

Ea râde, încântată de compliment. Când simte că Rodolfo și-a revenit, se retrage puțin și se uită atentă la el. Are cearcăne, dar culoarea din obraji e bună. Însă vorbele lui sunt amare:

— Dacă tu nu ai fi așa cum ești, ți-aș spune că nu regăsesc în Amadeo nimic de la mine.

Maria del Roser mângâie ceafa de leu de mare a lui Rodolfo. Își mișcă mâna într-un ritm la fel de oriental ca și parfumul hainelor sale. Până când soțul ei zice:

— Trebuie să merg mai departe. Dacă-i fac să mă mai aștepte mult, acești domni vor sfârși prin a mă declara inamicul Coroanei.

Adaugă, fără ca Maria del Roser să-i fi cerut vreo explicație:

— Polavieja și Maristany vor să-mi vorbească despre vizita lui Alfonso XIII la fabricile noastre. Dacă tot îl înnebunesc cu toate fabricile din țară, m-am gândit că n-ar fi rău să le vadă și pe ale noastre. Invită-i înăuntru, te rog. Și ocupă-te puțin și de părintele Inesta. Iezuiții nu prea sunt obișnuiți să aștepte.

Maria del Roser iese pentru a rezolva ceea e o rugase, iar el începe întâlnirile de dimineață care au fost dat peste cap. Din fericire, chestiunea vizitei regelui se rezolvă rapid, apoi, în mai puțin de cincisprezece minute, primește doi tineri: un arhitect, Raspall, care vine să-și ofere serviciile în eventualitatea unor comenzi viitoare, și un avocat, Tomás Trescents, destul de tăcut, dar cu recomandări excelente. Dintre cei doi tineri, acesta îi place mai mult decât primul. Pentru orice eventualitate, lasă la vedere cartea sa de vizită.

Părintele Inesta e un bărbat înalt, iar părul abundent, mai ales la sprâncene, pe frunte și pe mâini, îl face să semene cu o maimuță. Din întreaga lui fizionomie, cel mai mult impresionează urechile. Sunt atât de mari, rotunde și colorate, încât Rodolfo se gândește că, dacă le-ar tăia și i le-ar da bucătăresei să le fiarbă, aceasta ar face din ele o piftie excelentă. Așa cum stă dinaintea lui, în sutana neagră, cu pălăria în patru colțuri și cu palmele ascunse în mâneci, pare Comandorul din ultimul act din *Don Juan Tenorio*. Pentru a completa scena, mai lipsește doar să-l ia

cu el în infern. În loc de așa ceva, își așază fundul slab în fotoliu și vorbește cu o voce subțire.

— Sper că vă dați seama, domnule Lax, că o întâmplare cum e cea pe care am trăit-o din vina fiului dumneavoastră, Amadeo, e o rușine pentru instituția noastră. Dacă dumneavoastră nu ați fi fost în joc, Amadeo ar fi fost exmatriculat imediat și pentru totdeauna. Totuși, ținând cont de renumele familiei și de rugămințile fratelui său, domnul Juan Lax, am convenit să facem o excepție. Dar numai dacă Amadeo se va obliga să respecte toate preceptele instituției noastre, mai ales pe cele de disciplină și supunere, și să înțeleagă că un timp va trebui să ofere o compensație, o penitență, dacă vreți, colegilor agresați. Sperăm să nu considerați prea aspre aceste măsuri.

Rodolfo Lax clatină din cap. Nu pentru că măsurile i s-ar fi părut prea severe – orice pedeapsă i se pare ușoară când vine vorba de Amadeo –, ci pentru că nu reușește să înțeleagă ce se întâmplă.

— Spuneți-mi, vă rog, ce s-a întâmplat.

— Nu v-a zis chiar vinovatul? întreabă preotul.

— Nu. Și de când a venit refuză să vorbească.

Părintele Inesta își strânge buzele, arătându-și astfel dezaprobarea.

— Trebuie să-l obligați să vă spună. Până atunci, iată cum s-a întâmplat: într-o luni dimineață, în timpul orelor de curs din sala comună, Amadeo s-a bătut cu doi colegi și cu Juan. Unuia dintre ei i-a înfipt un compas în braț. Pe cel de-al doilea, un băiat slăbuț, suferind de astm, l-a luat la pumni, i-a spart buza de jos și nasul. Juan a scăpat ușor, pentru că, după ce a primit un pumn în stomac, au intervenit mai mulți elevi. Văzându-se încolțit, Amadeo a fugit pe fereastră. Din fericire, a venit direct acasă, din câte știm. Când a sosit institutorul, Amadeo își făcuse pierdută deja urma.

— Vă mulțumesc foarte mult, șopti Rodolfo, plin de rușine. Cei doi copii se simt bine?

— Da, mulțumesc lui Dumnezeu. Doar puțin speriați. Nu la fel ca părinții lor, desigur.

— Îmi închipui. Amadeo le va scrie pentru a-și cere iertare.

— Dacă-mi permiteți o mică sugestie: cred că ar fi mai bine să le ceară scuze personal. Fiecăruia în parte. Ca să-i fie de învățătură.

Mângâindu-şi barba, Rodolfo se gândeşte la cât timp va pierde cu toată povestea asta.

— Vă promit că mă voi gândi la asta şi că Amadeo îşi va repara greşeala.

— Nu mă îndoiesc că aşa va fi, spune părintele.

— În privinţa pensionului, faceţi-mi onoarea de a accepta o donaţie drept recompensă pentru problemele iscate.

Rodolfo ia carnetul de cecuri de la Banco de Barcelona, scrie unul cu o sumă uriaşă şi i-l întinde iezuitului.

— Sunteţi foarte amabil. Oamenii au mereu alte necesităţi urgente. Noroc că Amadeo are în dumneavoastră un exemplu bun de urmat.

Don Rodolfo îl însoţeşte pe părintele Inesta până la uşă şi dă dispoziţie ca Julían să-l ducă cu maşina până la pension. Iezuitul acceptă. S-ar spune că e mai degrabă din lumea noastră, dar poate că e doar efectul donaţiei recent primite.

Întorcându-se în birou, lui Rodolfo nu-i vine să creadă câtă dezordine e pe masă. Încearcă să-şi scoată din minte vorbele iezuitului pentru a-şi putea vedea de treburi mai departe. Şi în nici un caz să nu trimită acum după Amadeo, pentru a-şi vărsa asupra lui tot năduful.

Din fericire pentru fiul său, are treburi urgente de rezolvat. Urmează să cumpere nişte terenuri. O investiţie importantă.

— Parcelele sunt chiar lângă catedrala în construcţie. Pe străzile Valencia, Mallorca şi Rosellon, exact unde mi-aţi spus că vă interesează, zice avocatul, care pare bolnav, cu mâinile tremurătoare.

Rodolfo Lax se uită la planul zonei şi nu-şi poate stăpâni un murmur de satisfacţie.

— Sunt scumpe, adaugă avocatul, în pragul pensionării sau al colapsului fizic.

— Dacă se continuă cu proiectul de a face un parc în jurul catedralei, atunci în câţiva ani parcelele astea vor fi de patru ori mai scumpe. Şi ştiţi prea bine că lui Gaudí nu prea-i suflă nimeni în ciorbă. Cumpără imediat!

— Am aflat că încearcă să-l aducă pe nunţiul papal ca să vadă cum decurg lucrările.

— Ce lucrări? Păi deocamdată nu sunt decât patru pietre, zice râzând Rodolfo. Dar din partea mea să vină, să vină. Binecuvântările Vaticanului urcă prețurile.

Lucrurile merg bine, dar astăzi Rodolfo nu se poate bucura de nimic. Nici măcar de corsetul soției sale. Purtarea urâtă a fiului său mai mare îl însoțește ca un roi de muște.

Inainte de prânz, când anticamera e în sfârșit goală, un vizitator neanunțat sosește, cerându-și scuze.

— Iertați-mă că dau buzna așa, pe nepusă masă, dar fiul meu a ținut cu tot dinadinsul să vin, zice Eduardo Conde, stând în picioare, în dreptul ferestrelor, purtând baston de argint și melon și zâmbind pe sub mustața îngrijită.

A venit să ia parte la procesul deschis în cazul Amadeo. Apariția lui e surprinzătoare. Dacă ar fi vorba de un proces real, el ar fi martorul apărării.

— Nu vreau să vă rețin, dimpotrivă, vreau doar să vă spun că vin din partea lui Octavio, cel care de duminică încoace e indignat de-a dreptul de ceea ce el consideră a fi o mare nedreptate comisă de colegi și o decizie pripită din partea părinților iezuiți. Trebuie să recunosc că niciodată nu aș fi crezut că fiul meu ține atât de mult ca adevărul să fie respectat și sunt bucuros că a sărit în apărarea prietenului său. Asta l-a facut să crească în ochii mei și cred că ar trebui să țineți cont de părerea lui. Conform spuselor sale, Amadeo nu a sărit la bătaie, ci s-a apărat, pur și simplu. Cu o noapte înaintea zilei de vizită, colegii săi și-au bătut joc de el, de munca și eforturile sale. Pe scurt, i-au luat ceea ce el se chinuise luni de zile să facă. Amadeo nu a zis nimic, tot după cum spune fiul meu, pentru că ar fi fost ridicol să se certe de față cu toți. Ba mai mult, nu putea demonstra nimic și era foarte probabil că toți ceilalți nu îl vor crede, lăsându-l într-o situație încă și mai ridicolă. Acesta este motivul pentru care a decis să-și facă singur dreptate și, în loc să denunțe pe cineva public, a ales să-și regleze conturile în particular. Cred că nebunia vârstei justifică foarte bine decizia lui.

Dar vorbele respectatului om de afaceri, pe care îl stimează foarte mult pentru că e un bărbat serios și cinstit, nu îi luminează ziua lui Rodolfo.

— Ați spus că i-au furat ceva. Ce anume?

— Fiul meu zice că Amadeo, de când e la pension, pictează zilnic. Și o face foarte bine, desigur. Uneori scrie. Pe ascuns, bineînțeles, pentru că iezuiții nu sunt de acord cu asemenea distracții, mai ales în afara sălilor de clasă. Se pare că fiul dumneavoastră își păstrează lucrările sub salteaua de pe pat. Dar, cum nu e prea multă intimitate în chiliile unde dorm, ceilalți au descoperit ascunzătoarea și i-au luat picturile.

— Cine?

— Octavio nu a vrut să-mi dea numele lor.

— Înțeleg. Știți cumva dacă celălalt fiu al meu a fost în cârdășie cu ei?

— Nu mi-a spus nimic despre asta.

— Ce s-a întâmplat cu desenele?

— Toate au fost premiate la concursul de la sfârșitul săptămânii trecute. Câștigătorii au primit premiile pe care le merita Amadeo, pentru că lucrările îi aparțineau.

Rodolfo încearcă să-și amintească desenele care împodobeau duminica trecută culoarele pensionului. Erau superbe. Dacă-și dăduse seama până și unul ca el, fără ochi format pentru arte...

— Și îți amintești de strălucitoarea lucrare poetică despre vocație pe care a citit-o Juan? întrebă Eduardo.

Sigur că și-o amintea. Se simțise mândru de fiul său, care fusese ales dintre toți elevii să citească o compoziție proprie în fața întregului colegiu iezuit. Erau obișnuiți cu astfel de lucrări strălucite scrise de Juan, dar de data aceea se întrecuse pe sine însuși. Își mai amintește și că Amadeo a rămas tăcut pe toată durata lecturii și că a tăcut mâlc atunci când maică-sa, cuprinsă de exaltare pentru ideile elevate din poem, i-a zis, cu mult drag în glas:

— Ar trebui să iei exemplu de la fratele tău, dragul meu, și să ne surprinzi cândva cu niște versuri la fel de frumoase. Știu că și tu ești capabil de așa ceva.

Rodolfo își deschide ochii.

— Octavio mi-a spus că acea lucrare pentru care l-am lăudat cu toții pe Juan e de fapt opera lui Amadeo. Chiar el l-a văzut când a scris-o, noapte de noapte, în singurătate, adaugă Eduardo Conde, și câteva riduri cenușii îi ies în evidență pe fruntea palidă.

Rodolfo blestemă în gând ziua în care asistase la serbarea duminicală a colegiului. Dacă ar fi după el, niciodată nu ar lua parte la acele cinstite exhibiții de mândrie familială amestecate cu falsă ospitalitate religioasă. De parcă nu ar fi fost de ajuns chinul de fiecare zi, cu cât încearcă mai mult să dezlege țele, cu atât îi este mai puțin limpede poziția fiecăruia, inclusiv a lui.

De la parada martorilor, lipsește unul foarte important: Juan. Dar, pentru mărturia lui, va trebui să vină vacanța de vară. Regulile pensionului sunt foarte stricte în privința ieșirii elevilor din incintă pe durata studiilor, iar în cazul acesta joacă în interesul lui Juan, dându-i un fel de imunitate. Rodolfo crede că e o chestiune prea complexă pentru a fi rezolvată prin telefon. Se gândește ca la următoarea serbare duminicală a colegiului să nu ia parte, dar să o trimită pe Maria del Roser ca ea să încerce să afle ce se întâmplase, deși simte că nu va putea rezolva nimic.

Când, în sfârșit, martorul se așază în scaunul de vizite – mult prea mare pentru el – a trecut deja mult timp de la cele întâmplate și aproape că nu-i mai pasă nimănui.

— Nu am făcut nimic, zice Juan.

— Tu ai scris poemul pe care l-ai citit la serbarea de duminică?

— Da, șoptește el cu jumătate de voce.

— Juan, uită-te în ochii mei. Ceea ce te întreb e important. Pe cuvântul tău de onoare? întreabă Rodolfo, scrutând cu privirea chipul fiului său, prea mic pentru a face față unui interogatoriu atât de oficial.

O nouă șoaptă:

— Da...

— Și juri că nu ai luat parte la nici o răutate îndreptată împotriva fratelui tău?

— Nu... Da... Eu nu... Care era întrebarea?

— Ai luat parte sau nu, la naiba?

— Nu.

Răspunsul e suspect prin însuși laconismul său.

După ce Rodolfo își dă seama că nu va putea scoate nimic relevant de la Juan și îi permite acestuia să părăsească biroul, Conchita reușește cu greu să-l liniștească pe copilul care tremură

minute în șir din pricina severității tatălui său din timpul întrevederii și a efectului propriilor minciuni. Conchita nu reușește să înțeleagă decât câteva cuvinte întretăiate care nu fac altceva decât să o nelămurească:

— Dacă îi trădez, o să mă bată. M-au avertizat.

Conchita îl strânge în brațe.

— De ce nu îi ceri iertare fratelui tău și nu rezolvați toată treaba între voi, ca între bărbați? îi sugerează doica.

Juan își ține ochii strâns închiși și se preface că nu a auzit.

Cât ține vacanța de vară, cei doi frați nu se privesc și se evită tot timpul. Juan se teme să se întâlnească singur cu Amadeo. Îi e frică de privirea lui de sticlă, de tăcerea plină de reproșuri. Zilele îi sunt pline de o pândă temătoare, pe care Conchita încearcă să o îndepărteze.

— Hai, Juan. Cere-ți iertare de la fratele tău. Nimeni nu va ști, în afară de noi.

Juan neagă dând din cap, gândindu-se la cum va reacționa tatăl său dacă va afla că l-a mințit.

— Eu nu am făcut nimic.

Conchita face tot ce poate în rolul ei de mediator, dar fără rezultat.

— Îți închipui cât de rău s-a simțit fratele tău când a trebuit să-și ceară iertare de la părinții colegilor? Tatăl tău l-a obligat să facă asta, cu fiecare în parte și la casa fiecăruia. Ți se pare corect?

— Nu trebuie să lovești pe nimeni, răspundea Juan, iar el i-a lovit.

Ca o ultimă soluție, Concha încearcă să discute cu stăpâna.

— Amândoi au greșit. Nu e normal să plătească doar unul toate oalele sparte.

Maria del Roser nu are ce să mai facă. Rodolfo s-a săturat de toată povestea asta și nici nu mai vrea să audă de ea. Încearcă să fie imparțială atunci când zice:

— Amadeo nu a reușit niciodată să se adapteze undeva. Nu suportă pe nimeni.

Înainte de începerea noului an școlar, ambii părinți se pun de acord să-i aducă lui Amadeo un profesor particular care să răs-

pundă de educația lui. Va trebui să-i predea zilnic și să-i facă un program de învățătură riguros.

Soluția e bine primită de toți. Juan se întoarce la pension în calitatea sa de erou al unei bătălii stranii. Amadeo se închide în el mai mult ca oricând. Între cei doi frați, vorbele nerostite deschid o prăpastie de netrecut. Maria del Roser se simte cu conștiința împăcată, iar Rodolfo își scoate din cap toată povestea. Caz închis.

In dimineața când Juan se întoarce la pensionul iezuiților, Amadeo îi ține calea în capul scărilor și îi șuieră:

— N-am să te iert niciodată. Nici peste o mie de ani.

*Barcelona, 12 februarie 1930*

*Stimată doamnă,*

*Mai întâi, țin să vă felicit pentru căsătoria dumneavoastră, despre care am aflat din ziare. Înțeleg că a fost una dintre cele mai splendide nunți făcute în ultimul timp în orașul nostru, cu atât mai mult cu cât a avut loc la catedrală. Imi dau seama că, ținând cont de frumusețea miresei, nici nu putea fi altfel.*

*Vă rog să-mi iertați îndrăzneala de a mă adresa dumneavoastră, Teresa. Mă tem că această scrisoare nu vă va aduce vești bune. Poate că mă veți urî mai puțin dacă vă voi mărturisi că sunt pe moarte și că aceasta este singura modalitate prin care sufletul meu se poate elibera de povara îngrozitoare pe care o poartă de ani de zile. Când veți citi scrisoarea, eu nu voi mai fi pe lumea aceasta. Gândul acesta îmi oferă o liniște de care nu am mai avut parte de multă vreme. Vă rog să mă iertați, cu umilință și – chiar dacă n-o să vă vină să credeți – cu drag.*

*Am să vă vorbesc ca unei surori, Teresa, pentru că simt că asta suntem. Până la urmă, am împărțit ceva mult mai intim decât două femei născute sub același acoperiș: iubirea pentru același bărbat. Nu vă impacientați. Știu foarte bine că între dumneavoastră și mine, atât în această privință, cât și în alte chestiuni, nu încape comparație. Pentru el, eu nu am fost nimic altceva decât un capriciu în plus într-o epocă a tinereții și nesăbuinței. L-am cunoscut pe când dumneavoastră încă erați o fetiță. De când l-am văzut ultima dată, au trecut deja nouă ani. Drumurile noastre nu s-au întretăiat niciodată. Nu reprezint nici o amenințare pentru dumneavoastră. Și pentru nimeni altcineva.*

*Când avea puțin peste douăzeci de ani, Amadeo era un patron strălucitor. Avea prestanța oamenilor indestructibili. Eu eram o gâsculiță de șaisprezece ani, frumoasă și ambițioasă, asupra căreia a căzut blestemul de a se vedea curtată în același timp de cei doi fii ai stăpânului. Dumneavoastră, care sunteți femeie, și poate că ați fost pusă într-o asemenea situație, știți ce pericole atrage un asemenea noroc. Am făcut greșeala de a mă crede mai presus de ceilalți. Brusc, viața de simplu muncitor într-o fabrică de confecții – viața dintotdeauna a părinților mei – mi s-a părut mult prea puțin. Juan îmi vorbea despre iubire, despre sentimente, despre viitor, dar Amadeo îmi vorbea despre succes, noroc și bogăție. M-am hotărât să nu renunț la ambițiile mele, să nu-mi irosesc anii tinereții văzând cum se îngroașă bobina de bumbac, să nu ascult de nimeni, să nu aleg calea convenționalismului.*

*Această necuviință a mea l-a atras pe Juan. El era cu totul altfel, modest, încântător. Nu se purta deloc ca un stăpân ce era, ci mai degrabă ca un muncitor, doar că era mai isteț și mai bine pregătit. Viața noastră chiar îl interesa, credea că revoluția muncitorească ar fi trebuit să aibă loc și că era obligația patronilor ca această schimbare să fie înțeleasă de către ei și chiar susținută, pentru a se pune odată capăt unei vieți de privațiuni și mizerie. Juan, care avea optsprezece ani, părea să-și petreacă tinerețea în fabrici, punea întrebări muncitorilor, atât celor mai vechi, cât și celor mai noi, și răspunsurile lor și le nota într-un caiet plin cu cifre, grafice și litere mărunte. Îi asculta pe toți, acorda timp și atenție fiecăruia.*

*A fost cu un pas înaintea vremurilor, un vizionar. Prima dată când l-am văzut dând târcoale prin fabrică, mi-a atras atenția felul în care mă privea. După câteva săptămâni, mi-a mărturisit că mă iubește la nebunie. M-am purtat destul de rece cu el, cu acea superioritate a celui care știe că e iubit necondiționat. Juan a fost primul bărbat care și-a mărturisit sentimentele față de mine. Primul care a fost nebun după mine. Și încă cum! M-a cucerit prin insistența lui, prin vorbele frumoase și prin purtarea sa de revoluționar învățat. Povestea noastră a fost inocentă și scurtă, tipică pentru doi tineri care habar nu au de nimic, nici măcar despre ei înșiși. Când mi-a spus că e fiul lui don Rodolfo Lax, i-am râs în față. Nu l-am crezut.*

*Era foarte deosebit de toți domnișorii de bani gata pe care îi cunoșteam. Și atunci a apărut Amadeo.*

*Niciodată nu am întâlnit un om mai deosebit decât Amadeo și nici mai orgolios că era așa. A venit o singură dată la fabrică, dar acea trecere a lui ne-a impresionat profund pe toți. Nu avea nimic din noblețea campestră a tatălui său și nici din inocența proletară a fratelui. El se considera stăpân și se purta ca atare. Nu încăpea nici o îndoială asupra a ceea ce credea despre muncitori. Era mult deasupra vieților noastre mizerabile.*

*Pe atunci, îmi petreceam zilele fredonând. Cântecele pe care le știam, majoritatea cam vulgare, se bucurau de o anume popularitate printre colegii de muncă. „E păcat să-ți irosești talentul în aceste barăci umede, când locul tău e pe scenă", îmi spuneau mulți dintre ei. Noaptea visam că aveam succes pe scena teatrelor, precum Pilar Alonso, La Fornarina, Raquel Meller sau atâtea altele, că umblam peste tot în lume cu o mulțime de bagaje și că eram aclamată peste tot, de mulți bărbați. Nu știu ce s-ar fi ales de mine dacă Amadeo nu ar fi apărut în calea mea. Poate că m-aș fi căsătorit cu Juan și am fi facut copii. Poate că aș fi deschis o mercerie sau un atelier de croitorie. Intotdeauna mi-a plăcut să cos. Am fi avut o viață decentă, fără surprize. Iar acum nu aș fi fost aici, și nu v-aș fi scris, la un pas de moarte.*

*Dar Amadeo avea alte planuri cu mine, fără ca eu să fi înțeles de ce. I se pusese pata pe acea muncitoare nesăbuită care cânta în fabrica lui cântece nerușinate? A vrut dintr-odată să se joace cu mine ca pisica plictisită cu șoarecele? Sau interesul său față de mine a fost dictat de sentimentele curate ale lui Juan? Din nefericire, nu voi ști niciodată.*

*Intr-o zi m-a trimis la împuternicitul său, un așa-numit domn Trescents, care avea un chip de rozătoare, adică părea de-a dreptul o cârtiță la scară umană. Folosindu-se de niște cuvinte complicate, Trescents m-a anunțat că un impresar ar vrea să dau o probă pentru un spectacol de teatru și că pentru această șansă ar trebui să-i mulțumesc stăpânului, căci el fusese cel care îi vorbise despre mine prietenului său influent.*

*După trei zile, într-o dimineață, am dat o probă la teatrul Dore. Mașina patronului m-a luat de la fabrică și m-a dus până la teatru.*

*Toată fabrica mi-a urat noroc. Părinții mei m-au îmbrățișat, cu ochii plini de lacrimi. „Te vei descurca foarte bine", mi-au zis ei.*

*Imi petrecusem noaptea facând gargară cu albuș de ou. Dimineața, mi-am exersat vocea așa cum știam că făceau toți marii interpreți. In mașina lui Lax m-am simțit mai neînsemnată și mai murdară decât oricând. Audiția a fost de fapt o scenă grotescă. In rândul din față se așezaseră Amadeo Lax și încă un domn corpolent, bătrân, al cărui nume nu mi-l mai amintesc. Mi-au cerut să le arăt picioarele. Am facut-o, cu o tulburare pe care visurile mele de mărire încercau să o ascundă.*

*— Acum arată-ne sânii, a zis bătrânul, văzându-mă atât de nepăsătoare.*

*Nu mi-a fost ușor să-mi deschei bluza și să le arăt ce-mi cereau. Mă convinseseră zicându-mi că la o artistă contează talentul, desigur, dar că e important, mai ales, să arate bine, iar ei nu își puteau da seama de cum arăt decât verificând cu propriii lor ochi și cât mai atent. Cred că așa s-au exprimat: cât mai atent. Niște vicioși profitori.*

*Le-am arătat sânii, desigur. Și nu m-am dezbrăcat de tot numai pentru că li se facuse milă de mine și m-au lăsat să-mi închei bluza.*

*— Nu vreți să vă cânt un cuplet? am întrebat eu, ca proasta.*

*— Dacă ții tu neapărat..., a zis bătrânul.*

*Am cântat* Batalionul modistelor, *cântecul cu care facusem furori în fabrică. De fiecare dată când îl cântam, muncitorii înnebuneau. E așa:*

„Toți tinereii fercheși, frate,
– nu e o glumă asta – zic
că e mai bine pe la spate,
dar prind curaj și-am să le strig
să meargă-n față – ca lumea
și va fi mult mai bine-așa".

*M-au angajat fară să mă lase să duc cântecul până la capăt.*

*— Vei debuta în această seară, mi-a zis bătrânul. Vei câștiga șapte pesetas pe zi. Ce zici?*

*Ce să fi zis? Aveam doar șaisprezece ani! La fabrică salariul meu era de zece pesetas pe săptămână. Ce fată de condiția mea nu ar fi acceptat pe loc?*

*După probă, Amadeo m-a invitat să mâncăm la Cafe Suizo. A zis că pentru a sărbători. Înainte de masă, m-a dus la o modistă din strada Consejo de Ciento, de unde am ieșit transformată într-o sofisticată păpușă de mătase naturală. Ne-am dus să mâncăm. Eu mă simțeam ca în vis.*

*— Va trebui să trăiești într-un loc mai apropiat de teatru, mi-a zis, în timp ce-mi umplea cupa de șampanie. Și, bineînțeles, să renunți la toți iubiții tăi anteriori. De acum vei aparține publicului.*

*— Iubiți? am întrebat eu, zâmbind, facându-l uitat pe loc pe Juan. Dar n-am avut nici unul!*

*Răspunsul meu i-a plăcut atât de mult, încât m-a sărutat. A fost un sărut violent ca un asalt.*

*— Ai nevoie de un nume de scenă, mi-a zis. Montserrat Espelleta nu e suficient de atractiv. Ne trebuie ceva mai universal. Te-ai gândit la vreunul?*

*Nu mă gândisem la nici un nume, dar el a făcut-o pentru mine.*

*— Gata, știu, zise brusc. Vei fi Olympia. Știi tabloul lui Manet?*

*Am dat din cap că nu.*

*— Ți se potrivește ca o mănușă. Iți place?*

*Mi se părea neobișnuit.*

*— Frumoasa Olympia... Da! Asta vei fi, de acum înainte. Creația mea!*

*Amadeo mi-a închiriat o cameră pe strada Cuatro Naciones. M-a lăsat acolo să mă odihnesc și a trecut după-amiază pentru a mă duce la teatru. În culise, m-a sărutat pe frunte și mi-a urat succes. M-a aplaudat din primul rând. Debutul meu a fost un succes și în curând întreg orașul știa de mine. După câteva săptămâni, mi-au mărit salariul. Amadeo mă însoțea întotdeauna. Avea propriul său loc la teatrul Dore și arareori lipsea de la spectacole. Apoi mă invita la cină. Părea sincer și manierele lui erau impecabile. Cum era de așteptat, i-am căzut la picioare. Nu a trebuit să-mi ceară nimic. Eu însămi i-am deschis ușa dormitorului. L-am adorat cum nu credeam că se poate adora.*

*Viața de artist nu era ușoară în acei ani. Barcelona era în fierbere, banii curgeau gârlă și peste tot se găseau bărbați în căutare de distracții. Cea mai mare parte a repertoriului meu era compusă din cântecele nerușinate, bune pentru ceea ce altădată se chema „teatru intim", dar care încă de pe atunci nu mai erau la modă. Am fost una dintre cele care au încercat să recupereze tradiția. Deși, în acei ani nebuni, dacă cântai cuplete deocheate riscai să fii luată de mulți spectatori drept cine nu erai. Era obligatoriu să ai un bărbat aproape, gata să te apere și să aibă grijă de tine. La cât de neexperimentată eram, fără Amadeo nu aș fi rezistat în acea junglă nici o lună.*

*La început, Amadeo și-a jucat rolul cu plăcere. Mi-a cumpărat un apartament minunat în Rambla de Catalunya și trecea pe la mine frecvent. Uneori nu se întorcea zile în șir acasă la el. Când eram împreună trăiam într-o efervescență continuă și un lux nemaipomenit. Mi-a făcut și portretul, acoperită numai cu un mantou de Manila, exact așa cum obișnuiam să apar pe scenă pentru a cânta* Coarnele lui don Paquito. *Și în tablou apare și el, așezat în primul rând al sălii, admirându-mă – admirându-și opera, de fapt –, redând fidel situația din acele zile. Am trăit așa vreme de un an, singurul an de fericire adevărată din toată viața mea. Douăsprezece luni: exact atât a durat până să se sature el de mine. Dacă aș fi avut ceva mai multă experiență, aș fi putut prevedea asta. Mai devreme ori mai târziu, bărbații se satură de jucăriile lor și le înlocuiesc. Sau mai rău: le împart.*

*Prima dată a fost vorba de un prieten al său, foarte timid, care m-a tratat întotdeauna cu mare considerație. Nu suportam să mă dăruiesc altora, dar nu mi-a folosit la nimic că am protestat, am plâns, l-am rugat să nu mă mai umilească în asemenea măsură. Dar lui îi plăcea să mă folosească în acel mod atât de meschin. La început, îmi trimitea cei mai intimi prieteni sau vechi colegi de școală. Mai apoi a deschis drumul altor compromisuri. M-am trezit cu bancheri, cu clienți de-ai lui, ba chiar mi l-a trimis și pe bătrânul impresar. A venit cu pretenții de proprietar. M-am purtat atât de urât cu el, încât în dimineața următoare mi-a reziliat contractul. Amadeo m-a certat îngrozitor pentru ceea ce făcusem, mi-a reamintit că nu aveam*

*dreptul să îi dezamăgesc pe nici unul dintre prietenii săi, m-a amenințat că mă părăsește. Apoi a făcut o mișcare inteligentă: a făcut ce-a făcut și m-a angajat la teatrul Arnau, unde câștigam douăzeci de pesetas pe zi. Niciodată nu mi-a cerut vreun bănuț din câștigul meu, dar am aflat că unii dintre amicii săi care ajungeau la mine îi plăteau o sumă înainte ca el să le dea cheile. Și era un preț exorbitant, bineînțeles. Să petreci o noapte cu Frumoasa Olympia însemna un capriciu costisitor, numai că, în acei ani de opulență, aproape orice imbecil și-l putea permite, spre nefericirea mea.*

*Abia împlinisem douăzeci de ani și aveam mai mulți bani decât puteam cheltui, numai că viața mea începuse deja să se ducă de râpă. Trăiam din exces în exces, frecventam cele mai bune restaurante, mă bucuram de o mare popularitate, trăiam într-unul dintre cele mai bune locuri din Barcelona, stârneam admirația celor mai interesanți bărbați. In spatele acestei vieți pline de splendoare exista, fără îndoială, o alta: cea a consumului exagerat de alcool și cocaină, cea a unei umilințe constante de care ajunsesem să nu-mi mai pese. Nu-mi amintesc când a venit Amadeo în patul meu pentru ultima dată. Știu că a vorbit despre neutralitatea Spaniei în război. Industriașii catalani se rugau ca războiul să nu se termine niciodată, asta e tot ce-mi amintesc. La acea întâlnire, am cunoscut un altfel de Amadeo. A fost grosolan, insuportabil. Mi-a facut rău imediat ce m-a atins. Mirosea puternic a alcool. Odată cu ultimul geamăt de plăcere, insultele obișnuite s-au amestecat cu lacrimile. Ținându-mă strâns, a plâns disperat, ca un copil, dar cu forța unui matur, în timp ce repeta mecanic:*

*— Iartă-mă, iartă-mă, iartă-mă...*

*Imi amintesc că m-am speriat când i-am văzut privirea. Nici astăzi nu știu ce am văzut în ochii lui, dar era ceva îngrozitor: o frământare imposibil de potolit.*

*Poate părea ciudat, dar în acea noapte i-am înțeles dezgustul, lipsa de interes pentru mine. Și ceva mult mai profund: slăbiciunea. A fost singura dată când am întrezărit adevărata față a celui care a fost protectorul meu și nenorocirea mea. Nu mai era bărbatul sigur pe sine pe care-l admirasem, ci o ființă slabă care-și făcuse din impostură un scut. Un bolnav de sine însuși.*

*După câteva luni, m-a vizitat împuternicitul său, Trescents, și pentru câteva clipe am crezut că era vorba de o vizită ca oricare alta. Totuși, stânjeneala sa m-a pus pe gânduri. Ca să-mi evite privirea se uita în jur fără astâmpăr. Vocea îi tremura. Abia atunci l-am recunoscut pe omul-cârtiță. Apăruse, ca și prima dată, cu ochii săi miopi și costumul cenușiu, pentru a anunța o schimbare radicală în viața mea. De data aceasta venea să mă dea afară din casă. Pe bietul om l-au trecut toate sudorile până când a reușit să-mi spună. Nu am opus nici un fel de rezistență, nu am comentat deloc. Mi-a spus că am la dispoziție o săptămână. Nu mi-a fost greu să obțin cincisprezece zile.*

*Am închiriat un apartament pe strada Ganduxer. Pentru un timp, mi-am permis luxul de a mă comporta ca și cum bărbații nu ar fi existat. Nu am reușit să renunț la alcool și la cocaină, dar consumam mult mai puțin din fiecare și de mult mai bună calitate. O vreme mi-a fost bine. Proastă nu eram, toți impresarii din teatrele barceloneze mă știau prea bine. Anii mei de bunăstare continuau și repertoriul meu încă trezea interes. Am ajuns să cred că puteam să mă descurc de una singură. Până într-o zi când, fără să prind de veste, totul s-a întors împotriva mea. Bănuiesc că asta meritam. Cine ajunge pe culme atât de repede, merită să cadă cu aceeași repeziciune.*

*Nu-mi dau seama ce s-a întâmplat. Apariția cinematografului, sfârșitul varieteurilor, schimbarea gustului, criza economică, modernitatea adusă de Expoziția Universală – cine să mai știe. Chestiunea e că teatrele au început să se închidă sau să se transforme în cinematografe. La început, am conviețuit în pas cu noua invenție, dar până la urmă ecranul a sfârșit prin a ne mătura pe toți. Numai cei care au știut să țină pasul cu vremurile au reușit să se salveze. Când spectacolele au început să scadă, a trebuit să mă vând din nou. De data aceasta fără speranță și fară triumf. Banii s-au dus repede. Intr-o zi nefastă am descoperit că între picioare eram plină de șancru. Luasem sifilis.*

*Au trecut câțiva ani de la acea zi, iar viața mea a ajuns acum o mizerie. De mult timp nu mai știu nimic despre părinții mei. Prefer să nu afle ce s-a întâmplat cu mine. Nu mai am nici un prieten: cei care au stat lângă mine orbiți de lux au dispărut odată cu el.*

*Bineînțeles că despre Amadeo nu mai știu nimic și nici nu am vrut să mai știu. Am intrat în rândul surorilor din ordinul Arrepentidas, iar dacă am ajuns până aici cu oarecare demnitate, lor trebuie să le mulțumesc. Scrisoarea pe care dumneavoastră o țineți în mâini i-am dictat-o din pat surorii Elisa, care, atunci când va veni clipa, o să v-o trimită.*

*Fără îndoială, m-am bucurat de o prezență luminoasă în acest sfârșit trist și despre ea vreau să vă vorbesc înainte de a tăcea pentru totdeauna. Sora Elisa m-a întrebat dacă există cineva cu care vreau să mă împac înainte de a ajunge în fața Domnului. Atunci am îndrăznit să pronunț, după atâția ani, numele lui Juan Lax. Și, când i-am pronunțat numele, am simțit că tot ce avusesem mai bun în viață îmi trecea acum prin fața ochilor. Mi-am amintit că Amadeo, în anii mei nebuni și plini de succes, îmi spusese că fratele său intrase la seminarul iezuiților. Apoi am aflat de ungerea lui ca preot, tot prin intermediul lui Amadeo și al felului său laconic de a-mi răspunde la întrebări.*

*— Părintele Juan, au pronunțat buzele mele, fară să știu din ce colț al memoriei ieșise numele său.*

*Încă de și mai departe a venit el, transformat într-un senin slujitor al Domnului, și s-a așezat la marginea patului. Mi-a strâns palmele, m-a sărutat pe frunte, mi-a adus o nesfârșită mângâiere. S-a rugat pentru mine și m-a ajutat și pe mine să mă rog. A zis că va reveni pentru a-mi da sfântul maslu. Chipul său liniștit e cea mai frumoasă amintire pe care o voi lua cu mine de pe acest pământ.*

*Inainte de a pleca, l-am rugat să mă ierte pentru răul pe care i-l făcusem. Mi-a zis că nu pe mine trebuia să mă ierte, pentru că vinovată nu fusesem eu, ci ingenuitatea și vârsta mea fragedă. L-am întrebat pe cine trebuia atunci să ierte. „Niciodată nu-l voi putea ierta pe cel care s-a jucat în asemenea hal cu viețile noastre mi-a răspuns, printr-un murmur aspru. Am dat să-l întreb despre cine vorbea, dar el s-a grăbit să adauge: „Ura aceasta mă va târî în infern, dar și acolo îl voi aștepta cât va fi necesar*

*Apoi s-a liniștit și privirea lui și-a redobândit seninătatea.*

*De când a ieșit din chilia mea, îmi aștept ceasul și meditez la cele petrecute. Nu mi se pare cinstit să duc cu mine în mormânt tot*

*ceea ce știu. Chiar dacă vorbele acestea vor abate asupra dumneavoastră multe adevăruri crude, mă mână dorința de a scoate ceva bun de pe urma nefericirii mele. Nu fiți, ca mine, victima propriei inocențe. Și să aveți încredere în cumnatul dumneavoastră Juan, dacă va fi cazul. Sunt sigură că vă va fi alături din toată inima, dacă va fi nevoie.*

*A dumneavoastră, cu drag,*
*Montserrat Espelleta*

***Autoportret*, 1963**
*Ulei pe pânză, 90 x 70 cm*
*MNAC. Colecția Amadeo Lax*

De-a lungul vieții sale, Amadeo Lax a pictat douăsprezece autoportrete, acesta fiind ultimul şi cel mai personal dintre toate. Atrag atenția diferențele mari de realizare a anumitor părți din tablou, începând cu schematismul din partea de jos – câteva tuşe negre, paralele – până la minuțiozitatea cu care este lucrată partea de sus a tabloului, în special capul pictorului. Contrastul dintre întuneric şi lumină – sunt luminate numai fața şi mâinile – este considerat o anticipare a autoportretului fotografic al lui Mapplethorp[1], pe care este posibil să-l fi inspirat. Totuşi, diferențele dintre cele două opere sunt mari. Autoportretul lui Lax arată o față şi nişte mâini crispate şi aproape monstruoase. Tabloul relevă modul în care opera lui Lax a devenit tot mai spontană pe măsura trecerii anilor, până când a ajuns la libertatea din ultimele tablouri, un bun exemplu fiind chiar acest tablou. Dacă ar fi continuat pe această linie, lucrările pictorului s-ar fi îndepărtat – chiar mult – de ceea ce făcuse anterior. Lax a realizat această neverosimilă viziune asupra lui însuşi – aproape o caricatură plină de cruzime – în vremurile când locuia singur şi retras în locuința sa din Barcelona. E limpede că nu a vrut să facă pe placul nici unui client şi nici să respecte vreo modă din viața artistică, din care se retrăsese complet. Se poate spune că realismul a cedat în fața unei sinceități uluitoare. Unii critici au spus despre tablou că reprezintă „cea mai nemiloasă privire pe care un creator a îndreptat-o vreodată către sine însuşi".

Din *Amadeo Lax la MNAC*
Editura Oreneta, Barcelona, 2004

1 Robert Mapplethorp (1946-1989), fotograf american, renumit pentru portretele sale foarte stilizate, în alb-negru. (N.tr.)

## XXIII

Conform obiceiului său, în frumoasa dimineață de mai când pe doamna Teresa Bruses o apucară durerile nașterii, domnul Lax nu era acasă.

Primul simptom, pe care ea, lipsită de experiență, nu l-a recunoscut, a fost o împunsătură ca de cuțit în rinichi. A vorbit cu Antonia, dar tânăra, care încă era virgină, nu a știut ce să facă. Nimeni nu a făcut nimic care să iasă din rutina zilnică până când vestea nu a ajuns la urechile doicii. Ei i-a fost suficient să vadă fața tinerei doamne pentru a-și da seama că lucrurile erau serioase și că trebuiau să acționeze cât mai repede. A fost anunțată moașa, s-au pregătit prosoape, lighene uriașe au fost umplute cu apă caldă, numai că apa se răcea foarte repede și trebuia încălzită din nou, s-a schimbat așternutul în vechiul dormitor – care îi aparținuse Mariei del Roser și unde Teresa ținuse morțiș să nască noul așternut a fost călcat cu multă atenție, de parcă nu urma să aibă loc o naștere, ci o recepție, și a fost adus coșulețul cu hainele pentru nou-născut, ca să fie la îndemână când va fi cazul.

Teresa se plimba pe hol, neliniștită și agitând pe toată lumea care o vedea. Zicea că nu poate sta așezată, că prefera să umble. Era desculță, căci picioarele i se umflaseră atât de mult, încât nu-i mai încăpeau nici în papucii de casă. Nu a ținut cont de sfatul Antoniei de a se așeza în fotoliu, lângă fereastră, nici de cel al Conchitei, înnebunită de scârțâitul podelelor din hol. Din când în când, Teresa se oprea, se sprijinea de perete cu o mână, iar cu cealaltă se ținea de burtă, închidea strâns ochii și ofta. În cele

două ore cât s-a preumblat de colo până colo, nici măcar o singură dată nu a întrebat de soțul ei.

Puțini erau cei care și-ar fi putut închipui că Teresa îi simțea lipsa, mai mult decât oricui, soacrei sale. În anii cât a avut norocul să trăiască sub același acoperiș, Maria del Roser Golorons a fost pentru ea ca o mamă. Era bună, inteligentă, onestă, răbdătoare și generoasă, iar convietuirea lor, chiar dacă scurtă, lăsase în viața Teresei urme de neșters. Multe dintre cuvintele spuse de soacra ei, despre problemele importante ale casei, dar și despre chestiuni transcendentale, o vor însoți toată viața. Mulțumită ei nu s-a simțit niciodată o străină în casa soțului său. Maria del Roser fusese răbdătoare cu neștiința ei și o instruise în toate, de la cum să se poarte cu servitorii, până la cum să folosească soba din salon. De asemenea, a sfătuit-o cum să reacționeze la comportamentul lui Amadeo, care la început îi frângea inima. Datorită ei a înțeles că soțul său era un bărbat taciturn, care din când în când avea nevoie să se izoleze în atelierul de la mansardă, iar alteori fugea de viața care îl strivea. Nu trebuia să i se pară ciudat, așa fusese el dintotdeauna. Maria del Roser îi explicase că Amadeo, la fel ca toți bărbații puternici, iubea în tăcere și arareori își dădea frâu liber emoțiilor. Va avea mare noroc dacă de-a lungul vieții va reuși să-i surprindă vreo slăbiciune a caracterului său aspru. Pentru Teresa a fost mană cerească să poată asculta astfel de cuvinte de la cea care îl cunoștea cel mai bine pe soțul ei.

Dar când rămânea singură cu el, frica o cuprindea din nou. Încă din luna de miere începuse să-și facă probleme că îl decepționase. Îl vedea atât de serios, de inexpresiv, cu gesturile măsurate și cuvintele alese, încât ajunsese să creadă că era incapabilă să trezească în el cea mai slabă scânteie de pasiune. În toate acele luni de călătorie prin ținuturi europene și asiatice, pline de emoții și de descoperiri, Teresa întârzia tot mai mult în camera de baie din hotelurile de lux, în speranța că soțul ei va adormi. Apoi se întindea lângă el, cu inima gata să-i sară din piept și se înfrupta din chipul lui ca din imaginea unui zeu. Uneori, el se întorcea spre ea în somn și-și lăsa palma pe coapsa, sau pe șoldul, ori pe pubisul tinerei sale soții. Teresa se cutremura, cu ochii larg deschiși contempla acea extremitate străină, își imagina că ar fi putut

face o mulțime de gesturi, dacă ar fi îndrăznit, dar niciodată nu reușea să facă vreunul. Tot ce putea face era să-l iubească la nebunie. Să-l iubească și să se simtă foarte vinovată pentru că-l obliga să se sacrifice pentru ea. E drept că aceste reproșuri și le făcea singură, niciodată ele nu veniseră din partea lui Amadeo. Pe toată durata călătoriei nu l-a văzut nici măcar o dată nervos. Dimpotrivă, a fost atent ca un pretendent sărac, i-a îndeplinit toate capriciile și i-a cumpărat o mulțime de cadouri. Când au ajuns la Roma, Teresa era de-a dreptul deznădăjduită. „Oare chiar nu mă place?" se întreba ea, continuând să-și facă reproșuri pentru că nu reușea să îndrăznească mai mult, pentru că se simțea incapabilă să acționeze și să ajungă la acea contopire intimă care încă nu avusese loc.

In prima dimineață la Roma, în timp ce Amadeo plănuia să o ducă să vadă Capela Sixtină, Teresa a simțit brusc nevoia de a-i pune o întrebare care o chinuia încă din seara trecută.

— E adevărat că o căsătorie lipsită de unire trupească poate fi anulată?

Amadeo, mușcând dintr-o bucată de pâine prăjită, își întoarse privirea, nepăsător.

— Cred că da, îi răspunse el.

Teresa se simți tulburată întreaga zi. Așadar, soțul ei ar putea-o repudia pentru că nu-și împlinise datoria de soție! Că nu o repudiase deja nu însemna altceva decât că era un om mult mai bun decât ea, își zicea Teresa. Și se vedea pe sine ca pe o proastă și o profitoare, ce se lasă purtată din oraș în oraș, satisfăcându-și toate capriciile fără să ofere nimic în schimb.

Amadeo a împietrit când, în aceeași zi, vrând să-i cumpere o frumoasă batistă de mătase naturală, minunata lui soție i-a zis:

— Nu vreau să-mi cumperi nimic. Nu merit!

In acea noapte, Teresa a făcut eforturi disperate. Imediat ce a intrat în camera de hotel, s-a așezat pe pat și a închis ochii. Amadeo a crezut că nu se simțea bine. A întrebat-o ce are.

— Ai avut suficientă răbdare cu mine și îți mulțumesc mult, dar acum a venit clipa să te bucuri de ce e al tău. Ia-mă!

Bineînțeles că Amadeo a izbucnit în râs. Atitudinea teatrală a Teresei amintea de sacrificiile martirilor. Ea s-a simțit foarte

ruşinată. Aşezându-se lângă ea, cu un ziar în mână şi cu halatul de mătase peste pijama, Amadeo i-a zis doar atât:

— Aşa nu. Nu vreau să fac dragoste cu o eroină tragică.

Apoi a sărutat-o pe frunte. Puţin mai târziu, Teresa a visat că a murit virgină. S-a speriat atât de tare, încât imediat ce s-a trezit şi-a spus că nu trebuia să se întâmple una ca asta.

Cât de mult îl iubise, şi încă înainte de a-l revedea! Amadeo fusese prezent în toate fanteziile ei de fetiţă care nu se grăbea să se maturizeze. Atitudinea lui de aristocrat, zâmbetul enigmatic şi tristeţea sa: pe toate Teresa le adora la el, aşa cum poţi adora numai ceea ce ştii că nu-ţi va aparţine niciodată. Când a intrat în adolescenţă, această vârstă absurdă şi periculoasă, când nu te simţi bine nicăieri şi nimeni nu se simte bine cu tine alături, iubirea ei a devenit mai tragică şi mai ridicolă. Teresa nici măcar nu îndrăznea să-şi imagineze ceea ce îşi dorea cu toată fiinţa. În visurile sale, pictorul ei căpăta frumuseţea unei sculpturi clasice. Unul dintre acele nuduri diavoleşti pe care călugăriţele nu o lăsau să le vadă, deşi ea ştia că era opera unuia dintre marii artişti clasici. Îşi imagina un Amadeo cu pielea marmoreană, cu trupul suplu, cu muşchii ieşind în evidenţă, arătându-şi fără pudoare ceea ce nici măcar în gând ea nu îndrăznea să numească. Simţea freamătul dorinţei cuprinzându-i pântecele, se ruşina şi începea să se roage ca în transă, strecurând promisiuni de îndreptare.

În realitate, nu s-a îndreptat niciodată. Iubirea ei nebună a căpătat aspecte tragice. La şaptesprezece ani plângea fără-ncetare, la orice oră, şi se simţea cea mai nefericită femeie. Scria nişte poeme foarte slabe, care îi oripilau pe fraţii săi. Suferea de o boală atât de evanescentă şi greu de învins, încât nu exista medic să o numească măcar, necum să o trateze (şi au consultat-o destul de mulţi). Până la urmă, după cum ştim, Tatín cea dezinvoltă a reuşit să pună capăt problemei. Iar privirea lui Amadeo Lax, în timp ce amândoi erau învăluiţi în aroma de orez cu lapte care plutea prin salonaş, a dat rezultate miraculoase. Restul nu a mai fost greu. Amadeo a acceptat invitaţia la majoratul ei. La petrecere, s-a scuzat de mai multe ori pentru faptul că o acapara pe sărbătorită, dar nu s-a dezlipit de ea nici un moment. Sub privirile concurenţilor supăraţi, căci vedeau în el un inamic invinci-

bil, Amadeo și Teresa au dansat pe fiecare melodie interpretată de orchestră și apoi au ieșit în grădină, să se bucure de aerul proaspăt și să-i scandalizeze pe cei prezenți. Teresa simțea că plutește de fericire. Amadeo se uita curios la acea fetișcană de o frumusețe incredibilă, pe care și-o imaginase, încă din primul moment, împodobită cu bijuterii, elegantă și ținându-se de brațul său, strălucind la recepții, banchete și serate. Niciodată nu i se mai întâmplase așa ceva cu nici una dintre femeile pe care le cunoscuse.

Cu prima ocazie, Maria del Roser Golorons a prevenit-o cu privire la ceea ce ea numea „capriciile masculine" ale fiului ei. I-a zis că o femeie nu trebuie să lase de la ea alături de un bărbat cu pretenții. E absurd să-i ceri cuiva să fie umbra ta, să urmeze fiecare pas al tău, de parcă ar fi fost stupid sau incapabil de a-și urma calea. Trebuia să aibă propriile idei, propriile idealuri, ba chiar prieteni proprii, fără ca toate acestea să o împiedice să fie o încântătoare însoțitoare în societate. Datorită acelor cuvinte, Teresa a început să capete încredere în ea și în capacitățile sale, a îndrăznit să o însoțească pe Maria del Roser la reuniunile spiritiste, a început să studieze, a cunoscut oameni foarte diferiți, și din felul de a fi al soacrei sale a învățat multe lucruri. Cum era de așteptat, Amadeo nu vedea cu ochi buni astfel de distracții și considera că toate acele false științe nu erau altceva decât neghiobii și o mare pierdere de vreme, și totuși a fost de acord ca soția lui să se intereseze și ea de ceea ce o ținea ocupată de atâta timp pe mama lui, ca și cum faptul că tânăra doamnă își petrecea ore întregi scriind discursuri și invocând spirite nu ar fi fost altceva decât încă o tradiție de-a casei.

Dar dintre toate învățăturile prin care Maria del Roser încerca să o pregătească pe Teresa pentru viață, cele mai utile au fost chiar cele mai lipsite de originalitate. Pentru a nu ajunge total neștiutoare la durerile nașterii, soacra i-a vorbit despre această problemă o după-amiază întreagă. S-au așezat în salonaș, în fața ceștilor de ceai și a unei farfurii cu biscuiți, iar soacra i-a zis:

— Vreau să știi că niciodată, în nici un caz, copiii nu se nasc prin buric.

Teresa a făcut ochii mari. Maria del Roser a continuat, pe un ton profesoral:

— Copiii vin pe lume printre picioare, printr-un canal foarte strâmt numit canalul de naștere.

În acea epocă, era cu totul neobișnuit ca doamnele serioase să vorbească deschis despre asemenea lucruri rușinoase. Din rațiuni absolut de neînțeles, care aveau de-a face cu ignoranța și cu un absurd sentiment de pudoare, femeile ce nășteau pentru prima dată aveau parte nu numai de durerile nașterii, dar și de o spaimă cumplită, atunci când vedeau că trupul lor se desfăcea pe unde se așteptau mai puțin pentru a lăsa fătul să iasă în lume. Maria del Rosero nu uitase spaima simțită atunci când îl născuse pe Amadeo. După săptămâni în șir în care-și examinase buricul, convinsă că dintr-un moment într-altul avea să se deschidă precum o floare, a crezut că moare atunci când, cuprinsă de dureri îngrozitoare, și-a văzut copilul ieșind prin altă parte, plin de sânge, și a crezut că se petrecuse o nenorocire care urma să o ducă în mormânt.

După ce s-a întremat, ținându-și copilul în brațe, i-a cerut explicații mamei sale, dar tot ce a obținut de la ea a fost un răspuns indiferent:

— Nu am considerat că e obligatoriu să știi. O chestiune atât de neplăcută! Și, până la urmă, toate femeile știu să nască.

Maria del Roser a rămas perplexă în fața unui asemenea răspuns, și a promis că, dacă vreodată va avea o fiică, nu o va lăsa să trăiască acele momente complet neștiutoare; și cum destinul i-a luat-o pe Violeta înainte ca promisiunea făcută sieși să poată fi pusă în aplicare, a făcut totul pentru a o instrui pe Teresa în privința a ceea ce ea considera obligatoriu de știut.

Așa se face că atunci când, după opt luni de căsătorie, Teresa a coborât la micul dejun palidă și cu cearcăne, zicând că se simte rău, Maria del Roser a început să-i spună ceea ce i-ar fi plăcut și ei să i se fi spus când a fost cazul și i-a adus la cunoștință acele detalii atât de importante despre buric și zona dintre picioare. După cum prevăzuse, prima lecție a umplut-o de neliniște pe eleva nepricepută.

— Și doare? a întrebat, făcându-se și mai palidă.

— Da, copila mea, doare tare. Vei avea impresia că nu poți suporta o asemenea durere. Dar mai apoi trece la fel de repede cum a venit și recompensa merită din plin tot chinul.

Teresa nu părea prea convinsă. Nu simțise niciodată instinctul matern. Nu se omora după copii și nu-și putea imagina cum e să ai unul. Se încuraja gândindu-se că va fi copilul lui Amadeo. Gândul acesta o ajuta să dea un înțeles spuselor soacrei sale: va suferi aducându-l pe lume, dar chinul va merita.

În curând s-a dovedit că Teresa avea probleme fizice. A suferit cinci pierderi de sarcină, toate în primele săptămâni, dar fără alte consecințe decât o tristețe care timp de câteva zile îi învăluia privirea. Era o tristețe imprecisă, a unei posibilități pe care nu și-o dorise niciodată, dar care brusc făcea parte din ea. A fost consultată de medici celebri, dar fără nici un rezultat. Și au urmat și alte sarcini pierdute. Când s-a întâmplat a cincea pierdere, Maria del Roser nu mai era acea persoana lucidă în care își pusese toată încrederea. Ceva din mintea ei începuse să se încețoșeze, și ceața înainta vertiginos. Când a rămas însărcinată pentru a șasea oară, își pierduse deja speranța de a-i mai da soțului ei un copil. Dar de data aceasta sarcina a decurs normal. Totul a fost bine, mai puțin un singur aspect: Maria del Roser nu avea să-și cunoască primul nepot. Și nici nu avea să fie lângă ea pentru a o ajuta să-l aducă pe lume.

Dar să ne întoarcem în acea dimineață minunată când au început durerile nașterii. Teresa deschide ochii și vede, stupefiată, o femeie vânjoasă, scundă, cu picioare scurte, cu fața rotundă și cu obrajii căzuți. Vorbește ciuntit și umblă cu pași mici și repezi, ca un soldat de jucărie.

— Bună ziua. Nu vă întreb dacă dumneavoastră sunteți gravida, pentru că se vede, zice cu o voce subțire, accentuând atât de puternic ultimele silabe, încât sau vine din regiunea Aragon, sau locuiește cu un surd. Eu sunt moașa, Elisa, și din momentul acesta va trebui să faceți tot ce vă spun și să începeți prin a vă dezbrăca de tot, a vă pune o cămașă de noapte și a vă așeza pe pat, cu picioarele desfăcute. Aici veți naște? Dați-mi voie.

Moașa intră în cameră și Teresa o urmează, ascultătoare ca un animăluț de casă. Ore în șir, toată lumea din casă nu face altceva decât să care găleți cu apă, să adune hainele murdare, să deschidă ori să închidă ferestrele, în funcție de cerințele moașei pirpirii, cu glas marțial, care a pus stăpânire pe casă.

Dintre toate ordinele primite, Teresa nu respectă unul singur.

— Dați-vă jos asta, zice moașa arătând spre lănțișorul cu medalion de la gâtul gravidei.

L-a observat când Teresa l-a căutat instinctiv pe sub cămașă și acum îl strânge în pumn, în ritmul contracțiilor, tot mai frecvente și mai lungi, cu momente de odihnă tot mai scurte. Trupul ei se cabrează, de parcă ar vrea să se apere de durerea adâncă împotriva căreia nu se poate face nimic. Într-un scurt moment de relaxare, Teresa a apucat inelul prins de lănțișorul pe care îl poartă la gât din noaptea de 24 decembrie 1932, adică exact de acum cinci luni.

Uneori, viața ne surprinde prin coincidențe minunate. Una dintre ele e chiar aceasta, a lănțișorului cu inelul pe care e gravat un nume, despre care a auzit multe – Francisco Canals de Ambros. Chiar aici, în acest pat, soacra ei a făcut-o să-i promită că nu-și va mai scoate niciodată lănțișorul de la gât. Și tot aici, cuprinsă de suferință, Teresa se agață de lănțișor și de vorbele dragi care au însoțit-o de atunci. Acesta este patul în care a murit Maria del Roser, același pat unde se va naște și primul ei nepot, un copil care poate că astfel va căpăta ceva din acea moștenire invizibilă, ce nu are de a face numai cu sângele. Teresa își dorește să fi rămas acolo ceva din dragostea pentru fiul său, care acum nu se mai află acolo pentru a-l legăna.

Nu poate țipa. Nu a făcut-o nici în cele mai urâte clipe din viața ei. A primit o educație fundamentată pe discreție și reținere, nu ar putea țipa chiar dacă ar vrea și oricât i-ar cere-o moașa.

— Țipă, îi zice moașa. O să te simți mai bine.

Teresa scoate un sunet gutural. Un muget prelung. Strânge cearșaful, își arcuiește trupul, transpiră, încearcă să-și păstreze ritmul respirației, deși uneori simte că nu are suficient aer. Știe că sora ei, Tatín, e plecată într-o călătorie, nu are nici un rost să o deranjeze. Își va cunoaște nepotul sau nepoata când se va întoarce. Ar vrea să fie înconjurată de fețe cunoscute, deși nu știe prea bine ce soi de consolare i-ar putea aduce. Nu-i duce dorul lui Amadeo. Chiar dacă ar fi fost acasă, nu l-ar fi lăsat să se apropie. Îi vine să moară de rușine numai la gândul că ar fi putut-o

vedea așa, chircită de durere și cu picioarele desfăcute în fața unei doamne care o cercetează în așteptarea unui semn.

Pe hol sunt Antonia, Concha și Vicenta. Mai e și Laia, care observă totul cu ochii plini de spaimă și cu o expresie de dezgust pe față. Când Elisa își dă seama că în hol s-au adunat prea mulți gură-cască – mereu se întâmplă așa –, ia hotărârea de a-i împrăștia. Brusc, începe să țipe la ei, apoi închide ușa, nu înainte de a spune că îi va anunța când copilul se va fi născut.

Cum ne bucurăm de o libertate deplină, putem alege un loc ascuns de ochii iscoditori. O naștere nu mai e de mult un spectacol care să mai facă plăcere cuiva sau să surprindă pe cineva, așa că mai bine alegem exact opusul. De aici, unde servitorii își rod unghiile și se întreabă când va reveni stăpânul acasă și dacă există vreo modalitate de a-l anunța că primul lui copil e pe cale de a se naște, să mergem mai bine până la capătul holului, la camerele care dau în *patio* și aparțin Teresei încă din prima zi în care a devenit noua stăpână a casei.

Dincolo de ușa dublă, vopsită cu un alb impecabil, cu mâner aurit, s-au retras cei doi proaspăt căsătoriți în acea noapte de 4 noiembrie 1928, când toți servitorii au bârfit pe seama căsătoriei care tocmai se consuma. Noi, cei lipsiți de viață, înțelegem prea bine curiozitatea și acest amestec în intimitatea altora, pentru că și noi le resimțim și ne hrănim din ele, plutind prin aer, lucind ca firele de praf în lumină, intrând în toate cotloanele și descifrând toate secretele. De pildă, cele din noaptea nunții când, exact în spatele acestei uși – și asta e surpriza –, nu s-a întâmplat nimic.

E ca și cum am trăi din nou acea noapte. Vedem cum Amadeo își dă jos jacheta. Pare obosit. Nu e de mirare, după ziua nunții. După ce pătrunde în cameră, Teresa se uită mai întâi în jur, atentă și arătându-și mulțumirea. Patul e pregătit. Încălzitoarele de așternut au fost îndepărtate și pe fiecare pernă e câte un trandafir alb. Pe măsuța din colț, chiar lângă jaluzelele prin care se ghicește întunericul din *patio*, a fost așezată o tavă cu o gustare frugală, pentru cazul în care, la un anumit moment al nopții, cei doi soți vor simți nevoia să-și recapete puterile. Conchita, ajutată de restul personalului, a pregătit totul cu mult devotament.

Teresa se uită la soțul ei fără să scoată o vorbă. Are palmele înghețate și un fior de panică îi străbate tot trupul. Vede că el își dă jos jacheta și începe să-și descheie nasturii de la cămașă. Fuge și se închide în baie. Pe umeraș, lângă ușă, o așteaptă hainele de noapte, exact cele cerute de ea. Un compleu delicat, alb, de mătase. Halatul are mânecile din dantelă, împodobite cu pietre și un decolteu care i se păruse mic în atelierul modistei, dar care acum îi pare exagerat. Cămașa de noapte îi vine de parcă ar fi o a doua piele, lasă să se întrevadă sânii printr-un decolteu ascuțit, mărginit de o dantelă fină. Intr-un avânt de sofisticare inutilă, modista a adăugat ambelor veșminte câte o trenă, de parcă urmau să fie folosite la o petrecere.

Teresa se dezbracă încet. Ezită înainte de a-și da jos lenjeria intimă, dar își dă seama că nu poate îmbrăca peste ea cămașa de noapte, care a fost gândită să fie purtată fără nimic pe dedesubt, chiar dacă acum ideea aceasta o tulbură. Și se simte și mai tulburată când o îmbracă și se privește în oglindă. Niciodată nu s-a mai văzut atât de dezbrăcată! Sânii ei se întrevăd în întregime. Speriată, caută halatul. Încheie, de sus până jos, toți cei șaptezeci și șase de nasturi micuți, făcuți de modistă din satin, ceea ce îi ia ceva timp, mai ales ca să-i alinieze pe fiecare în dreptul cheotorii corespunzătoare. Apoi se spală pe față, pe mâini, pe picioare, se piaptănă, urinează, se mai piaptănă o dată și se dă cu parfum. Înainte de a ieși, trage cu urechea. Nu aude nimic. Să fi adormit Amadeo? Ar fi un noroc nesperat! Ciulește iarăși urechile. Doar liniștea răspunde spaimei ei. Trage zăvorul. Deschide ușa încet și iese.

Amadeo nu a adormit. O așteaptă în pat, fumează uitându-se absent la ferestre. Teresa își dă seama că e complet dezbrăcat și această descoperire o sperie atât de tare, încât fuge și se închide din nou în baie, stârnind râsul soțului ei. Complet năucită, iese imediat, murmurând o explicație:

— Mereu uit câte ceva.

Se întinde pe pat fără să-și dea jos halatul, încercând să-și acopere cu palmele decolteul care i se pare prea evident. E țeapănă ca o mumie. Fiecare îl urmărește pe celălalt cu coada ochiului. În cameră crește tensiunea. Teresa strânge din buze, fixează cu

ochii măriți lampa din tavan, pântecele îi urcă și-i coboară într-o mișcare sincopată, își lipește picioarele unul de celălalt atât de strâns, încât genunchii îi tremură. Când Amadeo stinge țigara în scrumiera de pe noptieră, Teresa închide ochii și-și ține respirația. Se simte ca un condamnat înainte de a fi executat. El se întoarce spre ea, stă așezat pe o parte și admiră spectacolul. Ar putea merge până la capăt, dacă ar vrea. Are tot dreptul. Ar putea să-i descheie toți nasturii sau să-i smulgă pentru a ajunge la ceea ce îi aparține de drept. Iar ea nici măcar nu ar opune mai multă rezistență decât aceasta dată de frica viscerală care o stăpânește, pentru că știe că el nu face nimic din ce nu se face. „În alte timpuri", își zice el, „nu ar fi stat pe gânduri". S-ar fi năpustit asupra acelui trup tânăr și tremurător pentru a-și lua trofeul, așa cum fac și vor face atâția nou căsătoriți. Dar Amadeo are aproape patruzeci de ani și, deși dorința și vigoarea nu s-au atenuat, nu mai simte nerăbdarea și graba de altă dată. Pentru prima dată în viață, alege să aștepte. Poate pentru că e prima dată în viață când nu e vorba despre o plăcere ocazională, ci de a cuceri o însoțitoare fidelă pentru tot restul zilelor. Acesta este motivul pentru care se hotărăște să o trateze pe Teresa cu un respect pe care nu l-a mai arătat vreunei femei.

Tânăra soție deschide ochii și îl găsește pe adoratul ei Amadeo zâmbindu-i. Expresia chipului ei trece de la spaimă la tristețe.

— Imi pare foarte rău, murmură ea. Te-am dezamăgit, nu-i așa? Să nu crezi că nu te iubesc. Te iubesc din tot sufletul. Doar că nu știu... Nu știu cum...

— Intoarce-te, ia-mă în brațe, șoptește el.

Teresa se așază mai bine în pat. Trenele veșmintelor îi incomodează mișcările, i se înfășoară pe după picioare, transformând-o într-o sirenă. Se întinde pe o parte, cu o mână sub cap. Amadeo stinge o parte dintre lumini, urmărește sinuozitățile trupului ei, se amuză de întreaga situație. Teresa are un trup de vis, pe care abia așteaptă să-l cunoască. Dar asta nu se va întâmpla astăzi. Simte cum dorința crește în el, dar se abține. Teresa începe să plângă.

— Iartă-mă, zice ea, iartă-mă, te rog. Mi-e foarte frică.

Amadeo, încercând să o liniștească, o sărută pe frunte, făcând-o să tresară din tot trupul.

— Îți iert totul, îi spune el, admirându-i strălucirea din ochi. Ceea ce nu ți-aș putea ierta ar fi infidelitatea. Să nu uiți asta. Și acum odihnește-te. Mâine va fi o nouă zi.

Cuvintele lui coboară liniștea asupra Teresei. Închide ochii și o cuprinde oboseala unei zile pline de tensiune.

Amadeo iese o clipă din dormitor, intră în birou, vorbește la telefon, se întoarce. Verifică dacă Teresa încă doarme, o învelește, se îmbracă, dar cu haine mai puțin oficiale decât cele care l-au chinuit toată ziua, și iese, gata să găsească un remediu pentru suferința lui.

Dar să ne întoarcem la efecte mai bune decât cele la care tocmai ne-am referit.

Partea cea mai grea a trecut deja când stăpânul se întoarce acasă la volanul Rolls-Royce-ului. Conchita îl întâmpină ca să îi dea vestea că tocmai a devenit tată, dar Amadeo nu pare mișcat. Urcă scara la fel de drept ca întotdeauna, cu acea atitudine impresionantă pentru servitori, și, când ajunge sus, e surprins de numărul de curioși care stau la ușa dormitorului pe care îl folosea mama lui.

— E băiat. Totul a decurs bine, zice Conchita.

Dacă ar întreba-o pe Teresa, poate că în aceste clipe ar fi de altă părere. Se simte ca și cum nou-născutul i-ar fi luat toate forțele. Se simte atât de slăbită, încât are impresia că, dacă ar încerca să se ridice, picioarele nu ar ajuta-o. Elisa i-a răcorit fața cu un prosop umed și acum încearcă să aranjeze puțin așternutul. I-a spus că trebuie să-și țină ochii închiși și să doarmă.

Totuși, nu cu mult timp înainte, i-a arătat copilul, un mormoloc cu carne moale, ușor vineție și ea a rămas perplexă, cu ochii în lacrimi. Cum s-a putut dezvolta în interiorul ei ceva atât de perfect? Imediat își dă seama că vorbele Mariei del Roser erau și de data aceasta, ca de atâtea ori, adevărate: rezultatul e mult deasupra suferinței de astăzi. O întreabă pe moașă când își va putea ține fiul în brațe, iar femeia îi răspunde categoric:

— După ce o să mai prinzi puteri, draga mea.

Teresa închide ochii și o moleșeală dulce o cuprinde. O doare tot trupul, dar durerea de acum nu se compară cu cea care s-a

dus. Odihna îi va face bine. Ca prin vis, își dă seama că Elisa a așezat lângă patul ei un leagăn plin de funde și dantele. Nu știe dacă băiețelul e în leagăn, își amintește că a văzut-o pe moașă ducându-l pe brațe afară, poate pentru a-l arăta servitorilor curioși. Nu știe cât timp a dormit, dar când deschide ochii din nou, îl vede pe Amadeo, impecabil ca de obicei, uitându-se la leagăn. Scrutează mult timp interiorul leagănului, așa cum un entomolog ar observa o insectă rară, încă neclasificată. Chiar dacă nu zâmbește, i se pare totuși că pe fața lui se poate citi multă satisfacție.

În leagănul său, Amadeo doarme și el, obosit de venirea pe lume, departe de tot ceea ce noi, ființe fără timp, știm deja despre el.

De la: Violeta Lax
Data: 11 aprilie 2010
Către: Valerie Rahal
Subiect: Mai eşti acolo?

Dragă mamă, sunt o necioplită. Cred că mărturisirea mea despre dragostea din tinerețe a fost prea dură pentru tine. Recunosc că m-am distrat imaginându-mi ce față ai făcut! Dar acum, când văd că taci atât, mă tem să nu fi suferit un atac! Dacă am sărit calul, să ştii că îmi pare rău cu adevărat. Şi să ştii că nu-ți voi mai pomeni vreodată despre toată treaba, doar dacă nu cumva mi-o vei cere chiar tu.

Încă nu ți-am vorbit despre vizita italiencelor. Cum nu aveau un program prea încărcat din partea instituțiilor, am găsit timp să ne plimbăm şi să ne cunoaştem mai bine. Ştii că în această perioadă a anului Barcelona este o minunăție şi am mai avut şi noroc ca vremea bună să însoțească pofta lor de a cunoaşte oraşul. M-a surprins cât de firesc s-a purtat Fiorella Otrante pe timpul conferinței de presă, de parcă toată viața ar fi dat interviuri. I-a cucerit imediat cu naturaleța ei uşor rurală şi cu emoția pe care o strecoară în cuvinte de fiecare dată când vorbeşte despre mama ei. Îi străluceau ochii atunci când a zis că pentru ea era un prilej de mândrie să îndeplinească ultimele dorințe ale defunctei, adică dorința ei niciodată exprimată, dar visată mereu. Îți imaginezi reacția jurnaliştilor la o frază atât de misterioasă. Au întrebat-o la ce dorință făcea referire, dar ea s-a rezumat la a le spune că nu putea zice mai multe, pentru că mama ei nu a vrut niciodată să vorbească despre anii dinaintea sosirii la lacul Como, după care s-a scuzat cu un zâmbet dulce.

Au fost zile foarte palpitante. Silvana şi cu mine cred că am pus bazele a ceea ce ar putea deveni o frumoasă prietenie. I-am dezvăluit multe lucruri despre Amadeo Lax, despre casă, despre viitorul muzeu (care se va face datorită testamentului bunicii ei). Am ezitat până să le vorbesc despre apariția corpului Teresei şi despre cercetările din ultimele săptămâni care au schimbat complet trecutul familiei noastre. Nu m-am repezit să găsesc vinovați. Cred că am folosit cuvântul „prezumtiv", ca la ştiri, când am vorbit despre posibilul rol jucat de bunicul

în toată povestea. Le-am zis că niciodată nu va fi descoperit adevărul în întregime, că va rămâne îngropat în vechea magazie de unelte şi că, spre deosebire de trupul bunicii, nu era uşor de dezgropat.

Fiorella, după ce a tăcut destul de mult, a întrebat:

— În ce an se presupune că a avut loc acea crimă oribilă?

— Între 1935 şi 1940, zice poliţia, am răspuns eu. Personal, cred că în 1936.

Apoi am continuat să ne plimbăm la fel de firesc ca înainte, sau cel puţin aşa mi s-a părut mie. Nu mi-am dat seama că Fiorella nu mai spunea nimic. M-am hotărât să le duc la masă la Cal Pinxo, în Barceloneta. Era un soare splendid şi ne-au dat o masă pe terasă, cu vedere la mare. Am cerut şampanie rece şi orez cu fructe de mare. Am toastat pentru viitorul muzeu Amadeo Lax. Le-am spus că mi-au propus să-l conduc. Am toastat din nou. Fiorella a băut câteva pahare înainte ca mâncarea să ne fie adusă. Din scânteierea tristă a ochilor săi mi-am dat seama că e una dintre acele persoane care devin melancolice atunci când beau. Surâdea fără să spună nimic, fixa marea cu o tristeţe ciudată. Brusc s-a întors spre fiica ei şi a zis:

— Nu e adevărat că nu ştiu nimic despre viaţa dusă de bunica ta în Barcelona. Mi-a vorbit o singură dată despre asta, numai o dată. Era beată, aşa cum sunt şi eu acum. Mi-a cerut să nu spun niciodată nimănui. Credeam că înţeleg de ce îmi cerea aşa ceva, dar, de fapt, de-abia astăzi am înţeles.

Silvana s-a uitat mirată la maică-sa. M-am simţit stingherită şi am zis că trebuie să mă duc la baie. Fiorella m-a prins de mână.

— Nu pleca, Violeta. Asta te priveşte şi pe tine.

A mai băut un pahar. Apoi s-a uitat la mine şi mi-a zis:

— Mama mea a părăsit Barcelona în 19 iulie 1936, la câteva ore după ce a izbucnit Războiul Civil şi s-a îmbarcat cu acte false pe un vas german. Avea şaisprezece ani şi era moartă de frică. Din cauza focurilor de armă şi a exploziilor care se auzeau de peste tot şi pentru încă ceva ce văzuse sau făcuse în ultimele ore. Ceva îngrozitor, mi-a zis ea, dar nu mi-a spus ce. Mi-a vorbit despre cât de mult a durat până când oraşul nu s-a mai văzut deloc, de tristeţea pe care a simţit-o în momentele când s-a gândit la părinţii ei, de groaza că fugise cu un bărbat care – o simţea – nu avea să o trateze cum se cuvine.

— A zis bunica aşa ceva? a întrebat Silvana. De unde ştia?

Fiorella Otranto a ridicat din umeri.

— Pentru că ea nu era altceva decât o servitoare în casă. O servitoare tânără şi frumoasă, care îi căzuse cu tronc stăpânului şi pe care acesta a transformat-o într-o parteneră de călătorie într-unul dintre momentele cele mai grele din viaţa lui.

Silvana a făcut ochii mari.

— Servitoarea?

Trebuie să recunosc că şi eu eram la fel de surprinsă.

— Bunica ta a ştiut întotdeauna că el o va părăsi. Credeau că războiul va dura puţin, că în câteva săptămâni totul va reveni la normal. Dar nu a fost aşa, şi după Războiul Civil din Spania a început războiul mondial şi lucrurile s-au complicat tot mai tare. Bunicul tău a trebuit să rămână mai mult decât prevăzuse. În Nesso s-a simţit mereu ca în trecere. Nu cred că avusese vreodată de gând să rămână cu ea.

— Dar ceea ce spui e cumplit, a zis Silvana. Înseamnă că nu s-au iubit niciodată?

— Bunica ta a fost convinsă că el nu a iubit-o niciodată. A fost un simplu remediu pentru singurătate. O soluţie temporară. Iar ea...

Fiorella a făcut o pauză şi a luat o înghiţitură zdravănă de şampanie.

— Adevărul este că nu ştiu. Nu mi s-a părut că suferă pentru că o părăsise, nici nu am auzit-o să vorbească despre el cu tristeţe, deşi poate că nu făcea altceva decât să pozeze. Tot ceea ce a făcut pentru el a fost să menţină în bune condiţii atelierul de lângă lac. A investit în viitor.

Începeam să cred că mărturisirile Fiorellei aruncau deja puţină lumină asupra misterului tablourilor.

— Aşa s-ar putea explica, m-am aventurat eu, interesul ei faţă de tablouri, ele sunt însăşi esenţa fiinţei sale, a locului căruia i-a aparţinut. Iar dacă muzeul se va face în vechea casă, atunci va fi chiar mai mult decât a putut ea să prevadă.

Fiorella a dat să-mi răspundă, dar Silvana, vizibil tulburată, s-a grăbit să întrebe:

— Şi de ce bunica nu s-a mai întors niciodată în Barcelona?

— După ce ea a plecat, părinţii ei au murit la puţin timp, încercând să apere casa familiei Lax. A trecut destul de mult până i-a ajuns această ştire la urechi şi atunci chiar că nu mai avea nici un motiv să se întoarcă. Ba mai mult, pe atunci deja mă avea pe mine, iar Lax plecase, lăsându-i casa din Nesso. Acolo, lângă lac, am dus-o destul de bine. Una peste alta, nu s-a purtat urât cu ea. I-a plătit pentru favorurile primite.

— Cum poţi spune aşa ceva, mamă? Cum adică nu s-a comportat urât? A abandonat-o. Şi pe tine la fel.

— A stat cu ea mai mult timp decât era de aşteptat. A fost generos. Bunica ta mi-a zis că duceau o viaţă foarte discretă, abia se arătau prin sat. Iar când ieşeau, sătenii credeau că e tatăl cu fiica, iar ei nu au dezminţit niciodată această idee care îi avantaja. Le era frică să nu fie descoperiţi şi de poliţie şi obligaţi să se întoarcă. Eu cre-

deam că temerile lor se datorau vârstei fragede a mamei şi faptului că nu erau căsătoriți, dar acum, după ce ne-a spus Violeta, încep să cred că se temeau de ceva mult mai serios, îngrozitor. O crimă în care erau implicați amândoi.

— Crezi că bunica a fost complice la crimă? Pentru Dumnezeu, mamă! E absurd! Chiar crezi că bunica a fost capabilă de o asemenea faptă?

— Fiecare dintre noi are mai multe fețe, răspunse Fiorella. Şi fiecărui cunoscut îi arătăm doar una dintre fețele noastre. Nu ştim cum era bunica ta la şaisprezece ani. Tot ce ştiu sigur, pentru că mi-a spus chiar ea, este că îi era foarte frică. Şi, bineînțeles, că nu avea nici un fel de experiență de viață.

Silvana a negat dând din cap. Fiorella m-a fixat cu privirea. Mi s-a părut că era gata să plângă.

— În privința restituirii tablourilor, m-am gândit mult la asta. Să nu uităm că ani în şir a fost concubina lui Lax. În sfârşit, odată cu expunerea acestor tablouri lascive alături de cele cu eleganta Teresa Bruses, sau de altele, se face dreptate, idee care cred că a distrat-o în ultima parte a vieții sale. De aceea a pus totul la punct cu atâta acribie. Până la urmă îşi va ocupa oficial locul care a simțit că i se cuvine.

Nu vreau să închei înainte de a reveni asupra faptului că mi s-a oferit posibilitatea de a rămâne în Barcelona ca director al viitorului muzeu Amadeo Lax. E un vis la care am jinduit mult timp, dar acum, când l-aş putea transforma în realitate, nu mai ştiu ce să fac. Adevărul e că mi-ar plăcea să schimb locul, să mă instalez în acest oraş cu o climă atât de plăcută, să las la o parte, măcar pentru o vreme, orice treabă urgentă şi obligațiile din Chicago şi să iau asupra mea urgențele şi responsabilitățile din Barcelona. Trebuie să discut şi cu Daniel, dar, deşi îmi place planul acesta, ceva îl face să scârțâie. Poate că o să-mi zici că sunt o proastă când îți voi spune ce mă reține, sau poate că îți închipui deja despre ce e vorba.

De când mă ştiu, l-am admirat pe bunicul. Nu numai pentru talentul său de pictor, ci şi ca om. Mă impresionau la el curajul, abnegația şi stăpânirea de sine. După cum ştii, am scris zeci de conferințe în care am lăudat faptul că a continuat să o picteze pe Teresa, chiar şi după ce ea l-a părăsit. Am crezut că acesta era semnul indubitabil, obsesiv al unui om îndrăgostit care continuă să spere că femeia pe care o iubeşte se va întoarce la el. Am fost convinsă că bunicul a murit aşteptând-o şi că pictura a fost singura modalitate de a şi-o apropia până când avea să revină.

Praful s-a ales de toate aceste idei romantice. Bunicul nu a fost acel bărbat puternic pe care l-am admirat atât de mult, ci un om

imoral, capabil de multe mizerii. Un criminal a cărui conştiinţă nu l-a oprit să-şi continue viaţa, să trăiască cu altă femeie, să picteze ceea ce înainte nu pictase niciodată. Toate acele minunate tablouri de la Nesso dovedesc cât de bine a reuşit să o ia de la capăt, să o ia pe cărări nebătătorite, să evolueze cu eficacitate şi originalitate. Mi-l imaginez în atelierul său de lângă lacul italian şi această idee e suficientă pentru a mă întoarce împotriva lui. Cum a putut? Cum a reuşit să o ia de la capăt?

Mamă, nu mai ştiu dacă vreau să conduc un muzeu dedicat unui astfel de om. Nici măcar nu mai ştiu dacă merită să-i fie respectată memoria. Da, ştiu, fiecare om are mai multe feţe, mi-a spus-o deja Fiorella. Artistul genial nu trebuie neapărat să fie un om exemplar. Nu trebuie să fim atât de cârcotaşi. Când e vorba despre opere de artă, nu trebuie să ne lăsăm influenţaţi de sentimente. Am rostit de mai multe ori aceste cuvinte, dar niciodată cu referire la bunicul. Nu fac altceva decât să întorc problema pe toate feţele, fără să mă pot hotărî. Mă tentează ideea de a rămâne aici, dar nu şi ideea de a rămâne cu el, cu amintirea amplificată a acelei fiinţe deplorabile care a fost Amadeo Lax.

O să mă mai gândesc şi promit să-ţi spun, mai devreme sau mai târziu, ce voi decide.

Te sărut mult,
VIO

P.S.: Daniel îşi face bagajul. Zice că vrea să fie cu mine de ziua mea. A terminat romanul şi e euforic. Asta înseamnă că nu mi-a mai rămas foarte mult timp. Dacă vreau să mă împac cu trecutul, atunci trebuie să o fac înainte ca prezentul să năvălească peste mine.

De la: Valerie Rahal
Data: 12 aprilie 2010
Către: Violeta Lax
Subiect: Sunt aici

Stai liniştită, fata mea, cuvintele tale nu mi-au provocat un atac, deşi trebuie să recunosc că a fost o surpriză uriaşă. Îmi trec prin minte foarte multe întrebări, pe care ți le-aş pune dacă nu ai fi fiica mea, dar cum eşti, mai bine le trec sub tăcere. Mă mulțumesc cu gândul că toate astea fac parte dintr-o altă etapă a vieții tale şi să-i mulțumesc Domnului că soțul tău s-a trezit la timp şi vine să vă întâlniți. Cred că prezența lui îți va face bine şi că în zilele următoare – fără copii, într-un oraş atât de frumos – veți avea timp să discutați despre multe. Nu te supăra, dar am impresia că în această privință semeni cu tatăl tău. Dacă nu ai lângă tine pe cineva care să te echilibreze şi să te facă să te simți în siguranță, tinzi să te pierzi în afaceri sentimentale. Perechea voastră, mai mult decât un însoțitor, trebuie să fie un paznic, mereu atent ca nu cumva tentațiile să vă îndepărteze de el. Cred că Daniel încă nu şi-a dat seama de asta şi că ar trebui să i-o spui.

Poate că nu sunt tocmai cuvintele pe care ți le-ai fi dorit după mesajul tău exploziv. Mă pot justifica spunându-ți că aparțin unei generații care a făcut destule eforturi pentru a înțelege lumea şi a accepta că mereu se intervine în viața noastră. Şi mai sunt şi mama ta şi, uneori, noi, mamele, nu vrem să înțelegem totul, chiar dacă putem. Totuşi, vreau să-mi spui sfârşitul acestei poveşti atât de importante pentru tine. Nu mi-ai spus tu despre ce nu trebuie să facă un povestitor dacă vrea să-şi câştige admirația publicului? Să nu dozeze bine finalul este un exemplu de ce nu trebuie să facă. Cel puțin asta e părerea mea.

Mama ta care te iubeşte

## XXIV

Nimeni nu știe care este finalul acestei povești, dacă o fi având vreunul. L-am putea căuta în acea dimineață de Crăciun, din 1932, când sună soneria de la casa cu numărul 7 din pasajul Domingo și apare, îmbrăcat impecabil și proaspăt bărbierit, don Octavio Conde, care întreabă de doamna Teresa. E primit de Antonia, cea pentru care vizitele prietenului de familie încep să devină o rutină, așa că îl invită în salon, îi ia paltonul și pălăria și îi oferă ceva de băut, dar el refuză.

La acea oră, casa e cufundată în liniște. Doamna Maria del Roser s-a dus la slujba de la ora nouă la biserica Belen și apoi plănuiește să facă niște cumpărături de sărbători de la magazinele El Siglo, însoțită de Conchita. Amadeo a plecat încă din zori în satul vecin, Tiana, acolo unde trebuie să se întâlnească cu un bogătaș care vrea să-i comande o pictură murală pentru sufrageria casei sale.

Bineînțeles că don Octavio știe cum stau lucrurile în casă.

— I-ai spus că sunt acasă? întreabă Teresa, lividă.

— Da, doamnă.

Teresa nu-și ascunde supărarea provocată de această vizită neprevăzută. Inima îi bate atât de tare, încât se teme ca nu cumva să fie auzită de servitoare.

— Spune-i că nu mă simt bine și că nu-l pot primi, zice Teresa.

După ce Antonia iese, Teresa se așază la măsuța de toaletă și se contemplă în oglindă. Arată groaznic. A slăbit atât de mult, încât bărbia și pomeții ies în evidență. Are gâtul străbătut de niște vinișoare urâte și sub ochi i-au apărut pungi. In primele săptămâni de sarcină – acum e în luna a patra – i-a fost greață încon-

tinuu, de dimineață până seara, dacă înghițea ceva dădea imediat afară. La toate acestea s-au adăugat și multele sarcini pierdute până când sămânța lui Amadeo să încolțească în pântecele ei, precum și tulburarea atât de intimă pe care i-o provoacă atât prezența, cât și absența lui Octavio. Dintre toate aceste rele, ultima e cea care o face cel mai mult să sufere.

Vocea Antoniei îi curmă gândurile.

— Zice că a venit să-și ia la revedere.

„La revedere?" se întreabă Teresa în sinea sa, alarmată, amintindu-și de o discuție avută cu Octavio cu câteva zile în urmă, la sfârșitul reuniunii săptămânale a grupului spiritist. Atunci, el i-a luat mâinile într-ale sale și i-a spus că se gândește să plece departe pentru a începe o viață nouă. A mai zis că în ultimul timp simțea tot mai mult că niciodată nu va putea fi fericit aici și nici nu-și putea permite să facă nefericiți pe oamenii care îi erau cei mai dragi. Ea încercase să nu țină cont de acele cuvinte care îi provocau multă tristețe, dar el a insistat. „Deja m-am hotărât", i-a zis, „tot ceea ce mai am de făcut este să aleg cel mai bun moment pentru a pleca". Teresa simțise un nod apăsător în gât. Cu atât mai tare, cu cât el adăugase: „Tot ce știu sigur e că voi pleca în curând". Atunci ea întrebase, cu jumătate de voce: „Nu se poate face nimic pentru a împiedica această plecare?" „Mă tem că nu. Ca să fie altfel, viața ar fi trebuit să împartă altfel cărțile. Dar la cum sunt făcute cărțile, cel mai bine e să renunț la joc", îi răspunsese Octavio, cu un zâmbet încântător și cu o strălucire fățișă în priviri.

Teresa simțea o sfârșeală teribilă numai la gândul că Octavio va dispărea din viața ei.

— Să-i spun să plece, doamnă? întreabă Antonia, oprită în ușă.

Teresa neagă dând din cap. Se întreabă în gând dacă ar trebui să-și urmeze inima sau principiile.

— Spune-i că am să cobor imediat, zice ea, învinsă.

Când intră în salon, Octavio se uită gânditor la cenușa din șemineu.

— Iată-mă, zice ea, cu o voce spartă.

Nu îi întinde mâna. Se salută cu răceală, de la distanță, ca doi oameni care se detestă. Sau ca doi oameni care nu urmează protocolul pentru că tot ceea ce își doresc mai mult este să nu existe convenții.

Se așază amândoi, la un semn al Teresei. Mai întâi stau separați, cu un fotoliu între ei. Apoi el, sătul de acea pantomimă obositoare, se ridică și se așază lângă ea. Întârzie cu privirea asupra acelor ochi de un albastru neverosimil, în privirea cărora se îndeamnă să vadă o pasiune niciodată confirmată de cuvintele ei. La rândul său, Teresa face tot ce poate pentru a se controla, pentru a-și înăbuși plânsul care îi dă ghes, pentru a nu se trăda. Asta mai ales: să nu se trădeze. Pentru nimic în lume nu i-ar putea face una ca asta lui Amadeo. Deși, în sinea ei, simte că ar da orice ca să-i poată mărturisi lui Octavio tot ceea ce simte pentru el.

— Așadar, plecați, zice ea.

— Da.

Teresa lasă tăcerea să îi învăluie. E o tăcere burdușită cu vorbele lor nespuse. Vorbe care acum chiar nu-și mai au rostul.

— Și când plecați?

— Mâine-dimineață. Mi-am rezervat pe vasul *Magallanes* o cabină dublă, la clasa întâi.

Teresa e copleșită de informația primită. O cabină dublă. Octavio încă speră să nu plece singur. De asta a venit, ca să-i spună. Ca să o tulbure. Doar că niciodată nu i-ar spune fățiș. Ține prea mult la Amadeo și pe ea o respectă prea mult pentru a îndrăzni să insiste. Mai mult, Teresa niciodată nu și-a arătat sentimentele față de el. E posibil ca gesturile, privirile, tremurul vocii să o fi trădat? Sau poate că doi oameni care se iubesc comunică prin mii de alte mijloace, nu numai prin intermediul cuvintelor?

— Nici nu știi cât de rău îmi pare că pleci, reușește ea să spună.

În timp ce vorbește, se joacă cu cordonul fustei. Brusc, are impresia că a fost prea explicită și adaugă:

— O să-i pară rău și lui Amadeo. Știe deja?

— Încă nu. Am să-i spun astăzi. Deși mă îndoiesc că se va supăra.

— Nu spuneți așa ceva. Amadeo vă respectă foarte mult.

Vrea să mai adauge ceva, dar renunță. Încearcă să-și ascundă disperarea care o arde pe dinăuntru. Lasă capul în jos și vede botinele lui Octavio. Curate, elegante, așa cum e totul la el. Nu-i vine să creadă că mâine nu va mai fi acolo. Că nu o să-l mai vadă vreodată.

— Am venit și pentru a vă aduce asta, zice el, rupând tăcerea. Ca să vă amintiți de mine.

Îi întinde o carte, nu foarte mare, învelită în piele.

— Nu trebuia, Octavio, zice ea, luând cartea.

Citește cu voce tare:

— *Spirit*, de Theophile Gautier.

— Are legătură cu spiritismul. M-am gândit că vă va face plăcere. Aș fi fericit să știu că o veți citi cu atenție. Că vă veți gândi. Nu acum, desigur. Când vă veți simți mai liberă. Eu mereu voi fi...

— Puțină cafea? întreabă Teresa, la timp, văzând că Antonia se apropie cu tava în mână.

Teresa ține cartea la piept ca pe un copil. La câțiva centimetri de cotorul cărții, crește înăuntrul ei copilul lui Amadeo. Aceea este acum cea mai puternică prezență din viața ei și de ea depind toate gesturile, cuvintele și deciziile sale. Nu face nimic fără să se gândească în fiecare minut la viitorul acelei ființe a cărei viață se întrepătrunde cu a ei.

Antonia umple ceștile cu cafea, apoi se retrage. Prin ferestrele mari, soarele strălucește cu nerușinare.

— Promiteți-mi că o veți citi cu atenție, ca și cum eu aș fi scris-o.

Teresa deschide cartea. Vede *ex-librisul* bibliotecii lui Octavio, simbolurile care îl definesc perfect: hărnicia, atenția, înțelepciunea și cinstea. Urmează inițialele sale: O.C.G.O.

— O voi ține mereu aproape, îi promite ea.

Beau repede cafeaua și Octavio îi zice că trebuie să plece. Teresa răsuflă ușurată. Prezența lui e inoportună și chiar compromițătoare, de la un punct încolo, deși ultimul lucru pe care și-l dorește e să-l vadă plecat.

— Bănuiesc că nimic nu vă poate face să vă schimbați planurile.

— Nimic din cele ce se pot întâmpla.

Îl însoțește până la ușă. Servitoarea îi aduce lui Octavio paltonul și pălăria.

— Imediat ce voi ajunge la New York, vă voi transmite noua mea adresă. Vreau să spun, adaugă el, văzând-o pe Antonia, dumneavoastră și soțului dumneavoastră.

Urmează cea mai rece despărțire, dar și cea mai copleșitoare pentru amândoi, urmărită cu atenție de Antonia și de Laia. Dar, bineînțeles, nici unul din ei nu lasă emoțiile să răzbată. În sfârșit, cumplitele convenții se impun în fața dorințelor.

Teresa urcă scara ca pe altă lume și se refugiază în salon, acolo unde va plânge mai mult de o oră. Apoi își va aminti de carte, o va deschide și va citi, între atacuri de plâns, frazele marcate. Încă nu-și va da seama de mesajul secret. Încă.

Amadeo ajunge înainte de masa de prânz. I se face lehamite pe loc de atmosfera grea din casă. Teresa își poartă tristețea prin încăperi. Mama lui, care în ultimul timp nu mai e capabilă să-și amintească de nimic, nu ajunge la timp la masă. Cei doi soți iau prânzul în salon, înconjurați de un mutism absolut. Teresa nu mănâncă aproape nimic, iar lui Amadeo îi trece și lui cheful de mâncare când o vede atât de supărată. E ca și cum ar sta la masă cu un suflet chinuit. Când nu mai rezistă, o întreabă ce naiba e cu ea, dar nu obține altceva decât un răspuns echivoc:

— Nimic. Sunt obosită.

Astăzi, biroul e singurul refugiu al unui bărbat nervos și dezorientat. I se aduce cafeaua și, în timp ce amestecă în ceșcuță, privirea i se pierde în vârtejul negru asemănător gândurilor sale. Nu trec cinci minute până să audă bătăi timide în ușă. Apare Antonia, ștergându-și palmele de poala șorțului de la uniformă, care e aceeași de pe vremuri, chiar dacă, odată cu moda, a devenit ceva mai scurtă, mai strâmtă și mai puțin împopoțonată. Amadeo e și el de acord: vechile fuste lungi nu erau bune la altceva decât să adune mizeria de pe jos.

— Se poate? întreabă femeia.

— Intră și închide ușa.

Fața Antoniei amintește de o pasăre speriată. Înaintează adusă de spate, cu umerii căzuți, de parcă ar avea o cocoașă pe spatele osos. Își împinge capul înainte, ceea ce acum o face mai mult ca oricând să pară o pasăre răpitoare.

— Ai cam întârziat, îi reproșează Amadeo.

— Iertați-mă, domnule. Am avut multă treabă la bucătărie.

— Știi cumva ce are doamna?

Servitoarea nu șovăie. Din vocea ei reiese siguranța trădătorului expert, fără probleme de conștiință.

— În această dimineață a primit o vizită neașteptată.

— O vizită? Cine a fost?

— Don Octavio, domnule. A stat în jur de o jumătate de oră. De când a plecat, doamna plânge încontinuu.

Amadeo observă, cu fruntea plină de riduri, lichidul negru din ceașcă, la fel de întunecat precum sufletul său și intențiile sale.

— Despre ce au vorbit?

— Nu știu, domnule. Au șoptit neîncetat. Tăceau doar când mă apropiam de ei.

Amadeo duce ceașca la buze și soarbe cu grijă. Mișcările lui sunt lente, dar gândurile îi umblă prin cap cu o viteză amețitoare.

— I-a adus iarăși cadouri?

— Da, domnule, unul singur. Diferit de celelalte.

Antonia, triumfătoare, de parcă ar aduce ceva de pe lumea cealaltă, scoate din buzunarul din față al șorțului cartea cu coperte tari, învelite în piele maro.

— Am luat-o din camera doamnei când a coborât la masă, zice, victorioasă.

Datorită ei, Amadeo știe despre toate cadourile care au ajuns în casă în ultimele luni, cadouri respinse până la unul de soția lui. O dată a venit o mașină plină de trandafiri galbeni – preferații ei, altă dată a fost vorba de dulciuri, buchete de flori și chiar o cutie cu o pisică persană înăuntru. Toate au fost trimise înapoi de unde au venit, după ce Teresa, cu o expresie indescifrabilă, citea biletul care le însoțea.

La puțin timp după primele cadouri, Antonia a început să pârască din propria voință.

— Poate că domnul ar fi mulțumit dacă ar ști ce se întâmplă în casă cât timp nu este prezent, a zis ea. Lucruri foarte grave, după cum am putut vedea.

Amadeo a întrebat-o ce voia în schimbul trădării. Bătrâna cea lacomă nu voia altceva decât bani. Își vindea stăpâna, pe care o crescuse, pentru un pumn de arginți, ca un Iuda de serviciu, ciupit de vărsat de vânt. Lui Amadeo îi repugnau astfel de oameni,

dar și-a mascat sentimentele, pentru că informațiile oferite de servitoare îi erau de folos. Până la urmă, serviciile Antoniei îi aduceau satisfacție: trădarea Teresei față de el avea un revers, un surogat de pedeapsă în trădarea servitoarei față de stăpână.

Cadoul de astăzi nu prea are de-a face cu florile, dulciurile și felinele. Amadeo se uită la carte. Un roman franțuzesc ce pare destul de ușor, bun pentru femeile sentimentale, desigur, în ale cărui pagini de gardă dă peste bine-cunoscutul ex-libris al prietenului său din copilărie, inspirat chiar din simbolistica utilizată de el când i-a făcut portretul, în urmă cu câțiva ani. Acum blestemă toate acele simboluri și pe bărbatul care i le-a inspirat, și dacă ar putea, le-ar schimba cu altele, mai potrivite cu realitatea. Șarpele, de exemplu. Imaginea vie a perfidiei reprezentată de prietenul său. Când începe să dea câteva pagini, Amadeo observă rândurile subliniate. Intuiește, bazându-se pe experiența proprie și pe faptul că-și cunoaște bine prietenul, că ar putea conține un cod, așa că se hotărăște să studieze cu atenție sublinierile.

Îi cere Antoniei să plece. Ea își îndoaie puțin un genunchi în încercarea de a face o reverență, dar termină prin a semăna cu cineva pe care-l lasă picioarele. Rămas singur în birou, Amadeo cercetează ceea ce ar putea fi un mesaj. Găsește punctele de sub litere, paginile cu numărul scos în evidență, ia hârtie și stilou, își notează, recompune. Descifrează mesajul. Turbează de furie.

Când mesajul îi apare dinaintea ochilor limpede, în întregime, lovește cu pumnul în masă. Se ridică, împins de o grabă subită, și se duce la vitrina cu cărți de lângă portretul mamei lui. Scoate trei volume dintr-o Biblie ilustrată, bagă mâna și extrage un pistol Little Tom de Alois Tomiska, cu șase gloanțe și cu țeava de 59 de mm, și-l prinde la cureaua pantalonilor. Nu uită cartea. Coboară scara foarte hotărât. Antonia îl ajută să-și ia haina și îi întinde pălăria, în timp ce îi spune că doamna Maria del Roser și Conchita încă nu au venit de la cumpărături. Când urcă în Rolls Royce și pornește motorul, Amadeo simte privirea întunecată și pătrunzătoare cu care Laia îl urmărește din bucătărie. Va fi una dintre ultimele dăți când fiica bucătăresei își va privi stăpânul cu ingenuitatea celui care intuiește teribilele secrete ale lumii adulților, dar încă nu știe nimic despre ele.

E patru fără douăzeci, când mașina condusă de stăpânul casei duduie în pasajul Domingo, gata să se alăture traficului din Paseo de Gracia, care într-o zi atât de importantă e foarte intens, foarte puțin diferit – dacă nu ținem cont de trăsuri și de cum arată mașinile – de cum va fi de acum înainte, în derularea vertiginoasă a decadelor.

E o seară rece și Antonia se grăbește să aprindă focul și să mențină jarul în sobă. Încă e prea devreme pentru a încălzi așternuturile, dar nu și pentru a-i duce stăpânei un ceai. O găsește tolănită pe canapea, privind strada cu o tristețe ce pare de nealungat. Văzând-o, Teresa își șterge lacrimile de pe obraji și o întreabă:

— Știi cumva unde e cartea pe care don Octavio mi-a adus-o azi-dimineață? Am lăsat-o aici și acum nu o mai găsesc.

Servitoarea se eschivează, stingherită, și o întreabă pe stăpână dacă vrea un ceai.

— Nu vreau nimic, mulțumesc.

Servitoarea clatină din cap și se oprește la câțiva pași de ea. Nu se aude nimic în afară de respirația lor; cea a Teresei e agitată, a Antoniei e calmă și adâncă.

— Ar trebui să-ți revii, Tessita, îi zice Antonia, cu voce mieroasă. Soțul tău își va pierde răbdarea până la urmă.

Teresa ridică din umeri.

— Nu mă mai interesează ce crede el.

— Nu spune asta, vei avea un copil cu el.

Numai ideea aceasta și e suficient pentru ca Teresa să izbucnească iarăși într-un plâns de neoprit. Scoate din mânecă o batistă verde, perfect asortată cu volanele rochiei sale de gravidă, și își șterge lacrimile. Ochii ei sunt plini de tristețe.

— Mă crezi o proastă, nu-i așa? O fetiță care habar nu are pe ce lume trăiește.

— Niciodată nu am crezut așa ceva despre tine, Tessita. Tot ce cred e că nu ai avut soarta pe care o meriți.

— Ce vrei să spui?

— Mă refer la soțul tău. Mult prea bătrân pentru tine. Și neatent. Mai devreme sau mai târziu, norocul tot îi va surâde celui care umblă după o femeie abandonată.

— Don Octavio îți pare un oportunist?

Antonia face pe neștiutoarea.

— Nu-l cunosc suficient pentru a putea să-l judec.

— Ce-mi reproșezi? întreabă Teresa cu o sinceritate înduioșătoare. Nu trebuia să-l bag în seamă? Nici măcar atunci când nu mi-aș fi putut imagina unde se va ajunge?

— Cum aș putea să-ți reproșez ceva, draga mea? Nici măcar o singură dată nu te-am văzut comportându-te nepotrivit.

— Dar l-am dorit! Și dacă păcătuiești cu gândul tot păcat e. Și infidelitate. Deci și eu l-am trădat.

Teresa plânge cu atâta deznădejde, încât Antonia nu poate suporta. Se duce lângă ea și o îmbrățișează, așa cum făcea atunci când Teresa era doar o fetiță ce bombănea dacă sora ei mai mare îi lua pălăriile. E o îmbrățișare ciudată, stângace, prinsă în lumina amurgului ca într-o operă de artă.

— Antonia, sentimentele sunt atât de stranii. Îl ador pe soțul meu. E tot ce iubesc mai mult pe lumea asta, știi prea bine. L-am iubit încă de când eram doar o fetiță și l-am admirat încă și mai mult. Dar în ultimul timp îmi inspiră doar milă.

— Milă?

— Nu-ți vine să crezi, nu-i așa? Știu că-ți vine greu să crezi. Cine îl cunoaște îl vede ca pe un om puternic și sigur de sine, un artist de renume mondial. Dar eu știu că nu e chiar așa. Neputință, dizarmonie, spaimă, durere. Și alte femei, despre care aș fi preferat să nu știu niciodată.

Antonia se bucură de toate aceste confesiuni intime. Mereu i-a plăcut să-și bage nasul unde nu-i fierbe oala.

— Dar asta e firesc, șoptește ea.

— Știu, știu prea bine că bărbații sus-puși au amante, zice Teresa făcând o grimasă de dezgust. Dar tu crezi că bărbații asemenea lui plâng ca niște copii la pieptul soției, după ce o posedă? Că repetă neîncetat, printre sughițuri de plâns: „Nu mă părăsi, să nu mă părăsești niciodată"? Și că o secundă mai târziu își șterg lacrimile și dispar trei, cinci, șapte zile, fără să dea vreo explicație? La început m-am speriat. Credeam că aș putea să-l vindec, să-l aduc pe calea cea bună, că iubirea mea îl va face bine. Dar acum am renunțat.

Din stradă se aude sunetul înăbușit al motorului de la Citroen. Epuizată, doamna Maria del Roser se întoarce de la cumpărături. Julián – căruia ea îi spune Felipe – le ajută pe doamne să coboare din mașină. Conchita îi oferă doamnei brațul pentru a se sprijini când urcă treptele. Doamna Maria del Roser se duce direct în apartamentul său. Se simte rău – doica zice ceva despre o indigestie provocată de niște crochete – și vrea să se odihnească. Antonia o ajută să se bage în pat, apoi îi aduce un ceai cu biscuiți. Fără să se atingă de nimic, Maria del Roser alunecă într-un semisomn liniștitor, din care se va trezi repede pentru a duce la capăt penultimul act al acestei istorii, amintit de atâtea ori: căutarea cheii, amintirea Violetei, mulțimea de servitori și Teresa, trecând peste faptul că ea însăși nu se simte bine, având grijă de soacra sa în ceea ce, fără să știe încă, se va dovedi ultima noapte a ei pe această lume.

Din toată acea noapte merită amintit că Teresa intră la Maria del Roser, chemată chiar de ea, și e surprinsă de privirea lucidă a soacrei sale, acea privire pe care o avea când a cunoscut-o. La cererea bătrânei doamne se așază lângă ea, pe pat, și o ascultă vorbind de parcă dintr-odată nimic nu i-ar mai încețoșa mintea.

— Bagă-ți mâna în decolteul cămășii mele de noapte, îi cere Maria del Roser. Vei da peste un lănțișor de aur de care e prins un inel. Ia-l. De acum e al tău. Vreau să nu-l mai dai jos niciodată. A ajuns la mine ca urmare a morții unui bun prieten, căruia chiar eu i l-am făcut cadou. Pe interiorul inelului vei găsi numele său și vei înțelege despre cine îți vorbesc. El va avea grijă de tine, oriunde vei fi, când eu nu voi mai putea să o fac.

Teresa își stăpânește cu greu plânsul. Încăperea e cufundată în întuneric. Maria del Roser pare senină, chiar dacă mâinile îi tremură, fragile ca niște porumbei adormiți.

— Nu o să muriți, e doar o indigestie, zice Teresa, speriată de vorbele Mariei del Roser.

Dar soacra ei nu o bagă în seamă.

— Pune-ți lănțișorul. Vreau să văd cum îți stă.

In ciuda rezervelor sale, Teresa face ceea ce îi cere soacra sa.

— Promite-mi că nu ți-l vei da jos niciodată.

— Promit.

Maria del Roser suspină și închide ochii. Are mâinile reci. Teresa i le ia între ale ei. Bătrâna doamnă respiră sacadat. Când Teresa crede că a adormit, aude vorbele sale șoptite:

— Au ajuns. Mă caută.

Teresa își dă seama că delirează din nou.

— Nu lipsește nimeni, zice Maria del Roser, surâzând.

Nu pare să sufere. Delirurile sale par plăcute.

— Ce bine că ești aici, Violeta, șoptește brusc. Mi-a fost dor de tine.

Ceva straniu, vesel, inexplicabil pare să-i tulbure odihna. Începe să rostească lungi tirade de neînțeles. Par a fi replici dintr-o conversație care nu a avut loc niciodată, cu un interlocutor invizibil pe care îl pune la curent cu ce s-a întâmplat în ultimii douăzeci de ani.

— Șoricelule, iubirea vieții mele...

Acestea sunt ultimele vorbe inteligibile rostite de Maria del Roser înainte să adoarmă.

Teresa îi veghează somnul un timp, apoi se ridică încet și iese, cerându-le servitorilor să îi stea alături toată noaptea. Cameristele o veghează cu schimbul. Din când în când, intră în dormitorul Mariei del Roser, se asigură că doarme liniștită și ies în liniște, pentru a n-o trezi.

Dimineața, când Conchita intră în dormitor pentru a-și ajuta stăpâna să se îmbrace, o găsește moartă, rece, cu un zâmbet îngeresc înghețat pe buze.

Pare să fi trecut o eternitate de când am aflat ce s-a întâmplat în acea seară agitată de Crăciun, în 1932, când Amadeo a revenit acasă, tăcut, cu o privire severă care ar fi făcut pe oricine să înghețe dacă s-ar fi oprit să-l privească. Să ne întoarcem la acel moment pentru a pune piesele cap la cap.

A sosit stăpânul casei. Nu mai are pistolul, doar cartea lui Gautier, pe care o lasă pe catifeaua galbenă a fotoliului din salon. Se retrage la mansardă, se descalță și se prăbușește pe pat, cu privirea pe grinzile tavanului. Așa îl găsește Teresa când intră să-i spună ce se întâmplă în casă. Amadeo o ascultă imperturbabil, cu o expresie de dispreț fățiș. Teresa e atât de preocupată de să-

nătatea soacrei sale, încât nici nu-și dă seama că se petrece ceva cu soțul ei. Sau poate că a observat, doar că nu îi pasă. Nu se mai teme de el. Nici nu-l mai admiră. Doar îl compătimește.

După ce soția lui pleacă, lui Amadeo îi revin obsesiv în minte cuvintele auzite în această seară. E ca și cum în lume nu ar mai exista altceva, doar acel mănunchi de cuvinte rostite de prietenul său, Octavio, și deznădejdea și furia de care nu va mai scăpa niciodată. Știe că tulburarea pe care o resimte acum nu e altceva decât o parte din ce va simți în toți anii care i-au mai rămas de trăit.

Închide ochii. Urăște. Din toate puterile. Pe Teresa pentru bănuiala pe care i-a strecurat-o în suflet de luni de zile, bănuială care, în ultimele săptămâni, datorită informațiilor Antoniei, i s-a confirmat. Urăște paloarea tinerei sale soții, lacrimile pe care nu el le-a provocat. Urăște felul compătimitor în care îl privește de când și ea a început să se îndoiască și să-și pună întrebări. Nu suportă ideea că ei i-ar plăcea să se afle altundeva, strânsă de alte brațe, departe de el. Urăște onestitatea lui Octavio, acea a doua natură a lui pe care nu a reușit niciodată să i-o învingă. Înfrângerea lui, pe care nu și-a ascuns-o în această seară când a răspuns întrebărilor sale, apărarea lui lipsită de ripostă, ineficientă în fața unui inamic care, așa cum a recunoscut, s-a dovedit a fi mai puternic decât el. Urăște superioritatea combatantului și cât de ridicol a ieșit el din toată povestea.

Pentru a mia oară, evocă ce s-a petrecut. S-a dus să-și găsească prietenul și l-a aflat acolo unde se aștepta: în biroul său de la etaj, acea încăpere cu pereții din lemn nobil, ce a aparținut lui Eduardo Conde și care, într-un fel, continua să-i aparțină, sau cel puțin asta spunea tabloul său expus pe perete, chiar deasupra mesei de birou, veghind astfel toate mișcările fiului său.

Amadeo a intrat fără să bată. Octavio a tresărit, dar nu a zis nimic. L-a salutat scurt.

— Nu aveai de gând să vii să-ți iei rămas-bun de la mine? a întrebat Amadeo, supărat.

— Cum să nu? Niciodată nu aș pleca fără să-mi iau la revedere de la tine, îi răspunde, cu sinceritate, Octavio.

— Bine că de la Teresa ți-ai luat deja la revedere, îi zice Amadeo, cu reproș în glas. E terminată.

Amadeo tremură. Încearcă să-şi mascheze nervozitatea ascunzându-şi mâinile, dar buza inferioară îl trădează. Ochii săi, fixaţi asupra prietenului său, au o strălucire stranie. Octavio încearcă să-şi dea seama ce se întâmplă, dar nu reuşeşte. Când Amadeo lasă pe masă romanul lui Gautier, simte că ameţeşte pentru o clipă. Nu înţelege cum a putut ajunge cartea în mâinile lui. E ceva ce Amadeo ştie şi el nu?

— Ea te iubeşte, zice brusc Amadeo.

E ultimul lucru pe care Octavio se aştepta să-l audă în aceste clipe. Se duce la bar şi toarnă cu generozitate whisky în două pahare. Îi întinde unul lui Amadeo, apoi ia o înghiţitură zdravănă.

— Te iubeşte, blestemat să fii, insistă Amadeo, prăbuşindu-se pe scaun.

— Ţi-a spus ea asta?

— Nu trebuie să mi-o spună. Ştiu.

— Cred că te înşeli, Amadeo. Sincer, zice Octavio, convins de propriile vorbe.

Amadeo îl întrerupe.

— Nu era nevoie de toate astea. De înşelat, de făcut curte, de planul de a fugi în secret... Puteai să-mi spui, aşa cum niciodată nu ne-am ascuns nimic, şi ţi-aş fi lăsat calea liberă. Dar să mă umileşti în felul acesta e prea mult, şi nu mi se pare o recompensă potrivită după atâţia ani.

Pentru Octavio, Amadeo cel de acum, din faţa lui, e aproape un bărbat necunoscut. O singură dată l-a mai văzut atât de deznădăjduit ca astăzi: în acea noapte, cu ani în urmă, la pensionul din Sarrià, când a plănuit să se răzbune pe cei care-i furaseră tablourile. În acea noapte învăţase ceva foarte important despre prietenul său: că e capabil de orice. Când se simte trădat, îşi pierde minţile. Octavio va înţelege asta pentru a doua oară în viaţă.

Amadeo scoate pistolul şi îl duce la tâmplă.

— Am venit să-ţi las calea liberă, zice şi atinge trăgaciul cu degetul.

Octavio tresare. Se repede la el, dar Amadeo face un pas în spate.

— Pentru Dumnezeu, Amadeo! Lasă pistolul!

Îl prinde de mână, se îmbrâncesc, Octavio reușește să îndepărteze arma de tâmpla prietenului său, chiar dacă Amadeo se opune din răsputeri, gesticulează violent până când pistolul se descarcă. Octavio reușește să pună mâna pe pistol fără ca vreunul dintre ei să fie rănit. Glonțul a lovit peretele, la o palmă de tabloul tatălui său. Octavio deschide ușa biroului. Mai mulți angajați s-au adunat deja și îl privesc îngrijorați. Îi liniștește cu un gest, chiar dacă fața lui nu e chiar atât de convingătoare. Se întoarce în birou, toarnă din nou în pahare, pune pistolul într-un sertar și încearcă să împace spiritele.

— Amadeo, calmează-te, te rog, zice el, încercând să se stăpânească în primul rând pe sine însuși. Niciodată nu mi-a trecut prin minte să-ți fiu neloial, dimpotrivă. M-a trădat inima și recunosc că m-am purtat ca un copil. Nu ar fi trebuit să fac asta, dar te asigur că a fost un joc nevinovat și fără sorți de izbândă. Teresa m-a respins întotdeauna. Niciodată nu am reușit să-i smulg nici cea mai mică dovadă că ar simți ceva pentru mine. Sentimentele mele pentru ea și pentru tine sunt atât de puternice, încât nu am altă soluție decât să plec. Te rog să mă ierți. Nu-ți cer să o ierți și pe Teresa, pentru că ea e nevinovată.

Amadeo pare gata să leșine, moale ca un manechin stricat. S-a așezat și bea în tăcere. Când termină băutura din pahar se ridică, își mai toarnă și bea din nou. Explicațiile prietenului său nu îl mulțumesc, dar înțelege că e tot ce a putut scoate dintr-o asemenea întâlnire care niciodată nu ar fi trebuit să aibă loc.

Nu mai scoate nici un cuvânt. Deschide ușa și străbate holul până la scara modernă din marmură și oțel. E târziu, dar în magazine încă e vânzoleală.

Coborând, aruncă o ultimă privire și îl vede pe prietenul său așezat în fotoliu, umplându-și ochi un pahar, în timp ce don Eduardo îl contemplă din tablou cu o indiferență superioară.

Inainte de a ieși în stradă, observă trenulețul de jucărie care dă ture într-o vitrină, încărcat cu cadouri false. Nu știe că acea imagine este deja o amintire. Încă una dintre cele pe care e condamnat să și le amintească pentru totdeauna.

De la: Violeta Lax
Data: 14 aprilie, 2010
Către: Valerie Rahal
Subiect: Finalul bine dozat

Dragă mamă,

Tare mă tem că nu am trecut examenul pe care l-am tot amânat. Cea mai importantă poveste a vieții mele mi-a plătit cu aceeași monedă. Mi-a dat finalul pe care l-am meritat. Vei judeca tu însăți.

Margot a fost mutată la UCI și nu poate primi alte vizite decât cele strict familiale. Alaltăieri, încă de dimineață, m-am dus acolo. Imediat ce m-a văzut, o infirmieră foarte tânără și zâmbitoare m-a întrebat dacă eram „ceva rudă". Cum știam că m-ar fi privit ciudat dacă aș fi spus „sunt trecutul ei", m-am limitat la prezent și i-am zis: „o prietenă". „Cred că nu te pot lăsa să intri", a zis ea, foarte amabilă. Mi s-a părut că zâmbea prea mult pentru un loc unde mureau oameni. Mă pregăteam să ies, când a adăugat: „Dar, dacă vrei, poți vorbi cu fiica ei".

Fiica ei? M-a surprins atât de mult încât primul impuls a fost să dispar de acolo. Să o șterg (incredibil!). Și nu am făcut-o, doar pentru că exact atunci fiica ei a apărut pe coridor, cu capul plecat, și s-a apropiat de noi. Și-a ridicat ochii din pământ și m-a privit curioasă. Cred că are douăzeci și ceva de ani. E blondă, foarte înaltă. Prima impresie a fost că nu seamănă de loc cu Margot. Infirmiera a făcut prezentările la repezeală: „O prietenă a lui Margot. I-am spus deja că nu poate să o viziteze. Vrea să discute cu cineva din familie". Apoi s-a întors spre mine și mi-a zis: „Ea e Isabel. Vă las să vorbiți", după care a dispărut.

Am rămas fără cuvinte. Surprizei i s-a adăugat o oarecare senzație de familiaritate. Mi se părea că o știu de undeva pe acea fată. „Ne cunoaștem?" am întrebat-o. Cred că e obișnuită cu asemenea situații, pentru că mi-a zis: „Eu nu te cunosc pe tine, dar poate că tu m-ai văzut la televizor. Sunt actriță". „Nu cred. Trăiesc în Statele Unite", i-am zis. A ridicat din umeri. Nu am mai scos nici un cuvânt. Ce conversație stupidă! Umor cât se poate de absurd în anticamera morții.

„Cine să-i spun că a venit s-o vadă?" m-a întrebat brusc.

Părea obosită. De la atâtea zile în spital, bănuiesc. Am şovăit. Tăcerea mea a neliniştit-o. A trecut la un ton mai dur.

„O cunoşti personal sau eşti o admiratoare?" m-a întrebat, uşor temătoare. Bănuiesc că nu aş fi fost primul fan care să o fi urmat atât de departe. Apoi a adăugat, încă şi mai crispată: „Nu eşti ziarist, nu?"

„Nu, nu. Doar că nu ne-am mai văzut de foarte mulți ani", i-am zis, apoi am adăugat, poate pentru a-mi justifica reacția față de ea: „Atât de mulți, încât nici măcar nu am ştiut că are o fiică".

„Înțeleg," zise ea zâmbind. „Păi... are, după cum vezi."

„Pot să ştiu câți ani ai?"

„Bineînțeles. Douăzeci şi unu."

Aşadar, născută în 1989. Eu trăisem cu Margot între 1995 şi 1997, dar niciodată nu mi-a zis că avea o fiică. Nu mai ştiam ce să cred, până când ea a zis:

„Dar nu sunt fiica ei, ci a soției sale, Patricia, şi a unui simpatic donator de spermă suedez, sau cel puțin asta mi-a zis mama întotdeauna. Nu ştiai? Am povestit în mai multe interviuri".

Am mărturisit că nu ştiam nimic.

„Eu am cunoscut-o în 2000, când s-a cuplat cu mama."

„E conştientă?" am întrebat-o, arătând spre un loc nedefinit, din zona care îmi era interzisă.

„Tot mai puțin. Are momente de luciditate, dar tot mai rare."

„Şi mama ta? Aş putea vorbi cu ea?" am întrebat-o, probabil jinduind după cineva de vârsta mea.

A negat dând teatral din cap.

„Cred că va trebui să te mulțumeşti cu mine. A murit anul trecut de aceeaşi boala de care suferă Margot. Tristă coincidență, nu? Ca şi cum cancerul ar fi contagios. Bănuiesc că urmez eu, pentru că am înțeles că e genetic."

M-au şocat nepăsarea şi indecența cu care Isabel vorbea despre întreaga dramă.

„Nu ai de gând să-mi spui cine eşti?" m-a iscodit ea.

„Ba da. Mă numesc Violeta Lax. Crezi că aş putea reveni?"

„Încearcă. Dar, după ce au adus-o aici pe mama, nu a mai trăit nici cât două emisiuni de actualități. Dacă ai venit să-i spui ceva important, cred că ai ajuns un pic cam târziu. Dar, dacă vrei, poți să-i scrii ceva pe un bilețel şi eu am să-i citesc dacă o să prind ocazia."

Nu-mi plăcea deloc ideea ca acea fată slobodă la gură şi fără complexe să fie portavocea sentimentelor mele cele mai intime, dar nu aveam de ales. Am scos o carte de vizită şi am scris: „Deşi mult prea târziu, vreau să-ți cer iertare pentru că am şters-o fără să-ți spun. Te sărut. Vio".

I-am întins cartonaşul şi ea a citit pe loc ce scrisesem, fără să se ascundă. Apoi m-a privit cu ochii măriți de uimire.

„Nu cumva eşti cea din cântec?" m-a întrebat.

Din tăcerea mea, ea a dedus că da. Şi-a dus palma la frunte, a ridicat din sprâncene, a făcut ochii şi mai mari. Ca şi cum tocmai i-aş fi dat o veste incredibilă.

„Ce tare! Asta e o adevărată bombă! Şi cât curaj să te prezinți aici!"

Nu aş mai fi suportat acea conversație nici un minut în plus. I-am cerut să-mi dea numărul ei de telefon şi am întrebat-o dacă puteam să o sun a doua zi. Nu era nici o problemă. Zâmbind prietenos, mi-a zis:

„La revedere, Vio, la revedere, Violeta".

Cred că acea melodie compusă în 1998 şi recuperată pe ultimul disc al ei răsuna la fel de puternic pentru amândouă: pentru mine şi pentru autoare.

*Cuvinte de despărțire*
*Acum, când tu ai plecat, Violeta,*
*fetiță, vis, poet, amintire,*
*iluzie în derivă.*
*Ai fost o căzătoare stea,*
*ai plecat din casa mea*
*fără să spui măcar un trist adio*
*şi sărutul tău de despărțire, nu uita,*
*a fost o bucată din viața ta*
*de care nici una n-am avut parte, Vio.*
*Nu te-apuca de despachetat,*
*nu încerca să te liniştești, Vio.*
*La tine sufletul mi-am lăsat,*
*Adio, Violeta mea, adio.*

Azi-dimineață am sunat-o. M-a luat pe nepregătite:

„Ai aflat, nu?"

„Ce să aflu?"

„La naiba, Violeta. Că Margot a murit. S-a anunțat la ştirile de dimineață pe toate posturile."

„Îmi pare rău, nu am televizor", m-am justificat eu.

Nazaliza. Eu îmi stăpâneam cu greu lacrimile.

„Îmi pare rău", i-am zis, „mai mult decât crezi".

„Auzi, dacă vrei ne vedem într-o zi şi mai povestim. Poate după înmormântare. Ce zici?"

Nu am fost capabilă să-i răspund. Nu am nici un chef să mă întâlnesc cu ea. Un cimitir nu e cel mai potrivit loc pentru reîntâlniri, mai ales când mortul eşti tu.

„În sfârşit, cum vrei tu", a zis ea. „Acum nu prea am timp de vorbă, moartea îți dă de lucru, nu glumă. Dar dacă vrei ne vedem într-o altă zi şi vorbim pe îndelete."

Am fost de acord, deşi ştiam foarte bine – şi cred că şi ea ştia – că n-o să ne mai vedem niciodată. Voiam să-mi iau la revedere, când mi-a zis:

„I-am citit mesajul tău".

Mi-a stat inima în loc.

„Şi ce-a zis?"

„Nimic. A tăcut drept răspuns. S-a dus fără să-ți zică adio. Bănuiesc că acum sunteți chit."

Nu reuşeam să-mi dau seama dacă vorbea serios sau nu. Înainte de a închide, a adăugat:

„A zâmbit. Nu mai zâmbise de zile întregi. Cred că ai făcut-o fericită, Violeta".

Mâine voi cumpăra toate ziarele.

## XXV

Un compromis social de neevitat, deși plăcut, a obligat-o pe Teresa să fie în Barcelona în noaptea de 17 iulie 1936, când a trebuit să participe, alături de Amadeo, la premiera unei comedii noi de Pedro Munoz Seca, intitulată *La tonta del rizo* (*Proasta cu șuvițe*). După premiera de la Poliorama, au cinat cu faimosul scriitor care păstrase o caldă prietenie cu Amadeo de când se cunoscuseră cu câțiva ani în urmă, la Madrid. A fost o seară plăcută, condimentată de poantele și verva lui don Pedro, care o impresionară pe Teresa. Cei doi soți, mai puțin inspirați, au dat întâlnirii contrapunctul ei searbăd.

E trecut de două noaptea când soții Lax intră în curtea casei. Amadeo e la volanul ultimului său capriciu: un Mercedes Benz 500K, roșu, decapotabil, o mașină căreia îi acordă mai multă atenție decât a acordat vreodată unei ființe umane. Teresa e așezată alături de el, inexpresivă ca un sfinx, incomodată de vântul care îi încâlcește părul, deși l-a prins cu un batic înflorat, și îngrijorată de forfota de pe străzile pline de oameni gata să se năpustească unii asupra altora. Nu că barcelonezii s-ar mira de asemenea vânzoleală sau că nu le-ar fi familiar aerul agitatorilor; numai că, de data aceasta, atmosfera e încărcată de praf de pușcă și de presimțiri rele.

Teresa e îmbufnată. Nu ar fi vrut să revină acasă înainte de a se fi terminat toate acele încurcate lucrări de reamenajare la *patio*. Nu suportă mizeria lăsată de meșteri peste tot, imposibil de evitat și de curățat pe deplin. Dar, și mai mult, nu suportă ideea că a trebuit să părăsească paradisul de la Caldes d'Estrach, devenit

refugiul ei, colacul de salvare, terapia împotriva neajunsurilor trăite de-a lungul anului și, în sfârșit, singurul loc unde reușește să uite de toți și de toate și să fie cu adevărat fericită. Marea și pinii o alină. Îi place să facă lungi plimbări pe țărm, așa cum a făcut de atâtea ori împreună cu Maria del Roser, în puținele vacanțe petrecute împreună. Și îi mai place să o aibă alături pe Tatín, cea care o vizitează adeseori, ba chiar uneori rămâne cu ea mai mult timp. „Sunt singurul membru al familiei care în casa ta are dreptul la farfurie, lingură, scuipătoare și nuia", obișnuiește să glumească sora ei mai mare, care mereu ajunge la Caldes într-o companie agreabilă. Anul acesta, de pildă, a venit însoțită de un domn rus, descendent al unei familii atât de vechi, încât nici nu îndrăznește să spună cu voce tare. Asemenea tuturor oamenilor bogați, știe prea bine că, în aceste zile agitate, inamicul poate apărea de oriunde.

Dar ceea ce o liniștește cel mai mult pe Teresa în zilele de vară, deși nu ar recunoaște-o în ruptul capului, e absența soțului ei, a cărui aversiune față de proprietatea de la Caldes s-a menținut neștirbită de-a lungul anilor.

Teresa coboară din mașină după ce își salută monosilabic soțul, urcă scara cu o distincție ostenită și se duce direct în apartamentul ei. E suficient să se gândească peste ce va da acolo ca să i se înmoaie picioarele. Toți servitorii sunt la Caldes, acolo e nevoie mai mare de ei, cu excepția Laiei, pe care a lăsat-o în Barcelona ca să aibă grijă de Amadeo. Când ajunge sus, temându-se de ce e mai rău, îngrozită de praful alb care acoperă totul, Teresa are parte de o surpriză plăcută. Camerele sale sunt impecabile, husele de pe mobile au fost scoase – chiar dacă numai pentru această noapte –, aerul e proaspăt și patul pregătit. Pe taburetul din camera de toaletă o așteaptă cămașa de noapte și papucii de casă cu fundă. Pentru o clipă, văzând cu câtă grijă a fost făcut totul, are impresia că Antonia e încă acolo și se întreabă dacă o apreciază îndeajuns pe acea tânără, care până acum două zile nu era altceva decât o mucoasă indiscretă.

În timp ce-și dă jos rochia de seară, își amintește de o întâmplare din urmă cu câțiva ani. Pe atunci Laia nu avea mai mult de zece ani. Teresa și soacra ei erau deja în mașină, gata să plece la

biserică pentru slujbă. Trebuie să fi fost duminică, iar ea era din nou însărcinată, deși încă nu știa. Abia au ajuns în Paseo de Gracia, când a simțit o greață atât de puternică, încât a fost nevoită să-i ceară lui Julián să se întoarcă imediat acasă. A urcat scara acoperindu-și gura cu palmele, chinuindu-se să nu vomite pe trepte, iar când a pătruns în holul de la baie, a găsit-o în camera de toaletă pe Laia, care îi proba pantofii, privindu-se în oglindă. Surprinsă, fetița a rămas mută de spaimă.

Imediat ce a putut reacționa, Laia a lăsat pantofii, a stins lumina și a ieșit cu inima gata să-i sară din piept. Apoi, zile în șir, s-a așteptat la o pedeapsă care nu a venit. Dimpotrivă, de fiecare dată când se întâlnea prin casă cu Teresa, stăpâna o privea cu complicitate. Dar cea mai mare surpriză a fost când a primit de ziua ei o cutie de carton, învelită în hârtie roșie, care conținea o pereche de pantofi cu toc. Primii pantofi din viața ei.

Teresa se simte mai bine după ce își dă jos toate hainele, cu excepția pantalonașilor, și ia furoul de pe taburet. Capotul îl lasă la picioarele patului. E prea cald și nu are chef să primească pe nimeni. Dar nici nu-i e somn. Se așază pe canapea și se uită pe fereastră la strada pustie. Nu e nici o adiere de vânt. Doar gândurile ei n-au astâmpăr. Se gândește la seara ce tocmai a trecut.

Piesa de teatru a fost destul de inconsistentă, dar amuzantă. I-a plăcut mai mult decât ultima pe care o văzuse semnată de același autor, *La OCA*, o satiră la adresa comunismului, care l-a distrat atât de tare pe Amadeo, încât mai că a făcut infarct de atâta râs. Există un comic de situație care Teresei i se pare agresiv. E amuzamentul celui care privește lumea de sus. In schimb, există un altul în care te oglindești și izbucnești în râs, doar văzându-te. Acesta e comicul preferat de ea și poate de aceea comedia ei favorită dintre toate scrise de prietenul lor continuă să fie, după atâția ani, *La venganza de don Mendo*. Cât a mai râs prima dată când a văzut-o, la mulți ani după premieră! Nu e de mirare că încă se joacă. Nu se mai satură să o vadă. Și are impresia că, în viața de zi cu zi, Pedro Munoz Seca e ca teatrul său: plin de candoare și de inspirație, cu harul atât de rar de a-i face pe ceilalți să uite de probleme. De-a lungul vieții ei, Teresa a mai întâlnit doar o singură astfel de persoană: draga ei Tatín.

Din gând în gând, ajunge la acea seară când a îndrăznit să-şi deschidă inima în faţa surorii sale, aşa cum nu o mai făcuse vreodată. S-a întâmplat chiar acolo, în salonaş. Tatín stătea pe fotoliu, iar ea pe canapea, mai mult moartă decât vie, pentru că trecuseră patru zile de când nu se atinsese de mâncare. Tatín venise pe neaşteptate şi a urcat scara ca şi cum ar fi luat cu asalt un teritoriu. A iscodit-o cu privirea imediat ce a deschis uşa, a strâns din buze, şi-a pus mâinile în şolduri şi i-a zis:

— Ce faci aici, dezbrăcată, la ora asta? Arăţi groaznic. Te simţi rău?

Versatei Tatín i-au fost suficiente câteva fraze pentru a-şi da seama de gravitatea răului de care suferea Teresa. A văzut cartea lui Theophile Gautier, pe care ea i-o arătase cu multă veneraţie, mărturisindu-i că în ultimii ani o citise de atâtea ori, încât aproape că ajunsese să o ştie pe de rost. I-a vorbit despre însemnătatea pe care acea carte o avea pentru ea şi a mângâiat cu vârful degetelor simbolurile lui Octavio din ex-libris, de parcă ar fi fost Octavio însuşi. În acea seară, Teresa i-a mărturisit lucruri pe care niciodată nu se gândise să le spună cuiva. Era bolnavă de îndoială şi nehotărâre. Şi orbită de o dragoste neprevăzută.

— Noapte de noapte, înainte să adorm, îmi imaginez că sunt cu Octavio la New York şi că suntem fericiţi. Doar aşa mă mai liniştesc cât de cât, a zis.

Tatín, al cărei spirit practic nu cedase niciodată în faţa unui romantism bolnăvicios, a atacat deschis toată problema:

— Şi de ce nu te duci la el?

Teresa s-a uitat la ea de parcă tocmai ar fi comis un sacrilegiu. Sora ei a insistat.

— Nu mai suferi fără rost, ia-ţi inima-n dinţi şi du-te la cel fără de care nici nu dormi, nici nu mănânci.

Teresa a privit-o cu ochii plini de spaimă.

— Cum să-l las pe Amadeo?

— Asta-i bună! Nu ai fi tu prima. Adulterul e vechi de când lumea.

Teresa s-a făcut roşie ca para focului. Nu putea să gândească aşa despre sine însăşi. Cu atât mai puţin despre Amadeo. Tatín, dându-şi seama că sora ei nu ar face niciodată un asemenea pas, a propus o altă soluţie, la fel de pragmatică, dar mai legală, totuşi.

— Sau ai putea să divorțezi. E mai bine decât să fii nefericită toată viața. Soțul tău e un egoist care se gândește numai la amantele, mașinile și tablourile sale. S-au schimbat vremurile! Acum, noi, femeile, putem să și votăm!

Teresa o asculta cu tristețe.

— Ba mai mult, te-aș însoți. New Yorkul mă entuziasmează. Tot aveam de gând să-mi cumpăr acolo un apartament. Odată instalate acolo, nu ne va fi greu să-l găsim pe Octavio. La New York am prieteni care ne vor ajuta cu drag. Trebuie să fie un motiv pentru care nu ți-a scris. Bărbatul acesta e un domn și amândouă știm asta.

Tatín îi vorbea cu o asemenea siguranță, încât Teresa a simțit pentru prima dată că nefericirea ei avea un remediu. După acea conversație a început să își privească altfel propria viață. Nu ca pe un jug greu care o ținea legată de un bărbat și de un loc cu care nu mai are nimic în comun, ci ca pe o răspântie cu multe poteci care duc la tot atâtea posibilități și dintre care ar putea alege pe cea care i se potrivește cel mai bine. Își amintește de vorbele Mariei del Roser: „Suntem libere să ne construim viitorul și să scăpăm de exploatatorii noștri", a auzit-o zicând odată. Ce ar zice acum, când exploatatorul împotriva căruia încearcă să se ridice este propriul ei fiu?

Amintirile Teresei se fac tot mai negre pe măsură ce se gândește la Amadeo, la idolatrizatul său Amadeo. Se întreabă dacă așa o fi fost dintotdeauna sau ea s-o fi schimbat. „Ești mult prea bună, Tessita. Ți se dă un bărbat și într-un singur an faci din el un inutil", i-a zis cândva Tatín. În ultimul timp, Amadeo se poartă diferit. I-a interzis să mai ia parte la întâlnirile Cercului Spiritist – „o bandă de lunatici" i-a numit el – și nu îi dă voie să iasă decât însoțită de Conchita. Uneori, o privește cu o răceală care o înspăimântă. Alteori, îi face cadouri și îi spune că vrea ca totul să fie cum era înainte. O înnebunește. Și o izolează, iar asta e cel mai rău. Dintre toți oamenii importanți pentru ea, i-a rămas doar Tatín.

Antonia părăsise serviciul la începutul lui 1933, foarte decisă și fără chef de explicații. Îi păruse rău după ea, dar până la urmă se împăcase și cu acea pierdere, una în plus, pe lângă marile pierderi din viața ei. Cea a lui Octavio, a Mariei del Roser, a lui Amadeo, cel pe care îl iubise...

Dar, trebuie să recunoască, Tatın face cât toţi ceilalţi. E capabilă de gesturi de un curaj incredibil. Cum a fost când s-a dus să discute cu Amadeo despre situaţia ei.

— Soţia ta se stinge ca o lumânare, i-a zis. Cred că ar trebui să faci ceva pentru a evita una ca asta.

Discuţia a avut loc în biroul lui Amadeo şi a fost marcată de tensiune şi de un aer mult prea oficial. Tatın, fidelă rolului său de cap de familie pe care şi-l asumase cu ani în urmă, a expus faptele, sub toate aspectele, atrăgând atenţia asupra vârstei şi firii visătoare a tinerei sale surori, iar Amadeo a ascultat-o până la capăt, pentru ca apoi să spună cu o voce imperturbabilă:

— Sora ta are parte de ce şi-a dorit.

După discuţia cu Amadeo, Tatín Bruses s-a convins că Teresa trebuia să-şi părăsească soţul cât mai degrabă. Aşa i-a şi spus, şi de atunci amândouă au început să urzească o strategie care avea trei elemente principale: onestitate, oportunitate şi rapiditate. În timpul acelei veri din 1936, aşezate sub pinii de pe proprietatea din Caldes, au dezbătut îndelung întreaga strategie. Au gândit totul de-a fir a păr. Tatín a rezervat o cabină pentru ele două şi pentru micuţul Modesto pe un vas ce urmează să plece din Barcelona pe 10 septembrie. Totul în secret, bineînţeles, pentru că nimeni nu trebuia să afle de planurile lor. Mai rămâne de găsit un moment potrivit pentru a-i spune lui Amadeo.

Aşezată pe canapea, în noaptea umedă şi călduroasă, Teresa decide să-i spună a doua zi de dimineaţă, după micul dejun.

Dimineaţa e însorită, călduroasă şi războiul pluteşte în aer. Încă de la primele ore străzile sunt cuprinse de agitaţie şi răzbat de peste tot ţipete înăbuşite. În zori, Teresa a văzut trei tineri repezindu-se la paznicul de noapte şi luându-i arma şi s-a gândit cu spaimă că puteau să intre în casă. La cum mergeau lucrurile, te puteai aştepta la orice.

Şi Amadeo e îngrijorat, nu ştie ce se întâmplă pentru că nu a primit ziarele – astăzi nu s-a tipărit nici unul – şi încearcă să ţină sub control o situaţie pe care nimeni nu o mai poate controla. Inainte de amiază, câţiva bărbaţi au bătut la uşă şi a trebuit să-i ameninţe cu pistolul pentru a-i alunga, sub privirile speriate ale Laiei. Se simte ca un boier dintr-un conac feudal în plină răscoală

a robilor de pe moșie. Știe că nu va putea rezista singur mult timp. La amiază, reușește, în sfârșit, să iasă. Când se întoarce, după o discuție cu Albert Despujol, prietenul său mai bine informat, are gândurile mai ordonate și e mai liniștit. Dacă lucrurile nu se vor liniști într-o săptămână sau două, așa cum speră toată lumea, atunci se va refugia în Italia. „Aici suntem în mare pericol, Lax", i-a zis Despujol. „Dacă rămânem, sălbaticii ăștia de comuniști sunt în stare să ne treacă prin foc și sabie."

În această dimineață, Laia a servit separat micul dejun celor doi stăpâni. Nu a putut pune obișnuitul trandafir galben pe tava Teresei. Tufele de trandafiri, asemenea tuturor plantelor din *patio*, au fost smulse și în locul lor domnește acum o podea de lemn întunecat, înconjurată de pereți granulați și de un acoperiș de sticlă. De pe urma meșterilor au mai rămas numai sculele, ce urmează a fi luate în această seară. După ce le vor lua, Laia se va trezi că trebuie să curețe totul singură. Când familia va reveni din vacanță, va fi de parcă locuința ar avea un copil nou.

Teresa coboară scara fără grabă, îmbrăcată numai cu furoul și cu capotul de culoarea somonului și încălțată cu delicații papuci de casă cu funde de mătase. Tânăra Laia o privește la fel de fermecată ca atunci când era abia o copilă.

— Vrei să-l suni pe tatăl tău să vină să mă ia la cinci, te rog? îi zice, înainte de a intra în salon.

Laia amână pentru mai târziu îndeplinirea cererii stăpânei. Când va vrea să o facă, deja nu va mai fi nevoie.

Din dreptul fotoliilor de lângă șemineu, Teresa contemplă, dezolată, vechiul *patio*. Ușa din sticlă multicoloră e la locul ei, dar mai încolo se deschide un spațiu necunoscut, care nu are nimic de-a face cu acel loc însorit, plin de verdeață, care îi plăcea atât de mult. Acum pereții sunt goi, grunjoși, așteptând sosirea zugravilor. Nici măcar părțile lambrisate nu reușesc să-i șteargă aerul funebru. De undeva se aud explozii îndepărtate. Teresa se întreabă dacă nu ar fi mai bine să plece deja. Exact în acel moment, aude în spatele ei vocea lui Amadeo.

— Bună dimineața, iubito. Îți plac schimbările pe care le-am făcut?

Teresa se întoare spre el. Amadeo e îmbrăcat impecabil în costumul său și are în mâini pălăria de pai și o cutie de carton împodobită cu o fundă. Ea dă din cap cu timiditate.

— Ți-am adus un cadou, zice el.

Amabilitatea lui o dezarmează, iar inima începe să-i bată nebunește, știind că momentul adevărului se apropie.

— Ce ce? întreabă ea.

— E nevoie de vreun motiv? Nu aveai nevoie de motive în timpul lunii noastre de miere când îți cumpăram toate capriciile.

Teresa surâde cu tristețe. Cât de departe e acum luna lor de miere. Și cât de puțin mai are ea acum în comun cu acea fetiță inocentă și moartă de spaimă care își idolatriza soțul.

Revin în salon pentru ca ea să deschidă cadoul. Se așază în fotoliile cu tapiseria galbenă roasă.

— Trebuie schimbată tapiseria asta, e distrusă, zice ea, ca și cum ar fi hotărâtă să rezolve problema.

Stau unul în fața celuilalt. Teresa pune cutia pe genunchi, desface funda, ridică încet capacul. Apare un cap micuț, îmblânit, care o privește cu ochi luminoși, migdalați. E un pui de pisică persană. Cu părul alb și lung. Poartă o zgardă cu o plăcuță pe care scrie *Dickens*.

Teresa întreabă, uitându-se la plăcuță:

— Dickens?

— Ți-a plăcut întotdeauna, nu? Bănuiesc că e o vietate foarte victoriană. M-am gândit că ți-ar plăcea să o primești gata botezată.

Teresa scoate pisica din cutie și o mângâie ținând-o în poală. Animăluțul dă ochii peste cap și începe să toarcă mulțumit.

— Lui Modesto o să-i placă foarte mult, șoptește ea, gândindu-se la interesul pentru animale de care micuțul ei e cuprins în ultimul timp.

Amadeo se uită la ea în tăcere, clătinând ușor din cap. Teresa se teme de această privire, pentru că știe prea bine ce înseamnă. Amadeo a trecut de la a o disprețui la a avea nevoie de ea cu disperare. E preludiul uneia dintre izbucnirile sale. Mai demult o îngrozeau, acum nu le mai suportă.

— Vreau ca lucrurile să fie din nou ca mai demult. Erai întotdeauna atât de mulțumită. Te uitai la mine ca nimeni altcineva.

Amadeo întinde un braț și o atinge cu degetul, o atingere ca în joacă, puerilă. Dar Teresa îi îndepărtează mâna cu un gest brusc.

— Nimic nu mai poate fi ca înainte, Amadeo.

A spus-o, a avut curajul. Inima i-a luat-o razna și simte pulsul dureros în tâmple. Știe că odată cu aceste cuvinte a trecut un prag. Amadeo o privește fără să înțeleagă nici ce vede, nici ce aude. Pisica sare din poala Teresei, aterizează neîndemânatic pe dale și sare într-un alt fotoliu, de parcă se pregătește să asiste la un spectacol ce urmează să înceapă. Teresa respiră cu greutate. Are gura uscată. Prinde un curaj pe care nu l-a avut niciodată și zice:

— Vreau să divorțăm.

Acum el e cel care se simte pe altă lume. Într-o lume a disprețului și înșelătoriei. Neagă dând din cap. Îi e foarte limpede. Ceea ce spune Teresa pur și simplu nu se poate petrece. Nici măcar nu se poate gândi la așa ceva. Nu. Teresa nu-l va părăsi. Nu poate să permită așa ceva. Nu a simțit nimic, niciodată, cu atâta siguranță: ea nu va reuși să-și vadă de planurile ei. Chiar dacă pentru asta va trebui să-i interzică să se mai vadă cu cineva, inclusiv cu vipera de cumnată-sa.

Conchide:

— Nici vorbă.

Ea tremură. Are mâinile înghețate. Și simte o spaimă subită.

— Nu mai pot trăi cu tine, Amadeo. Nu te mai iubesc cum te iubeam. Simt că relația noastră e o farsă. O clădire cu o fațadă frumoasă, dar cu structura putredă, gata să se prăbușească. Nu meriți așa ceva.

— Ești o tâmpită și o neștiutoare, strigă el, brusc, speriind-o. Continui să te gândești la Octavio, nu-i așa? Crezi că nu-mi dau seama?

Teresa nu se teme de adevăr. Dimpotrivă, mereu a fost de partea adevărului. Adevărul mai presus de minciună, oricât de dureros ar fi. Dar această regulă de aur nu se poate aplica în cazul lui Amadeo. El e vulnerabil, ea știe asta atât de bine, și pentru el adevărul poate fi o rană fatală.

— Asta nu are nici o importanță acum, Amadeo.

— Ba da! Crezi că el te așteaptă de cealaltă parte a Atlanticului? Că o să puteți începe o viață nouă, pur și simplu, într-un

loc unde nimeni să nu vă cunoască? Idioată ce ești, nu te-ai întrebat niciodată de ce nu ți-a scris deloc? Nici măcar pentru a-ți transmite noua adresă? Tot ceea ce ți-a trecut prin cap a fost să suspini după el, ca o tinerică stupidă?

Teresa șovăie. Se simte ridicolă și rănită. Știe prea bine că Amadeo e capabil de orice când acționează mânat de ură. Îl vede cu ochi reci și simte pentru el o milă nesfârșită. Amadeo are fața congestionată, venele de la gât și tâmple stau gata să-i plesnească, strigătele lui au alertat-o pe Laia, care a urcat scara, dar apoi a coborât imediat. Nici un mușchi nu se mișcă pe fața Teresei, așezată în fotoliul tapisat cu catifea galbenă ascultă, uitându-se prin ușa de sticlă la *patio*, la șemineul gol, așteaptă ca furtuna să se domolească.

Nu știe că Amadeo are în mânecă un as câștigător și fatal. Iar el, pentru a-i spulbera siguranța pe care ea continuă să o afișeze, se hotărăște să-l folosească. Ultima soluție. Răzbunarea învinsului.

— Și ce-ai zice dacă ai afla că Octavio nu e în America?

Ea dă din cap cu fermitate. Nu vrea să audă. Mimează indiferența. El îi prinde fața între palme. Teresa îi simte mâinile calde, transpirate. Privirile lor se întretaie, se luptă. Până când el zice cu o voce răgușită:

— Octavio e mort, nenorocito. Mort!

Prada a mușcat momeala. Marele prădător e mulțumit. În sfârșit vede cum se prăbușește ființa aceea rigidă care astăzi s-a trezit gata să-l înfrunte. Iar acum o vede cum se înroșește, începe să plângă, să implore. Dar e ca și cum nu ar auzi-o. De parcă se bucură numai de spectacolul prăbușirii ei. În tăcere, așa cum se ia parte la marile victorii. Redevine atent la ea numai când începe să-l lovească cu pumnii în piept, scuturată de plâns.

— Ce vrei să spui? Spune-mi ce vrei să spui?

Atunci Amadeo îi vorbește despre noaptea de Crăciun din 1932. Vizita lui la Octavio. Discuția lor din birou. Îi spune că atunci când el a plecat, l-a lăsat pe Octavio amețit și turnându-si al patrulea pahar de whisky. Mai erau trei sticle în birou și e gata să facă pariu că toate trei au fost golite înainte de ora închiderii. Octavio i-a trimis acasă pe paznici pentru ca să rămână singur, le-a zis că va porni el sistemul de alarmă. Le-a dat liber pompierilor

de serviciu din clădire. Ultima persoană care l-a văzut în viață a fost chiar unul dintre pompieri. Jose Sánchez. A zis că șeful său era atât de beat, încât abia se mai ținea pe picioare. Chiar s-a gândit să nu asculte ordinele șefului său și să rămână în clădire, dar, cum era Crăciunul, șansa de a-și petrece noaptea cu familia a învins, așa că a închis totul și s-a dus acasă. În ziua următoare, soția lui l-a trezit ca să-i spună că ardea El Siglo. Imediat s-a gândit la Octavio. Când plecase, șeful său dormea, prăbușit pe masa din birou. Când a reușit să ajungă în Las Ramblas, să se strecoare prin mulțime și să întrebe de el, nimeni nu știa nimic de cele întâmplate. Toată lumea i-a zis că Octavio plecase chiar în acea dimineață în America. Pompierul a ajutat la stingerea incendiului și mai că și-a dat viața încercând să ajungă la biroul de la etajul al doilea. A trebuit să fie spitalizat ca urmare a arsurilor grave de pe tot corpul. A supraviețuit și a aflat că printre dărâmături nu s-au găsit resturi umane. De altfel, era imposibil să cauți rămășițe printre toți munții aceia de fier contorsionat. Până la urmă, pompierul și-a zis că Octavio părăsise clădirea. Bănuiesc că sărmanul angajat avea lucruri mai urgente la care să se gândească, acum, când rămăsese fără slujbă. Și întreaga poveste a fost dată uitării. Trebuie să recunosc că bunul Conde a fost discret și în moarte. Un om cu adevărat mare!

— Toate astea nu sunt adevărate, țipă Teresa, ieșindu-și din fire. Cum să fie mort? Ar fi fost înmormântat. Ar fi scris în ziare.

— Bineînțeles, răspunde Amadeo, liniștit brusc, dacă ar fi știut.

— Și cum se face că tu știi, iar ei nu? Știi tu mai bine decât forțele de ordine?

— Mi-a spus chiar Jose Sánchez, în schimbul unei sume neînsemnate. Și, în plus, nu uita că eu am fost acolo, draga mea. Și i-am dat lui Octavio motive să se îmbete. Bănuiesc că atunci când a adormit era atât de beat, încât nu și-a dat seama de nimic. Sau poate că s-a omorât înainte, cine știe. De asta i-am lăsat pistolul meu. Tot ceea ce știu sigur e că nu s-a îmbarcat.

— Chiar știi? Ai verificat tu?

— Da, zice Amadeo și zâmbește, satisfăcut. Am trimis pe cineva să-l aștepte la New York, chipurile pentru a-l ajuta la

bagaje. Bietul om mi-a telegrafiat, surprins, și mi-a zis că nici un domn Conde nu a călătorit cu *Magallanes*, cabina rezervată a fost goală pe toată durata călătoriei. I s-a spus că la clasa întâi se întâmplă des astfel de lucruri, pentru că bogații sunt foarte nepăsători. Ce zici de asta? Nu e nemaipomenit?

Teresa nu mai are forța să răspundă. Se chinuie degeaba să-și pună ordine în gânduri. Încearcă să găsească o ieșire. Amadeo a încolțit-o, iar acum își savurează victoria.

— Și acum, ce vei face? Mai vrei să pleci la New York?

Teresa, fără să știe cum, găsește suficiente forțe pentru a-i răspunde răspicat:

— La New York, nu. Dar vreau să plec.

Cuvintele ei toarnă gaz pe foc, și Amadeo explodează. Teresa simte cum o cuprinde panica. Oroarea ce însoțește fulgerul de final. El se ridică și îi trage un picior pisicii cu atâta forță, încât aceasta se izbește de marginea șemineului și cade lată. Teresa se cutremură de scârbă, se ridică cu gândul de a se retrage în apartamentul ei, dar Amadeo o prinde de păr și o trage spre el. Are privirea unui om nebun. De pe frunte îi cad broboane mari de sudoare. O apucă de umeri, o scutură. Îi strigă cuvinte încărcate de ură, insulte umilitoare, niciodată spuse până atunci. S-a aprins ca un foc de paie. Cu cât strigă, cu atât simte nevoia de a striga mai tare. Cu cât îl ia valul, cu atât mai mult simte nevoia de a se lăsa dus de val. Până când mâinile sale înconjoară gâtul ei palid. Strânge.

Când deja e prea târziu, Amadeo regretă. Urechile îi țiuie. Își ia mâinile de pe gâtul învinețit al Teresei. Trupul ei cade la pământ ca o păpușă stricată. Îi rostește numele pentru ultima dată. De mai multe ori, printre sughițuri de plâns. Se cuibărește lângă ea, cu capul între sânii ei și scâncește ca un copil. Rămâne așa mult timp, până când trupul Teresei începe să se răcească. Atunci își dă seama că trebuie să facă ceva.

Își șterge lacrimile, se ridică. Contemplă întreaga scenă de parcă nu ar avea nimic de a face cu el.

Apoi își dă seama că Laia îl privește, îngrozită, din ușă. Plânge și ea.

Între zidurile casei, în seara zilei de 18 iulie 1936, e multă forfotă. Când zidarii vin să-și recupereze sculele, găsesc o mică

schimbare la biroul construit recent. Ușa magaziei, pe care o lăcuiseră cu atâta grijă, e încuiată și nu mai are mâner. Mai mult, stăpânul casei îi ia prin surprindere când le cere să-i facă o treabă urgentă, pentru care îi plătește dublu față de obicei. Încep lucrul imediat, fără să pună întrebări: acoperă cu un strat gros de ghips zidul principal din vechiul *patio* și, ciudat, ușa de la capătul lui. Când termină, nimeni nu ar zice că în zid e o cavitate. Cât despre ce se află în acea cavitate, nimeni nu știe nimic, desigur.

În timp ce muncitorii își văd de treabă, Amadeo se plimbă dintr-o parte într-alta, preocupat. Te bagă în toți sperieții, văzându-l așa, agitat la culme, izbucnind pe neașteptate în plâns uneori, iar alteori făcând compulsiv te miri ce lucru. Umblă prin casă adunând obiecte, aruncându-le fără chef într-un geamantan ce aparținuse mamei lui, burdușindu-l cu documente, bijuterii, bani peșin.

În jur de ora șapte seara, părăsește casa. Pentru a nu atrage atenția cu una dintre mașinile sale luxoase, preferă să ia un taxi. Revine după o jumătate de oră, se duce la Laia și îi arată niște acte obținute recent, zicându-i triumfător:

— Pașapoarte spaniole și viză germană. Ne îmbarcăm mâine pe un vas care pleacă la prima oră. Tu vii cu mine. Le-am zis că ești fiica mea.

— Unde mergem?

— În Italia. Renunță la uniforma de serviciu. Du-te și alege ce vrei dintre hainele Teresei.

Laia face exact ce i se cere. Dar niciodată nu și-a imaginat că îndeplinirea unui vis atât de mult dorit îi va provoca o durere atât de adâncă. Hainele Teresei continuă să-i poarte parfumul și o vor face atâta timp cât va purta îmbrăcămintea ei, pe care niciodată nu ar fi trebuit să o îmbrace. Paralizată de spaimă, Laia se uită la hainele pe care le-a admirat atât de mult și nu știe ce să aleagă.

Între timp, mai furios ca oricând, Amadeo face ultimul act din viața lui în acea casă. Se va întoarce, peste câțiva ani, dar nimic nu va mai fi la fel ca înainte de această noapte. A dus jos cutia cu vopsele, paleta și pensulele. Intinde mult violet, ocru, indigo și albastru, culori care îi reflectă starea sufletească. Cu ele, cocoțat pe scara lăsată de zugravi, pictează prima lui frescă. Nu cea pentru milionarul din Tiana. Aceasta e prima, din propria

casă, în vechiul *patio*, transformat în mormânt. Și nu va fi un motiv floral, o natură moartă sau o fantezie mitologică. Va fi ea. Obsesia lui. Teresa lui. O frumusețe nepământeană, cu privirea piezișă, așa cum o avusese dimineață, când voise să-l părăsească. Teresa privind dincolo de viață, dincolo de orizontul pe care el i-l trasase. Teresa lui, singura femeie pe care și-a dorit să o facă fericită. Captivă între acele ziduri, dar pierdută pentru totdeauna.

Când Amadeo părăsește casa, însoțit de servitoarea îmbrăcată în hainele stăpânei, fresca încă nu s-a uscat de tot. Scârțâitul ușii mari de la intrarea principală răsună ca un ecou prin încăperi, înfundat și persistent, mulțumit că a rămas singur și stăpânește casa după bunul său plac.

De la: Violeta Lax
Data: 16 aprilie 2010
Către: Valerie Rahal
Subiect: Decizii

Dragă mamă,

Ieri am stat mult de vorbă cu Daniel. Locul era idilic de-a dreptul (ştiu că îţi plac detaliile ambientale), pe o terasă la mare, la un restaurant numit Aqua, unde am fost pentru a-mi sărbători ziua de naştere. Mă bucur foarte mult că a venit (sunt sigură că şi asta îţi place), pentru că ar fi fost trist să sărbătoresc fără el împlinirea a patruzeci de ani de viaţă.

M-am hotărât să accept funcţia de director al Muzeului Amadeo Lax. Asta şi datorită ţie şi vorbelor tale. Ai dreptate: pot să-l admir pe Lax-pictorul şi să-l urăsc pe Lax-omul, fără ca aceste două aspecte să-mi influenţeze munca în vreun fel. Acum pot să fac totul pentru ca adevărul să iasă la iveală. Să fac cunoscută adevărata personalitate a Teresei Bruses, de exemplu. Să scriu ceva despre ea şi despre viaţa ei alături de un artist atât de talentat şi de complex, cum a fost bunicul.

Tocmai de aceea, ieri m-am dus să-l cunosc pe domnul Gabriel Portal. E un străstrănepot, sau ceva de felul ăsta, al lui Octavio Conde, presupusul amant al Teresei, cel despre care s-a zis întotdeauna că a fugit cu ea la New York, în 1936. Pare greu de crezut că această afirmaţie s-a bazat numai pe presupuneri, bârfe sau bănuieli, dar chiar aşa e. Pentru că data plecării a coincis cu izbucnirea Războiului Civil se poate să fi contribuit la faptul că niciodată nu s-a făcut o anchetă serioasă. Singurul care a încercat să afle ce s-a petrecut e acest aristocrat, apărut pe neaşteptate, şi pe care am avut onoarea să-l cunosc şi să aflu că şi-a dedicat viaţa scrierii unei istorii a familiei. Când l-am întrebat ce s-a întâmplat cu Octavio Conde, a ridicat din umeri şi mi-a zis: „A dispărut".

Mi-a zis că tot ce a reuşit să afle despre ruda sa a fost că şi-a rezervat o cabină, pentru data de 25 decembrie 1932, pe vasul *Magallanes*, care făcea ruta între Barcelona şi New York. Dar, oricât de mult a încercat, nu a reuşit să-i mai dea de urmă în nici una dintre escalele vasului. Nici în Insulele Canare, nici în Cuba, nici la New

York. Ani de zile a crezut că-şi schimbase numele pentru a trece neobservat, astfel încât să poată duce o viaţă liniştită alături de amanta lui. Dar această idee nu are sens dacă amanta lui nu era cu el. Nu l-a găsit nici în vreunul dintre cele peste douăzeci de cimitire pe care le-a cercetat. E o enigmă căreia nu i se poate da o singură explicaţie. Don Gabriel are câteva ipoteze: „Ori nu a plecat niciodată şi a continuat să trăiască în Barcelona sub un nume fals, sau a fugit în altă ţară, poate în Italia lui Mussolini, acolo unde s-au refugiat mulţi dintre industriaşii bogaţi ai Barcelonei din acele timpuri. Sau a murit în timpul Războiului Civil".

Până la urmă, a tras următoarea concluzie: „E o ecuaţie imposibilă. Are prea multe necunoscute".

Aşadar, iată că periplul meu barcelonez se apropie de sfârşit. L-am dus ieri pe Daniel să vadă casa familiei. Zugravii încă meşteresc la noul Muzeu Amadeo Lax. Biroul meu va fi la subsol, acolo unde cândva se aflau încăperile servitorilor. Bucătăria, destul de bine conservată, va face parte din expoziţie. Muzeul va fi gata la sfârşitului anului, iar inaugurarea se va face pe 22 ianuarie, dată care coincide cu ziua de naştere a bunicului. Atunci voi reveni şi eu la Barcelona, împreună cu toată familia. Numai gândul acesta şi mă face fericită, iar Daniel e foarte mulţumit.

Dar, până atunci, mâine voi face bagajul şi mă voi întoarce. Trebuie să o recompensez cumva pe Drina pentru toate problemele pe care i le-am cauzat de-a lungul acestor săptămâni şi să mă pregătesc să suport perdaful din partea şefilor mei de la Art Institute. Cred că vor fi foarte surprinşi când le voi prezenta demisia mea. În altă ordine de idei, am reuşit să-l conving pe tata să asiste la inaugurare şi mi-ar plăcea foarte mult dacă ai veni şi tu, asta în cazul în care nu ai nimic mai bun de făcut. Aş fi fericită să fiţi aici amândoi.

În încheiere, îţi mai spun că azi-dimineaţă am fost la mormântul Teresei. Am cumpărat un buchet imens de trandafiri roşii şi am străbătut aleile cimitirului pentru a-mi lua la revedere de la ea. Înainte de a ajunge la mormânt, m-am gândit că e nedrept ca resturile sale să zacă sub o piatră anonimă de ciment, aşa că am comandat o placă de marmură cu numele său. Dar, când am ajuns la mormânt, nu mică mi-a fost surprinderea văzând că avuseseră loc schimbări. Nu mai e un mormânt anonim. Pe o piatră funerară foarte frumoasă, din granit negru, stă scris cu litere de argint:

„TERESA BRUSES BESSA
(1907-1936)
FIUL ŞI NEPOATA TA, CARE NU TE VOR UITA NICIODATĂ"

Cineva lăsase un buchet de margarete albe, acum ofilite. Le-am luat şi am pus în locul lor buchetul de trandafiri. Nu tu mi-ai spus odată că florile preferate ale tatei sunt margaretele albe?

Am trecut şi pe la mormântul Sfinţişorului. L-am găsit la fel de plin de flori, de cereri şi de ofrande ca şi data trecută. M-am uitat la faimoasa fantă care străbate piatra funerară pe diagonală şi am aşteptat cu nerăbdare să văd lumina de dincolo, dar nu s-a întâmplat nimic. Deşi trebuie să recunosc că mi-a împlinit dorinţa. Dacă mă gândesc bine, cred că ţi-am promis să-ţi spun despre ce dorinţă era vorba, dacă mi se va îndeplini. Deci: l-am rugat să mă ajute să mă mut din Chicago. Nu mai suportam să trăiesc acolo nici un minut.

Surprinsă?

Drept răsplată pentru serviciile sale eficiente, i-am lăsat lui Frances Canals Ambros lănţişorul şi inelul care îi poartă numele. Habar nu am cum au ajuns la gâtul Teresei şi ce semnificaţie or fi avut pentru ea, dar mi s-a părut corect să-i rămână lui.

În sfârşit, mai bine mă opresc aici. Îmi place atât de mult noua tastatură, încât încep să cred că exercită asupra mea un soi de vrajă. Încep să scriu şi am impresia că povestea nu se va mai termina niciodată.

Mai vreau să adaug doar o scurtă atenţionare, ca să nu te sperii: revin acasă cu un picior în ghips. Mi-e şi ruşine să-ţi spun ce s-a întâmplat. Pe când vizitam casa împreună cu Daniel, coborând scara, m-am împiedicat de vrejul ornamental de la prima treaptă, m-am dezechilibrat, am călcat strâmb şi a fost suficient pentru a-mi rupe ligamentele. Ştiu că sunt stângace, dar cui naiba i-a venit ideea să pună chiar acolo acel ornament tâmpit?

Şchioapa, prolifica, barceloneza şi noua ta,

VIOLIN

*Barcelona, 30 noiembrie 1940*

*Dragă Amadeo,*

*Am mari îndoieli că această scrisoare va ajunge în mâinile tale. Cum nu am nici o adresă de-a ta, m-am gândit să o trimit la hotelul din Roma unde ai stat ultima dată când am avut veşti despre tine, în speranţa că poate ţi-o va trimite cineva. I-am scris verişoarei Alexia, gândindu-mă că poate ştie ea cum să dea de tine, dar nici vorbă. Totuşi, mi-a zis că Modesto e bine. Deja e mare (are şapte ani!) şi pare gata să o apuce pe urmele tatălui său: cică are mână bună la desen. Şi că îi place să inventeze poveşti.*

*Pe aici s-au schimbat mult lucrurile. Tocmai de asta îţi scriu, ca să afli ce s-a mai petrecut. Tot mobilierul a fost furat, la fel şi maşinile, lămpile, covoarele, pianul, gramofonul şi orice a fost cât de cât de valoare în casă. Chiar dacă am apărat totul ca nişte lei. Partea bună e că am salvat casa de la incendiile ce au distrus alte imobile din zonă, deşi flăcările ne-au ameninţat serios. Şi, nici acum nu ştiu cum am reuşit, am mai salvat şi tablourile, ascunzându-le în vechea odăiţă unde era telefonul. Nici unuia dintre acei sălbatici nu i-a trecut prin cap să se uite acolo, sau poate că nu îi interesau operele de artă.*

*Am reuşit să păstrăm intactă şi camera Violetei. A fost ideea îndemânaticului Higinio. Ţi-l aminteşti? Inainte de război a fost administrator şi de atunci a prosperat mult. A venit într-o zi şi mi-a zis că enoriaşii din câteva parohii zideau capelele şi altarele ca să nu fie distruse de cei ce erau împotriva clerului. A facut rost de cărămizi şi de ciment şi a înălţat un perete pe care mai apoi l-am zugrăvit noi toţi. Pe atunci încă mai eram toţi cei din ultima vară: Julián,*

*Vicenta, Aurora și eu. După cum știi, lipsea Carmela, cea care, ascultând ordinul tău, se dusese cu Amadeo în Avignon, pentru a-l lăsa în casa verișoarei tale. Nu a mai revenit niciodată, nici nu am mai auzit de ea. Probabil că s-o fi întors în satul natal, unde cred că încă mai trăiau bătrânii ei părinți.*

*Dar vorbeam despre camera Violetei. Inainte ca zidul să astupe ușa, am pus înăuntru câteva amintiri: cartea învelită în piele pe care Teresa o ducea mereu cu ea, o cărticică de rugăciuni pe care mama ta mi-a făcut-o cadou după ce am învățat să citesc și cutia mea cu suvenire. Știu că nu sunt altceva decât vechituri, dar păstrându-le aveam impresia că păstram câte ceva din amintirea Violetei, a mamei tale și ale acestei familii, în general, care a fost și familia mea, în cea mai mare parte a vieții mele.*

*In cele de mai sus, ai observat, desigur, că nu pomenesc de biata Laia. Când a izbucnit războiul, avea doar șaisprezece ani. Îți amintești, desigur, că a rămas cu tine în Barcelona. Dar nu mai era aici când am ajuns vii, printr-un miracol, la sfârșitul lui iulie 1936. Părinții săi mereu au păstrat speranța că e în viață, pe undeva, sau că poate s-o fi alăturat vreunui grup revoluționar. Nu le-am zis niciodată nimic, dar sunt convinsă că a fost omorâtă de cineva care a știut că e singură în casă și lipsită de apărare. Li s-a mai întâmplat și altor servitoare, tinere și frumoase ca ea. Important e că niciodată nu am mai văzut-o. Julián și Vicenta au murit fără să mai știe ceva de fiica lor și eu cred că acum trebuie să fie toți trei în rai, împreună.*

*Apoi a devenit ceva obișnuit ca oamenii să dispară și să reapară fără să spună o vorbă. Higinio, de pildă, a intrat în rândul milițiilor, convins că lupta muncitorească era viitorul și că trebuia luptat împotriva celor care voiau să-i asuprească toată viața. În acele zile au fost omorâți mulți oameni importanți și nici nu-ți poți imagina de câte ori i-am mulțumit Domnului că te-a ajutat să scapi din acel infern. Ciudat e că Higinio s-a întors după câteva luni, când războiul era deja pe sfârșite, dar acum era transformat în învingător. Niciodată nu ne-a spus ce l-a facut să schimbe tabăra și nici noi nu l-am întrebat. Adevărul e că nici nu mi-a păsat, atât de mare mi-a fost fericirea să văd că se întoarce viu și că oamenii buni sunt buni indiferent de ideile lor. Higinio a intrat în Barcelona cu trupele naționaliste și la prima ocazie a venit acasă să vadă ce se întâmplase*

*cu noi. Aurora și cu mine l-am primit cât de bine am putut și am împărțit cu el bruma de mâncare pe care o aveam. I-am spus că pe Vicenta o omorâseră pe stradă pentru că purta un steag catalan și striga sloganuri separatiste și el ne-a îmbrățișat și ne-a zis că începând din acel moment va avea grijă să nu ni se mai întâmple nimic rău. Și așa a și fost! Ingerul nostru păzitor, și al casei, de asemenea. Ne-a găsit de lucru la cusut și călcat. În fiecare săptămână ne aducea saci cu haine, le lua pe cele terminate și ne plătea pe șin. Niciodată nu l-am întrebat pentru cine lucram, dar aveam atâtea comenzi și vizitele sale erau atât de dese, încât am început să trăim demn, chiar dacă pentru asta ne speteam muncind. Tot văzându-se, Aurora și Higinio au prins drag unul de celălalt. S-au căsătorit în urmă cu două luni și eu am avut onoarea de a le fi naș. Acum, când sănătatea mea e tot mai șubredă, se îngrijesc de mine ca de o mamă. Am mare noroc cu ei.*

*Nu doar Higinio s-a întors, ci și Antonia. Dar cred că în cazul ei surpriza nu a fost chiar atât de plăcută. A venit îmbrăcată în miliție. Dacă ai fi văzut-o cum urla! Ceilalți credeau că era o călugăriță care-și renegase credința, iar ea îi lăsa să creadă ce vor. A venit dându-și aere de șef și amenințându-ne că dacă nu ne puneam în slujba ei ne va ucide și va da foc la casă. Să moară de ciudă, nu alta, când a văzut că aici nu mai rămăsese aproape nimic de furat, pentru că furaseră totul cei ce veniseră înaintea ei. Nu ne-au lăsat nici oale la bucătărie. Julián a sărit la ea și unul dintre gealații ei l-a împuns cu baioneta în stomac. După trei zile, l-am îngropat. La înmormântare a luat parte și fratele tău, Juan. A venit pe neașteptate, îmbrăcat în civil, atât de slab încât era de nerecunoscut. La începutul războiului, iezuiții au fost fost persecutați dur, iar el reușise să fugă și să se ascundă pe la casele unor credincioși curajoși. Dar acum lucrurile luaseră o altă turnură și nicăieri nu se mai simțea în siguranță. Am încercat să-l ajutăm, dar în ziua următoare au venit câțiva călugări și l-au luat cu ei. Aveau de gând să plece într-o țară din America Latină, după câte mi-au spus. Sper că au reușit.*

*Timp de trei luni, trupele republicane au transformat casa în cartierul lor general și atunci am văzut iar câteva fețe cunoscute. Unii ziceau că au fost muncitori la fabricile Lax și se uitau în jur cu mult respect și admirație. Aduceau alimente și eu le găteam. Noaptea*

*cântau și beau în vechiul* patio *și întotdeauna închinau pentru Teresa, cea care îi privea, misterioasă, din fresca de pe perete. Într-o zi au plecat fără să se mai întoarcă vreodată. În locul lor a rămas o liniște tristă, întreruptă de sirenele ce izbucneau ziua și noaptea. Au fost nopți, mai ales cea din blestematul an 1938, în care nu reușeam să dormim neîntrerupt mai mult de o oră. Întreg orașul era terorizat, cădeau bombele din cer și de pe mare, uneori atât de aproape, încât auzeam urletele răniților și scâncetele copiilor. O bombă a lovit un tramvai ce trecea plin cu călători prin Plaza de Catalunya. Pe străzile principale creșteau grămezile de cadavre. Sirenele întrerupeau iarăși și iarăși căutarea de supraviețuitori printre dărâmături. Toată lumea fugea, îngrozită, abandonând muribunzii. Se zice că avioanele erau italiene. Când auzeam asta mă gândeam la tine și mă întrebam ce-or fi având italienii împotriva noastră? Bombele, doliul, furturile, incendiile, războiul, sărăcia, umilința și lacrimile, multe lacrimi.*

*Acum, orașul e din nou ce a fost, doar că e împărțit în două tabere. Învingătorii profită de victorie. Învinșii pleacă încet capul. Nu știu de care parte mă aflu. Știu doar că aparțin altor vremuri. Foarte îndepărtate, dispărute pentru totdeauna. Un timp care ne-a învins pe toți, bogați și săraci.*

*Nu-ți poți închipui cât de surprinsă am fost să găsesc portretul Teresei pe zidul fostului* patio. *Seamănă atât de bine cu ea, atitudinea ei e atât de reală, că și acum când mă uit la ea mă ia cu frig. Cred că te vei bucura să afli că nu a suferit nici o stricăciune, deși nu ne-a fost ușor să o păstrăm în bune condiții. Nu am avut ocazia să vorbim despre asta, dar încă tot nu-mi vine să cred ce s-a întâmplat. Nu înțeleg cum a putut Teresa să plece și să abandoneze tot ce avea ea mai scump pe lume: pe tine și pe fiul vostru. Ar fi trebuit să vezi expresia surorii sale când i-am spus, după ce am aflat de la tine. Nu a părut surprinsă deloc. „Asta trebuia să se întâmple de mai demult", a zis. Apoi s-a prăbușit într-un fotoliu în grădină și a stat acolo toată după-amiaza fără să scoată o vorbă. Iar noaptea a plecat. Julián i-a zis să nu plece, că era nebunie pe străzi și prea periculos pentru o femeie singură, conducând propria mașină. Dar ea nu l-a băgat în seamă. Era înarmată și se simțea sigură pe sine. În acele momente, nimeni nu își putea imagina cât de grave erau cu adevărat*

*lucrurile. Au încolțit-o la intrarea în oraș. I-au luat mașina și bijuteriile. Poate că nu i-ar fi facut nimic dacă nu ar fi scos arma. Însă i-a amenințat cu pistolul, și ei au fost mai rapizi decât ea.*

*Cam așa stau lucrurile, Amadeo. Nu-mi rămâne altceva de spus decât că am făcut tot ce am putut în aceste timpuri atât de grele. Pentru tine, cu siguranță că e o simplă chestiune de timp pentru ca lucrurile să intre pe făgașul lor. Există mulți oameni care așteaptă întoarcerea ta, iar în oraș, cei de condiția ta au început să ducă viața lor obișnuită. Bineînțeles că te aștept și eu, dar tare mă tem că nu voi mai trăi destul ca să te pot revedea. Dacă, din noroc, privirea ta va ajunge să se lase peste aceste rânduri, vreau să știi că te-am iubit mereu ca pe propriul meu copil. Toată viața mea. Exact așa cum ți-am promis în acea zi de acum patruzeci și unu de ani.*

*Dumnezeu să te binecuvânteze, dragul meu.*

*CONCHITA*

## XXVI

Timpul – acest subiect universal. Anihilează oamenii. Toceşte pietrele. Dogeşte vocea scriitorului. Plictiseşte fantomele.

Exultând de bucurie, asistăm nevăzuţi la inaugurarea muzeului. Locul s-a umplut de necunoscuţi gata să vorbească şi de o mulţime de curioşi. Noile ziduri nu mai ascund secrete, iar camerele au fost extinse şi transformate în săli spaţioase, impersonale, unde tablourile sunt personajele principale.

Ne amestecăm printre pânze şi vizitatori, fericiţi ca nişte copii de faptul că o vedem pe Violeta în mijlocul spectacolului. Ascultă, vorbeşte, străluceşte. În sfârşit, şi-a găsit locul. Lângă ea, Fiorella Otrante poartă o rochie neagră şi ochii i se umezesc la auzul atâtor vorbe de mulţumire venite din partea politicienilor. Trupul mamei sale, tânăr pentru totdeauna şi frumos pentru totdeauna, îi uimeşte pe toţi din tablourile expuse în sala principală. Sunt atracţia expoziţiei, alături de tablourile cu Teresa, grupate pentru prima dată, după ideea directoarei, care ştie că prin această alăturare se face dreptate. Modesto e şi el prezent, ţinându-se de mână cu o tânără blondă. Iat-o şi pe Valerie, împreună cu profesorul de engleză. Silvana stă deoparte şi contemplă totul, mulţumită. Gemenii Iago şi Rachel, cuminţi, dar sătui ca şi noi de discursuri – fantomele, asemeni copiilor, detestă monoloagele –, se uită spre tatăl lor şi îl întreabă din ochi cât mai durează. Daniel zâmbeşte şi îi calmează fără să spună o vorbă. Pentru acest eveniment, Arcadio s-a îmbrăcat ca un adevărat domn. Poartă un costum gri, cu pantalonii şi sacoul asortându-se perfect, iar cravata merge de minune cu pantofii. Pentru el, acest eveniment plin de

splendoare și de plictiseală e punctul culminant al unei lupte lungi, în care și-a consumat viața și, uneori, chiar și sănătatea. Când va călca linia care încă ne desparte, vom găsi o modalitate de a-i mulțumi.

Din *patio*, revenită la locul său, privirea absentă a Teresei veghează asupra muritorilor. „Biete ființe, incapabile de a se perpetua pe ele însele", pare să zică. „Memoria urmașilor noștri e slabă", zicem cu toții, mulțumiți totuși că măcar ceva, chiar dacă acest *ceva* e doar o parte neînsemnată și înșelătoare precum subiectul unui roman, rămâne de pe urma trecerii noastre prin lume.

Acum, cel mai simplu ar fi să lăsăm timpul să se scurgă în sensul acelor de ceasornic. Dar apele viitorului sunt prea domoale, iar noi ne-am obișnuit cu senzațiile tari. Mai bine să biruim calendarul. Să mergem înapoi. Să inventariem de-a fir a păr, cu minuțiozitate, până când vom găsi o distracție pe măsura așteptărilor noastre. Să începem „Jocul de a pune totul la locul său". Pregătiți-vă.

Înainte de strălucirea inaugurării, vreme de 263 de zile, zidarii umplu totul cu zgomote, schele și cuvinte în limbi străine. Când pleacă, încăperea Violetei e din nou zidită și ascunsă, cu toate secretele ei bine păstrate pentru lungul drum care le așteaptă, iar hainele și pantofii încep să recupereze zi de zi câte puțin din strălucirea de altădată. Teresa se întoarce în mormântul său, care, odată închis și făcut neștiut, pune stăpânire pe locul ce a fost cândva un *patio*, în timp ce scorojeala dispare de pe pereți și umezeala se retrage în zidurile tot mai noi. Apoi urmează trei mii de zile de singurătate, întreruptă arareori de câte o vizită inoportună, care ne distrage de la rătăcirea noastră lipsită de țintă. Nu ne referim la Arcadio, pe el îl cunoaștem și ne e simpatic, ne distrăm pe seama hainelor sale și deplângem nepriceperea sa în vestimentație la fel de mult precât îi mulțumim din suflet pentru tenacitatea sa atât de improprie oamenilor. Arcadio e de-al nostru. Nu el ne deranjează, ci acești politicieni grași ce petrec fără să știe nimic. Ne place să le zădărnicim planurile, deși posibilitățile noastre, împotriva a ceea ce crede majoritatea oamenilor, sunt foarte limitate.

Brusc, ne aflăm la priveghiul lui Amadeo Lax, loc potrivit pentru noi, fantomele, și suntem mulțumite că primim un nou

membru, numai că mortul începe dintr-odată să se simtă mai bine, deschide ochii, se ridică, uimit, începe să meargă prin salonul cu şemineu, care e gol şi plin de praf, exact aşa cum crede el însuşi că se simte astăzi. Şi nu e de mirare să fie aşa, ştiind că îl aşteaptă aproape treizeci de ani de recluziune. Respiră greu, tuşeşte, îşi trage sufletul. Pielea lui se face gălbuie. Prinde viaţă tot mai mult, închide ochii din când în când, se simte obosit şi slăbit, jinduieşte după moartea care nu mai vine, se plictiseşte. Asta e viaţa singuraticului Lax: retras în mansardă, se satură să-şi tot amintească ce a fost şi să aştepte sfârşitul. Gândeşte puţin, pentru că şi-a dat seama că gândurile îi fac rău. Învaţă să trăiască fără amintiri. Această dureroasă aşteptare ia sfârşit odată cu o decizie: se va întoarce la pictură, pentru totdeauna. Îşi caută pensulele şi paleta prin geamantanele jerpelite unde le-a ascuns şi revine la obsesiile sale, pentru prima dată după mult timp. Întinde prima pânză, pictează primul său tablou din această viaţă întoarsă în sens invers, cuprins de o teamă ce îi rămâne inexplicabilă până când contemplă pânza şi vede un autoportret cadaveric şi monstruos. E ceea ce a devenit. „Pentru un asemenea om nu poate exista viitor", îşi zice.

Şi totuşi, îşi revine repede, îşi recapătă forţele pe măsură ce pictează. Se întreabă cum se poate trăi fără să pictezi. Amintirile se estompează, dar rămân suficient de clare pentru a continua să umple pânză după pânză. În această etapă de maturitate târzie, Teresa e omniprezentă. Numai el ştie cât de pedepsit a fost pentru crima comisă. Nu contează că a fost prescrisă, conform legilor omeneşti, căci pe el îl judecă Dumnezeu, iar pedeapsa Lui e eternă şi exemplară. Dar şi mai neîndurător decât Dumnezeu e el însuşi. Nu se va ierta niciodată.

Trec 352 de luni fără nici o schimbare. Zece mii de zile. Douăzeci şi nouă de ani. Nu contează ce unitate folosim pentru măsurarea timpului, pentru că acesta este întotdeauna de neoprit. În această perioadă, Amadeo abia dacă iese din casă, se mulţumeşte să fie îngrijit de o femeie în casă, foarte tânără şi foarte tăcută, cu care abia dacă are alte legături în afară de cele gastronomice. Şi nu e ca servitoarele de altădată, aceasta de acum are propria casă, vine zilnic de dimineaţă şi pleacă seara. Amadeo

aproape că nu mai cinează, căci numai ideea de a coborî patru etaje pentru a deschide frigiderul îl face să-i piară tot cheful de mâncare. Rămâne în mansardă, iarna la căldura sobei, vara cu minunea aerului condiționat, singura tehnologie, alături de câteva alte piese, pe care a acceptat-o în viața lui. Când vine Arcadio, o trimite pe fată să curețe vechiul birou și aduce două scaune care par vechi, dar de fapt sunt false, ca atâtea lucruri din viața lui. Acolo, sub privirea Teresei, are loc prima întâlnire cu obstinatul și simpaticul student la arte plastice. Uneori se întâlnește cu Trescents, ajuns acum un bătrân nostalgic și văicăreț, și discută împreună cu el despre hotărâri pe care ar fi vrut să nu le fi luat. In același loc, într-o bună zi, citește o scrisoare venită din Peru, cu antetul congregației San Ignacio de Loyola. I se aduce la cunoștință că părintele Juan a murit de malarie, undeva în Amazonia, într-un loc numit Aucaya. După o scurtă descriere a circumstanțelor morții, îl binecuvântează și îl lasă în grija lui Dumnezeu. Scrisoarea e din 1963, dar întâmplările descrise par să fie mai vechi. Nu se știe cât de vechi.

De la o zi la alta, niște muncitori în salopete albastre scot din casă puținul mobilier ce mai rămăsese. Amadeo Lax, tot mai abătut, își adună lucrurile și le păstrează într-o valijoară. Pe măsură ce coboară scara, urmele pașilor săi se acoperă imediat cu un strat de praf imaculat și omniprezent. Groaza îi revine în privire când ajunge din nou în curtea destinată mașinilor și vede urmele incendiului, pereții fără uși, bucătăria pustie, iar într-un colț o roată abandonată, singurul vestigiu al nebuniilor lui din altă epocă. Citește chiar acolo o lungă scrisoare scrisă de mâna dragei lui Conchita. Tremurul hârtiilor îi trădează emoția. Apoi pune scrisoarea la loc în plic, închide plicul cu grijă și se uită la el îndelung. „Destinatar necunoscut. Retrimisă expeditorului", citește pe dosul plicului. Destinatarul e chiar el, iar adresa e Grand Hotel, Roma. Lasă plicul jos și îl ascunde printre gunoaiele care invadează totul – frunze uscate, hârtii, resturi de mâncare, animale moarte –, dar un colț al plicului rămâne vizibil, ca prin minune. Se uită la el cu surprindere, aruncă o ultimă privire în jur, oftează și iese în tăcere, se pierde în dimineața strălucitoare. Il vom revedea peste nouă ani și atunci va semăna tot mai mult cu sine însuși.

În această perioadă are loc un cataclism care duce totul cu el. Fețe cunoscute umplu locul de strigăte și declarații de război. Au loc asalturi și în curtea interioară se înalță un rug aprins cu cărțile din bibliotecă. Au loc atacuri, violuri, crime. Vin tot felul de străini care așază la locul lor fotoliile îmbrăcate în catifea galbenă. Alții aduc covoarele, pianul din lemn cubanez, lămpile și candelabrele, gramofonul, hainele și mesele de birou. Câțiva gălăgioși înarmați aduc automobilele de lux ale domnului Lax și le pun, unul câte unul, la locul lor. Urmează servitorii speriați de zgomotul bombelor și de veștile despre omoruri cumplite și revolte. Dar, încetul cu încetul, și acestea se împuținează, servitorii pleacă și rămânem așteptând ca Amadeo să închidă ușa pentru ultima dată.

Zgomotul ușii trântite e acum un ecou îndepărtat, un scârțâit groaznic ce străbate încăperile, prezice mari schimbări, începutul și sfârșitul multor lucruri, până când explodează, cu forța unui tunet, în inima pietrelor.

Am putea să mergem și mai departe, bântuind la nesfârșit.

Să-i redăm viață Teresei, să o întinerim pe Laia și să o ducem în pântecele matern, să facem să strălucească din nou soarele în *patio*, să replantăm tufele de trandafir și iedera, să o lăsăm pe Antonia să revină și să o înviem pe Maria del Roser, să mergem iarăși la nuntă, să o redăm pe fetița Bruses familiei sale de nebuni, să ne hrănim cu speranța că frații se vor împăca, să-l scoatem pe don Rodolfo de la mănăstire, să comandăm litri din parfumul cu care Rorro își stropea corsetul pentru a-și îmbuna soțul, să vedem strălucind din nou mobilele și draperiile, să sărbătorim splendoarea catifelei galbene de pe fotoliile din salon și, în sfârșit, ca să terminăm o dată pentru totdeauna, să punem fiecare bucățică la locul ei, să desfacem pereții piatră cu piatră și să lăsăm locul pustiu, așa cum a fost atunci când don Rodolfo Lax Grey, vizionar, s-a oprit aici, s-a uitat în jur și a început să viseze la casa lui.

*Acest roman a fost scris la Mataro, Madrid, Turegano și Como, între aprilie 2009 și noiembrie 2010.*

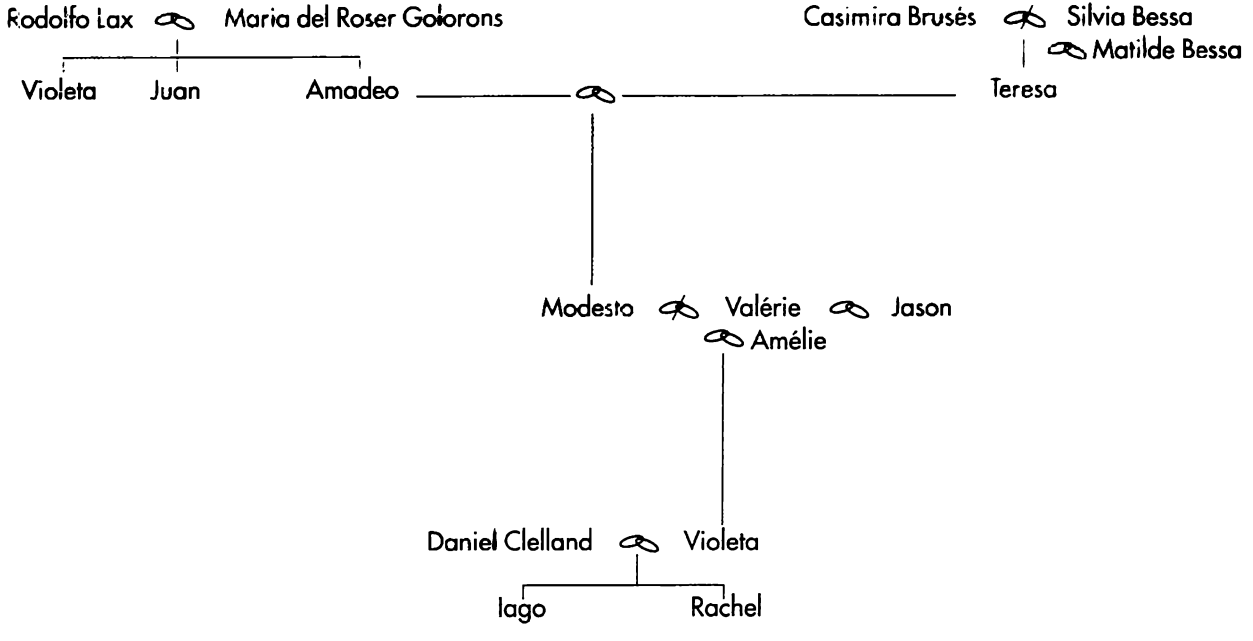
Rodolfo Lax
Maria del Roser Golorons
Violeta
Juan
Amadeo
Casimira Brusés
Silvia Bessa
Matilde Bessa
Teresa
Modesto
Valérie
Jason
Amélie
Daniel Clelland
Violeta
Iago
Rachel

# Precizări și mulțumiri

Consider necesar să precizez că *Încăperi ferecate* este, dincolo de ambianța istorică bine documentată, o operă de ficțiune. Amadeo Lax și familia lui sunt personaje fictive, la fel cum fictive sunt toate legăturile din roman cu Guvernul Catalan și Muzeul Național de Artă al Cataluniei (MNAC) și toate publicațiile care descriu opera lui Lax sau ce s-a întâmplat cu moștenirea lăsată de el. Desigur că muzeele citate există, sunt de mare interes și conțin multe date despre perioada reflectată în acest roman. De asemenea, Octavio Conde e un personaj fictiv, deși familia lui a existat într-adevăr și, la sfârșitul secolului al XIX-lea, a pus bazele magazinelor El Siglo, o afacere exemplară în domeniul său, precedând supermarketurilor din Spania și fiind un adevărat simbol pentru barcelonezi. La un moment dat a ajuns să aibă o mie cinci sute de angajați. Magazinele El Siglo au ars în dimineața zilei de Crăciun, în 1932. Conform versiunii oficiale, incendiul a fost provocat de un scurtcircuit produs la un trenuleț de jucărie care era expus într-o vitrină. Nu au existat victime. Magazinele au fost reconstruite într-un timp record, pe strada Pelai, dar iminentul Război Civil, apoi al Doilea Război Mondial și profundele schimbări sociale care au avut loc au făcut ca magazinele să nu-și mai recâștige strălucirea de altădată.

E real și tragicul naufragiu al vasului *Principe de Asturias*, în care își pierde viața Casimiro Bruses, deși, în realitate, naufragiul a avut loc ceva mai târziu decât mi-am permis eu să-l situez în roman, adică pe 6 martie 1916.

Societatea spiritistă care se reunește în fiecare miercuri în casa familiei Lax nu a existat în realitate, dar au fost altele, similare, precum *Sociedad Espírita Fraternidad Humana*, cu sediul în Sabadell, condusă de Miguel Vives. Această societate, inspirată din altele asemănătoare din Anglia și Statele Unite, se reunea tot miercurea. Spiritismul a fost un curent care a lăsat urme adânci în societatea spaniolă de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Avea mulți adepți și s-au fondat mai multe societăți în diverse orașe din țară, cele din Andalucía fiind primele. In 1882 s-au pus bazele a ceea ce mai târziu avea să fie Federacion Espiritista Española, iar în 1888 a avut loc, la Barcelona, primul congres internațional de spiritism. Au apărut multe reviste de gen, printre care s-a distins *La Luz del porvenir* (Lumina viitorului), condusă de Amalia Rodrigo Soler. Pe mapamond, mișcarea a avut în rândurile ei nume sonore precum Arthur Conan Doyle și Victor Hugo. Celui din urmă îi aparțin cuvintele care ies din scriitura automată a lui Francisco Canals, în capitolul al XV-lea. Campaniile de denigrare duse de Biserica Catolică au dăunat imaginii publice a spiritismului, încă înainte de a Doua Republică, pentru ca mai apoi regimul generalului Franco să-l mătură de pe harta țării. Adepții curentului au supraviețuit în ilegalitate vreme de cincizeci de ani, iar în ianuarie 1984, au ținut un congres în orașul Terassa.

Francesc Canals Ambros, cunoscut drept *Sfințișorul poporului*, 'e venerat ca un sfânt la Cimitirul de Est din Barcelona, deși nu a fost canonizat niciodată. Mormântul său, doldora de ofrande și de flori, e de zeci de ani cel mai vizitat din întreg cimitirul.

Cronica incendiului de la magazinele El Siglo a fost luată aproape în totalitate, așa cum a apărut, în *La Vanguardia*, ediția din 27 decembrie 1932. Mi-am permis să o scurtez puțin, să-i adaug ușoare efecte dramatice, cum ar fi prăbușirea scării – care a avut loc, dar fără să fi fost cineva de față – și apariția singurului membru fictiv al familiei Conde, Octavio. Și nu am rezistat tentației de a aduce un omagiu ziaristului anonim care a dat societății din timpul său acea excelentă viziune a haosului și distrugerii.

Călătoria lui Alfonso XIII, din 1908, e conform datelor istorice, mai puțin răceala și guturaiul care îl obligă să intre în casa familiei Lax. Din articolele de presă mi-am dat seama că regele

ar fi putut suferi oricând o indispoziție pe timpul vizitei sale în Catalunia. Programul său în timpul acelei vizite a fost atât de încărcat și călătoriile atât de numeroase, încât s-a ales cu porecla „en Cametes" (Picioare Scurte).

Mănăstirea Montesion, situată în prezent în Esplugues de Llobregat, e cunoscută pentru existența ei nomadă. Provenind dintr-o veche mănăstire situată în actuala stradă Montsio, vreme de secole a ocupat terenurile din apropiere de Via Laietana. In 1886 s-a decis mutarea ei, piatră cu piatră, în Rambla de Catalunya, unde a fost reconstruită. Mănăstirea, devenită biserica parohială San Ramon de Penyafort, a ieșit cu bine din evenimentele petrecute în Săptămâna Tragică și din Războiul Civil, după care călugărițele au obținut un teren în Esplugues, unde s-au mutat cu pietre cu tot. Dar de data aceasta au mutat doar mănăstirea în sine, pentru că autoritățile municipale nu au fost de acord și cu mutarea bisericii parohiale.

Vicenta cântă fragmente din *La Pulga*, un cuplet interpretat mai întâi în Spania de către Pilar Cohen și făcut celebru de Bella Chelito, iar Olympia cântă *Batallon de modistillas*, compus de Àlvaro Reta y Aquino și cântat de La Troyana în 1915. Satira la adresa lui Wagner, spusă de Emilio de la Cuadra în capitolul al XIII-lea, îi aparține lui Cesar González Ruano, conform memoriilor prietenului său Ignacio Agustí, care o citează. Versurile satirice zise de Julián în capitolul al XXI-lea sunt anonime și le-am luat din secțiunea de divertisment a publicației bilunare pe care o editau El Siglo, în 1887. Rândurile despre Barcelona scrise de Conchita legat de Războiul Civil îi aparțin poetului Joan Maragall, care le-a scris la puțin timp după Săptămâna Tragică.

Nu aș fi putut scrie aceste pagini dacă nu aș fi citit câteva cărți cărora le sunt îndatorată: *Cendra i anima*, *La matinada* și *Entre Ariel i Caliban*, din *Memorias*, de dramaturgul, romancierul și poetul Josep Maria de Sagarra; cartea de memorii *Per camins de França*, semnată Gaziel, pseudonimul ziaristului Agustí Calvet i Pasqual; *Abans que el temps ho esborri*, de Francesc Xavier Baladia; *Episodis de la burgesia catalana*, de Francesc Cabana; *Edificis viatgers de Barcelona*, de Jordi Penarroja; *L'Esplendor de la Barcelona burgesa*, de Lluís Permanyer; *Cartas europeas. Cronicas en El Sol*,

*1920-1928*, de Josep Maria de Sagarra și Josep Pla; *Escrits sobre art*, de Joaquín Torres García; *Un senyor de Barcelona*, de Josep Pla; *Historia crítica de la burgesia de Catalunya*, de Antoni Jutglar; *Ganas de hablar*, de Ignacio Agustí; *Quan Barcelona portava barret*, de Sempronio; catalogul expoziției *L'Encis de la dona. Ramon Casas al Liceu i a Montserrat* și următoarele periodice: *La Vanguardia*, *El Siglo*, *Organo de los grandes almacenes*, *Diario de Barcelona*, *El Diluvio*, *Illustracio catalana* și *La luy del porvenir: Revista de estudios psicologicos y ciencias afines*.

De asemenea, țin să le mulțumesc câtorva oameni pentru generozitatea lor și pentru ajutorul pe care mi l-au acordat la scrierea acestei cărți: Eduard Paredes, Carles Arola, Salvador D. Aznar Cervantes, Adela Farre, María Luisa Izaguirre, Monica Montaña, Javier Rodríguez Alvarez, Valeria Martínez Franco și angajaților de la Biblioteca de Catalunya și, în special, lui Luis Conde. De asemenea, îi mulțumesc Aliciei Soria pentru ideea de început. Mulțumiri pentru Ángeles Escudero, Francesc Miralles, Sandra Bruna, Claudia Torre și Deni Olmedo, primii cititori ai fiecărei versiuni a romanului. Editoarelor mele, Míriam Vall și Pema Maymo, pentru entuziasmul lor. Și tuturor celor pe care câteva cuvinte încă îi mai emoționează.

## *Dramatis personae*
(Numele subliniate corespund personajelor reale)

**Albert Despujol, Iosep Maria** (1886-1952). Baron de Terrades, monarhist, industriaș și primar al Barcelonei pe timpul dictaturii generalului Franco. În 1909 s-a căsătorit cu Maria del Carmen Muntadas i Estruch, devenind directorul fabricii de textile La Espana Industrial, moștenite de soția lui. În 1936 a fugit din Barcelona republicană și s-a refugiat în Italia, iar mai târziu a ajuns în Sevilla, unde s-a alăturat mișcării Alzamiento Nacional.

**Aldo.** Soțul Silvanei Gentile, medic în Nesso.

**Alexia.** Verișoară de-a doua a lui Amadeo Lax. L-a crescut pe Modesto Lax de la vârsta de patru ani până la majorat.

**Alfonso XIII** (Madrid, 1886–Roma, 1941). Regele Spaniei de la naștere până la proclamarea celei de-a Doua Republici, în 1931. Fiul lui Alfonso al XII-lea și al celei de-a doua soții a acestuia, María Cristina de Habsburg-Lorena (regentă până în 1902, an în care fiul ei a devenit major), s-a căsătorit la 20 de ani cu Victoria Eugenia de Battenberg. A plecat în exil în urma alegerilor din aprilie 1931.

**Amélie.** Mai întâi asistenta personală a lui Modesto Lax Bruses, tatăl Violetei, iar mai apoi cea de-a doua soție a acestuia.

**Antonia.** Doica Teresei Bruses și a surorilor ei, iar din 1928 cameristă și călcătoare de haine în casa familiei Lax.

**Aurora.** Cameristă în casa familiei Lax. Mai târziu, soția lui Higinio.

**Bassegoda, Ramón.** Familia Bassegoda a fost un neam de arhitecți, politicieni și academicieni de la începutul secolului al XIX-lea; cu timpul va deveni principala păstrătoare a operei lui Gaudí. Personajul e construit liber după mai mulți membri ai familiei.

**Bastardas, Albert** (1871-1944). Avocat și politician din Barcelona, membru al Partit Republicà Autonomista, cu sprijinul căruia în 1908 a fost numit viceprimar al Barcelonei. A plecat în exil după ce dictatorul Primo de Rivera a dizolvat Mancomunitat de Catalunya, organizație al cărei membru fondator a fost. S-a întors în Barcelona odată cu proclamarea celei de-a Doua Republici și în 1932 și a fost deputat în Parlamentul catalan. A plecat în exil la sfârșitul Războiului Civil, în 1939.

**Bessa, Matilde** (1832-1919). Mătușa Silviei și cea de-a doua soție a lui don Casimiro Bruses.

**Bessa, Silvia** (1874-1907). Prima soție a lui don Casimiro Bruses. Mamă a șapte copii, printre care Luisa, María, Silvita, Tatín și Teresa.

**Bruses, Casimiro** (1868-1905). Tatăl Teresei Bruses. Făcea comerț cu tutun și lână. A murit în naufragiul transatlanticului *Príncipe de Asturias*. În roman, nefericita întâmplare e situată cu câțiva ani mai înainte decât a avut loc în realitate (5 martie 1916). Au murit 457 de persoane.

**Brusės, Luisa.** Sora Teresei Bruses. A patra născută.

**Bruses, María.** Sora Teresei Bruses. A cincea născută.

**Brusės, Silvita.** Sora Teresei Bruses. A șasea născută.

**Brusės, Tatín** (1897-1936). Sora Teresei Bruses. A treia născută.

**Bruses Bessa, Teresa** (1907-1936). Cea mai mică dintre fiicele lui Casimiro Bruses și ale Silviei Bessa. Soția și muza lui Amadeo Lax.

**Canals Ambros, Francesc** (1877-1899). Cunoscut sub denumirea de „Sfințișorul Poporului", e înmormântat în Cementiri de l'Est din Barcelona, acolo unde continuă să facă obiectul unui cult popular. Din câte se pare, a lucrat la Marile Magazine El Siglo.

**Carmela.** Cameristă în casa familiei Lax începând din 1890.

**Clelland, Daniel** (1965). Soțul Violetei Lax Rahal. Scriitor.

**Conde Giménez, Eduardo** (1838-1914). Născut în Madrid, încă de tânăr a emigrat în Havana, unde și-a început afacerile. După ce a călătorit prin toată lumea și a dobândit o solidă formație de economist, l-a cunoscut pe cel care avea să fie asociatul lui, Pablo Puerto, și pe tatăl viitoarei lui soții, Dionisio Gomez, care pe atunci era unul dintre cei mai renumiți industriași din întreaga lume. După ce s-a căsătorit cu Cecilia Gomez del Olmo, s-a mutat în Spania și a ales Barcelona pentru a pune bazele, în 1881, ale unei afaceri cu confecții, purtând numele de Conde, Puerto și Compania, având primul sediu în Rambla de Santa Monica. Mai târziu, afacerea ia proporții și este mutată în Rambla de los Estudios, unde, începând din 1921, va lua numele de Marile Magazine El Siglo. Interesat de cultură, a fost un mare protector al artelor și în multe aspecte cu un pas înaintea timpului său. Totuși, afinitățile sale spiritiste sunt doar ficțiune. A avut mai mulți copii, unii dintre ei au continuat afacerea familiei.

**Conde Gomez del Olmo, Octavio** (1899-1932). Fiul lui Eduardo Conde Gimenez și al Ceciliei Gomez del Olmo. Director fictiv al Marilor Magazine El Siglo.

**De La Cuadra, Emilio** (1859-1930). Industriaș din Valencia, fondatorul Companiei Generale Spaniole de mașini Automoviles E. de la Cuadra. S-a ocupat de dezvoltarea vehiculelor cu motoare electrice. După eșecul cu unul dintre omnibuzele sale destinat hotelului Colon din Barcelona, a solicitat reprimirea în armată, ajungând să fie general de brigadă. Tot ce-a mai rămas de pe urma muncii lui a fost cumpărat de unul dintre principalii săi creditori (J. Castro), cel care a fondat marca de mașini Castro. Lui i s-a alăturat Mark Birkigh și Damián Mateu, împreună cu care a creat cunoscuta marcă Hispano-Suiza.

**Domingo Soler, Amalia** (1835-1909). De origine umilă, a fost una dintre pionierele spiritismului în Spania, fondatoarea revistei *La Luz del Porvenir*, apărătoarea drepturilor femeii și a libertății religioase. Pe la 1870 s-a aflat în centrul unei polemici mediatice cu clericul Vicente de Manterola, cel care afirmase că spiriștii erau conduși de diavol. A scris 125 de articole

numai în anul 1880. A participat activ la primul congres spiritist care a avut loc în Barcelona în septembrie 1888.

**Estruch, Josep.** Dintr-o familie bogată, fiul unui senator progresist, era director la Banco de Barcelona în 1920, când aceasta a falimentat. Guvernul autonom l-a acuzat de falimentul băncii.

**Eutimia.** Guvernantă în casa familiei Lax din 1880 până în 1919.

**Espelleta Torres, Montserrat** (1895-1930). Muncitoare la fabricile de textile Lax, de la vârsta de nouă ani până la şaisprezece ani, când a debutat în lumea spectacolului. Transformată în Frumoasa Olympia, a triumfat în Barcelona înainte de Expoziţia din 1929, pe scenele teatrelor Salon Dore şi Arnau.

**Gambus, dr.** (1856-1922). Medicul familiei Lax.

**Gentile, Silvana** (1971). Fiica Fiorellei Otrante. Soţia lui Aldo şi mamă a doi copii.

**Golorons, Maria del Roser** (1866-1932). Moştenitoarea imperiului textil Manufacturas Golorons, s-a căsătorit cu Rodolfo Lax în 1888. Mama lui Amadeo, a lui Juan şi a Violetei.

**Fraţii Golorons.** Bogătaşi din industria textilă din oraşul Mataro, cu domiciliul pe strada Lariera – principala stradă din oraş – şi cu o locuinţă de vară în Argentona. Tată şi, respectiv, unchi ai Mariei del Roser Golorons.

**Güell, Eusebi** (1846-1918). Industriaş şi om politic catalan, ginere al marchizului de Comillas. A făcut avere în Cuba şi când s-a întors în Spania a pus bazele mai multor afaceri. Numele său este universal cunoscut datorită faptului că a fost mecena arhitectului Antoni Gaudí.

**Jason.** Al doilea soţ al Valeriei Rahal (căreia i-a fost profesor de engleză) şi tatăl vitreg al Violetei.

**Juanita.** Bucătăreasă în casa familiei Lax. Soţia lui Felipe, şoferul familiei, mama lui Julián, cel care a fost şi el şoferul familiei Lax.

**Monsenior Laguarda I Fenollera** (1866-1913). Episcop al Barcelonei din 1909, numit de către Papa Pius al X-lea. Conform unor cronicari contemporani, era un bărbat implicat politic, spunea lucrurilor pe nume şi avea faimă de sfânt.

**Lax Frey, Rodolfo** (1860-1909). Născut în Vic, îşi vinde repede toată moştenirea şi se mută la Barcelona, acolo unde va deveni unul dintre responsabilii creşterii şi puterii economice ale

orașului. În 1890 se căsătorește cu Maria del Roser Golorons și e tatăl lui Amadeo, Juan și Violeta.

**Lax Bruses, Modesto** (1932). Fiul lui Amadeo Lax și al Ieresei Bruses. Profesor de teatru la Universitatea din Avignon, specialist în Bertold Brecht.

**Lax Golorons, Amadeo** (1889-1974). Primul născut al lui Rodolfo Lax și al Mariei del Roser Golorons. Pictor de renume mondial, aparținând curentului Novecento. Tatăl lui Modesto.

**Lax Golorons, Juan** (1894-1963?). Al doilea fiu al lui Rodolfo Lax și al Mariei del Roser Golorons.

**Lax Golorons, Violeta** (1898-1914). Fiica cea mică a lui Rodolfo Lax și a Mariei del Roser Golorons.

**Lax Rahal, Violeta.** Fiica lui Modesto Lax și a Valeriei Rahal. Specialistă în opera lui Amadeo Lax.

**Lopez Bru, Claudio** (1853-1925). Al doilea marchiz de Comillas, fiul lui Antonio Lopez Lopez și unul dintre cei mai bogați oameni din vremea sa. A fost proprietar la Transatlantica Espanola, Compañía General de Tabacos de Filipinas și la Ferrocarriles del Norte. Nu a avut urmași.

**Macià, Francesc** (1859-1933). Militar și om politic republican, separatist catalan și președinte al Guvernului Catalan între 1931 și 1933. Fondatorul partidelor Estat Català și Esquerra Republicana de Catalunya. Opunându-se fățiș dictaturii lui Primo de Rivera, a fost nevoit să se autoexileze. În 1931, la 14 aprilie, a proclamat Republica Catalană ca parte a unei Spanii federale. După ce proiectul a eșuat, în urma negocierilor a reușit să impună Statutul de autonomie pentru Catalunia.

**Mallais, Margot** (1962-2010). Cântăreață și compozitoare, la modă în anii '90 în Spania și Franța.

**Higinio.** Administrator în casa familiei Lax din 1922 până în 1936. Mai târziu, militar și soț al Aurorei.

**Martínez Cruces, Concha** (1870-1941). Doică, dădacă și doamnă de companie în casa familiei Lax din 1890 până la moartea sa.

**Maura, Antonio** (Palma de Mallorca, 1853–Torrelodones, 1925). Politician spaniol, de cinci ori președinte al Consiliului de Miniștri între 1903 și 1921.

**Montull, Felipe.** Șofer în casa familiei Lax din 1889 până în 1903. Tatăl lui Julián, soțul Vicentei.

**Montull, Julián.** Șofer în casa familiei Lax din 1900 până când a izbucnit Războiul Civil.

**Montull Serrano, Laia** (1920-2010). Fiica Vicentei Serrano și a lui Julián Montull. Cameristă în casa familiei Lax.

**Muñoz Seca, Pedro** (1879-1936). Scriitor și dramaturg spaniol de mare succes în epoca sa. Cea mai cunoscută operă a lui este *La Venganza de don Mendo*. Conservator, a prezentat în premieră mai multe comedii prin care a criticat guvernul celei de a Doua Republici. Când a izbucnit Războiul Civil se afla în Barcelona, unde asista la premiera piesei lui *La Tonta del Rizo*. A fost reținut în Plaza de Catalunya, dus la Madrid și împușcat după câteva zile de către forțele republicane în timpul măcelului de la Paracuellos del Jarama.

**Olympia** (vezi Espelleta Torres, Montserrat).

**Otrante, Fiorella** (1938). Moștenitoarea italiană a tablourilor lui Amadeo Lax, fiica Eulaliei Montull și mama Silvanei Gentile.

**Paredes, Sargento.** Sergent în jandarmerie.

**Pérez, Arcadio** (1947). Secretar personal al lui Amadeo Lax, începând cu anul 1968. Prieten de familie.

**Plandolit, Jose Rafael.** Om de afaceri barcelonez, asociat al lui Manuel Girona la Banco de Barcelona.

**Primo de Rivera, Miguel** (1870-1930). Militar, politician și dictator spaniol. Al doilea marchiz de Estella, al șaptelea de Sobremonte și grande de Spania. A fost comandant-general în Valencia, Madrid și Barcelona. Susținut de Alfonso XIII, de biserică, de armată și de forțele conservatoare, a instaurat o dictatură militară care a înglobat toate puterile statului. Renegat de rege și de statul-major al armatei, a demisionat în 1930 și s-a autoexilat la Paris.

**Puig I Cadafalch, Josep** (1867-1956). Arhitect, istoric al artelor și politician născut în Mataro, oraș unde a și fost arhitect municipal timp de cinci ani. E considerat ultimul arhitect modernist și primul novecentist. Nu numai că a creat niște edificii emblematice, dar a fost și consilier la primăria Barcelonei, președinte la Mancomunitat de Catalunya în 1917 și deputat din 1913 până în 1924.

**Rahal, Valerie.** Mama Violetei Lax și soția lui Jason.

**Rosalía.** Responsabilă cu călcatul rufelor din casa familiei Lax din 1890 până în 1925.

**Sanllehy Alrich, Domingo** (1847-1911). Primarul Barcelonei între 1906 și 1909, marchiz de Caldes de Montbui. Mare proprietar, avocat și economist. A susținut întemeierea școlilor laice și a inițiat reformarea zonei istorice a Barcelonei.

**Samà, Salvador de** (1861-1933). Politician liberal, *grande* de Spania, senator pe viață. A fost primarul Barcelonei în două rânduri: între 1905 și 1906 și între 1910 și 1911. Avea un palat de inspirație orientală în Paseo de Gracia, colț cu Gran Vía. În 1899 i-a vândut lui Eüsebi Güell terenurile pe care astăzi se întinde Parcul Güell.

**Selvas, Ricard.** Arhitectul responsabil cu proiectul Bibliotecii Amadeo Lax.

**Serrano, Vicenta** (1889-1937). Bucătăreasă în casa familiei Lax începând din 1910, când a înlocuit-o pe Juanita, până la izbucnirea Războiului Civil.

**Torres-Solanot, viconte de** (1840-1921). Antonio Torres-Solanot y Casas. A participat activ la revoluția din 1868, fiind secretarul juntei revoluționare din Huesca. În 1871 devine interesat de spiritism și fondează revista *El Progreso Espiritista.* Din 1872 a fost președintele Societății Spiritiste Spaniole. A publicat mai multe cărți și studii despre spiritism. A inaugurat în Spania primele școli laice împreună cu Fabian Palasí Martın. Nu a fost niciodată căsătorit.

**Urgell, Modest** (1839-1919). Pictor și comediant catalan, cunoscut pentru peisajele sale rurale și imaginile cu cimitire, faimoase la sfârșitul secolului al XIX-lea. Din 1894 a fost profesor de peisagistică la Llotja. S-a bucurat de o mare popularitate și de succes în afaceri. A facut parte și din lumea teatrului ca impresar, scenograf și regizor.

**Viñas, Francesc** (1863-1933). Tenor în Moià. Și-a făcut debutul la Mataro în 1888 și în același an a debutat și pe scena de la Gran Teatre del Liceu de Barcelona, iar în anul următor la Scala din Milano. Au urmat concerte susținute în cele mai celebre teatre din Europa și Statele Unite. S-a specializat în câteva dintre operele lui Wagner. Cu puțin înainte de a se

retrage, în 1918, a devenit foarte popular pentru că a îndrăznit să cânte Wagner în catalană.

**Victoria Eugenia** (1887-1969). Nepoata reginei Victoria a Angliei. A ajuns regina Spaniei cu regele Alfonso XIII.

**Vives, Miguel** (1842-1906). A fondat Societatea Spiritistă din Valles, care a stat la baza Societății Spiritiste din Catalunia. Datorită nobleții sale sufletești, a fost numit Apostolul Binelui.

**Walden, Drina.** Secretara Violetei Lax.

Care Santos s-a născut în 1970, în orașul Mataro din apropierea Barcelonei. A scris de la vârsta de opt ani, câștigând prima competiție literară la 14 ani. A studiat mai întâi dreptul, urmând tradiția familiei, iar apoi filologia la Universitatea Autonomă din Barcelona. Și-a început cariera jurnalistică la *Diari de Barcelona*, lucrând ulterior în redacțiile cotidienelor *ABC* și *El Mundo*. A debutat în 1995 cu volumul *Cuentos cítricos*. Este autoarea a opt romane, șase volume de proză scurtă, două volume de poezii, precum și a numeroase cărți pentru copii și adolescenți, pentru care a primit o serie de premii importante: Ciudad de Alcalá, Ana María Matute, Alfonso Cossío, Gran Angular, Edebe. Printre volumele publicate de Care Santos se numără *Intemperie* (1996, povestiri), *Aprender a huir* (2002, roman), *El dueño de las sombras* (2006, roman), *La muerte de Venus* (2007, roman), *Los que rugen* (2009, povestiri). Roman ambițios și scris admirabil, ***Încăperi ferecate*** (*Habitaciones cerradas*) a apărut în 2011, având o carieră internațională spectaculoasă. În prezent, Care Santos este critic literar la suplimentul *El Cultural* al ziarului *El Mundo* și coordonează site-ul dedicat literaturii spaniole *La Tormenta en un Vaso*. Este fondatoarea Asociației Tinerilor Scriitori Spanioli, a cărei președintă a fost timp de opt ani. Cel mai recent roman al său, *El aire que respiras* (2013), consemnează istoria unei celebre librării barceloneze, care o reflectă deopotrivă pe cea a familiei care o moștenește din tată-n fiu, dar și pe cea a orașului.

ISBN 978-973-689-626-2

**Amintind de *Umbra vântului* de Carlos Ruiz Zafón și de *Orașul minunilor* al lui Eduardo Mendoza, acest roman ingenios dovedește că mai tânăra scriitoare catalană Care Santos a dat o lovitură îndrăzneață pariind pe Barcelona istorică. În mai puțin de doi ani, *Încăperi ferecate* a fost tradus în peste 15 limbi.**

**O galerie de tablouri misterioase, în care poate fi citită istoria întunecată a unei celebre familii barceloneze. O serie de povești de dragoste și răzbunare ale căror ecouri nu se sting nici peste secole. O tânără și ambițioasă moștenitoare care alege să dezgroape trecutul și să-i deslușească enigmele, indiferent de consecințe. Ipostaze în timp ale orașului, dar mai cu seamă cea a Barcelonei anilor '30, surprinsă în plină glorie modernistă.**

**Când Violeta vine din America pentru a supraveghea renovarea vechiului *palazzo* moștenit și a deschide aici muzeul dedicat tablourilor bunicului său, renumitul pictor Amadeo Lax, poveștile familiei sale stau încă închise în sertarele memoriei. Treptat însă, din încăperile ascunse ies fantomele trecutului, iar Violeta înțelege că nici frumoasa ei bunică, Teresa, a cărei dispariție inexplicabilă a intrigat societatea epocii, nici alți morți ai familiei nu-și vor găsi liniștea până ce istoriile lor nu vor fi dezvăluite.**

„Un roman de epocă despre decăderea și opulența Barcelonei surprinse între sfârșitul secolului al XIX-lea și mijlocul secolului XX, despre destinul secret al unei familii îngropat în zidurile unui *palazzo*. [...] Care Santos deschide aceste ***Încăperi ferecate*** cu măiestrie."

*El Mundo*

**„În cartea ei, Care Santos intră în culisele unei întunecate și secrete moșteniri de familie, combinând romanul de mistere și narațiunea istorică într-o rememorare a unei epoci a refugierii în artă, dragoste adulteră și spiritism."**

***ABC***

„Prin intermediul hărților, al articolelor de ziar, e-mailurilor, cronicilor de artă și mărturisirilor directe, angrenând în narațiunea sa deopotrivă personaje reale și fictive, evenimente ce au marcat istoria Barcelonei și povești inventate, Care Santos creează saga puternică, întortocheată a familiei Lax."

*La Vanguardia*